

3 1761 06611077 6

UNIVERSITY
OF
TORONTO
LIBRARY

SILI ITALICI

PUNICA

EDIDIT

LUDOVICUS BAUER.

VOLUMEN ALTERUM.

LIBROS XI—XVII CONTINENS.

43391
7/11/98

LIPSIAE

IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.

MDCCCXCII.

PRAEFATIO.

Ex quo uolumen prius huius editionis in lucem prodiit, nonnulla scripta ad Silium pertinentia edita sunt, quae h. l. enumerare mihi liceat ad supplenda ea, quae laudavi in praefatione uol. I p. XII sqq.

Ac primum quidem commemorandus est Eduardus Altenburg, qui dissertatione, quae inscribitur 'Observationes in Italici Iliadis Latinae et Silii Italici Punicorum dictionem. Marpurgi Cattorum MDCCCLXXXX' copia et delectu uerborum utriusque carminis diligentissime inter se collatis Silium poetam non composuisse Iliadem Latinam statuit; idem quoniam etiam P. Verres (u. praef. uol. I p. XIV) quaestionibus grammaticis et metricis institutis conclusit, horum uiro-
rum doctorum dissertationibus quaestio illa, quoad id fieri potest, mihi quidem uidetur esse absoluta.

Ad rem criticam autem spectant haec:

- 1) van Veen, Notulae criticae ad Silium Italicum in '*Mnemosyne*' XVIII p. 300—306 (ad libros V et VI); XIX p. 191—199 (ad libros VII et VIII),
- 2) O. Rofsbach
 - a) in recensione editionis meae uol. I in '*Deutsches Litteraturblatt*' 1890 p. 1869 sqq.,
 - b) in Museo Rhenano, 1891 p. 311 sq.,
- 3) L. Bauer in '*Blätter für das bayer. Gymnasial-schulwesen*' 1891 p. 190—199 (ad libros XII—XVII),
- 4) G. Thilo in '*Jahrbücher für klassische Philologie*' 1891 p. 589—624.

Coniecturas, quas van Veen et Rofsbach l. l. ad libros I—X protulerunt, infra per singulos libros enumerabo notatis eis, quae probandae mihi videntur. Iam quae summa sit disputationis, quam Thilo scripsit, uir de Silianis studiis prouehendis optime meritus, paucis exponam.

Primum nonnullas lectiones codicis Coloniensis a Modio et Heinsio traditas, de quibus mecum dissentit, in quaestionem uocat; in hac re quoad mihi persuaserit doctus ille uir, ut I 373, II 127, IV 355, V 18, VII 184, VIII 470, apparet ex eis, quae infra ad singulos libros annotabo; de ceteris locis, ubi mea me sententia non mouit, alio loco disputabo. Tum quae ratio intercedat inter libros manuscriptos LFOV et inde, quo modo, quae fuerint in ipso codice Sangallensi, qui aetatem non tulit, coniectura possimus assequi, demonstrare studet. Neque enim prorsus stat ab Hermanni Blassii sententia, quam equidem secutus sum. Rem autem ita instituit, ut omnes lectiones, quas illi codices in primis quattuor libris exhibent, diligentissime inter se comparet; unde haec ei videntur esse statuenda:

Ipsum codicem Sangallensem, id quod iam Blafs coniecerat, non esse in Italiam translatum, sed apographon eius tantum manu Germani librarii magna incuria exscriptum. Id apographon (S), priusquam in Italia diulgatum sit, uel ab uno uiro docto — eum Bart. de Montepulciano fuisse haud scio an recte opinetur — uel a compluribus ita esse correctum, ut iis locis, qui manu librarii corrupti aut fuerint aut uisi sint, coniecturae, interdum etiam glossae eaeque perbreues supra scriberentur. Eos autem, qui postea illum codicem transscripserint, temere modo eas lectiones, quae in textu, modo eas, quae supra lineas fuerint, recepisse. Quodsi solum illos codices, de quibus agitur, LFOV, respiciamus, codicem S uideri bis esse exscriptum; alterum apographon

esse F, ex altero, quod uocat X, in quo nonnullis locis duplices codicis S lectiones, et eas, quae in lineis fuerint, et correcturas fuisse existimandum sit, pendere OV; neque tamen pro certo dicere audet ex ipso codice X illos esse transscriptos. Codicem L denique qui scripserit, eum exemplari quodam codicis X usum esse simulque et apographon S et codicem F adhibuisse. Inde hoc potissimum sequi codici L non plane eam esse auctoritatem tribuendam, quam tribuerit ei Blafs, codicis F autem auctoritatem maiorem esse, quam ille opinatus sit; codicum OV denique non solum eis locis rationem esse habendam, quibus L et F inter is discrepent, sed ubique, potissimum autem eis locis, ubi in S duplices lectiones fuisse verisimile sit.

Ad hanc sententiam quamuis magnis, ut uidetur, documentis confirmatam, ut in omnibus me rebus traderet, non contigit docto illi uiro. Immo etiam nunc persuasum habeo recta ea esse, quae Blafs de codd. exposuit, cum diceret LF ex eodem fluxisse fonte, ex alio quodam OV. De hac re et de ceteris locis, de quibus Thilo altera disputationis suae parte quaestionem facit nec persuasit mihi, alio loco accuratius disseram. Etsi igitur de illis rebus a Thilone dissentio, tamen libenter concedo non paucis eum locis ueram restituisse lectionem.

Iam per singulos libros coniecturas uirorum doctorum, quos supra commemorauī, annotare simulque errata nonnulla corrigere et emendare mihi liceat.

Liber I. 33 *lege conamine* 36 *agmina*] magnas Thilo, quod haud scio an rectum sit, nisi Silius scripsit: dux diuae sufficit unus etc. 65 l. Alpīs 71 *fortasse uersus sic restituendus*: addiderat quondam (uel tantam) puero iam patrius aestus. 113 l. His acuit stimulis subicitque *sublata distinctione*; in appa-

ratu l. Hic caluit st. *Chory* et 121 Spirantis 126
 dele in app. uerba: et *Koch* 186 l. in app. fama
 240. 41 *Thilo* sic legi uult: Utque dati rerum freni,
 tunc arte p. C. uiros, armis c. s. etc.; in app. l. nunc
 scita *Dausqueius* 281 l. duraeque 373 l. certa-
 tim pro certantum; illud recte defenderunt C. *Koch* *)
 (l. l. p. 11) et *Thilo* 425 fortasse poeta scripsit:
 Iam torquet uel lamque regit geminum c. u. dentem
 (cf. *Ov. Met. VIII* 400 summa ferus geminos direxit
 in inguina dentes); ceterum uu. 421—425 ad suum lo-
 cum reponendos esse mihi *Thilo* persuasit.

Liber II. 47. 48 — carinam: nil moror. en
 uincta etc. *Thilo* 51. 52 poetam haec scripsisse opi-
 nor: Rhoeteius immo Aeternum imperitet populus
 saeculisque etc. 127 lege Et ducti pro Educti; illud
 recte def. *Thilo* 149 l. in app. Thero 201 ac
 rapta, pr. c. ostentare, bipenni Amputat etc. rectius
 distinxit *Thilo* 463 lento — tabo] lenta — tabe
Thilo cum *Bentleio* — lento m. purantia (= suppu-
 rantia) tabo O. *Rosbach*, recte, ut opinor; in app. l.
 rorantia *Heinsius* 497 tectisque Iouis (LF) pro
 tectisque nouis (OV) in textum recipi mauult *Thilo*,
 quem sequor; idem mihi persuasit u. 595 addita pro
 abdita et 597 perferre legendum esse.

Liber III. 27 sq. — clauo; — cubile. Irrestincta
 — flammas, Sed etc. *Thilo*; rectius foci pro focis *Blafs*
 229 raptis] iunctis uel Phrygibus *Thilo*; in app. l.
 ruptis Ch 230 Acrius] Argis *Rosbach* 253 prau-
 uos fidei] prauae fidei *Rosbach* 293 adde in app.
 docilis uirgae *Bothe* 301. 2 adde in app. ad quo-
 rum cantus mites i. c. L 317 l. in app. marce
 corr. in in arce F 335 l. Marti natus, quam con-
 iecturam *Heinsii* recte defendit *Thilo* 362 l. in app.
 arbatus LFV 398 adde in app. ter denos] ter qui-

*) Sic lege in praefatione p. XV pro E. Koch; ibidem l.
 p. XVI Isidorus Hilberg et dele p. XI uerbum excidere.

nos *Mariang. Accurs. ad Auson. Ep. X 5* (v. *Draken-*
borch ad h. l.) 414 l. *conectunt pro conuertunt;*
illud recte defendit Rofsbach 479. 80 *hic locus cum*
Dausqueo sic restituendus: Cuncta — tecta Aequaeuam
glaciem (uel cum Barthio: Aequam aeui glaciem) co-
hibent cf. XIV 66 sq. 619 l. *in app.* Qui serit LFV
 677 nam cui dona ignota dei, uulgata p. o. *Thilo.*

Liber IV. 41 *laetis] laetos Thilo* 59 *quaecun-*
que uetantur Hiberno Thilo 166 *arma] ora recte*
defendit Thilo 262 *Haud notum uultu] Haud mo-*
tus uultu Rofsbach 355 *sacra] fera recte def. Thilo*
 378 *perfractaque] persectaque Rofsbach* 451 l. *in*
app. cecinere tubae Lenz et Bothe 453 *Rofsbach*
conicit: Et libat saeua traiectionem cuspide pectus 481
 l. *in app. afflata rotis] radiis afflata van Veen* 652
sustinet pro sustulit recte def. Thilo 722 l. *in app.*
noscenda V nascenda LFO et postea haec noscenda ad
Thilo 822 *adde in app. namque paro sacra] nam-*
que operosa sacra Heinsius, quod probat Thilo.

Liber V. 18 l. *iuuenum, quod recte def. Thilo*
 49 *Cautius] Artius van Veen* 50 *Fastigans fortasse*
recte def. Thilo cf. XII 356 65 *Incertam van Veen*
 147 *humantia] spumantia Heinsius et van Veen* 154
 l. *in app. atris Cm l. l.* 191 *ut pendente] impen-*
dente Heinsius et van Veen 192 *Exiret van Veen*
 220 *flauam] saeuam uel effusam idem* 238 *adde*
in app. geminaeque coruscis] geminique corusca Lefe-
bure 250 *regnis] campis A. Dryander et Thilo*
 298 l. *in app. tollere Cm Ep. 16* 354 *misisse] im-*
misisse Heinsius et van Veen 358 *pater] patri ii-*
dem, fortasse recte 363 *Synhalus, Garamantica pro-*
les, M. Rofsbach 365 *numerabat] uenerabat van*
Veen 401 *tacitas] faciles van Veen* 463 *Oeagrius*
idem 471 *relictus idem* 540 l. *Fontanus* 583
iacentia] tacentia van Veen 601 *seroque] auroque*
Thilo.

Liber VI. 87 estis ubi superi? en iterum *etc.*
Thilo 145 saevis] sacris *van Veen* 307 Martem
 regere] M. struere uel instruere, nisi ciere retineri
 possit, conicit *Thilo* 327 adde in app. certamine
Graius Ch (?) 353 l. intortos 362. 63 Et remis
 dictet sonitum pariterque relatis, Ad numerum ut
 plaudant res. caerulea, tonsis *van Veen* 451 l. in app.
 se clusit *Cm* 467 dator] auctor *van Veen* 474
 annis] armis *idem* 560 canentes] squalentes *idem*
 665 donumque] decumamque *Thilo recte, ut opinor*
 682 l. seras 689 inter uerba religatus et ordine ex-
 cidisse aliquid putat *Thilo* 708 clausa] plausa *Hein-*
sius densa van Veen.

Liber VII. 4 post hostem *van Veen recte leuiorem*
distinctionem ponit 85 uaria — corona] uario — co-
 lore *van Veen* 146 irae] intus *idem* 184 recte,
ut opinor, Thilo praefert decerpit cf. Ov. Met. XI 112
 211 l. lacibus (*cf. Georges in 'Lexicon der latein. Wort-*
formen' p. 755) 246 l. Artior, et nullo T. certa-
 mine quantum *etc. sublata distinctione.* 260 l. cura
 295 dire] deses *Thilo* 412 totus] motus *Baehrens*
ad Catull. p. 365 440 sacrae lentus] sacra electus
van Veen recte, ut opinor, cf. Stat. Ach. II 51 516
 l. aequantur penitus, quod recte def. *Thilo* 629 fu-
 sus] fossus *van Veen* 723 Tyriis retinet *Thilo post*
hoc uerbum duos hemistichios excidisse existimans.

Liber VIII. 14 pugnaeque manueque] pugnaeque
 manusque uel pugnaeque manueque *van Veen* 91 l.
in app. fulgentis Iuli Cm Ep. 28 fulgentis deest in
S etc. 176 suspecta] suspensa *van Veen* 246
 Atque] Namque et 247 et] at *idem* 309 ictu] ictum
idem 313 qui ritus hostis] quantus sit hostis *Rofs-*
bach 325 irritauerit] tibi fauerit *Thilo cum Hein-*
sio 387. 88 — uirtus, Inuicta species. finire *etc.*
Rosbach in Mus. Rhen. 1891 p. 311 sq. fortasse recte
 418 retortus] resectus *Thilo* 420 laeti] laeta *van*
Veen 439 adde in app. Uopicus *Col. teste Heriberto*

Rosweydio 441 formae] forma *van Veen* 445
 tum] iam *idem* 450 lauat] luit *idem* 470 l. in
 app. orditor Cm l. l. errore, ut uidetur, typographico, et
 dele uerba: quod probat *Modius* 500. 1 et stridori-
 bus a. *Frenasse* ac s. etc. *van Veen*, fortasse recte
 583 falcatosque enses *van Veen* 619 *Rhoeteia* litora
 (ut *Schrader*) et 620 *Mycenae* et *idem* 642 l. in app.
 (T. p. 224).

Liber IX. 79. 80 ita distingue: uoces, Postquam
 105 l. Auctorem 293 l. in app. *Cybebe* 425 l.
 Si tibi 519 l. in app. conamine 534 l. extingui
 582 atque] utque *Thilo* recte.

Liber X. 76 l. in app. *Acheram* Ch, sed cf. III
 299 144 affixa — nare] affixo — nari *Thilo*; *idem*
 inter 174 et 175 uersum excidisse putat 383 l. quo-
 nam, quod recte def. *Thilo* 406 praesentia] prae-
 nuntia *Thilo*, quod probo 587 l. in app. XI 526
 597 adde in app. alitur Cm *Ep.* 13.

ADDENDA ET CORRIGENDA

AD VOL. II.

- p. 27 *lege* XII 107 Dicarchea *pro* Dicarchaea
,, 29 *distingue* XII 175 Uolscorum, Tulli, decus
,, 41 *lege in app.* 498 Capuaue *pro* Capuane
,, 41 *distingue* XII 516 Quam tanti fuerit, cadere ut
,, 63 *lege* XIII 380 Iussa *pro* Iusta *et adde in apparatu* Iusta
 Nicander
,, 71 *lege* XIII 592 Alecto *pro* Allecto
,, 73 *lege* XIII 664 gratia *pro* gloria
,, 91 *lege* XIV 260 sedes *pro* sede
,, 110 *lege* XIV 79 Amphitryoniaden *et adde in app.* Amphitryoniadem S
,, 113 *scribe in app.* 155 superiacit *Wagner ad Verg. Aen.*
 XI 625
,, 146 *lege* XVI 285 nulla — relictā *et adde in app.* nulla —
 relictā *van Veen (p. l.) nullo — relicto S*
-

SILI ITALICI P U N I C O R U M

LIBER UNDECIMUS.

Nunc age, quos clades insignis Iapyge campo
 Uerterit ad Libyam populos Sarranaque castra,
 Expediam. stat nulla diu mortalibus usquam,
 Fortuna titubante, fides. adiungere dextras
 Certauere palam rumpenti foedera Poeno, 5
 Heu nimium faciles laesis diffidere rebus.
 Saeuior ante alios iras seruasse repostas
 Atque odium renouare ferox in tempore Samnis;
 Mox leuis et sero pressurus facta pudore
 Bruttius, ambiguis fallax mox Apulus armis; 10
 Tum gens Irpini uana indocilisque quieti
 Et rupisse indigna fidem — ceu dira per omnis
 Manarent populos foedi contagia morbi.
 Iamque Atella suas iamque et Calatia adegit,
 Fas superante metu, Poenorum in castra cohortes. 15
 Inde Phalanteo leuitas animosa Tarento,
 Ausonium laxare iugum. patefecit amicas
 Alta Croton portas Afrisque ad barbara iussa

5 rumpentes *Blass* 7 Scenior O Sceuior V 9 pressu-
 rus facta 8 pressurus fata Ch pensurus facta *Bentley prob.*
Blass 10 Bruttius Ch — Apulus Ch 11 Irpini Ch LFO
 repini V (cf. IV. 595) — uana] naua *Schrader* — quieti ChLF
 quietem OV 12 Et] Nec *Bentley* — Erupisse OV — dura O
 13 foedi] feri O ferri V 14 galatia LF galacia OV 16 pha-
 lantea OV 18 croton F troton LOV

Thespiadum docuit submittere colla nepotes.
 Idem etiam Locros habuit furor. ora uadosi 20
 Litoris, Argiuos maior qua Graecia muros
 Seruat et Ionio luitur curuata profundo,
 Laetas res Libyae et fortunam in Marte secuta,
 Iurauit pauitans Tyrio sua proelia Marti.
 Iam uero, Eridani tumidissimus accola, Celtae 25
 Incubuere malis Italum ueteresque doloris
 Tota se socios properarunt iungere mole.
 Sed fas id Celtis, fas impia bella referre
 Boiorum fuerit populis: Capuaene furorem, 29
 Quem Senonum genti, placuisse, et Dardana ab ortu
 Moenia barbarico Nomadum sociata tyranno
 Quisnam, mutato tantum nunc tempore, credat?
 Luxus et insanis nutrita ignauia lustris
 Consumptusque pudor peccando unisque relictus
 Diuitiis probrosus honor lacerabat hiantem 35
 Desidia populum ac resolutam legibus urbem.
 Insuper exitio truculenta superbia agebat.
 Nec uitii deerant uires. non largior ulli
 Ausoniae populo — sic tum Fortuna fouebat —
 Aurique argentique modus; madefacta ueneno 40
 Assyrio manicas uestis medioque dierum
 Regales epulae atque ortu conuiuia solis
 Deprensa et nulla macula non illita uita.

22 lauitur *Liuius et Burmann* 23 in marte **S** in
 morte *Marsus errore ed. Basil. 1522 aliaeque* e more *Barth*
 26 Italum **Cm Ep. 13 S** iterum *uulgo* 28 fas sit *ed. Rom. 1*
aliaeque prob. Heinsius, qui et fas, Di, C. coni. 29 capuaeue **V**
 31 Nomadum *Heinsius et Gronov* nondum **S** iam tum *Marsus*
numquam uel tandem alii demum Barth 32 Quisquam
Liuius Quis, nisi m. *Ruperti* — imitato **L** 34 imisque **OV**
 36 Desiria **V** De Syria **O** 38 derant **F** (*ut saepius cf. u.*
50, XVI. 32 etc.) — longior **V** 41 manicas *Ruperti* mani-
 bus **S** maribus *Gronov et Bentley* madidis *Barth* iam bis
Heinsius 43 nulli maculam *Heinsius* nulli maculis *Withof*
 — illita **L** inlita **FV** inclita **O** inclyta **Ch** — *post h. u. inseri*
uult Barth uu. 51—54 probb. Lefebure aliisque

Tum populo saeui patres, plebesque senatus
 Inuidia laeta, et collidens dissona corda 45
 Seditio. sed enim interea temeraria pubis
 Delicta augebat, pollutior ipsa, senectus.
 Nec, quos uile genus despectaque lucis origo
 Foedabat, sperare sibi et deposcere primi
 Deerant imperia ac patriae pereuntis habenas. 50
 Quin etiam exhilarare uiris conuiuia caede
 Mos olim, et miscere epulis spectacula dira
 Certantum ferro, saepe et super ipsa cadentum
 Pocula, respersis non parco sanguine mensis.

Has astu aggressus, quo uerteret acrius aegras 55
 Ad Tyrios mentes, quae nulla sorte daturam
 Certus erat Romam — neque enim impetranda uolebat —
 Pacuio fuit haud obscurum crimine nomen —
 Hortatur summi partem deposcere iuris
 Atque alternatos sociato consule fasces; 60
 Et, si partita renuant sedisse curuli
 Aequatumque decus geminasque uidere secures,
 Ultorem ante oculos atque ora astare repulsae.
 Ergo electa manus gressu fert dicta citato.
 Antistat cunctis praecellens Uirrius ore, 65
 Sed genus obscurum nullique furore secundus.
 Qui postquam coetu patrum ingentique senatu
 Impia dementis uulgi ac uix tota profudit

44 populo auersi *uel* populo serui *Heinsius* 45 Inuida
 lautitiae *Witthof* — laeta *Cm Ep. 101 L (T. p. 225)* latea *F*
 (cf. IX. 504) lacera *OV* elata *Heinsius* feta *Schrader* 46 in-
 terea] tenerae *Ruperti* incestae *Thilo* infectae nos — pubis
Barth pubes *S* 48 despectaque *O* dispectaque *Ch LFV*
 50 imperia *Cm Ep. 101* 51 exhilarare *LO* exilare *FV* 52 diro
Heinsius 55 Hac *Barth* 56 quae *FV* que *LO* quia *edd.*
pleraeque 57 impetranda *Liuius* impetrata *S* imperitata
Blass 58 Pacuio *Marsus* Paculo *Ch* Paccullo *LF* Patulo *O*
 Pattullo *V* Pacuo *L. Mueller d. r. m. p. 251* — Pacunius subit
 — Hortatus *Bentley* 62 Aequatumque *O* Aequantumque *LF*
 Equantumque *V* 65 Uirrius *Ch* 66 obscurus *Modius*
 67 h. u. eiecit *Marsus*, inseruit rursus ex *Col. Modius Ep. 101*
 68 ac *Cd (T. p. 215)* *S* et uulgo — profundit *S*

Consulta et tumidis incendit uocibus aures,
 Concordi fremitu renuentum effunditur asper 70
 Toto e concilio clamor; tum quisque fatigat
 Increpitans, uocumque tremit certamine templum.

Hic Torquatus, auum fronte aequauisse seuera
 Nobilis: 'Heu Capua portantes talia dicta
 Romuleis durastis,' ait, 'succedere muris? 75

Ad quos non ausi Carthago atque Hannibal arma
 Post Cannas afferre suas? numquamne per auris
 It uestras, in Tarpeia cum sede Latini

Orarent paria, haud uerbis, haud uoce, sed acri
 Propulsum dextra, qui tum mandata superbo 80

Ore apportabat, tanto per limina templi
 Turbine praecipitem reuoluti corporis actum,
 Ut, saeuo afflictus saxo, spectante piaret
 Tristia dicta Ioue et lueret uerba impia leto?

En ego progenies eius, qui sede Tonantis 85
 Expulit orantem et nuda Capitolia consul

Defendit dextra.' Rabidum hinc palmasque uirorum
 Intentantem oculis proauitaque facta parantem
 Ut uidit maiore adeo crude scere motu,

Excipit his frendens Fabius: 'Pro cuncta pudendi! 90
 Sedes, ecce, uacat, belli uiduata procella;

Quem, quaeso, e uobis huic imposuisse paratis?
 Inque locum Pauli quemnam datis? an tua, Uirri,

Prima atque ante alias sors, concedente senatu,
 Te citat ac nostris aequat iam purpura Brutis? 95

I, demens, i, quo tendis; tibi perfida fascēs

69 et om. S 71 tum] quem uel quod uel quo *Ruperti*
 nam uel dum nos 72 fremit *Schrader* 74 Capuae *Heinsius*
 75 Romuleos — muros *Ruperti coll. X. 596* 77 nunquamue S
 78 nostras O 81 apportabat Ch asportabat S — limina O
 lumina *LFV* (cf. u. 103) 84 Ioue] leue F 87 rabidum
ed. Ald. rapidum ChS — hinc Ch 88 Intentans *LOV* Inten-
 tam F 90 pro Cd (*T. p. 215*) — prope iuncta *Heinsius* pro
 monstra! pud. *Burmānn* pro summa p. *Schrader* 91 ecce]
 una *Schrader* 92 huic *LV* hinc *FO* 94 ante alias Ch
 a. alios S 95 uestris O

Det Carthago suos.' Medio feruore loquentis,
 Impatiens ultra gemitu cohibere furorem,
 Fulminea toruum exclamat Marcellus ab ira:
 'Quae tandem et quam lenta tenet patientia mentem,
 O confuse nimis Gradiui turbine Uarro, 101
 Ut perferre queas furibunda insomnia consul?
 Nonne exturbatos iam dudum limine templi
 Praecipites agis ad portas? et discere cogis
 Semiuiros, quod sit nostro de more creati 105
 Consulis imperium? non umquam sobria pubes
 Et peritura breui, moneo, ocus urbe facesse.
 Muros ante tuos, ut par est, debita ductor
 Armatus responsa dabit.' Consurgere cuncti
 Hinc pariter magnoque uiros clamore premebant. 110
 Necnon et foribus propere Campana iuuentus
 Extulit ipsa gradum, tantaeque dolore repulsae
 Concitus, Hannibalem uoluebat Uirrius ore.
 Fuluius — huic nam spondebant praesagia mentis
 Uenturum decus, et Capuae pereuntis imago 115
 Iam tum erat ante oculos —: 'Non si Carthaginis,' inquit,
 'Ductorem uestris deuinctum colla catenis
 Romam uictor agis, posthac intrare Quirini
 Sacratas dabitur sedes. tende ocus, oro,
 Quo mens aegra uocat.' Referunt haec inde citati 120
 Mixta minis et torua trucis responsa senatus.
 Tantane, omnipotens, caligine mersa latere
 Fata placet? ueniet quondam felicior aetas,
 Cum pia Campano gaudebit consule Roma
 Et per bella diu fascēs perque arma negatos 125

100 Quo *Heinsius* 102 furibunda examina *Heinsius* furi-
 bundi somnia *Burmān* furibundi insomnia *Ruperti* 103 Nonne
 OV Non ue LF Non *Liuiueius* — limine O lumine LFV
 (cf. u. 81) 111 e foribus *Lefebure* 112 Expulit OV —
 ipsa ChS acta *uulgo* 113 ore] orans *Schrader* 114 huic
 nam Ch hinc iam S 117 nostris O — deuinctum O 118 agis Ch
 agas S 119 oro] hortor *Heinsius* 121 nimis F 122 Tan-
 tane LV Tantaue FO

Ultro ad magnanimos referet secura nepotes.
 Poena superborum tamen haec durabit auorum,
 Quod non ante suos Capua ad suffragia mittet,
 Quam Carthago suos. — postquam nunc dicta senatus,
 Nunc facta exposuit, tum ueris falsa per artem 130
 Uirrius admiscens cecinit fatale cruenti
 Turbatis signum belli. furiata iuuentus
 Arma, arma Hannibalemque uolunt. ruit undique uulgus
 Et Poenos in tecta uocant; ingentia facta
 Sidonii iuuenis celebrant, ut ruperit Alpes 135
 Herculei socius decoris diuisque propinquas
 Transierit cursu rupes; ut caede referta
 Clauserit Eridani uictor uada; uictor ut idem
 Lydia Romano turbarit stagna cruore;
 Ut Trebiae ripas aeterno nomine famae 140
 Tradiderit Paulumque idem inter proelia et idem
 Flaminium, procures rerum, demiserit umbris.
 His super excisam primori Marte Saguntum
 Et iuga Pyrenes et Hiberum et sacra parentis
 Iuratumque uiro bellum puerilibus annis 145
 Accumulant. unum, ducibus tot caede peremptis,
 Tot fuis acie, stare inter proelia nullis
 Attactum telis. superum cum munere detur
 Huic sociare uiro dextras et foedere iungi,
 Fastus exanguis populi uanumque tumorem 150
 Nimirum Capua et dominatum perferat urbis,
 Ceu famulis fasces aequataque iura negantis?
 Prorsus enim tanto potioem nomine habendum
 Uarronem, ut fugiat consul fulgentior ostro.
 Talia iactantes iam lectam sorte parabant 155
 Mittere, quae Tyrios adiungat foedere, pubem.
 Sed non inuictum ponebat pectore robur

126 referet Ch 127 durabat OV 129 suos] ruat *Schrader*
 132 Turbatis *ed. Rom.* 1 Turbati S 133 alterum arma *deest*
in O 135 ruperit *Cm Ep. 101* 137 refecta L 139 tur-
 parit *Schrader* 141 ut idem OV 149 Hinc S 150 Fastus
 exanguis Ch 151 urbi Ch

Tum solum Decius Capuae decus. isque receptus
 In medios coetus, neque enim differe dabatur:
 'Itis,' ait, 'ciues uiolanda ad iura parentum? 160
 Damnatumque caput temerati foederis aris
 Iungitis hospitio? quae tanta obliuio recti,
 Magnam atque in magnis positam populisque uirisque
 Aduersam ostentare fidem! nunc tempus inire
 Proelia pro Rutulis; nunc signa aciemque mouere, 165
 Dum trepidae res, et medicinam uulnera poscunt;
 Is locus officio, cum cessant prospera, cumque
 Dura ad opem Fortuna uocat. nam laeta fouere
 Haud quaquam magni est animi decus; huc, age, adeste.
 Noui dis animas similes et pectora magnis 170
 Numquam angusta malis; capiunt, mihi credite, Cannas
 Et Thrasyminna uada et Pauli memorabile letum.
 Hi sunt, qui uestris infixum moenibus hostem
 Deiecere manu et Capuam eripuerunt superbis
 Samnitum iussis. hi sunt, qui iura dedere 175
 Terrore expulso Sidicinaeque bella remorunt.
 Quos fugitis socios? quosue additis? ille ego sanguis
 Dardanius, cui sacra pater, cui nomina liquit
 Ab Ioue ducta Capys, magno cognatus Iulo;
 Ille ego semihomines inter Nasamonas et inter 180

161 armis *Buchwald* 162 interrogationis notam post
 recti positam recte deleuit *Ruperti* 163 Magnam *Lefebure*
 Magna *ChS* Sacram uel Sanctam *Ruperti* Ingenuam i. m. *Blass*
 Canam nos 164 Aduersam ostentare *ChO* Aduersa osten-
 dere *LF* Aduersam ostendere *V* — Auersam uel Inuersam
Ruperti 163. 164 Magnum utique in magnis rebus populisque
 u. Aduersis seruare fidem *ed. Basil. 1522* Magnum atque i. m.
 positum, p. u. Aduersa ostentare f. *Heinsius* Dignum atque
 i. m. positum p. u. Aduersis seruare f. uel Haud uersam osten-
 tare f. *Burmam* Aduersa ostendere f. *deleto uersu* 163 *Bentley*
 167 *Is*] Sit uel Fit uel Est *Heinsius* 169 huc *OV* hinc *L*
 hoc *F* 171 angusta *OV* augusta *LF* — Cannas *ChF* canni *L*
 canne *OV* 173 nostris *O* 175 Samnitum *F* Sannitum *LOV*
 177 Quos f. socios? quosue a. *interpunxi cum Bentleio* Quos
 fugitis? socios etc. *uulgo* — auditis *Ch* 179 Ab *V* A *LFO*
 180 inter *OV* nitor *LF*

Saeuum atque aequantem ritus Garamanta ferarum
 Marmarico ponam tentoria mixtus alumno?
 Ductoremque feram, cui nunc pro foedere proque
 Iustitia est ensis solaeque e sanguine laudes?
 Non ita, non Decio permixtum fasque nefasque, 185
 Haec ut uelle queat. nullo nos inuida tanto
 Armauit Natura bono, quam ianua mortis •
 Quod patet et uita non aequa exire potestas.
 Haec uana auersas Decius iactauit ad auris.

Ast delecta manus iungebat foedera Poeno. 190
 Iamque aderat praemissa duci turbante tumultu
 Autololes numerosa cohors. ipse agmine magno
 Festinata citus per campos signa mouebat.
 Et Decius: 'Nunc hora, uiri, nunc tempus. adeste,
 Dum Capua dignum, dum me duce dextera uindex 195
 Molitur facinus; procumbat barbara pubes.
 Pro se quisque alacres rapite hoc decus. hostis adire
 Si parat, obstructas praebete cadauere portas
 Et ferro purgate nefas. hic denique solus
 Eluerit sanguis maculatas crimine mentes.' 200

Dumque ea nequicquam non ulli laeta profatur,
 Audita asperitate uiri coeptoque feroci,
 Multa feta gerens ira praecordia, Poenus
 Astabat muris propereque accersere lectos
 Immitem castris Decium iubet. horrida uirtus 205
 Armatumque fide pectus rectique cupido
 Et maior Capua mens imperterrita mole
 Inuicta stabat toruoque minacia uultu
 Iussa ducis uerbisque etiam incessebat amaris.

181 ritus **Cm** *Ep. 101* rictum *Marsus* 186 uos *Marsus* —
 inuida *Liuiineius* 187 morti *Bentley* Mortis *Ruperti* 188 e uita
Marsus 189 aduersas **F** 190 iungebat **S** iungebant *edd.*
pleraeque 191 aderat **S** aderant *edd. pleraeque* 193 citus]
 ortus **OV** 195 alterum dum *deest in F* 198 prebete **S**
 replete *edd. nonnullae c. cod. Put.* obstructa prohibete c. porta
Blass 199 Aut s. Uel *Ruperti* 201 laeta] latea **F**
 (cf. u. 45) 208 minacia **ChL** minantia **F** uinacia **OV**

Quem Libyae rector tot signa, tot arma ferentis 210
 Spernentem increpitans magno clamore profatur:
 'Post Paulum, post Flaminium componimur eheu
 Uecordi Decio, mecum certasse uolenti
 In decus et famam leti. rapite, ite citati,
 Signa, duces. pateatne mihi Campana uetante 215
 Urbs Decio, explorare libet, noua bella mouenti
 Cui patuere Alpes, saxa impellentia caelum
 Atque uni calcata deo.' Suffuderat ora
 Sanguis, et a toruo surgebant lumine flammae.
 Tum rictus spumans et anhelis faucibus acta 220
 Uersabant penitus dirum suspiria murmur.
 Sic urbem inuectus, toto comitante senatu,
 Et uulgo ad spectanda ducis simul ora ruente,
 Effundit cunctam rabiem irarumque procellas.

Necnon et Decio propiora pericula mentem 225
 Flammarant, tempusque adeo cernebat adesse,
 Quo laudes ducis inuicti superaret inermis.
 Non illum fuga, non clausi oculuere penates;
 Sed liber, ueluti nullus penetrasset in urbem
 Hannibal, intrepido seruauerat otia uultu, 230
 Cum iuuenem saeuis, horrendum, concitus armis
 Inuadit globus et pedibus 'sublime sedentis
 Ductoris sistit. tonat inde ferocibus alte
 Incessens uictor dictis: 'Solusne ruentem
 Fulcire ac reuocare paras a funere Romam? 235
 O demens! en, qui diuum mihi munera tanta
 Eripiat. Decio prorsus seruabar inert
 Vincendus, Decio imbelli, cui femina nulla,
 Orta in Agenoreis nostrae Carthaginis oris,
 Cesserit. huic agedum — nam cur indigna feramus? —

212 Paullum et eheu Cm Ep. 101 214 leti Cm l. l. — ite
 Cm l. l. 215 pateatne Cm l. l. pateat S pateatque uulgo
 218 diffuderat O 220 rictu spumante Marsus, quod prob.
 Withof 222 inuectus toto Cm Ep. 101 232 Inuadunt Ch
 233 sistunt Heinsius 237 seruabat S 240 huic OV huc LF,
 quod fortasse retinendum

Magnanimo, miles, meritas innecte catenas.' 241
 Dixerat haec, needum finem conuicia norant.
 Illatus uelut armentis super ardua colla
 Cum sese imposuit uictorque immane sub ira
 Infremuit leo et immersis grauis unguibus haesit, 245
 Mandit anhelantem pendens ceruice iuuenicum.
 At Decius, dum uincla ligant: 'Necte ocius,' inquit, —
 'Nam sic Hannibalem decet intrauisse — catenas,
 Foederis infausti pretium. sic uictima prorsus
 Digna cadit Decius. nec enim te, sanguine laetum 250
 Humano, sit fas caesis placasse iuuenicis.
 En dextra! en foedus! nondum tibi curia needum
 Templorum intrati postes; iam panditur acri
 Imperio carcer. perge ac primordia tanta
 Accumula paribus factis. mihi fama sub umbras 255
 Te feret oppressum Capuae cecidisse ruinis.'
 Nec plura effari concessum. obnubitur atra
 Ueste caput, trahiturque ferox ante ora suorum.
 Exin uictor ouans sedato pectore tandem
 Spectandis urbis tectis templisque serenos 260
 Laetus circumfert oculos et singula discit:
 Quis muris sator, et pubes sit quanta sub armis,
 Quot bello pateant argenti aerisque talenta;
 Nunc qualis frenata acies, nunc deinde pedestris
 Copia quanta uiris. monstrant capitolia celsa 265

241 Magnanimo miles LF Magnanime m. OV Magnanime
 o miles *edd. c. cod. Tell.* Magnanime, i, miles *Heinsius* Magna-
 nimo, miles, meritas, i, necte c. *Bentley ad Hor. Epod. XVII. 72*
 hunc aedum — Magnanime o uel i miles, meritis inn. catenis
Ruperti 243 ardua] agmina O 244 immanis ab ira *Heinsius*
 249 prorsus] pressus OV Poenis *Heinsius* 250 cadat V et
edd. pleraeque 252 en foedus OV heu foedus LF 253 intrati
 Cm *Ep. 101* — postes OV poscis L posces F 255 umbras
 Cm l. l. umbris S 257 affari OV — arta *Drakenborch* 263 sic
uersum exhibet Ch — argenti O — erisque LFO auri que V —
 lateant *Burmann* iaceant *Schrader* — armisque *Heinsius* —
 Quot bello p. auri argentique talenta *edd. nonnullae cum cod.*
Put. Quotque auri p. belli argentique t. *Marsus alique*

Stellatisque docent campos Cereremque benignam.
 Iamque diem ad metas defessis Phoebus Olympo
 Impellebat equis, fuscabat et Hesperos umbra
 Paulatim infusa properantem ad litora currum.
 Instituunt de more epulas festamque per urbem 270
 Regifice exstructis celebrant conuiuia mensis.
 Ipse, deum cultu et sacro dignatus honore,
 Praecipuis multoque procul splendentibus ostro
 Accipitur sublime toris. non una ministri
 Turba gregis; posuisse dapes his addita cura, 275
 His adolere focos, his ordine pocula ferre;
 Necnon et certis struitur penus. aspera mensa
 Pondera caelati fulgent antiquitus auri.
 Eripiunt flammae noctem, strepituque mouentum
 Murmurat alta domus. stupet inconsuetus opimae 280
 Sidonius mensae miles faciemque superbi
 Ignoram luxur oculis mirantibus haurit.
 Uescitur ipse silens et tantos damnat honores
 Esse epulis facilesque coli tanto agmine mensas,
 Donec pulsa fames, et Bacchi munera duram 285
 Laxarunt mentem. tum frontis reddita demum
 Laetitia, et positae grauiiores pectore curae.
 Personat Euboica Teuthras testudine, Cymes
 Incola, et obtusas immiti murmure saeuae
 Inter bella tubae permulcet cantibus auris. 290
 Namque Iouem et laetos per furta canebat amores
 Electraeque toros Atlantidos; unde creatus,
 Proles digna deum, tum Dardanus; isque Tonanti
 Ut det Erichthonium magna de stirpe nepotem.

266 Stellantisque S 268 hesperos S Hesperus *uulgo*
 269 obfusa *Drakenborch* 273 Praecipuus *Lefebure cum ed.*
Rom. 2 276 adolere] dolere F 277 Necnon certatim *uel*
 Nec non et Cereri *Heinsius* 279 mouentum] uocantum
Ruperti — strepitusque m. Murmure tecta sonant *Withof*
 283 tantos] cautos V 284 colit *Bentley* 286 frontis ChS
 fronti *Marsus* 288 teuthras *in lacunam m. 2 insertum in FV*
 tenthras L theucras O — Cymes] crines S 291 Namque S
 Iamque *uulgo* 294 erichthonium LV erichthonium F erichonum O

Hinc Tros, hinc Ilus, generis tunc ordine longo 295
 Assaracus, nulloque minor famaue manuue
 Tum Capys ut primus dederit sua nomina muris.
 Concelebrant plausu pariter Sidonia pubes
 Campanaeque manus. ante omnis ductor honori
 Nominis augusto libat carchesia ritu; 300
 Cetera quem sequitur Bacchique e more liquorem
 Irrorat mensis turba ardescitque Lyaeo.

Interea, Tyrio resoluta in gaudia coetu
 Conuerso — neque enim, iuuenis non digne sileri,
 Tramittam tua coepta libens famamque negabo 305
 Quamquam imperfectis, magnae tamen indolis, ausis —
 Mens una, inuiolata mero nullisque uenenis
 Potando exarmata, decus pugnaeque necisque
 Sidoniae tacito uolebat pectore molem.
 Quoque esset miranda magis tam sacra libido, 310
 Pacuio genitus patrias damnauerat artis.
 Is uariis oneratum epulis atque atria tardo
 Linquentem gressu comitatus pone parentem,
 Postquam posse datum meditata aperire nouosque
 Pandere conatus, et liber parte relicta 315
 Tectorum a tergo patuit locus: 'Accipe digna
 Et Capua et nobis,' inquit, 'consulta'. togaque
 Armatum amota nudat latus, 'hoc ego bellum
 Conficere ense paro atque auulsum ferre Tonanti
 Rectoris Libyci uictor caput. hic erit ille, 320
 Qui polluta dolis iam foedera sanciet, ensis.
 Si perferre nequit spectacula tanta senectus
 Et tremit inceptis lasso maioribus aeuo,

297 primus, *ut ed. Marsus* L primis FOV 298 plausa S
 300 Numinis *Dausqueius* — augusti *Ruperti cum cod. Tell.*
 301 e more S ex m. *uulgo* 307 uni et 308 Potanti et 309
 poenaeque *Heinsius* 308 Potandi *Blass* — decus] duci et
 309 Sidonio *L. Müller d. r. m. p. 174, sed cf. Koch p. 26*
 310 tam *ed. Rom. 1* tum L^{LFV} cum O 311 Pacullo *ChLFV*
 Pacculo O Pacuio *L. Müller (cf. u. 58)* 313 pene LOV
 poenae F

At tu securis concede penatibus et me
 Linque meae menti; summum quod credis et aequas 325
 Hannibalem superis, o quantum nomine maior
 Iam Poeno tibi natus erit!' Uibrabat ab ore
 Ignis atrox, animusque uiri iam bella gerebat,
 Cum senior, tanti pondus conaminis aegra
 Iam dudum uix aure ferens, tremebundus ibidem 330
 Sternitur et pedibus crebro pauida oscula figens:
 'Per si quid superest uitae, per iura parentis
 Perque tuam nostra potiolem, nate, salutem,
 Absiste inceptis, oro, ne sanguine cernam
 Polluta hospitia ac tabo repleta cruento 335
 Pocula et euersas pugnae certamine mensas.
 Tune illum, quem non acies, non moenia et urbes
 Ferre ualent, cum frons propior lumenque corusco
 Igne micat, tune illa uiri, quae uertice fundit,
 Fulmina pertuleris, si uiso intorserit ense 340
 Diram, qua uertit per campos agmina, uocem?
 Fallit te, mensas inter quod credis inermem.
 Tot bellis quaesita uiro, tot caedibus armat
 Maiestas aeterna ducem. si admoueris ora, 344
 Cannas et Trebiam ante oculos Thrasyminnaeque busta
 Et Pauli stare ingentem miraberis umbram.
 Quid? tanto in casu comitum iuxtaque iacentum
 Torpebunt dextrae? parce, oro, et desine uelle,
 Cui nequeas uictor superesse. an tristia uincla
 Et Decius non erudiunt componere mentem?' 350
 Talia commemorans, famae maioris amore
 Flagrantem ut uidit iuuenem surdumque timori:
 'Nil ultra posco, refer in conuiuia gressum;

324 At tu Ch Et tu S — securus uel secretis *Heinsius*
 331 pedibus] genibus *Schrader* 336 inuersas *Blass* 337 non
 moenia *FV* nec m. *LO* 338 propior *LV* 340 intorserit *L* —
 ensem *OV* 341 quam *OV* 344 interna *Bothe* 345 busta]
 lustra *Blass* 347 tanta in rabie *Ruperti* 348 nelle] belli
Heinsius bello *Bothe* 349 Cum *Dausqueius* 352 timoris
Heinsius

Approperemus,' ait. 'non iam tibi pectora pubis
 Sidoniae fodienda manu tutantia regem. 355
 Hoc iugulo dextram explora. namque haec tibi ferrum,
 Si Poenum inuasisse paras, per uiscera ferrum
 Nostra est ducendum. tardam ne sperne senectam.
 Opponam membra atque ensem extorquere negatum
 Morte mea eripiam.' Lacrimae tunc ore profusae, 360
 Et magna superum cura seruatus in arma
 Scipiadae Poenus; nec tantum fata dederunt
 Externa peragi dextra. pulcherrimus irae
 Et dignus fieri compos memorabilis ausi,
 Amisit quantam posito conamine laudem, 365
 Cui tantum est uoluisse decus? tum reddere sese
 Festinant epulis et tristia fronte serenant,
 Donec laeta uirum soluit conuiuia somnus.

Postera lux Phaethontis equos proferre parabat,
 Iam rapido summis curru splendente sub undis, 370
 Et iuuenis, magno generatus Hamilcare, duras
 Iam dudum exercet curas. Carthaginis arces
 Ire ferox Mago et patribus portare iubetur
 Nuncia facta ducis. praeda et captiua leguntur
 Corpora dereptaeque uiris sub Marte cruento 375
 Exuiae, fausti superis libamina belli.
 Altera curarum Libycis dimittitur oris
 Heu Decius, reduci lentas seruatus ad iras,
 Ni poenae iuuenem indignae miseratus ab alto
 Iupiter antiquam Batti uertisset ad urbem. 380
 Hic Pellaea uirum Ptolomaei sceptrā uehementum

356 haec Cm *Ep.* 101 huc *Heinsius* 357 ferrum Cm *l. l.*
 364 campos OV 366 tanta *Heinsius* — reddere] cedere LOV
 tedere F 369 phetontis LOV foetontis F 370 rapido
 summis Cm *l. l.* rapidos omnis S 371 At *Heinsius* — duras]
 crudas *idem* 374 Nuntius acta *Blass* 375 dereptaeque Ch
 dereptaeque O 377 dimittitur S, ut ed. *Basil.* 1543 et *coni.*
L. Müller demittitur *uulgo* 378 reduce OV 380 bacchi L
 bacci F batri OV 381 Pellaea *Ruperti* peleā LV poelea F
 pellea O — ptolemaei LF ptholomaei OV

Eripuere minis, resolutaque uincula collo.
 Atque eadem uitae custos mox deinde quieto
 Accepit tellus ossa inuiolata sepulcro.

Nec Uenerem interea fugit exoptabile tempus 385
 Poenorum mentes caeco per laeta premendi
 Exitio et luxu corda importuna domandi.
 Spargere tela manu passim fallentia natis
 Imperat et tacitas in pectora mittere flammās.
 Tum pueris dulce arridens: 'Eat improba Iuno 390
 Et nos — nec mirum, quid enim sumus? — acta secundis
 Despiciat. ualet illa manu, ualet illa lacertis;
 Paruula nos arcu puerili spicula sensim
 Fundimus, et nullus nostro de uulnere sanguis. 394
 Verum, agite, o mea turba, precor, nunc tempus, adeste
 Et Tyriam pubem tacitis exurite telis.
 Amplexu multoque mero somnoque uirorum
 Profliganda acies, quam non perfregerit ensis,
 Non ignes, non immissis Gradivus habenis.
 Combibat illapsos ductor per uiscera luxus, 400
 Nec pudeat picto fultum iacuisse cubili,
 Nec crinem Assyrio perfundere pugnet amomo.
 Ille, sub hiberno somnos educere caelo
 Lactator, tectis malit consumere noctes;
 Ac ponat ritus uescendi, saepe citato 405
 Dum residet sub casside equo, discatque Lyaeo
 Imbellem donare diem. tum deinde madenti
 Post epulas sit grata chelys, segnisque soporas,
 Aut nostro uigiles ducat sub numine noctes.'

Haec postquam Uenus, applaudit lascivius et alto 410
 Mittit se caelo niueis exercitus alis.

389 tacitas] tantas O 391 aucta D. Heinsius alta
 Schrader 392 Dispiciat S 394 et] it Heinsius probb.
 Lefebure et Drakenborch 396 telis] taedis Heinsius 399 im-
 missus F 402 pugnet LV pugne F piget O 403 se ducere
 Barth 404 lactatus c. cod. Tell. Lefebure Laetatus Heinsius
 — tectis] telis O de . . Ch (T. p. 246) taedis Barth dapibus
 Heinsius 408 chelis FOV telis L

Sentit flammiferas pubes Maurusia pennas,
 Et pariter fuis tepuerunt pectora telis.
 Bacchi dona uolunt epulasque et carmina rursus
 Pieria liquefacta lyra. non acer aperto 415
 Desudat campo sonipes, non ulla per auras
 Lancea nudatos exercet torta lacertos.
 Mollitae flammis lymphae languentia somno
 Membra fouent, miserisque bonis perit horrida uirtus.
 Ipse etiam, afflatus fallente Cupidine, ductor 420
 Instaurat mensas dapibus repetitque uolentum
 Hospitia et patrias paulatim decolor artis
 Exuit, occulta mentem uitante sagitta.
 Altera iam patria atque aequo sub honore uocatur
 Altera Carthago Capua, intactumque secundae 425
 Fortunae ingenium uitia allectantia quassant.
 Nec luxus ullus mersaeque libidine uitae
 Campanis modus; accumulans uariasque per artis
 Scenarum certant epulas distinguere ludo,
 Ut strepit assidue Phrygiam ad Nilotica loton 430
 Memphis* Amyclaeo passim lasciua Canopo.
 Inprimis dulcem, Poeno laetante, per auris
 Nunc uoce infundit Teuthras, nunc pectine cantum.
 Isque ubi mirantem resonantia pollice fila
 Ductorem uidit Libyae, canere inde superbas 435
 Aoniae laudes sensim testudinis orsus,

414 rursus] cursus L prorsus *Schrader* 417 nodatos
Heinsius duratos uel durandos *Schrader* 419 horrida] obruta
Heinsius 423 sagina *Heinsius* 425 intactumque *D. Heinsius*
et Cellarius 426 allectantia *Bothe et van Veen* adlatrantia S
 adsultantia *Bentley* oblectantia *Schrader* allabentia *Blass*
 430 ad Phrygiam *Heinsius* prob. *Bentley* Phrygiae ad Nilotida
 l. *Dausqueius* 431 post Memphis duo excidisse hemistichia
 mihi persuasit *Hilberg* (p. l.) — passim] par iam *Schlichteisen*
 (p. l.) — M. Amyclaei in fossa (ad fossam) l. Canopi uel M.
 Amyclaeo fossae (fossam) insultante Canopo *Ruperti* M. Amy-
 claei simulans lasciua Canopi *Thilo* (p. l.) 430. 31 Et str. a.
 Phrygium ad Nilotica lotos Tympanum Amyclaeo passim l.
 Canopo *Blass* 435 cauere OV

Concordem citharae mouit per carmina linguam,
 Uincere linquentis uitam quae possit olores.
 Atque haec e multis carpsit mollissima mensae:
 'Argolicis quondam populis, mirabile dictu,
 Exaudita chelys, lapidem testudine felix 441
 Ducere et in muris posuisse uolentia saxa.
 Haec Amphionio uallauit pectine Thebas
 Ac, silice aggeribus per se scandente uocatis,
 Iussit in immensum cantatas surgere turris. 445
 Altera, turbatum plectro moderata profundum,
 Et tenuit phocas et in omni Protea forma
 Traxit et aequoreo portauit Ariona dorso.
 Iam, quae Peliaca formabat rupe canendo
 Heroum mentes et magni pectora Achillis, 450
 Centauro dilecta chelys compesceret iras,
 Percussa fide, uel pelagi uel tristis Auerni.
 Iamque chaos, caecam quondam sine sidere molem
 Non surgente die, ac mundum sine luce canebat.
 Tum deus ut liquidi discisset stagna profundi 455
 Tellurisque globum media compage locasset;
 Ut celsum superis habitare dedisset Olympum,
 Castaque Saturni monstrabat saecula patris.
 Sed, quos pulsabat Rhiphaeum ad Strymona, nerui,
 Auditus superis, auditus manibus Orpheus, 460
 Emerito fulgent clara inter sidera caelo.
 Hunc etiam mater, tota comitante sororum

439 mensae] musae *Heinsius* 440 scopulis *Gronov*
 441 testudine] uel pectine *Ruperti* dulcedine *Thilo* 442 muris **S**
 muros *edd.* — uolentia **ChLF** uolantia **OV** 444 locatis *Hein-*
sius 447 Detinuit *Heinsius* 449 Iam *Dausqueius* Nam **S**
 Tum *Ruperti* — formabat **Ch** 453 Iamque *Dausqueius*
 Namque **S** 454 fulgente *Schrader* 455 discisset **ChF**,
sed in F m. 2 corr. in discusset — discussit **L** discusse **OV**
 discusset *Liuiueius* aliiq[ue] dissepsset uel discesset *Heinsius*
 disclusset *Bentley* diuisset *Blass* 459 rhipheum **LFO** rhipheum **V**
 Rhodopeum *Ruperti* — neruis **ChLFO** uernis **V** neruos *Cella-*
rius et Schrader, qui et u. 460 Auditos s. auditos m. *legi uult*
 462 Nunc **OV**

Aonidum turba, mater mirata canentem.
 Non illo Pangaea iuga aut Mauortius Haemus,
 Non illo modulante sonos stetit ultima Thrace; 465
 Cum siluis uenere ferae, cum montibus amnes.
 Immemor et dulcis nidi positoque uolatu
 Non mota uolucris captiua pependit in aethra.
 Quin etiam, Pagasaea ratis cum caerula — nondum
 Cognita terrenae — pontonque intrare negaret, 470
 Ad puppim sacrae, cithara elicente, carinae
 Adductum cantu uenit mare. pallida regna
 Bistonius uates flammisque Acheronta sonantem
 Placauit plectro et fixit reuolubile saxum.
 O dirae Ciconum matres Geticique furores 475
 Et damnata deis Rhodope! tulit ora reuulsa
 In pontum, ripis utraque sequentibus, Hebrus.
 Tum quoque, cum rapidi caput a ceruice recisum
 Portarent fluctus, subito emicuere per undas
 Ad murmur cete toto exultantia ponto.' 480
 Sic tunc Pierius bellis durata uirorum
 Pectora Castalio frangebat carmine Teuthras.
 Interea placida attulerant iam flamina terris
 Magonem Libycis. lauro redimita subibat
 Optatos puppis portus, pelagoque micabant 485
 Captiua arma procul celsa fulgentia prora.
 At, patulo surgens iam dudum ex aequore, late
 Nauticus implebat resonantia litora clamor,
 Et, simul adductis percussa ad pectora tonsis,
 Centeno fractus spumabat uerbere pontus. 490

466 fontibus *Schrader* 468 mora **S** 469 pagasea **V**
 pegasaea **LFO** 470 terrenae **F** terrene **LOV** terrigenis *uulgo*
 terrenis *Heinsius* — pontonque *Liuiueius et Lachmann* ad
Lucr. V. 507 pontoque **S** — negaret *Liuiueius et Koch p. 28*
 negarent **S** 473 Bistonius **OV** Bisthonius **LF** 477 utra-
 que **S** utrimque *uulgo* — querentibus *Schrader* 478 rescis-
 sum *Schrader* 481 tunc **LF** tum **V** tu **O** 483 placita ap-
 pulerant *Heinsius* — terris] tēis **F** (*cf. XII. 90*)

Nec lentum in medios rapienda ad gaudia uulgas
 Procurrit fluctus, elataque turba fauore
 Certatim ingenti celebrat noua gaudia plausu.
 Aequatur rector diuis. illum undique matres,
 Illum turba minor, moniti⁴⁹⁵ gaudere nepotes,
 Et senior manus et iuxta populusque patresque
 Mactatis superum dignantur honore iuuentis.
 Sic patriam Mago et portas ingressus ouantis
 Fraternae laudis fama. ruit inde senatus,
 Et multo patrum stipatur curia coetu. 500
 Tum diuos ueneratus auum de more uetusto:
 'Martem,' ait, 'egregium et fractas, quis Itala tellus
 Nitebatur, opes, pars ipse haud parua laborum,
 Nuntio. pugnatum superis in uota secundis.
 Est locus, Aetoli signat quem gloria regis, 505
 Possessus quondam prisca inter saecula Dauno;
 Umentis rapido circumdat gurgite campos
 Aufidus et stagnis intercipit arua refusis;
 Mox fluctus ferit Hadriacos magnoque fragore
 Cedentem impellit retrorsus in aequora pontum. 510
 Hic Uarro et magnum Latia inter nomina Paulus
 Nomen, quis rerum ducibus permissa potestas,
 Uix dum depulsa nigrae caligine noctis,
 Inuadunt campum et late fulgentibus armis
 Accendunt ultro lucem surgentis Eoi. 515
 Nos contra — nam germanum furor acer agebat
 Optatae pugnae — castris cita signa mouemus.
 Intremit et tellus, et pulsus mugit Olympus.
 Hic fluuium et campos abscondit caede uirorum
 Ductor, quo numquam maiorem ad bella tulerunt 520

493 celebrat **ChS** celebrant *uulgo* — [gaudia] praemia *Bothe*
 497 dignatur **S** 507 Umentis **LF** Umentes **Cd** (*T. p. 216*)
 Humentis **V** Uiuentis **O** 508 interstrepit *uel* interluit *Blass*
 511 Hunc *Bothe* 512 Lumen *Heinsius* 515 Accendunt **FOV**
 Accedunt **L** Offundunt *uel* Abscondunt *Blass* 518 Intremit
 et **S** Intremuit *uulgo*

Rectorem terrae. uidi, cum turbine saeuo
 Ausonia et sonitu bellantis fusa per agros
 Uni terga daret. uidi, cum Uarro citato
 Auferretur equo, proiectis degener armis.
 Quin et magnanimum, perfosso corpore telis, 525
 Strage super socium uidi te, Paule, cadentem.
 Aegatis ille et seruilia foedera larga
 Ultus caede dies; non plus optasse liberet,
 Quam tum concessit dexter deus. altera iam lux
 Si talis redeat, populis sis omnibus una 530
 Tum, Carthago, caput terrasque colere per omnis.
 Testes hi stragis, quos signum illustre superbis
 Mos laeua gestare uiris.' Tum funditur ante
 Ora admirantum praefulgens anulus auro;
 Datque fidem uerbis haud paruo insignis aceruo. 535
 Hinc iterum repetens: 'Restat nunc sedibus imis
 Uertenda atque aequanda solo iam subruta Roma.
 Annitamur,' ait, 'uires refouete tot haustas
 Casibus, et pateant non parca aeraria dextris,
 Quas emimus bello. defit iam belua, tristis 540
 Ausoniis terror, necnon alimenta fatigant.'
 Atque ea dum memorat, toruo conuersus in ora
 Hannonis uultu, quem gliscens gloria prauum
 Ductoris studio iam dudum agitabat acerbo:
 'Iamne tibi dextras inceptaque nostra probamus? 545
 Iam fas Dardanio me non seruire colono?
 Anne iterum Hannibalem dedi placet? atra ueneno

522 tonitru bellantis *uel* bellanti *Heinsius* 525 magna-
 nimum L magna nimium FOV 526 Strage V, *ut con.* *Liui-*
neius Stare LFO (*cf.* X. 587) 527 illa F 529 Quam tum
 Cm Ep. 64 V Quantum LFO 530 talis Cm l. l. LF *deest in*
 OV (*T. p.* 219) — sis] eris *Withof* 531 colere S colare *ed.*
Ald. aliaque 536 restet OV 537 iam om. O 538 re-
 fouete S refouere *edd. pleraque* 539 et pateant S *ut p.* Ch
 540 bello Ch — tristis] castris *Heinsius* cristis *Burmman*
 541 elementa OV — fatiscunt *Burmman* 544 Ductori ChS
 — aceruo OV 545 Iamne Cm l. l. 546 Colono Cm l. l.

Inuidiae nigroque undantia pectora felle,
 Tandem tot titulis totque exorata trophaeis,
 Infelix muta. dextra en, en dextera, quam tu 550
 Aeneadis lacerare dabas, et litora et amnes
 Et stagna et latos impleuit sanguine campos.
 Haec Mago, atque animos fauor haud obscurus alebat.
 Cui, simul inuidia atque ira stimulantibus, Hannon:
 'Talia uesani iuuenis conuicia miror 555
 Haud equidem; tumet ingenio, fraternaue corda
 Non tarde agnoscas et uirus futile linguae.
 Qui ne mutatum uanis absistere credat,
 Nunc pacem orandum, nunc improba foedere rupto
 Arma reponendum et bellum exitiale cauendum 560
 Auctor ego. atque adeo uosmet perpendite, quaeso,
 Quid ferat; haud aliud nobis censere relictum est.
 Tela, uiros, aurum, classis, alimenta precatur
 Belligeramque feram. uictus non plura petisset.
 Sanguine Dardanio Rutulos saturauimus agros, 565
 Et iacet in campis Latium. deponere curas
 Tandem ergo, bone, da, uictor, liceatque sedere
 In patria; liceat non exhaustire rapacis
 Impensis belli uacuatos saepe penates.
 Nunc en, nunc, inquam — falsa ut praesagia nostra 570
 Sint, oro, mensque augurio ludatur inani —
 Haud procul est funesta dies. atrocia noui
 Corda ac prospicio natas e cladibus iras.
 Uos ego, uos metuo, Cannae. submittite signa
 Atque adeo temptate, agedum, ac deposcite pacem: 575
 Non dabitur. parat ille dolor, mihi credite, maius

548 nudantia L 549 exorata Cm l. l. exornata S exar-
 mata *Schrader* 550 dextra en dextera Cm l. l. 552 latos]
 Latios *Heinsius* Latio compleuit *Schrader* 554 Hannon *Blass*
 hanno S 558 Qui S Quin *Marsus* — credat Cm l. l. credas S
 559 orandum Cm l. l. orandam S 560 reponenda S 564
 petisset *scr. cum Heinsio* dedissem S — uicto n. pl. dedissem
ed. Raphael. 1600, quod prob. Barth uictis n. pl. ded. *Liuius*
 uictus uel uictis uel uicto num pl. petisset *Heinsius*

Exitium accepto; citiusque haec foedera uictor,
 Quam uictus, dabit. atque adeo, qui tanta superbo
 Facta sonas ore et spumanti turbine perflas
 Ignorantum aures, dic, en, germanus in armis 580
 Ille tuus par Gradiuo, per saecula tellus
 Cui similem numquam ductorem in bella creauit,
 Moenia Romuleae cur nondum uiderit urbis?
 Scilicet e gremio matrum rapiamus in hostem
 Nondum portandis habiles grauioribus armis? 585
 Aeratas iussi texamus mille carinas,
 Atque omnis Libyae quaeratur belua terris,
 Ut longa imperia atque armatos proroget annos
 Hannibal et regnum trahat usque in tempora fati?
 Uos uero — neque enim occulto circumdamur astu — 590
 Ne dulcis spoliare domos; castrisque potentum
 Atque opibus sancite modum. pax optima rerum,
 Quas homini nouisse datum est; pax una triumphis
 Innumeris potior; pax, custodire salutem
 Et ciuis aequare potens, reuocetur in arcis 595
 Tandem Sidonias; et fama fugetur ab urbe
 Perfidiae, Phoenissa, tua. si tanta libido
 Armorum tenet atque enses non reddere perstat
 Poscenti patriae, nil suppeditare furori
 Hortor et haec fratri Magonem dicta referre.' 600
 Plura annectentem — neque enim satiauerat iras
 Dicendo — clamor turbat diuersa uolentum:
 'Si Libyae decus, haud ulli superabilis armis,
 Hannibal est irae tibi, destituemus ad ipsas
 Uictorem metas? nec opum adiumenta feremus? 605
 Inuidia unius sceptrum ut iam parta retardet?'
 Inde alacres tribuunt, quae belli posceret usus,
 Absentique suum iactant sub teste fauorem.

583 uicerit *Heinsius* 584 e gremio *Ch* 586 iussi *Ch*
 591 spoliata *S* 597 tuae *Ch S* 601 satiauerat *OV*
 sauciauerat *LF*

Mox eadem terris placitum traducere Hiberis,
 Dum malus obtrectat facta immortalia liuor 610
 Nec sinit adiutas ductoris crescere laudes.

SILI ITALICI
 P U N I C O R U M

LIBER DUODECIMUS.

Iam terra glaciale caput fecundaque nimbis
 Tempora et austrifero nebulosam uertice frontem
 Immitis condebat Hiems, blandisque salubre
 Uer Zephyris tepido mulcebat rura sereno:
 Prorumpit Capua Poenus uicinaque late 5
 Praemisso terrore quatit. ceu condita bruma,
 Dum Rhiphaea rigent Aquilonis flamine, tandem
 Euoluit serpens arcano membra cubili
 Et spondente die nouus emicat atque coruscum
 Fert caput et saniem sublatis faucibus efflat. 10
 At Libyci ducis ut fulserunt signa per agros,
 Desolata metu cuncta, et suadente pauore
 Uallo se clausere simul trepidique salutis
 Expectant ipsis metuentes moenibus hostem.

Sed non ille uigor, qui ruptis Alpibus arma 15
 Intulerat dederatque uias Trebiaque potitus
 Maeonios Italo scelerauit sanguine fluctus,

611 sinit **V** sunt **LFO** (cf. X. 67) — ad uitas **V** attritas
 ductoris uel ad iustas ductorem *Heinsius* ad metas *Ruperti* et
L. Müller d. r. m. p. 174 1 terrae **O** 7 riphea **S** (cf. XI.
 459) — flamine *Ruperti* flumina **S** flamina *uulgo* 9 spon-
 dente **ChLFO** (cf. *Öv. Ib. 217*) Splendente **V** 10 afflat **O**
 11 libici ducis **O** ducis libyci **LF** dulcis libici **V** 16 Impulerat
-Heinsius

Tunc inerat. molli luxu madefacta meroque,
 Illecebris somni torpentia membra fluebant.
 Quis gelidas suetum noctes thorace grauatis 20
 Sub Ioue non aequo trahere et tentoria saepe
 Spernere, ubi hiberna ruerent cum grandine nimbi,
 Ac ne nocte quidem clipeiue ensesue reposti,
 Non pharetrae aut iacula, et pro membris arma fuere:
 Tum graue cassis onus maioraque pondera uisa 25
 Parmarum, ac nullis fusae stridoribus hastae.

Prima instaurantem sensit certamina mitis
 Parthenope, non diues opum, non spreta uigoris;
 Sed portus traxere ducem secura uolentem
 Aequora, quae peteret ueniens Carthagine puppis. 30
 Nunc molles urbi ritus atque hospita Musis
 Otia et exemptum curis grauioribus aeuum.
 Sirenum dedit una suum, memorabile, nomen
 Parthenope muris Acheloias, aequore cuius
 Regnauere diu cantus, cum dulce per undas 35
 Exitium miseris caneret non prospera nautis.
 Haec pone aggressus — nam frontem clauserat aequor —
 Moenia, non ullas ualuit perfringere Poenus
 Tota mole uias frustraue inglorius ausi
 Pulsauit quatiens obstructas ariete portas. 40
 Stabat Cannarum Graia ad munimina uictor
 Nequicquam et caetae mentis consulta probabat
 Euentu, qui post Dauni stagnantia regna
 Sanguine Tarpeias ire abstinuisset ad arces.
 'En, qui nos segnes et nescire addere cursum 45

18 labefacta *Heinsius et Schrader* 19 Et somni illecebris
Heinsius 24 fouere *Heinsius* 25 Tum **S** Tunc *uulgo*
 28 tum spr. u. *Heinsius* non laeta uel feta u. *Burmman* non
 sueta uigori *Schrader* 30 Litora *Schrader* — quos *Heinsius*
 31 Nunc **ChS** Nam *uulgo* 33 suum et *Nicander* suis (muris)
Heinsius sacrum et *Withof*, sed cf. III. 669 37 peno **LOV**
 poeno **F** — aegressus **F** egressus **LOV** 38. 39 non ulla —
 Tutas uel non ullas — Tuta *Heinsius*

Factis iactastis, quod uobis scandere nuper
 Non acie ex ipsa concessum moenia Romae,
 Intrate atque epulas promissas sede Tonantis
 His, quae Graia manus defendit, reddite tectis.⁷
 Talia iactabat famaeque pudore futurae, 50
 Irritus incepti prima si absisteret urbe,
 Audebat cuncta atque acuebat fraudibus enses.
 Sed subitae muris flammae totoque fluebant
 Aggeris anfractu tela improuisa per auras.
 Haud secus, occuluit saxi quo uertice fetus 55
 Ales fulua Iouis, tacito si ad culmina nisu
 Euasit serpens terretque propinquus hiatu,
 Illa, hostem rostro atque assuetis fulmina ferre
 Unguibus incessens, nidi circumuolat orbem.

Tandem ad uicinos Cumarum uertere portus 60
 Defessus subiit uarioque lacescere motu
 Fortunam et famae turbando obstare sinistrae.
 Sed custos urbi Gracchus, tutela uel ipsis
 Certior, arcebat muris iterumque sedere
 Portis atque aditus iterum sperare uetabat. 65
 Lustrat inops animi rimaturque omnia circum
 Alite uectus equo rursusque hortatibus infit
 Laudum agitare suos: 'Pro di, quis terminus,' inquit,
 'Ante urbes standi Graias, oblite tuorum

46 Factis **S** Fatis *uulgo* — uobis **V** nobis **LFO** 48 aede
Heinsius 49 Hisque **S** 51 incepti *Marsus alique* incepta
S et *uulgo* — prima uel primi *Heinsius* primis **ChOV** primus
LF et *uulgo* — inceptus prima *Barth* incepti *Poenus Gronov*
 incepti uel insessa uel obsaepa primus *Dausqueius* 53 e
 muris et pluebant *Heinsius* 55—59 hos uersus *Blass post u.*
 65 poni uult 55 quo *Blass* quos **S** quae *Heinsius* cum *Li-*
uineius et Dausqueius 56 nisu **F** nisu **LOV** 58 fulmine **S**
 59 nidum c. umbra *Schrader* 61 subiit **Ch** subigit **S** —
 Defesso subiit *Gronov et Heinsius* Defessum subiit *Lefebure et*
Bothe Defessos subiit *Ruperti* Defessos subigit *Barth* Defessus
 subigit *Ernesti* 65 Portis **S** Portus **Ch** — sedere, Portus
Drakenborch alique s. Ad portas aditusque *Heinsius* s. Por-
 tarumque aditus *Withof* tenere Portus *Burmman* nocere Portis
 uel ferire Portas *Ruperti* 68 qui **O**

Factorum miles? quis erit modus? Alpibus astat 70
 Nimirum maior moles, et scandere caelum
 Pulsantis iubeo scopulos; quamquam altera detur
 Si similis tellus, aliaeque repente sub astra
 Exurgant rupes, non ibis et arduus arma
 Me ducente feres? tene heu Cumanus hiantem 75
 Agger adhuc murusque tenet Gracchusue, moueri
 Non ausus portis? paruo in discrimine cerno,
 An uobis gentes, quaecumque labore parastis,
 Casu gesta putent? per uos Tyrrhena fauentum
 Stagna deum, per ego et Trebiam cineresque Sagunti 80
 Obtestor, dignos iam uosmet reddite uestra,
 Quam trahitis, fama et reuocate in pectora Cannas.'

Sic ductor fessas luxu attritasque secundis
 Erigere et uerbis tentabat sistere mentes.
 Atque hic perlustrans aditus, fulgentia cernit 85
 Arcis templa iugo, quorum tum Uirrius, altae
 Immitis ductor Capuae, primordia pandit:
 'Non est hoc,' inquit, 'nostri, quod suspicis, aeui;
 Maiores fecere manus. cum regna timeret
 Dictaei regis, sic fama est, linquere terras 90
 Daedalus inuenit nec toto signa sequenti
 Orbe dare, aetherias aliena tollere in auras
 Ausus se penna atque homini monstrare uolatus.
 Suspensum hic librans media inter nubila corpus
 Enauit superosque nouus conterruit ales. 95
 Natum etiam docuit falsae sub imagine plumae

71 scindere *Schrader* 75 tene *Cm* *Ep.* 64 te ne *LF*
 tenet *OV* — euntem *Schrader* 76 gracchusue *LO* gracchus-
 que *FV* Gracchumque et 77 ausum *uulgo* mutata *distinctione*
 et *interrogationis* signo post cerno posito 78 An *Cm* *l. l.* —
 nobis *O* 79 per uos *Cm* *l. l.* *S* uos per *uulgo* 81. 82
 uestrae *Ch*, unde uestrae — famae *Heinsius* — reddite, gestis
 Quam trahitis, fama *Ruperti* — in pectora *Ch* 85 hinc
Heinsius 86 alta *Schrader* 87 Immitis] Immeritus uel
 Ante omnis uel Intuitus *Heinsius* Infidus *Burmman* iam mitis
Schrader 89 regna timeret *Cm* *Ep.* 64 *S* bella timeret *Ch*
 90 terras] tēas *F* (*cf.* *XI.* 483) 91 sequendi *Gronov*

Attentare uias uolucrum; lapsumque solutis
 Pennarum remis et non felicibus alis
 Turbida plaudentem uidit freta. dumque dolori
 Indulget subito, motis ad pectora palmis, 100
 Nescius heu planctu duxit moderante uolatus.
 Hic pro nubiuago gratus pia templa meatu
 Instituit Phoebi atque audacis exuit alas.'

Uirrius haec. sed enim ductor numerabat inertis
 Atque actos sine Marte dies ac stare pudebat. 105
 Ingemit aduersis respectansque irrita tecta
 Urbe Dicarchaea parat exsatiare dolorem.
 Hic quoque nunc pelagus, nunc muri saxea moles
 Officit audenti defensantumque labores.
 Dumque tenet socios dura atque obsaepta uiarum 110
 Rumpere nitentis lentus labor, ipse propinqua
 Stagnorum terraeque simul miracula lustrat.

Primores adsunt Capuae: docet ille, tepentes
 Unde ferant nomen Baiae, comitemque dedisse
 Dulichiae puppis stagno sua nomina monstrat. 115
 Ast hic Lucrino mansisse uocabula quondam
 Cocyti memorat medioque in gurgite ponti
 Herculeum commendat iter, qua discidit aequor
 Amphitryoniades, armenti uictor Hiberi.
 Ille, olim populis dictum Styga, nomine uerso 120
 Stagna inter celebrem nunc mitia monstrat Auernum;
 Tum, tristi nemore atque umbris nigrantibus horrens
 Et formidatus uolucris, letale uomebat
 Suffuso uirus caelo Stygiaque per urbes
 Religione sacer saeuum retinebat honorem. 125
 Hinc uicina palus — fama est Acherontis ad undas

98 non] cum L 103 phoebi S Phoebus uulgo 104 sed enim]
 sedem F 105 artos V 106 despectans uel detrectans
 Schrader > inuia tecta uel irrita coepta Heinsius 110 ob-
 saepta] abspecta F 116 manasse Koch transisse Blass
 118 discidit Cm Ep. 64 119 uictor Cm l. l. F uector LOV
 abductor uel rector uel ductor Heinsius 123 uomebat]
 mouebat S 126 Huic Liuius et Gronov

Pandere iter — caecas stagnante uoragine fauces
 Laxat et horrendos aperit telluris hiatus
 Interdumque nouo perturbat lumine manis.
 At iuxta caligantis longumque per aeuum 130
 Infernis pressas nebulis pallente sub umbra
 Cimmerias iacuisse domos noctemque profundam
 Tartareae narrant urbis. tum sulphure et igni
 Semper anhelantis coctoque bitumine campos
 Ostentant. tellus, atro exundante uapore 135
 Suspirans ustisque diu calefacta medullis,
 Aestuat et Stygios exhalat in aëra flatus;
 Parturit et tremulis metuendum exsibilat antris,
 Interdumque cauas luctatus rumpere sedis,
 Aut exire fretis, sonitu lugubre minaci 140
 Mulciber immugit lacerataque uiscera terrae
 Mandit et exesos labefactat murmure montis.
 Tradunt Herculea prostratos mole gigantas
 Tellurem iniectam quater, et spiramine anhelō
 Torreri late campos, quotiensque minantur 145
 Rumpere compagem impositam, expallescere caelum.
 Apparet Prochyte saeuum sortita Mimanta,
 Apparet procul Inarime, quae turbine nigro
 Fumantem premit Iapetum flammasque rebelli
 Ore eiectantem et, si quando euadere detur, 150
 Bella Ioui rursus superisque iterare uolentem.
 Monstrantur Uesuina iuga atque in uertice summo
 Depasti flammis scopuli stratusque ruina
 Mons circum atque Aetnae fatis certantia saxa.

127 uoramine Ch 130 At iuxta caligantes Ch 131 Squa-
 lente *Corte ad Lucan. VI. 646 (cf. I. 83)* 135 Obstant V
 Ostentat ChLFO 138 Parturit] Pars ruit *Barth* Par furit
uel Perfurit *Heinsius, quod prob. Bothe* 140 Aut] Atque
Liuius — fretis Ch 143 gigantas L gigantes FOV
 145 minantur Ch 146 impositum S 147 Mimanta Cd
 (T. p. 214) numanto LEV munanto O 148 inarme S 152 uesu-
 uina LV uessuina F uesūna O Besuina Ch Uesuina *Heinsius*
Uesena uulgo, 153 stratusque V, ut *coni. Heinsius* fractus-
 que LFO 154 fatis LEV satis O saxis *Dausquius* factis *Bothe*

Necnon Misenum seruantem Idaea sepulcro 155

Nomina et Herculeos uidet ipso in litore Baulos.

Miratur pelagique minas terraeque labores.

Quae postquam perspecta uiro, regressus ad altos

Inde Pheretiadum muros, frondentia laeto

Palmite deuastat Nysaea cacumina Gauri. 160

Hinc ad Chalcidicam transfert citus agmina Nola.

Campo Nola sedet, crebris circumdata in orbem

Turribus, et celso facilem tutatur adiri

Planitiem uallo; sed, qui non turribus arma

Defendenda daret, uerum ultro moenia dextra 165

Protegeret, Marcellus opem auxiliumque ferebat.

Isque ubi Agenoream procul aduentare per aequor

Et ferri ad muros nubem uidet: 'Arma, cruentus

Hostis adest, capite arma, uiri,' clamatque capitque.

Circumstant rapidi iuuenes aptantque frementi 170

Sanguineas de more iubas; sonat inde, citato

Agmina disponens passu: 'Tu limina dextrae

Seruabis portae, Nero; tu conuerte cohortes

Ad laeuam patrias et Larinatia signa,

Clarum Uolsorum Tulli decus; ast ubi iusso, 175

Per tacitum ruptis subita ui fundite portis

Telorum in campos nimbum. ferar ipse reuulsa

In medios equitumque traham certamina porta.'

Dumque ea Marcellus, iam claustra reuellere Poeni

Et scalis spretis tentabant rumpere muros. 180

Insonuere tubae passim clamorque uirorum

Hinnitusque, simul litui rauoque tumultu

155 seruantem **OV** seruante **LF** 159 Pheretiad um *Gronov*
 Phereciadum **Ch** pherochiadum **L** ferochiadum **F** pherechia-
 dum **OV** Pherecyadum *Drakenborch* Dicarchiadum uel Dicar-
 chaeum *Schrader* 161 calchidicam **LOV** chalcidicam **F**
 168 uidit **O** 170 Circumdant rapide *Heinsius* 171 de Marte
Schrader — tonat *Liuiueius* uolat *Heinsius* 174 larinancia **OV**
 177 ferat **LFV** ferit **O** — ipsa **O** 179 reuellere **ChLF**
 euellere **OV** 180 Spretis *Nodell et Blass* spretos **S** — tentare
 irrumpere *Lefebure* 182 Hinnitusque **Cm** *Ep. 64* **LF** Inni-
 tusque **V** Inuitusque **O** Tinnitusque *uulgo* Tinnituque *Gronov*

Cornua et in membris concussa furentibus arma.
 Fertur acerba lues disiectis incita portis,
 Effusaeque ruunt inopino flumine turmae; 185
 Improbus ut fractis exundat molibus amnis,
 Propulsum ut Borea scopulis impingitur aequor,
 Ut rupto terras inuadunt carcere uenti.
 Nec torrente Libys uiso armorumque uirumque
 Deiectus sperare ualet. dux Dardanus instat 190
 Attonito, praegressus equo, tergisque ruentum
 Incumbens hasta, socios nunc uoce fatigat:
 'Perge, age, fer gressus. dexter deus; horaque nostra est.
 Hac iter ad muros Capuae.' Nunc rursus in hostem
 Conuersus: 'Sta. quo raperis? non terga tuorum, 195
 Te, ductor Libyae, increpito. sta. campus et arma
 Et Mars in manibus. dimitto e caede cohortes,
 Spectemur soli. Marcellus proelia posco.'
 Sic rector Latius; iuuenique inuadere pugnam
 Barcaeo suadebat honor pretiumque pericli. 200
 Sed non haec placido cernebat pectore Iuno
 Coeptoque auertit suprema in fata ruentem.
 Sistere percussos ille et reuocare laborat:
 'Talesne e gremio Capuae tectisque sinistris
 Egredimur? state, o miseri, quis gloria summa 205
 Dedecori est. nil uos hodie, mihi credite, terga
 Uertentis fidum expectat. meruistis, ut omnis
 Ingruat Ausonia, et saeuo Mauorte parastis,
 Ne qua spes fusos pacis uitaque maneret.'
 Uincebat clamore tubas uocisque uigore 210
 Quamuis obstructas saeuus penetrabat in auris.

184 acerbum **S** — incita **LFO** (*in F incita m. 2 in lacunam insertum*) in **V** — portis *codd. Put. et Tell. aliique* turmis **Ch** (*T. p. 248*) — undique telis *uulgo* 189 uiso *cod. Put.* nisu **ChLF** uisu **O** niso **V** — terrente **L.** uisu *uulgo* — uirumque **FV** uirum **L** utrūque **O** 190 Deiectus *spe, stare ualet* *Ruperti* 191 praegressus **ChLF** progressus **OV** 193 fert gressus dexter *d. Heinsius* 196 stet campus *Dausqueius* 197 e caede **LFV** a caede **O** caede **Ch** — dimitte *c. Heinsius* 205 summo *Heinsius* 206 Dedecori **V** Decori **LFO**

Polydamanteis iuuenis Pedianus in armis
 Bella agitabat atrox Troianaque semina et ortus
 Atque Antenorea sese de stirpe ferebat,
 Haud leuior generis fama sacroque Timauro 215
 Gloria et Euganeis dilectum nomen in oris.
 Huic pater Eridanus Uenetaeque ex ordine gentes
 Atque Apono gaudens populus, seu bella cieret
 Seu Musas placidus doctaeque silentia uitae
 Mallet et Aonio plectro mulcere labores, 220
 Non ullum dixere parem; nec notior alter
 Gradiuo iuuenis, nec Phoebo notior alter.
 Qui postquam, effusis urgens uestigia frenis
 Poenorum, iuxta galeam atque insigne perempti
 Agnouit spoliū Pauli — puer illa gerebat, 225
 Non paruo laetus ductoris munere, Cinyps,
 Dilectus Poeno Cinyps, quo gratior ora
 Non fuit ac nulla nituit plus fronte decoris;
 Quale micat semperque nouum est, quod Tiburis aura
 Pascit, ebur, uel qui miro candoris honore 230
 Lucet in aure lapis, rubris aduectus ab undis —
 Quem postquam egregium cristis et casside nota
 Fulgentem extremo Pedianus in agmine uidit,
 Ceu subita ante oculos Pauli emersisset imago
 Sedibus infernis amissaque posceret arma, 235
 Inuadit frendens: 'Tune, ignauissime, sacri
 Portabis capitis, quae non sine crimine uester
 Inuidiaque deum gestaret tegmina ductor?
 En Paulus.' Uocat inde uiri ad spectacula manis
 Et fugientis agit costis penetrabile telum. 240
 Tum, delapsus equo, galeam atque insignia magni

212 Pulidamanteis **F**, sed o *suprascr.* 215 sacroue **L**
 218 opano **LFO** opauo **V** 220 Aonio *Heinsius* aonios **S**
 221 duxere *Heinsius* 222 *h. u. inser.* **Cm** *Ep.* 53, extat in **LF**
deest in OV (*T. p.* 224) — natior **Ch** (*T. p.* 211), unde gratior
 uel carior *Heinsius* 227 ora **Ch** hora **O** 229 semper
 quod **OV** 231 ab Indis *Schrader c. edd. uett.* 234 Ceu **Cm**
Ep. 53

Consulis abrumpit dextra spoliaturque nitentem.
 Soluitur omne decus leto, niueosque per artus
 It Stygius color et formae populatur honores.
 Ambrosiae cecidere comae, uiolataque ceruix 245
 Marmoreum in iugulum collo labente recumbit.
 Haud secus Oceano rediens Cythereius ignis,
 Cum sese Ueneri iactat splendore refecto,
 Si subita inuadat nubes, hebetatur et, atris
 Decrescens tenebris, languentia lumina condit. 250
 Ipse etiam rapta Pedianus casside nudos
 Attonitus stupet ad uultus irasque coercet.
 Tum, galeam magno socium clamore reportans,
 Immitem quatiebat equum, spumantia saeue
 Frena cruentantem morsu; cui turbidus armis 255
 Obuia Marcellus rapido tulit ora tumultu
 Agnoscensque decus: 'Macte o uirtutis auitae,
 Macte Antenoride! nunc,' inquit, 'rapta petamus,
 Quod superest, Libyci ductoris tegmina' — et ardens
 Terrificis saeuam fundit stridoribus hastam. 260
 Nec forsan uoti uanus foret, obuia ni uis
 Gestaris opposito tenuisset corpore telum.
 Qui dum uicinis ductorem protegit armis,
 Transabiit non hunc sitiens grauis hasta cruorem
 Ingentisque minas mutata morte peregit. 265
 Auehitur raptim ductor, discrimine leti
 Turbatus, cursumque furens ad castra capessit.
 Iamque fugae immodicus tendit certamine gressum
 Praecipitem uersis Poenorum exercitus armis.
 Assequitur telis hostis, longasque uiritim 270

242 nitentem *Blass* uidentem *S* iacentem *Burmman*
 245 uiolataque] tum lactea *Heinsius* et uiolacea *Ruperti*
 248 iactat] sacrat *Ch* 251 rapta, ut con. *Liuiueius* et *Hein-*
sius, *LF* capta *OV* 253 socium *Cm Ep.* 53 254 Immitis
Schrader 255 cui] fortasse cum scribendum 257 o deest in *S*
 258 Antenorida *Heinsius* — rupta *Bothe* 263 Quem *Bentley*
 266 Auehitur *L* — leti] uitae uel *A.* paruo d. d. leti *Ruperti*
 267 ferens *O*

Exsatiant iras cladum caeloque cruentos
 Certatim ostentant et dis ultoribus enses.
 Ille dies primus docuit, quod credere nemo
 Auderet superis, Martis certamine sisti
 Posse ducem Libyae. raptant currusque uirosque 275
 Massylamque feram; et uiuis auulsa reportant
 Tegmina bellantum atque abeunt, sub cuspide terga
 Contenti uidisse ducis. tum Martis adaequant
 Marcellum decori. graditur comitante triumpho
 Maior, quam ferret cum uictor opima Tonanti. 280

Inde furens, postquam uallo uix depulit hostem,
 Ductor Agenoreus: 'Quando hanc quantoque cruore
 Hostili labem eluerim? mea terga uidere
 Contigit Ausoniae? mene,' inquit, 'summe deorum,
 Post Trebiam statuis tam turpi funere dignum? 285
 Uosque, inuicta diu, nunc heu sine Marte iuuentus
 Debellata bonis Capuae, non degener ipse
 Gestorum Ausoniis uerti uictricia signa,
 Uobis terga dedi. uidi, cum ad bella uocarem,
 Non secus atque Italo fugere a ductore pauentis. 290
 Quid reliquum prisci Martis tibi, qui dare terga
 Me reuocante potes?' Fundebat talia Poenus;
 Et Latiae sese Nolana ad moenia turmae,
 Portantes spolia insigni clamore, ferebant.

At consueta grauis per longum audire suorum 295
 Euentus Roma et numquam recreata secundis,
 Allato tandem faustae certamine pugnae,
 Erigitur primoque deum se munere tollit.
 Ante omnis pigra in Martem fugiensque laborum,
 Dum bellum tonat, et sese furata iuuentus 300
 Dat poenas latebrae; tum, qui dulcedine uitae
 Inuenere dolos iurataque foedera Poeno
 Corrupte, notant et purgant crimine gentem.

273 primus Ch 277 sub casside *Dausqueius* 285 statui
Heinsius, quod prob. Ruperti — turpi LFV tristi O 289 ad om. V
 293 At nos 294 spoliū Ch 295 At iam sueta *Withof* 296 re-
 creata Cm *Ep. 53* LF recreare OV 300 fucata L 301 quid L

Punitur patriam meditati linquere terram
 Consilium infelix scelerataque culpa Metelli. 305
 Talia corda uirum. sed enim nec femina cessat
 Mentem aequare uiros et laudis poscere partem.
 Omnis, prae sese portans capitisque manusque
 Antiquum decus ac derepta monilia collo,
 Certatim matrona ruit belloque ministrant. 310
 Haud tanta cessisse uiros in tempore tali
 Laudis sorte piget; factoque in saecula ituro
 Laetantur tribuisse locum. tum celsa senatus
 Subsequitur turba. in medium certamine magno
 Priuatae cumulantur opes. nudare penatis 315
 Ac nihil arcanos uitae melioris ad usus
 Seposuisse iuuat. coit et sine nomine uulgu.
 Corpore sic toto ac membris Roma omnibus usa,
 Exanguis rursus tollebat ad aethera uultus.
 Addunt spem miseris dulcem Parnasia Cirrha 320
 Portantes responsa uiri. nam laeta ferebant
 Exaudisse adytis, sacra cum uoce tonaret
 Antrum, et mugiret Phoebos iam intrata sacerdos:
 'Soluite, gens Ueneris, grauioris corde timores;
 Aduersa, et quicquid duri sub Marte manebat, 325
 Exhaustum est uobis. restant leuiora laborum
 Et sine perniciē terror. dis uota precesque
 Ferte modo et tepidos aris libate cruores.
 Neu date terga malis. aderit Gradivus, et ipse
 Delius auertat propiora pericula uates, 330
 Troianos notus semper minuisse labores.
 Sed uero, sed enim ante omnis altaria fument

304 meditati Cm l. l. V meditata O meditari LF 306 nec
 Cm l. l. non S — cessat Cm l. l. 307 Mentem S Mente uulgo
 309 derepta ChOV directa LF 311 tantae Heinsius —
 cessisse O sessisse LF sensisse V 312 Laudis forte Cd ad
 IV. 803 (T. p. 215) 313 locum OV iocum L focum F
 320 Parnaside Heinsius — cirrha F circa LOV deerat uocabu-
 lum in Col. teste Heinsio (T. p. 246) 331. 332 labores Sic
 ueros, sed enim Bothe

Centum festa Ioui; centum cadat hostia cultris.
 Ille trucem belli nubem saeuasque procellas
 In Libyam uiolentus aget; spectabitis ipsi 335
 Aegida turbato quatientem in proelia mundo.
 Atque ea Parnasi postquam clamata sub antris
 Allatum, uulgique deus peruenit ad auris,
 In Capitolas certatim scanditur arces,
 Sternunturque Ioui et delubrum sanguine honorant. 340
 Tum paeana canunt responsaque fida precantur.

Interea assuetis senior Torquatus in armis
 Sardoas patrio quatiebat milite terras.
 Namque, ortum Iliaca iactans ab origine nomen,
 In bella Hampsagoras Tyrios renouata uocat. 345
 Proles pulchra uiro nec tali digna parente
 Hostus erat; cuius fretus fulgente iuuenta,
 Ipse asper paci, crudos sine uiribus annos
 Barbarici studio ritus refouebat in armis.
 Isque ubi Torquatum raptim properata ferentem 350
 Signa uidet pugnaeque auidas accedere dextras,
 Fraude loci nota, latebrosa per auia saltus
 Euolat et, prouisa fugae compendia captans,
 Uirgulta tegitur ualle ac frondentibus umbris.

Insula, fluctisono circumuallata profundo, 355
 Fastigatur aquis compressaque gurgite terras
 Enormis cohibet nudae sub imagine plantae.
 Inde Ichnusa prius Graeis memorata colonis;
 Mox Libyci Sardus generoso sanguine fidens
 Herculis, ex sese mutauit nomina terrae. 360

333 cadit S 334 crucem bebli (!) L 335 uiolentus Cd
 (T. p. 215) LFV uiolentis O uiolenter uulgo 337 Atque ea Ch
 At ea O 343 turres Heinsius 345 ansagoras L 347 Hostus Ch
 (T. p. 237) Ortus LOV Hortus F — cuius F cumis LOV
 350 furentem OV 351 accedere Cd (T. p. 215) S accendere
 edd. recc. c. cod. Put. 352 latebrosa S tenebrosa Ch salebrosa
 Heinsius 353 prouisa et captans Cm Ep. 53 carpens S
 354 Uirgulta — ualle Ch — et OV 356 Fastigatur Ch LF
 Castigatur OV 358 Ichnusa] idunisa L id musa V idnuisa
 m. 2 in lacunam ins. F deest in O

Affluxere etiam et sedes posuere coactas
 Dispersi pelago post eruta Pergama Teucri.
 Nec paruum decus, aduecto cum classe paterna
 Agmine Thespiadum, terris, Iolaë, dedisti.
 Fama est, cum laceris Actaeon flebile membris 365
 Supplicium lueret spectatae in fonte Dianae,
 Attonitum nouitate mali fugisse parentem
 Per freta Aristaeum et Sardoos isse recessus;
 Cyrenen monstrasse ferunt noua litora matrem.
 Serpentum tellus pura ac uiduata uenenis, 370
 Sed tristis caelo et multa uitata palude.
 Qua uidet Italiam, saxoso torrida dorso
 Exercet scopulis late freta pallidaque intus
 Arua coquit nimium, Cancro fumantibus Austris.
 Cetera propensae Cereris nutrita fauore. 375
 Hoc habitu terrae nemorosa per inuia crebro
 Torquatum eludens Hostus, Sidonia pugnae
 Tela expectabat sociosque laboris Hiberos.
 Qui postquam appulsis animos auxere carinis,
 Haud mora: prorumpit latebris; aduersaque late 380
 Agmina inhorrescunt, longumque coire uidetur
 Et conferre gradum. media interualla patentis
 Corripiunt campi properatis eminus hastis,
 Donec ad expertos enses, fidissima tela,
 Peruentum. dira inde lues, caeduntque caduntque 385
 Alternique animas saeuo in mucrone relinquunt.
 Non equidem inumeras caedes totque horrida facta
 Sperarim tanto digne pro nomine rerum
 Pandere nec dictis bellantum aequare calorem.
 Sed uos, Calliope, nostro donate labori, 390

362 diruta *Gronov* 364 iole *LFO* yole *V* 365 etheon *L*
 aetaeon *FOV* 366 in *deest in S* 369 Cyrenen *V* Cyrenem *LFO*
 370 ac uiduata] inuiduata *S* — ueneni *Heinsius* 371 tristi
Heinsius 374 fumantibus] candentibus *Ruperti* feruentibus
Blass — astris *Bothe* 377 Hostus *Heinsius* hostis *S* (*cf. u. 403*)
 379 Cui *Heinsius* 384 exsertos *Liuius* 385 dira et
 caeduntque *Ch*

Nota parum magni longo tradantur ut aevo
 Facta uiri, et meritum uati sacremus honorem.
 Ennius, antiqua Messapi ab origine regis,
 Miscebat primas acies, Latiaeque superbum
 Uitis adornabat dextram decus; hispida tellus 395
 Miserunt Calabri; Rudiae genuere uetustae;
 Nunc Rudiae solo memorabile nomen alumno.
 Is prima in pugna — uates ut Thracius olim,
 Infestam bello quateret cum Cyzicus Argo,
 Spicula deposito Rhodopeia pectine torsit — 400
 Spectandum sese non parua strage uirorum
 Fecerat, et dextrae gliscebat caedibus ardor.
 Aduolat, aeternum sperans fore, pelleret Hostus
 Si tantam labem, ac perlibrat uiribus hastam.
 Risit nube sedens uani conamina coepti 405
 Et telum procul in uentos dimisit Apollo
 Ac super his: 'Nimium, iuuenis, nimiumque superbi
 Sperata hausisti. sacer hic ac magna sororum
 Aonidum cura est et dignus Apolline uates.
 Hic canet illustri primus bella Itala uersu 410
 Attolletque duces caelo; resonare docebit
 Hic Latiis Helicon a modis nec cedit honore

393 Messapi Cd (*T. p. 216*) V mesapi LF massapi O
 395 dextram Scaliger dextra S 399 cum Cyzicus Argo Ch —
 cyricus LFV citicus O 400 torsit O torsti LFV 403 sper-
 nens ChS, sed in F m. 2 corr. in sperans — hostis ChS
 404 peruibrat Schrader 407. 408 superbe Scaliger. alique
 superbi Sperati quidam ap. Dausqueium superba Sperata Gronov
 et Liuienius — n. superbi Irrita spes ausi est uel Spes ablata
 ausi est uel Spe fata hausisti Heinsius n. superbi Sperare haec
 ausi est Withof nimium en uanam n. superbam Spem mente
 hausisti Ruperti nimium es iuuenis nimiumque superbis; Sperato
 abistas Bothe n. superba Spe rata duxisti Koestlin n. superbi
 Spes erat hunc sisti Blass n. superbi Spe uana (uel Sperando)
 hausisti nos n. superbus Spem uanam hausisti Thilo (*p. l.*);
 an scribendum: nimium iuuenis (= iuuenilis, ut νέος = νεανικός)
 nimiumque superbi Speras, Hoste, tibi. ? 409 cura est Ch
 412 latis elicon a S — honore] Homero Wesseling Obs. uar. II.
 c. 30 p. 280 sq.

Ascraeo famaue seni.' Sic Phoebus, et Hosto
 Ultrix per geminum transcurrit tempus harundo.
 Uertuntur iuuenis casu perculsa per agros 415
 Agmina, et effusae pariter dant terga cateruae.
 Tum pater, audita nati nece turbidus irae,
 Barbaricum atque immane gemens, transfigit anhelum
 Pectus et ad manis urget uestigia nati.'

At Libyae ductor, Marcello fractus et acri 420
 Contusus pugna, campos damnarat et arma
 Uerterat ad miseras non aequi Martis Acerras.
 Inde, ubi permisit flammis atque ensibus urbem,
 Nuceriae, nihilo leuior nec parciore ira,
 Incussit sese atque aequauit moenia terrae. 425
 Post Casilina sibi, multum obluctatus iniquis
 Defendentum armis, aegre reserauerat astu
 Limina et obsessis uitam pensauerat auro.
 Iamque, in Dauniacos transfundens agmina campos,
 Flectebat rabiem, quo praeda uel ira uocasset. 430
 Fumabat uersis incensa Petilia tectis,
 Infelix fidei miseraeque secunda Sagunto,
 At quondam Herculeam seruare superba pharetram.

Uerterat et mentem Tyria ad conata Tarentus,
 Portisque intrarant Poeni. sed enim arce corusca, 435
 Fisa loco, manus Ausoniae stipata sedebat.
 Hic, miranda mouens, classem, quae condita portu
 Astabat — namque angustis e faucibus aequor
 Erumpit scopulos inter patuloque recessu

413 Ascraeo] Cumaeco uel Smyrnaeo *Ruperti* — famaue]
 Smyrnaeue *Barth* — Hosto Ch hosco LOV hesto F 417 Dum S
 424 leuior OV laeuior F lenior L — irae *Gronov* aliiue
 426 iniqui Ch 427 armis] animis *Dausqueius* — aegre res.
 astu] et uel uix re res. arta *Ruperti* — astu] aestu *Bothe*
 428 obsessos OV, unde at obsessus *Barth* 429 in Dauniacos
Scaliger et Heinsius indauniagos LF in dauniagos O in dāpni-
 uagos V (*praeter da litteras omnes m. 2 in lacunam scr.*) Iamque
 uaga in Dauni tr. *Thilo* — transfundens S perfundens *uulgo*
 430 uocassent *Heinsius* 433 At Ch 438 e] se *Heinsius*
 et *Bothe* 439 Irrumpit *Bothe*

Infundit campis secretum gurgite pontum — 440
 Inclusas igitur, quibus haud enare dabatur,
 Arce superposita, claustris maris extulit astu
 Perque auersa tulit portatas arua carinas.
 Lubrica roboreis aderant substramina plaustis,
 Atque, recens caesi tergo prolapsa iuueni, 445
 Aequoream rota ducebat per gramina puppim.
 Et iam, per collis dumosque ad litus adacta,
 Innabat pelago ueniens sine remige classis.

Nuntius interea uectis non more carinis
 Terrentem freta curarum feruoribus implet, 450
 Dum procul Oebalios amet expugnare nepotes
 Et primus rostris sulcet naualibus arua,
 Assessos Capuae muros, claustra ipsa reuelli
 Portarum, ac totum miseris incurrere bellum.
 Linquit coepta ferox, pennasque addente pudore 455
 Atque ira simul, immani per proxima motu
 Euolat et minitans auida ad certamina fertur.
 Haud secus, amisso tigris si concita fetu
 Emicet, attonitae paucis lustratur in horis
 Caucasus et saltu tramittitur alite Ganges; 460
 Donec fulmineo partus uestigia cursu
 Colligat et rabiem presso consumat in hoste.

Obuius huic sparso Centenius agmine raptim
 Funditur, audendi prauus facilisque periclis.

440 Infundit **Cm** *Ep.* 53 Diffundit **LF** Effundit **OV** 442 ex-
 suit *Gronov* expulit *Heinsius* extrahit *Withof* 443 aduersa **F**
 — tulit] uehit *Withof* — portatas arua **Ch** portatus a. **LF**
 portatus in a. **OV** 444 aderant **S** sederant **Ch** sed erant
Lachmann ad Lucr. VI. 613 — substramina **V** substamina **LF**
 445 Atque] Inque *Lachmann l. l.* — perlapsa *Scaliger et Schrader*
 444. 45. 46 L. r. sed erant substr. aplustis Atque — Aequo-
 ream in freta ducebant p. gr. p. *Blass* 448 Iuuabant **L**
 Iunabant **FOV** 451 auct *Nicander alii*que — et pugnare **S**
 452 Ut **S** 453 Assessos **Cm** *Ep.* 1 Ad fessos **V** — ipsa] illa **F**
 456 post immani distinguere uult *Heinsius* 457 auide *Draken-*
borch et Schrader 462 Colligat **O** Colligit **LFV** 463 hinc **OV**
 — centennis **LOV** certennuis **F**

Sed paruum decus Hannibali. nam, uitis honore 465
 Perfunctus Latiae, subito stimularat agrestis
 Semermemque manum sternendam obiecerat hosti.
 Bis septem demissa neci — nec substitit agmen —
 Milia; bis septem, quae non sollertior ense,
 Sed genus insignis, iustis ducebat in armis 470
 Fuluius; ast aequae per corpora fusa iacentum
 Raptum iter est, uictorque moram non passus eundi.
 Exequiae tantum famam nomenque uolentem
 Mitificae mentis tenuerunt funere laeto. 474
 Namque per insidias, infandum, et ab hospite caesus,
 Colloquium et promissa petit dum perfida gentis
 Lucanae, Gracchus, caeco circumdatus astu,
 Occiderat, laudemque Libys rapiebat humandi.
 Sed non, ut scitum celerare ad moenia Poenum,
 Abstabat res ulla loco: iam consul uterque 480
 Praecipites aderant; Nola uis omnis, et Arpis
 Aeui floridior Fabius rapida arma ferebat;
 Hinc Nero et hinc uolucris Silanus nocte dieque
 Impellebat agens properata ad bella cohortis.
 Undique conueniunt, pariterque opponere cunctos 485
 Uni ductores iuueni placet. arduus ipse
 Tifata insidit, propior qua moenibus instat
 Collis, et e tumulis subiectam despicit urbem.
 Uerum ubi tot sese circumfundentibus armis
 Uallatas socium portas unaque negari 490
 Intrauisse sibi Capuaeque erumpere cernit,

466 subitos *Gronov et Heinsius* 468 Plus septem et
 469 bis septem quoque non s. e. *Ruperti* 471 Fuluius **LF**
 Buluius **OV** — ast] haec *Gronov* 472 euntis **S** 474 Mitifi-
 cae **Cm** ad *Liu. p. 520 (T. p. 198)* **LFV** Artificae **O** Horrificae
uulgo 475 caeso **ChS** falso *Ruperti* 480 Abstabat (= aberat)
scr. (cf. Archiv f. latein. Lexicographie VII. p. 277) Astabat **S**
 Sat stabat *Dausqueius* Restabat spes ulla loco uel Hoc stabat
 spes illa loco *Heinsius* Cessabat res ulla . loco *Withof* Ad-
 stabat spes ulla . loco *Bothe* 482 rabida **Ch** — ferebat **Ch**
 ferebant **S** 483 uolucris **Ch** uolucres **S** — Silanus **Ch** 487 Tefata
 insidit **Ch** — Te fata incidit **S** 491 irrumpere *Heinsius*

Anxius euentus, nunc ferro frangere coetum
 Obstantum meditatur, init nunc auia coepto
 Consilia atque astu quaerit tot milia portis
 Abstrahere artatis cinctosque resolvere muros. 495
 Sic igitur secum curasque ita corde fatigat:
 'Quo, mens aegra, uocas? rursusne pericula sumam,
 Non aequus regione loci? Capuaque uidente
 Terga dabo? an, residens uicini uertice montis,
 Excindi ante oculos patiar socialia tecta? 500
 Non ita me experti Fabius Fabiique magister,
 Turbarum experiens cum clausos milite collis
 Euasi uictor sparsosque per arua iuuenos
 Iactare accensis stimulauit cornibus ignes.
 Haud dum omnes abiire doli. defendere nobis 505
 Si Capuam ereptum est, dabitur circumdare Romam.'
 Haec postquam placita, et tenuit sententia mentem,
 Non expectato, Titan dum gurgite lucem
 Spirantis proferret equos, impellit in agmen
 Uoce manumque uiros et coepta immania pandit: 510
 'Perge, age, uince omnem, miles, uirtute laborem
 Et, quantum humani possunt se tendere passus,
 Arduus accelera. Romam petis. hoc iter Alpes,
 Hoc Cannae strauere tibi. eia, incute muris
 Umbonem Iliacis Capuaeque repende ruinas; 515
 Quam tanti fuerit cadere, ut Palatia cernas
 Et demigrantem Tarpeia sede Tonantem.

492 euentus *Gronov, Bentley, Ruperti* aduentus **S** ad
 uentos *Bothe* 493 init **Cm** *Ep. 53* huc **S** — coepti *Heinsius*
 497 rursusue **S** 498 Capuane *Ruperti* 501 Fabiique **Ch**
 Fabioque **S** 502 experiens *scr. asperior Ch (T. p. 204. 211) LF*
hesperior O esperior V 501. 502 Fabioque m. Turbarum ex-
 pertor, c. *uulgo* Fabioque m. Turmarum asperior *Liuiusius,*
quod prob. Blass Fabioque m. Turbarum inceptor *uel* Fabiique
 m. Turbarum expertem *Dausqueius* Fabiique m. Turbarum *uel*
 Turmarum, experto *Barth* 509 in] en et 510 uiris *Ruperti*
 511 uince] unice **L** 512 possint *Heinsius* 514 strauere **Cm**
Ep. 38 statuere **O** (*cf. IV. 701*) 515 Terrorem *Ruperti* 516 Quae
 tanti fuerint, cadere ut *Gronov* 517 demigrantem **LFV**, ut
coni. Modius denigrantem **OCm** *Ep. 38 Cd (T. p. 213. 214)*

Instincti glomerant gressus. Roma auribus haeret,
 Roma oculis. creduntque ducis sollertibus actis
 Aptius id coeptum, quam si duxisset ab ipso 520
 Fatali Aeneadis campo. Uulturna citata
 Tramittunt alno uada postremique relinquunt
 Tardandis Italīs corruptas igne carinas.
 Tum Sidicina legunt pernicibus arua manipulis
 Threiciamque Calen, uestras a nomine nati, 525
 Orithyia, domos. hinc Allifanus Iaccho
 Haud inamatus ager nymphisque habitata Casinis
 Rura euastantur; mox et uicinus Aquinas
 Et, quae fumantem texere giganta, Fregellae
 Agmine carpuntur uolucris. fert concitus inde 530
 Per iuga celsa gradum, duris qua rupibus haeret
 Bellator Frusino, et surgit suspensa tumentis
 Dorso frugiferis Cerealis Anagnia glebis.
 Iamque adeo est campos ingressus et arua Labici,
 Linqvens Telegoni pulsatos ariete muros, 535
 Haud dignam inter tanta moram. nec amoena retentant
 Algida nec iuxta Iunonis tecta Gabinae.
 Praeceptis ad ripas immani turbine fertur,
 Sulphureis gelidus qua serpit leniter undis
 Ad genitorem Anio, labens sine murmure, Thybrim. 540
 Hic ut signa ferox dimensaque castra locauit
 Et ripas tremefecit eques, perterrita pulsis
 Ilia prima uadis sacro se coniugis antro
 Condidit, et cunctae fugerunt gurgite nymphae.
 At matres Latiae, ceu moenia nulla supersint, 545
 Attonitae passim furibundis gressibus errant.
 Ante oculos astant lacerae trepidantibus umbrae,

518 Instincti **Cm l. l. S** Instructi *edd. nonnullae* 520 quam
 si **Cm l. l.** 522 alno **Cm l. l. aluo S** 526 Orythia **LF**
 Orithia **OV** — Aelifanus **Cd (T. p. 215)** 527 inamatus **Cm l. l.**
 — nymphis h. Casinis **Ch casini S** 529 Et **OV At ChLF**
 Ac *Heinsius* — fregellae **L fragellae FOF** 531 thuris **Ch**
 534 Labyci **Ch** 545 supersunt **L** 546 hic u. in *Col. teste*
Heinsio proxime sequenti postpositus erat

Quaeque grauem ad Trebiam, quaeque ad Ticina fluenta
 Oppetiere necem, Paulus Gracchusque cruenti
 Flaminiusque simul, miseris ante ora uagantur. 550
 Clausit turba uias. stat celsus et asper ab ira
 Ingentemque metum toruo domat ore senatus.
 Interdum tamen erumpunt sub casside fusae
 Per tacitum lacrimae: quidnam Fortuna minetur,
 Quidue parent superi? Pubes dispersa per altas 555
 Stat turris atque huc uentum sub corde uolutat,
 Ut iam Roma satis credat defendere muros.

Poenus ut ad somnos uix totam cursibus actae
 Indulsit pubi noctem, uigil ipse nec ullam
 Ad requiem facilis credensque abscedere uitae, 560
 Quod sopor eripiat, tempus: radiantibus armis
 Induitur Nomadumque iubet prorumpere turmas.
 Inde, leuis frenis, circum pauitantia fertur
 Quadrupedante sono percussae moenia Romae.
 Nunc aditus lustrat, clausas nunc cuspide pulsat 565
 Infesta portas fruiturque timore pauentum.
 Nunc, lentus celsis astans in collibus, intrat
 Urbem oculis discitque locos causasque locorum.
 Ac legeret uisu cuncta et penetraret in omnis
 Spectando partis, ni magno turbine adesset 570
 Fuluius, haud tota Capuae obsidione relictā.
 Tum demum castris turmas inflexit ouantis
 Spectata ductor satiatus pectora Roma.
 Atque ubi nox depulsa polo primaque rubescit
 Lampade Neptunus reuocatque Aurora labores, 575
 Effundit rupto persultans agmina uallo
 Et, quantum clamare ualet: 'Per plurima uestra,
 O socii, decora et sacras in sanguine dextras,

559 Inclusit O 562 numidumque S, sed in F o et a
 suprascr. 563 freni Heinsius 567 lentus S laetus uulgo
 571 toto S 572 influxit O subduxit Gronov et Burmann
 subuexit Schrader 573 Spectant (et da m. 2 superascr.) V
 577 uestra L nostra FOV 578 sacras in s.] saturatas s.
 Heinsius satiatus s. Drakenborch

Uobis ite pares et tantum audete sub armis,
Quantum Roma timet. reliquam hanc excindite molem;
Nil, quod uincatis, toto restabit in orbe. 581

Neu populi uos Martigenae tardarit origo;
Intratam Senonum capietis milibus urbem
Assuetamque capi. fortasse curulibus altis
Iam uos, exemplo proauorum, ad nobile letum 585
Expectant de more senes mortique parantur.'

Talibus hic Poenus; sed contra Oenotria pubes
Non ullas uoces ducis aut praecepta requirit.
Sat matres stimulant natiue et cara supinas
Tendentum palmas lacrimantiaque ora parentum. 590
Ostentant paruos uagituque incita pulsant
Corda uirum, armatis infigunt oscula dextris.
Ire uolunt et pro muris opponere densi
Pectora respectantque suos fletumque resorbent.
Ut uero impulso patefactae cardine portae 595
Et simul erupit motis exercitus armis,
Funditur immixtus gemitu precibusque per altos
Ad caelum muros plangor, sparsaeque solutis
Crinibus exululant matres atque ubera nudant.
Fuluius anteuolans agmen: 'Quis nesciat,' inquit, 600
'Non sponte ad nostros Poenum uenisse penatis?
A portis fugit Capuae.' Subnectere plura
Conantem tristis caeli cum murmure uasto
Turbauit fragor et subita de nube procellae.

Iupiter, Aethiopum remeans tellure, minantem 605
Romuleo Poenum ut uidit succedere uallo,
Caelicolis raptim excitis, defendere tecta
Dardana et in septem discurrere iusserat arces.

579 Uobis Ch 582 Ne Ch 585 ad n. letum Ch 587 hic
Marsus hinc LFV huic, corr. in his O 589 Stat OV
596 motis Ch uictis S iunctis uulgo prob. Blass 598 plangor
Heinsius clangor S 603 tristis] his dictis Heinsius dictis
uel dirus Ruperti — cum] tum LFV dum O 607 Caelicolas
r. excitos Gronov 608 discurrere] descendere V

Ipse e Tarpeio sublimis uertice cuncta,
 Et uentos simul et nubes et grandinis iras 610
 Fulminaque et tonitrus et nimbos conciet atros.
 Concussi tremuere poli, caelumque tenebris
 Clauditur, et terras caeco nox condit amictu.
 Instat tempestas oculis, hostique propinquo
 Roma latet. iactae in turmas per nubila flammae 615
 Stridorem seruant, membrisque insibilat ignis.
 Hinc Notus, hinc Boreas, hinc fuscis Africus alis
 Bella mouent, quantis animos et pectora possint
 Irati satiare Iouis. fluit agmen aquarum,
 Turbine confusum piceo et nigrante procella, 620
 Atque omnis circa campos spumantibus undis
 Inuoluit. celsus summo de culmine montis
 Regnator superum sublata fulmina dextra
 Librauit clipeoque ducis, non cedere certi,
 Incussit. summa liquefacta est cuspis in hasta, 625
 Et fluxit, ceu correptus fornacibus, ensis.

Ambustis sed enim ductor Sidonius armis
 Sistebat socios et caecum e nubibus ignem
 Murmuraque a uentis misceri uana docebat.
 Tandem post clades socium caelique ruinam, 630
 Non hoste in nimbis uiso, non ense, referri
 Signa iubet castris maestasque resuscitat iras:
 'Uentis debebis nimirum hiemisque procellis
 Unum, Roma, diem. sed non te crastina nobis
 Lux umquam eripiet; descendat Iupiter ipse 635
 In terras licet.' Infrendens dum talia fatur,
 Ecce serenato clarum iubar emicat axe,
 Purgatusque nitet discussis nubibus aether.
 Aeneadae sensere deum telisque repostis

609 cuncta] iuncta *Heinsius* nutu *Lefebure* iunctim uel
 cunctos *Withof* 611 concitet (*t suprascr.*) V 612 tenuere O
 616 membrisque Ch 619 ruit *Heinsius* 623 fulmine L
 626 fulxit L 631 ense V hoste LFO urbe *Blass* 633 Uentis]
 nimbis *Withof* 636 infrendens] miscendus O 637 serenatus F
 — asse L

Summissas tendunt alta ad Capitolia dextras 640
Et festa cingunt montis penetralia lauro.

Tum uultus, modo non paruo sudore madentis,
Nunc laetos Iouis aspectant: 'Da, summe deorum,
Da, pater, ut sacro Libys inter proelia telo
Concidat. haud alia potis est occumbere dextra.' 645

Sic adeo orantes pressere silentia, postquam
Abstulerat terras nigrantibus Hesperus umbris.
Quem simul attollens rutilantem lampada Titan
Obruit, et uitae rediit mortalibus usus,
Poenus adest, nec se castris Oenotria pubes 650
Continet. haud dum enses stricti, mediumque iacebat
Tantum ad bella loci, quantum tramittere iactae
Sufficerent hastae, cum fulgor hebescere caeli
Per subitum coepit, densaeque subire tenebrae,
Atque dies fugere, atque armari ad proelia rursus 655
Iupiter. incumbunt uenti, crassusque rotante
Austro nimborum feruet globus. intonat ipse,
Quod tremat et Rhodope Taurusque et Pindus et Atlas.
Audiuere lacus Erebi, mersusque profundis
Agnouit tenebris caelestia bella Typhoeus. 660
Inuadit Notus ac, piceam cum grandine multa
Intorquens nubem, cunctantem et uana minantem
Circumagit castrisque ducem succedere cogit.

Uerum ubi depositis saepsit sese aggere telis,
Laeta serenati facies aperitur Olympi, 665
Nullaque tam mitem credas habuisse Tonantem
Fulmina, nec placido commota tonitrua caelo.
Durat et affirmans non ultra spondet in ipsos
Uenturam hanc aethra rabiem, modo patria uirtus

643 exspectant O 650 claustris *Burmman* 651 mediique
Heinsius — patebat *Gronov* 654 Per sudum *Schrader*
655 fulgere L 658 Quo V 659 erebi V crebri LO
crebi F 666 iam *Nicander alii* 668 offirmans *Liuius*
et Heinsius 669 U. hanc aethra rabiem *scr. cum Heinsio*
U. crebra diem Ch U. crebraque diem *Modius teste Dausqueio*
(*T. p. 204 et 211*) U. crebro diem LF U. crebroque diem OV

In dextras redeat, nec Romam excindere Poeni 670
 Credant esse nefas. ubi nam tunc fulmina tandem
 Inuicti latuisse Iouis, cum sterneret ensis
 Aetolos campos? ubi, cum Tyrrhena natarent
 Stagna cruore uirum? 'pugnat pro moenibus,' inquit,
 'Si rector superum tot iactis fulmine telis, 675
 Inter tot motus cur me contra arma ferentem
 Afflxisse piget? uentis hiemique fugaces
 Terga damus? remeet, quaeso, mens illa uigorque,
 Qua uobis, cum pacta patrum, cum foedera adessent,
 Integrare acies placitum.' Sic pectora flammant, 680
 Donec equum Titan spumantia frena resoluat.
 Nec nox composuit curas, somnusue frementem
 Ausus adire uirum, et redeunt cum luce furores.
 Rursus in arma uocat trepidos clipeoque tremendum
 Increpat atque armis imitatur murmura caeli. 685
 Ut uero accepit tantum confidere diuis
 Ausonios patres, summissaque Baetis ad oras
 Auxilia, et noctu progressum moenibus agmen:
 Sic agitare fremens obsessos otia, tamque
 Securam Hannibalis Romam, uiolentior instat. 690
 Iamque propinquabat muro, cum Iupiter aegram
 Iunonem alloquitur curis mulcetque monendo:
 'Nullane Sidonio iuueni, coniuxque sororque

Uentorum restare diem *Liuius* Uentorum e caelo rabiem
 uel Uenturam caelo rabiem *Dausqueius* U. caeli rabiem *Lefebure*,
 quod prob. *Ruperti* in ipsos, U. retroque luem uel i.
 ipsos U., retro ire luem s. diem *Barth* U. hanc Erebo rabiem
Bothe U. retro cladem *Blass*; possis etiam conicere: U. hanc
 retro rabiem — uirtus **OV** iustas **L** iustus **F** et i. marg. m. 2
 uictas 672 Inuicti **OV** Inuiti **LF** Inuisi *Heinsius* Immitis
 nos — latuisse **Ch** iacuisse **LOV** lacuisse **F** 673 cum **OV**
 tum **LF** 675 culmine *Bothe* fulminis alis *Heinsius* — superum,
 cur tactis fulmine telis uel superum, tot tactis f. telis, Inter
 tot mortes *Burmman* 679 uobis **Ch** nobis **O** — obessent *Blass*
 681 resoluat **S** resoluit uulgo 685 armis] uenus **S** ac quatiens
 (sc. clipeum) *Blass* atque sonans uel fremens nos 689 tamque
Heinsius namque **Ch** iamque **S**

Cara mihi, non ulla umquam sine fine feroci
 Addes frena uiro? fuerit delere Saguntum, 695
 Exaequare Alpes, imponere uincula sacro
 Eridano, foedare lacus. etiamne parabit
 Nostras ille domos, nostras perrumpere in arces?
 Siste uirum. namque, ut cernis, iam flagitat ignes
 Et parat accensis imitari fulmina flammis.' 700

His dictis grates agit ac turbata per auras
 Deuolat et prensa iuuenis Saturnia dextra:
 'Quo ruis, o uecors? maioraque bella capessis,
 Mortali quam ferre datum?' Iuno inquit et atram
 Dimouit nubem ueroque apparuit ore. 705
 'Non tibi cum Phrygio res Laurentiue colono;
 En, age — namque, oculis amota nube parumper,
 Cernere cuncta dabo — surgit qua celsus ad auras,
 Aspice, montis apex, uocitata Palatia regi
 Parrhasio plena tenet et resonante pharetra 710
 Intenditque arcum et pugnas meditatur Apollo.
 At, qua uicinis tollit se collibus altae
 Molis Auentinus, uiden', ut Latonia uirgo
 Accensas quatiat Phlegethontis gurgite taedas,
 Exertos auide pugnae nudata lacertos? 715
 Parte alia, cerne, ut saeuis Graduius in armis
 Implerit dictum proprio de nomine campum.
 Hinc Ianus mouet arma manu, mouet inde Quirinus,
 Quisque suo de colle deus. sed enim aspice, quantus
 Aegida commoueat nimbos flammisque uomentem 720
 Iupiter et quantis pascit ferus ignibus iras.
 Huc uultus flecte atque aude spectare Tonantem,
 Quas hiemes, quantos concusso uertice cernis
 Sub nutu tonitrus! oculis qui fulgurat ignis!

694 umquam] inquam *Liuiueius* 703 maiorane *Ruperti*
 712 At qui S 713 uiden' F uidetis L uidens OV (*in V m. 2*
corr. in uidet) 715 auide, *ut conl. Dausqueius* LOV auidae F
 716 saeuus F 717 Impleret S 719 quantus Ch 720 flam-
 masque V flammisque LF flaminisque O — mouentem OV

Cede deis tandem et Titania desine bella.' 725

Sic affata uirum indocilem pacisque modique,
Mirantem superum uultus et flammea membra,
Abstrahit ac pacem terris caeloque reponit.

Respectans abit et castris auulsa moueri
Signa iubet ductor remeaturumque minatur. 730

Redditur extemplo flagrantior aethere lampas,
Et tremula infuso resplendent caerula Phoebos.
At procul e muris uidere ut signa reuelli
Aeneadae uersumque ducem, tacita ora uicissim

Ostentant nutuque docent, quod credere magno 735

Non audent haerente metu; nec abire uolentis,
Sed fraudem insidiasque putant et Punica corda,
Ac tacitae natis infigunt oscula matres:

Donec procedens oculis sese abstulit agmen
Suspectosque dolos dempto terrore resoluit. 740

Tum uero passim sacra in Capitolia pergunt
Inque uicem amplexi permixta uoce triumphum
Tarpeii clamant Iouis ac delubra coronant.

Iamque omnis pandunt portas; ruit undique laetum,
Non sperata petens dudum sibi gaudia, uulgos. 745

Hi spectant, quo fixa loco tentoria regis

Astiterint; hi, qua celsus de sede uocatas

Affatus fuerit turmas; ubi belliger Astur

Atque ubi atrox Garamas saeuusque tetenderit Hammon.

Corpora nunc uiua sparguntur gurgitis unda; 750

Nunc Anienicolis statuunt altaria nymphis.

Tum festam repetunt, lustratis moenibus, urbem.

726 affata **S** effata *uulgo* 735 nutuque **OV** metuque **L**
uictumque **F** 736 uolentis **Ch** uolentes **O** 737 corda]
coepta *Schrader* 738 Ac **OV** At **LF** 743 coronant **Cm**
Ep. 38 749 Hammon *Marsus alii*que Hannon **ChLF**0 amon **V**

SILI ITALICI

P U N I C O R U M

LIBER TERTIUS DECIMUS.

Segne iter emenso uix dum Tarpeia uideri
 Culmina desierant, toruos cum uersus ad urbem
 Ductor Agenoreus uultus remeare parabat.
 Castra locat, nulla laedens ubi gramina ripa
 Tutia deducit tenuem sine nomine riuum 5
 Et tacite Tuscis inglorius affluit undis.
 Hic modo primores socium, modo iussa deorum,
 Nunc sese increpitat: 'Dic o, cui Lydia caede
 Creuerunt stagna et concussa est Daunia tellus
 Armorum tonitru, quas exanimatus in oras 10
 Signa refers? qui mucro tuum, quae lancea tandem
 Intrauit pectus? si nunc existeret alma
 Carthago ante oculos, turrita celsa figura,
 Quas abitus, miles, causas, illaese, dedisses?
 "Imbres, o patria, et mixtos cum grandine nimbos 15
 Et tonitrus fugio." procul hanc expellite, gentes,
 Feminream, Tyriae, labem, nisi luce serena
 Nescire ac liquida Mauortem agitare sub aethra.'
 Terror adhuc inerat superum ac redolentia in armis
 Fulmina et ante oculos irati pugna Tonantis. 20
 Parendi tamen et cuicumque incumbere iusso
 Durabat uigor, ac, sensim diffusus ad oras,
 Signa reportandi crescebat in agmine feruor.
 Sic, ubi perrupit stagnantem calculus undam,

4 laedens] radens *Heinsius* lambens *Blass*, sed cf. *Verg.*
Aen. VII. 809 5 Tutia *LFV* Tucia *O* Turia *Cd* (*T. p. 213*
et 214) 6 tacite *OV* tante *LF* 8 cui] tu *O* 14 abitus *F0*
 habitus *LV* 15 grandine *Cm* *Ep. 38* 16 gentes *Heinsius*
 gentis *S* genti *Drakenborch* 18 liquido *S* 22 diffusus *V*
 diffusis *LF* diffisus *O* — oras *Blass* (cf. *u. 28*) auris *S*

Exiguos format per prima uolumina gyros, 25
 Mox, tremulum uibrans motu gliscente liquorem,
 Multiplicat crebros sinuati gurgitis orbes:
 Donec postremo laxatis circulus oris

Contingat geminas patulo curuamine ripas. 29

At contra Argyripae prauum decus — inclita namque
 Semina ab Oenea ductoris stirpe trahebat

Aetoli — Dasio fuit haud ignobile nomen —

Laetus opum, sed clauda fides; seseque calenti

Addiderat Poeno, Latiae diffusus habenae —

Is, uoluens ueterum memorata antiqua parentum: 35

'Longo, miles,' ait, 'quateret cum Teuceria bello

Pergama, et ad muros staret sine sanguine Mauors,

Sollicitis Calchas — nam sic fortissimus heros

Poscenti socero saepe inter pocula Dauno

Narrabat memori Diomedes condita mente — 40

Sed Calchas Danaïs, nisi clausum ex sedibus arcis

Armisonae curent simulacrum auellere diuae,

Non umquam affirmat Therapnaeis Ilion armis

Cessurum, aut Ledae rediturum nomen Amyclas.

Quippe deis uisum, ne cui perrumpere detur, 45

Effigies ea quas umquam possederit, urbes.

Tum meus adiuncto monstratam euadit in arcem

Tydides Ithaco et, dextra amolitus in ipso

Custodes aditu templi, caeleste reportat

Palladium ac nostris aperit mala Pergama fatis. 50

30 Argyripae prouum (errore typographico) decus Ch 'ap.
Drakenborchium Argyripae prauum decus Ch ap. *Burmanni*
Syll. III. ep. 387 (T. p. 209) — argyripa L agrippe FV
 agrippae O — paruum O proauum *Bothe* 31 Oenea Ch ap.
Burm. l. l. O enea LV aenaea F 32 Aetoli Dasio *Heinsius*
 Etolidas id L Aetolidas id F Etholidas id OV Autolidas id Ch
 (T. p. 211) Oetolidas inter *uulgo* Aetolos inter *Liuius* Oeni-
 das inter *Dausqueius* 34 diffusus LO diffusus FV 41 e V
 47 monstratam] sacratam *Schrader* — euadit S euasit *uulgo*
 48 Titydes L Tidides F Thetides O Tytides V — amolitus
Gronov et Heinsius molitus S 50 male ed. *Rom.* 2 probb.
Heinsio aliisque

Nam postquam Oenotris fundauit finibus urbem,
 Aeger delicti, Phrygium placare colendo
 Numen et Iliacos parat exorare penatis.
 Ingens iam templum celsa surgebat in arce,
 Laomedontaeae sedes ingrata Mineruae: 55
 Cum medios inter somnos altamque quietem
 Nec celata deam et minitans Tritonia uirgo:
 "Non haec, Tydide, tantae pro laudis honore
 Digna paras, non Garganus nec Daunia tellus
 Debentur nobis. quaere in Laurentibus aruis, 60
 Qui nunc prima locant melioris moenia Troiae.
 Huc uittas castumque refer penetrale parentum."
 Quis trepidus monitis Saturnia regna capessit.
 Iam Phryx condebat Lauinia Pergama uictor
 Armaque Laurenti figebat Troia luco. 65
 Uerum ubi Tyrrheni peruentum ad fluminis undas
 Castraque Tydides posuit fulgentia ripa,
 Priamidae intremuere metu. tum, pignora pacis
 Praetendens dextra ramum canentis oliuae,
 Sic orsus Dauni gener inter murmura Teucrum: 70
 "Pone, Anchisiade, memores irasque metusque;
 Quicquid ad Idaeos Xanthum Simoentaque nobis
 Sanguine sudatum Scaetaeque ad limina portae,
 Haud nostrum est; egere dei duraeque sorores.
 Nunc age, quod superest, cur non melioribus, aeui, 75
 Ducimus auspiciis? dextras iungamus inermis.
 Foederis, en, haec testis erit." ueniamque precatus
 Troianam ostentat trepidis de puppe Mineruam.
 Haec ausos Celtas irrumpere moenia Romae
 Corripuit leto neque tot de milibus unum 80
 Ingentis populi patrias dimisit ad aras.'

51 Nam ChS Sed *uulgo, quod prob. Drakenborch* 61 meliori
Heinsius 62 uittas castumque Cm Ep. 38 intras castumque LV
 intras castrumque FO 67 h. u. uncis inclusit Heinsius
 68 pignore Ch 71 Anchisiada Heinsius 72 simoentaque F
 simeonthaque L simeontaque OV 76 inermes Cm Ep. 62
 78 trepidus Ch 81 aras Ch

His fractus ductor conuelli signa manipulis
 Optato laetis habitu iubet. itur in agros,
 Diues ubi ante omnis colitur Feronia luco,
 Et sacer umectat Flauinia rura Capenas. 85
 Fama est intactas longaeui ab origine fani
 Creuisse, in medium congestis undique donis,
 Immensum per tempus opes, lustrisque relictum
 Innumeris aurum, solo seruante pauore.
 Hac audas mentes ac barbara corda rapina 90
 Polluit atque armat contemptu pectora diuum.
 Auia tunc longinqua placent, quae sulcat aratro
 Ad freta porrectis Trinacria Bruttius aruis.

Dum Libys haud laetus Regina ad litora tendit,
 Victor, summoto patriis a finibus hoste, 95
 Fuluius infaustam Campana ad moenia clausis
 Portabat famam miserisque extrema mouebat.
 Tum prensans passim, cuicumque est nomen in armis:
 'Dedecus hoc defende manu; cur perfida et urbi
 Altera Carthago nostrae post foedera rupta 100
 Et missum ad portas Poenum, post iura petita
 Consulis alterni stat adhuc? et turribus altis
 Hannibalem ac Libycas expectat lenta cohortis?'
 Miscebat dictis facta et nunc robore celsas
 Educi turris, quis uinceret ardua muri, 105
 Cogebat, nunc coniunctas astringere nodis
 Instabat ferroque trabes, quo frangeret altos
 Portarum postes quateretque morantia claustra.
 Hic latera intextus stellatis axibus agger,
 Hic grauida armato surgebat uinea dorso. 110
 At postquam properata satis, quae commonet usus,
 Dat signum atque alacer scalis transcendere muros

84 ante omnis] annoso uel antiquo *Heinsius* 85 humectat **LF**
 inuectat **OV** — Flauinia *Lat. Latinius (Bibl. prof. Romae 1677)*
 fluuialia **S** floralia *Bothe* 86 fani **Cm** *Ep. 62* fauni **S** 90 Hac **Ch**
 Hanc **V** — ac] et **O** 94 laetus] lentus *Heinsius* — regina **S**
 98 Tum **V** Dum **LFO** 99 urbis **Ch** 101 Admissum hic p. **O**
 111 At **ChL** Ac **FOV** — commouet **OV**

Imperat ac saevis urbem terroribus implet:
Cum subito dextrum offulsit conatibus omen.

Cerua fuit, raro terris spectata colore, 115
Quae candore niuem, candore anteiret olores.
Hanc agreste Capys donum, cum moenia sulco
Signaret, grato paruae mollitus amore,
Nutrierat sensusque hominis donarat alendo.
Inde exuta feram docilisque accedere mensis 120
Atque ultro blanda attactu gaudebat erili.
Aurato matres assuetae pectine mitem
Comere et umentis fluuio reuocare colorem.
Numen erat iam cerua loci; famulamque Dianae
Credebant, ac tura deum de more dabantur. 125
Haec, aevi uitaeque tenax felixque senectam
Mille indefessos uiridem duxisse per annos,
Saeclorum numero Troianis condita tecta
Aequabat; sed iam longo nox uenerat aeuo.
Nam, subito incursu saenorum agitata luporum, 130
Qui noctis tenebris urbem — miserabile bello
Prodigium — intrarant, primos ad luminis ortus
Extulerat sese portis pauidaeque petebat
Consternata fuga positos ad moenia campos.
Exceptam laeto iuuenum certamine ductor 135
Mactat, diua, tibi — tibi enim haec gratissima sacra —
Fuluius atque: 'adsis,' orat, 'Latonia, coeptis.'

Inde alacer fidensque dea circumdata clausis
Arma mouet, quaque obliquo curuantur in orbem
Moenia flexa sinu, spissa uallata corona 140
Alligat et telis in morem indaginis ambit.
Dum pauitant, spumantis equi fera corda fatigans,
Euehitur porta sublimis Taurea cristis

114 Tum *Dausqueius* — offulsit Ch effulsit S 115 terris]
Teucris *Heinsius* 129 iam S enim *uulgo* — nox *LFV* *deest*
in O mors *uulgo* nex *Bothe* 136 alterum tibi et haec
deerant in Col. teste Heinsio — Mactat, diua, tibi, tibi enim
hanc, gr. s. *Heinsius et Lefebure* 139 orbem] ore S 140 sinu]
situ *Gronov* 142 pauitans S — corda] colla uel terga *Schrader*

Bellator, cui Sidonius superare lacerto
 Ductor et Autololas dabat et Maurusia tela. 145
 Is trepido ac lituum tinnitu stare neganti
 Imperitat uiolenter equo, postquam auribus hostis
 Uicinum sese uidet, et clamore propinquo:
 'Claudius huic,' inquit — praestabat Claudius arte
 Bellandi et merita mille inter proelia fama — 150
 'Huic,' inquit, 'solum, si qua est fiducia dextrae,
 Det sese campo atque ineat certamina mecum.'

Una mora Aeneadae, postquam uox attigit auris,
 Dum daret auspicium iusque in certamina ductor:
 Praeuetitum namque et capital, committere Martem 155
 Sponte uiris. erumpit ouans, ut Fuluius arma
 Imperio soluit, patulumque inuectus in aequor
 Erigit undantem glomerato puluere nubem.
 Indignatus opem ammenti socioque iuuare
 Expulsum nodo iaculum atque accersere uires 160
 Taurea uibrabat nudis conatibus hastam.
 Inde ruens ira telum contorquet in auras.
 At non idem animus Rutulo; speculatur et omni

144 superare] parere *Heinsius* superante *Markland* et *Schrader* 144. 145 Sidonios — Robur *Withof* 145 dabat *Ch deest uocabulum in O* 146 ac lituum *Cd* (*T. p. 215*) alituum *S* et lituum *Marsus* — Is trepido lituum tinnitu *Scaliger* Is strepitu ac lituum tinnitu *Burmman* 147 Imperitat *scr.* Imperitans *S* — uiolentor *OV*, unde uiolentus *edd. nonnullae* 148 et *Cd* (*T. p. 215*) *LFV* ac *O* huic *Heinsius* en *Lefebure* — uidet et] uidit *Blass seruata u.* 147 lectione Imperitans; an scribendum: Imperitans — et clamare propinquum? 149 huic *LV* hinc *FO* 151 Huic *V* Hinc *LFO* 153 attigit] accidit *Drakenborch* 154 iusque *Liuiueius* usque *Ce Em. I. 3 S* (*T. p. 188*) 153. 154 Una mora Aeneadae usque in certamina ductor Dum daret auspicium usque in certamina ductor *Ce Em. I. 3* 155 Praeuehitur *Cm Ep. 62 F* Praeuehitur *LOV* — namque et capital *Cm l. l. LF* n. et capita *OV* (*T. p. 224*) 160 accersere *Cd* (*cf. ad I. 264*) 161 librabat *Schrader* 162 ruens] furens *Heinsius* amens uel errans *Blass* 163 At *V* Ac *LFO* — speculatur *Liuiueius* aliiue spectatur *S*, unde spectatur, ut *Gronov* spectatur in o. C. perlustrans *Ruperti* speculatur in o. C., perlustrat *Lefebure*

Corpore perlustrat, qua sit certissima ferro 164
 In uulnus uia. nunc uibrat, nunc comprimit hastam
 Mentiturque minas; mediam tunc transiit ictu
 Parmam, sed grato fraudata est sanguine cuspis.
 Tum strictum propere uagina detegit ensem.
 Et iam ferrata rapiebat calce uolantem
 Taurea cornipedem, fugiens minitancia fata. 170
 At Rutulus leuior cedentis prendere terga
 Iam profugo rapidus fuis instabat habenis.
 Utque metus uictum, sic ira et gloria portis
 Uictorem immisit meritique cupido cruoris.
 Ac dum uix oculis, uix credunt mentibus hostem 175
 Confisum nullo comitante irrumpere tectis,
 Per mediam propere trepidantum interritus urbem
 Egit equum aduersaque euasit ad agmina porta.
 Hinc ardore pari nisuque incurrere muris
 Ignescunt animi penetrataque tecta subire. 180
 Tela simul flammaeque micant. tunc saxeus imber
 Ingruit, et summis ascendunt turribus hastae.
 Nec prouum audendi uirtutem excellere cuiquam;
 Aequarunt irae dextras. Dictaea per auras
 Tranat et in medium perlabitur urbis harundo. 185
 Laetatur non hortandi, non plura monendi
 Fuluius esse locum. rapiunt sibi quisque laborem.
 Quos ubi tam erectos animi uidet, et super esse

165 librat *Heinsius* 166 Metiturque *Bothe* — transiit *Ch*
 (cf. *Lachmann ad Lucr. III. 1042 et L. Müller d. r. m. p. 325*)
 transigit *LF* transigit *OV* — Mentitusque *m.* — transigit *Hein-*
sius 167 fraudata] fundata *S* 168 deripit *Burmann*
 (et sic cod. *Tell.*) 169 rapiebat] quatiebat *Heinsius* fodiebat
Drakenborch 171 At *Thilo* Nec *S* — cedentia *Heinsius* —
 prendere *Cm Ep. 62* prodere *LF* perdere *OV* 172 Iam *Bur-*
mann et Thilo Nam *S* 178 auersaque *Heinsius* 182 et
 missae succedunt t. h. *Markland Ep. crit. p. 42* — ascendunt]
 adduntur *Heinsius* accedunt uel funduntur *Drakenborch* desce-
 dunt *Burmann* adstantum *Withof* 183 audenti *Ruperti c. cod.*
Put. — uirtutem *LFO* uirtute *V* audendi uirtutem extendere *Hein-*
sius audenti uirtutem ostendere *Burmann* 188 Quam *S* — erectos]
 certos *Schrader* — animum *OV* 188 super esse *scr.* superesse *S*

Fortunae sibi quemque ducem, ruit impete uasto
Ad portam magnaeque optat discrimina famae. 190

Tres claustra aequaeuo seruabant corpore fratres,
Quis delecta manus centeni cuique ferebant
Excubias unaque locum statione tenebant.

Forma ex his Numitor, cursu plantaque uolucris
Praestabat Laurens, membrorum mole Taburnus. 195

Sed non una uiris tela: hic mirabilis arcu,
Ille hastam quater ac medicatae cuspidis ictu
Proelia moliri et nudo non credere ferro,
Tertius aptabat flammis ac sulphure taedas.
Qualis Atlantiaci memoratur litore quondam 200

Monstrum Geryones immane tricorporis irae,
Cui tres in pugna dextrae uaria arma gerebant.
Una ignes saeuos, ast altera pone sagittas
Fundebat, ualidam torquebat tertia cornum,
Atque uno diuersa dabat tria uulnera nisu. 205

Hos ubi non aequis uariantes proelia consul
Conspexit telis et portae limina circum
Stragem ac perfusus subeuntum sanguine postis,
Concitāt intortam furiatis uiribus hastam.
Letum triste ferens auras secat Itala taxus 210

Et, qua nudarat, dum fundit spicula ab alto,
Arcum protendens, Numitor latus, ilia transit.
At, non obsaepto contentus limine Martem
Exercere, leuis bello, sed turbidus ausi,
Uirrius incauto feruore eruperat amens 215
Reclusa in campum porta miseramque furori

189 Fortunae *Marsus* Fortunam *S*, unde fortasse Factorum scribendum (cf. Liv. XXII. 5. 7 sibi quisque dux adhortorque factus ad rem gerendam) Fortuitum uel super esse Fortunam *Barth* superasse Fortunam *Bothe* 190 optat] parat *Heinsius* 194 uolucris *Ch* 195 Taburnus *Heinsius* laburnus *S* 199 armabat *Burmān* 202 pugnam *Heinsius* pugnas *Lefebure* (cf. VII. 67) 208 ac *Cd* (T. p. 215) *LF* et *OV* 213. 214 obsaepti — Exercere tenus ualli uel breui uallo uel leui bello *Heinsius* 215 intento *O*

Uincentum obtulerat pubem. ruit obuia in arma
Scipio et oblatum metit insatiabilis agmen.

Tifata umbrifero generatum monte Calenum
Nutrierant, audere trucem; nec corpore magno 220
Mens erat inferior. subsidere saepe leonem,
Nudus inire caput pugnās, certare iuuenco
Atque obliqua trucidis deducere cornua tauri
Assuerat crudoque aliqua se attollere facto.
Is, dum praecipites expellit Uirrius urbe, 225
Seu spreto, seu ne fieret mora, nudus in aequor
Thorace exierat leuiorque premebat anhelos
Pondere loricae et palantis uictor agebat.
Iamque Ueliternum media transegerat aluo,
Iam solitum aequali ludo committere equestris 230
Scipiadae pugnās Marium tellure reuulso
Perculerat saxo. miser implorabat amicum
Cum gemitu expirans, scopulusque premebat hiantem.
Sed, ualidas saeuo uires duplicante dolore,
Effudit lacrimas pariter cornumque sonantem 235
Scipio, solamen properans optabile in armis
Hostem prostrato morientem ostendere amico.
Tranauit, uolucris liquidas ceu scinderet auras,
Hasta uiri pectus rupitque immania membra.
Quanta est uis agili per caerula summa Liburnae, 240
Quae, pariter quotiens reuocatae ad pectora tonsae
Percussere fretum, uentis fugit ocior et se,
Quam longa est, uno remorum praeterit ictu.
Ascanium Uolesus, proiectis ocius armis,
Quo leuior peteret muros, per aperta uolantem 245
Assequitur planta. deiectum protinus ense

219 Sifata OV 221 subsidere] sibi subdere *Barth*
224 aliqua **Ch** obliqua **F** oblique **LOV** — facto **ChF** fato **LOV**
231 marium **V** macium **LO** matium **F** — repulso **F** 232 Per-
tulerat **S** 235 Effundit **OV** 238 uolucris liquidas **S** l. u.
uulgo — scinderet **OV** findere **LF** 240 Quantaue uis —
Liburnae est *Bothe* 241 tonsae] muse **L** 246 desectum
Heinsius

Ante pedes domini iacuit caput; ipse secutus
 Corruit ulterior procursus impete truncus.
 Nec spes obsessis ultra reserata tueri
 Moenia. conuertunt gressus recipique precantis 250
 Infandum! excludunt socios. tum cardine uerso
 Obnixi torquent obices, munimina sera.
 Acrius hoc instant Itali clausosque fatigant.
 Et, ni caeca sinu terras nox conderet atro,
 Perfractae rapido patuissent milite portae. 255
 Sed non in requiem pariter cessere tenebrae.
 Hinc sopor impavidus, qualem uictoria mouit;
 At Capua, aut maestis ululantum flebile matrum
 Questibus, aut gemitu trepidantum exterrita patrum,
 Tormentis finem metamque laboribus orat. 260
 Mussat perfidiae ductorque caputque senatus
 Uirrius, a Poeno nullam docet esse salutem,
 Uociferans, pulsus uiuendi e pectore curis:
 'Speravi sceptrum Ausoniae pepigique, sub armis
 Si dexter Poenis deus et Fortuna fuisset, 265
 Ut Capuam Iliaci migrarent regna Quirini;
 Qui quaterent muros Tarpeiaque moenia, misi;
 Nec mihi poscendi uigor afuit, alter ut aequos
 Portaret fascis nostro de nomine consul.
 Hactenus est uixisse satis; dum copia noctis, 270
 Cui cordi comes aeterna est Acherontis ad undam
 Libertas, petat ille meas mensasque dapesque;

247 latuit **OV** 250 precantes **Ch** petentis **LF** petentes **O**
 pecentis **V** 251 tum] qui *Ruperti* nam nos 252 sera **ChS** serae
uulgo, quod prob. Drakenborch qui obicis legere uult — muni-
 mina ahenae *Barth* munimina saeua *Burmman et Ruperti* —
 Obnixi intorquent obicis munimen ahenae *Heinsius* 255 rapido **S**
rabido uulgo 256 pariles *Heinsius* 257 mouit **ChV**
 nouit **LFO** fouit *Heinsius* 258 Aut **S** 261 Mutat *Bothe* —
 Mussat perfidia, et d. uel ut d. uel Mussat perfidiae structorque
Heinsius 268 Nec — afuit — aequos **Cm Ep. 62** Hoc —
 affuit **S** (*T. p. 238*) 270 Hactenus e. u. satis, dum c. noctis
alii distinguunt — noctis] mortis uel uoti est *Heinsius*

Et, uictus mentem fuso per membra Lyaeo
 Sopitoque necis morsu, medicamina cladis
 Hauriat ac placidis exarmet fata uenenis.' 275
 Haec ait et turba repetit comitante penatis.

Aedibus in mediis consurgens ilice multa
 Extruitur rogos, hospitium commune peremptis.
 Nec uulgum cessat furiare dolorque pauorque.
 Nunc menti Decius serae redit, et bona uirtus 280
 Exilio punita truci. despectat ab alto
 Sacra Fides agitatque uirum fallacia corda.
 Uox occulta subit, passim diffusa per auras;
 'Foedera, mortales, ne saeuo rumpite ferro,
 Sed castam seruare Fidem. fulgentibus ostro 285
 Haec potior regnis. dubio qui frangere rerum
 Gaudebit pacta ac tenuis spes linquet amici,
 Non illi domus, aut coniux, aut uita manebit
 Umquam expers luctus lacrimaeque. aget, aequore semper
 Ac tellure premens, aget aegrum nocte dieque 290
 Despecta ac uiolata Fides.' Adit omnia iamque
 Concilia ac mensas contingit et, abdita nube,
 Accumbitque toris epulaturque improba Erinys.
 Ipsa etiam Stygio spumantia pocula tabo
 Porrigit et large poenas letumque ministrat. 295
 Uirius interea, dum dat penetrare medullas
 Exitio, ascenditque pyram atque amplexibus haeret
 Iungentum fata et subici iubet ocus ignis.

Stringebant tenebrae metas, uictorque ruebat.
 Iamque superstantem muro sociosque Milonem 300
 Uoce attollentem pubes Campana uidebat.
 Pandunt attoniti portas trepidoque capessunt

273 uinctus *Heinsius* 275 ac Cd (*T. p. 215*) et O
 280 decius serae LF serae decius OV 281 Exitio *Schrader*
 283 auras LF aures OV 284 rumpere L 286 dubia L
 287 at OV — linquit F 291 Dispecta S — omina L —
 namque Cd (*T. p. 215*) 292 continget OV 296 dat Cm
Ep. 62 297 ascendit om. que F 298 Iungentum Cm l. l. LF
 Iungent tum OV — subici Ch

Castra inimica gradu, quis leto auertere poenas
Defuerant animi. patet urbs, confessa furorem,
Et reserat Tyrio maculatas hospite sedes. 305

Matronae puerique ruunt maestumque senatus
Concilium nullique hominum lacrimabile uulgus.
Stabant innixi pilis exercitus omnis
Spectabantque uiros, et laeta et tristia ferre
Indocilis, nunc propexis in pectora barbis 310
Uerrere humum, nunc foedantis in puluere crinem
Canentem et turpi lacrima precibusque pudendis
Femineum tenues ululatum fundere in auras.

Atque ea dum miles miratur inertia facta
Expectatque ferox sternendi moenia signum, 315
Ecce repens tacito percurrit pectora sensu
Religio et saeuas componit numine mentis,
Ne flammam taedasque uelint, ne templa sub uno
In cinerem traxisse rogo. subit intima corda,
Perlabens sensim, mitis deus. ille superbae 320
Fundamenta Capyn posuisse antiquitus urbi,
Non cuiquam uisus, passim monet; ille refusis
In spatium immensum campis habitanda relinqui
Utile tecta docet. paulatim atrocibus irae
Languescunt animis, et uis mollita senescit. 325

Pan Ioue missus erat, seruari tecta uolente
Troia, pendenti similis Pan semper et imo
Uix ulla inscribens terrae uestigia cornu.
Dextera lasciuit caesa Tegeatide capra
Uerbera laeta mouens festo per compita coetu. 330
Cingit acuta comas et opacat tempora pinus,
Ac parua erumpunt rubicunda cornua fronte;

304 Defuerunt *Heinsius* 307 illacrimabile uel multisque
h. lac. *Dausqueius* 310 nunc] ierat *OV* — propexis *V* pro-
pensis *L* propessis *F* propeis *O* 311 Uerrere *OV* 319 traxisse
Cm Ep. 62 327 similis *V* simili *LFO* — imo *Ch* uno *S*
unco *Barth* 330 festo — coetu *scr.* festa — cauda *S*
festo — ludo *Heinsius* festo — cursu uel saltu *Ruperti* festa
— causa *Blass* 331 opacat *Cm Ep. 62* 332 fronde *S*

Stant aures, imoque cadit barba hispida mento.
 Pastorale deo baculum, pellisque sinistrum
 Uelat grata latus tenerae de corpore dammae. 335
 Nulla in praeruptum tam prona et inhospita cautes,
 In qua non, librans corpus similisque uolanti,
 Cornipedem tulerit praecisa per auia plantam.
 Interdum inflexus medio nascentia tergo
 Respicit arridens hirtae ludibria caudae. 340
 Obtendensque manum solem inferuescere fronti
 Arcet et umbrato perlustrat pascua uisu.
 Hic, postquam mandata dei perfecta malamque
 Sedauit rabiem et permulsit corda furentum,
 Arcadiae uolucris saltus et amata reuisit 345
 Maenala; ubi, argutis longe de uertice sacro
 Dulce sonans calamis, ducit stabula omnia cantu.
 At legio Ausonidum, flammas ductore iubente
 Arceri portis stantisque relinquere muros,
 — Mite decus mentis — condunt ensesque facesque. 350
 Multa deum templis domibusque nitentibus auro
 Egeritur praeda, et uictus alimenta superbi,
 Quisque bonis periire, uirum de corpore uestes
 Femineae, mensaeque alia tellure petitaе,
 Poculaque Eoa luxum irritantia gemma. 355
 Nec modus argento, caelataque pondera facti
 Tantum epulis auri, tum passim corpora longo
 Ordine captiua, et domibus deprompta talenta,
 Pascere longinquum non deficientia bellum,
 Immensique greges famulae ad conuiuia turbae. 360
 Fuluius, ut finem spoliandis aedibus, aere

333 imoque Cm l. l. imaque m. 2 in lacunam insertum et
 suprascr. simoque F (quod coni. Heinsius) sumoque L summo-
 que OV (T. p. 233) 335 grata] rapta Heinsius Graia Bothe
 — damnae LF damne V dampne O 337 In quam Lefebure
 344 permulsit Cm l. l. 346 longe] Tegeae Heinsius 347 sonans
 Heinsius et Bentley sonant S sonat uulgo 355 Pocula om.
 que OV — oea S — luxum] lucem Blass 360 gregis Nicander
 alique — conuiuia L comunia FO cōia V

Belligero reuocante, dedit, sublimis ab alto
 Suggestu, magnis fautor non futilis ausis:
 'Lanuuiο generate,' inquit, 'quem Sospita Iuno
 Dat nobis, Milo, Gradiui cape uictor honorem, 365
 Tempora murali cinctus turrita corona.'

Tum sontes procerum meritosque piacula prima
 Acciet et iusta punit commissa securi.

Hic atrox uirtus — nec enim oculuisse probarim
 Spectatum uel in hoste decus — clamore feroci 370
 Taurea: 'Tune,' inquit, 'ferro spoliabis inultus
 Te maiorem anima? et iusso lictore recisa
 Ignauos cadet ante pedes fortissima ceruix?
 Haud umquam hoc uobis dederit deus.' Inde, minaci
 Obtutu toruum contra et furiale renidens, 375
 Bellatorem alacer per pectora transigit ensem.
 Cui ductor: 'Patriam moriens comitare cadentem.
 Qui nobis animus, quae dextera cuique uiritim,
 Decernet Mauors. tibi, si rebare pudendum
 Iusta pati, licuit pugnantī occumbere letum.' 380

Dum Capua infaustam luit haud sine sanguine culpam,
 Interea geminos terra crudelis Hibera
 Fortuna abstulerat, permiscens tristia laetis,
 Scipiadas, magnumque decus magnumque dolorem.
 Forte Dicarchea iuuenis dum sedit in urbe 385
 Scipio, post belli repetens extrema penatis,
 Huc tristis lacrimas et funera acerba suorum

363 fautor] auctor *Scaliger alique* 364 Lanuuiο *Ch et F*
m. 2 (T. p. 233) Ianuino *L* Lauino *O* Lauinno *V* — hospita *S*
 366 cinctus *Cm Ep. 62* 368 Acciet *S* Acciit *uulgo* — iusta]
 infra *S* stricta *Blass* 369 uirtus] uisu *Bentley* — probarim *Cm*
Ep. 62 precarim *Ch (T. p. 211)* precarum *LO* procarum *V* prae-
 clarum *F ex corr. (T. p. 234)* probatum *uulgo* probatur *Mark-*
land 371 tune *Cm l. l. LF* tunc *OV* — spoliabis] uiolabis
Bentley 372 anima *scr.* animam *S* — iusso] uiso *OV* 374 nobis
Cm l. l. nobis *V* 376 transigit *OV* 378 cuique *Gronov et*
Heinsius quidue *S* quidue uiri sim *Withof* quaeue uiritim *uel*
 quidue uirilis *Ruperti* 379 Decreuit *Blass* 381 infaustum *OV*
 385 dum sedit] consedit *Marsus alique* tum sedit *Heinsius*

Fama tulit. duris quamquam non cedere suetus,
 Pulsato lacerat uiolenter pectore amictus.
 Non comites tenuisse ualent, non ullus honorum 390
 Militiaeue pudor. pietas irata sinistris
 Caelicolis furit atque odit solatia luctus.
 Iamque dies iterumque dies absumpta querelis.
 Uersatur species ante ora oculosque parentum.
 Ergo excire parat manis animasque suorum 395
 Alloquioque uirum tantos mulcere dolores.
 Hortatur uicina palus, ubi signat Auerni
 Squalentem introitum stagnans Acherusius humor.
 Noscere uenturos agitat mens protinus annos.

Sic ad Cymaeam, quae tum sub nomine Phoebi 400
 Autonoe tripodas sacros antrumque tenebat,
 Fert gressus iuuenis consultaque pectoris aegri
 Pandit et aspectus orat contingere patrum.
 Nec cunctata diu uates: 'Mactare repostis
 Mos umbris,' inquit, 'consueta piacula nigras 405
 Sub lucem pecudes reclusaeque abdere terrae
 Manantem iugulis spirantum caede cruorem.
 Tunc populos tibi regna suos pallentia mittent.
 Cetera, quae poscis, maiori uate canentur.
 Namque tibi Elysio repetita oracula campo 410
 Eliciam ueterisque dabo inter sacra Sibyllae
 Cernere fatidicam Phoebei pectoris umbram.
 Uade, age et, a medio cum se nox humida cursu
 Flexerit, ad fauces uicini castus Auerni
 Duc praedicta sacris duro placamina Diti. 415
 Mella simul tecum et puri fer dona Lyaei.

Hoc alacer monitu et promissae nomine uatis,
 Apparat occulto monstrata piacula coepto.

389 Pulsata S 399 h. u. Bothe post u. 396 poni uult
 400 Sed O — Cymaeam ChL crimeam F crineam OV — numine
 Heinsius 401 Autone LOV Actonite F 404 cunctata]
 cunctam S 405 Mos Ch 406 Sub] Sed S — addere LFO
 adere V 413 humida] uiuida L

Inde, ubi nox iussam procedens contigit horam,
 Et spatia aequarunt tenebras transacta futuras, 420
 Consurgit stratis pergitque ad turbida portae
 Ostia Tartarae; penitus quis abdita uates
 Promissa implerat Stygioque sedebat in antro.
 Tum, qua se primum rupta tellure recludit
 Inuisus caelo specus atque eructat acerbam 425
 Cocyti laxo suspirans ore paludem,
 Inducit iuuenem ferroque cauare refossam
 Ocius urget humum atque, arcanum murmur anhelans,
 Ordine mactari pecudes iubet. ater operto
 Ante omnis taurus regi, tum proxima diuae 430
 Caeditur Hennaee casta ceruice iuuenca.
 Inde tibi, Allecto, tibi, numquam laeta Megaera,
 Corpora lanigerum procumbunt lecta bidentum.
 Fundunt mella super Bacchique et lactis honorem.
 'Sta, iuuenis, faciemque, Erebo quae surgit ab omni,'
 Exclamat uates, 'patere. accedentia cerno 436
 Tartara et ante oculos assistere tertia regna.
 Ecce ruunt uariae species, et quicquid ab imo
 Natum hominum extinctumque chaos est' — iam cuncta
 uidebat,
 Cyclopas Scyllamque et pastos membra uirorum 440
 Odrysiae telluris equos — 'contende tueri
 Eductumque tene uagina interritus ensem.
 Quaecumque ante animae tendent potare cruorem,
 Dissice, dum castae procedat imago Sibyllae.
 Interea cerne, ut gressus inhumata citatos 445
 Fert umbra et properat tecum coniungere dicta;
 Cui datur ante atros absumpti corporis ignes,

422 addita LF adita OV (cf. u. 406) 425 Inuisus ChS
 Inuisum uulgo 429 acer OV — operto FO aperto LV
 430 dum S 431 Hennaee Ch ethnee L aethnaee F hennaee-
 aeque O hennee V 434 h. u. Lefebure post u. 431 poni uult
 435 Sta, ut coni. D. Heinsius FOV (in V m. 2 corr. in Stat)
 Stat L 439 uidebis Ruperti — nam c. uolebam Bothe
 444 Dissice Ch Discite O — precedat S 445 inhumacia L
 inhumania F inhumana OV 446 Fert OV Est LF

Sanguine non tacto, solitas effundere uoces.
 Aspicit et subito turbatus Scipio uisu;
 'Quinam te, qui casus,' ait, 'dux maxime, fessae 450
 Eripuit patriae, cum talis horrida poscant
 Bella uiros? nec enim dextra concesserit ulli
 Appius, aut astu. decimum lux rettulit ortum,
 Ut te, cum Capua remearem, uulnera uidi
 Mulcentem, hoc uno maestum, quod adire nequires 455
 Saucius ad muros et Martis honore careres.'

Contra quae ductor: 'Fesso mihi proxima tandem
 Lux gratos Phaethontis equos auertit et atris
 Aeternum demisit aquis. sed lenta meorum,
 Dum uanos ritus cura et sollemnia uulgi 460
 Exequitur, cessat flammis imponere corpus,
 Ut portet tumulis per longum membra paternis.
 Quod te per nostri Martis precor aemula facta,
 Arce, quae putris artus medicamina seruant,
 Daque uago portas quamprimum Acherontis adire.' 465

Tunc iuuenis: 'Gens o ueteris pulcherrima Clausi,
 Haud ulla ante tuam, quamquam non parua fatigent,
 Curarum prior extiterit. namque ista per omnis
 Discrimen seruat populos uariatque iacentum
 Exequias tumuli et cinerum sententia discors. 470
 Tellure — ut perhibent, is mos antiquus — Hibera
 Exanima obscoenus consumit corpora uultur.
 Regia cum lucem posuerunt membra, probatum est
 Hyrcanis adhibere canes. Aegyptia tellus
 Claudit odorato post funus stantia saxo 475

450 quis F 459 dimisit Cd (*T. p. 215*) 464 putres
Dausqueius et Heinsius patris ChS (*cf. III. 643*) patriis *uulgo*
Phariis Barth 466 Tum OV — Clausi *Marsus* claudi LFO
dandi V 467 tuam] mihi *uel* animum (*mutata distinctione*)
Heinsius tui hanc *Withof* 468. 469 nam iusta — seruant
Liwineius 471 sic *distinxit Withof* Tellure (ut perhibent) is
m. a. Hibera *uulgo* 472 Exanima FV Examina LO 474 Hyrcanus
O Hyrcanas V 475 odorato — saxo *Bothe* honorato — saxo
uel Condit odorato — succo *Schrader* odorato — taxo *D. Heinsius*
od. gypso *uel* odorata — capsula *Burmann*

Corpora et a mensis exanguem haud separat umbram.
 Exhausto instituit Pontus uacuare cerebro
 Ora uirum et longum medicata reponit in aeuum.
 Quid, qui reclusa nudos Garamantes harena
 Infodiunt? quid, qui saeuo sepelire profundo 480
 Exanimos mandant Libycis Nasamones in oris?
 At Celtae uacui capitis circumdare gaudent
 Ossa, nefas, auro ac mensis ea pocula seruant.
 Cecropidae ob patriam Mauortis sorte peremptos
 Decreuere simul communibus urere flammis. 485
 At gente in Scythica suffixa cadauera truncis
 Lenta dies sepelit, putri liquentia tabo.'

Talia dum memorant, umbra ueniente Sibyllae,
 Autonoe: 'Finem hic,' inquit, 'sermonibus adde
 Alternis. haec, haec ueri secunda sacerdos; 490
 Cui tantum patuit rerum, quantum ipse negarit
 Plus nouisse deus. me iam comitante tuorum
 Tempus abire globo et pecudes imponere flammis.'

At grauida arcanis Cymes anus attigit ore
 Postquam sacrificum delibauitque cruorem, 495
 In decus egregiae uultus intenta iuuentae:
 'Aetherea fruerer cum luce, haud segniter,' inquit,
 'Cymaeo populis uox nostra sonabat in antro.
 Tum te permixtum saeculis rebusque futuris
 Aeneadum cecini. sed non sat digna mearum 500
 Cura tuis uocum. nec enim conquirere dicta,
 Aut seruare fuit proauis sollertia uestris.
 Uerum age, disce, puer, quando cognoscere cordi est,

477 Pontus] Poenus *uel* Parthus *Schrader* 478 medi-
 cata Ch meccata L mechiata m. 2 corr. in mercata F mer-
 cata OV 483 ac] et OV 486 Ac S 487 tabe *Heinsius*
 488 ueniente] uehemente F, ut *saepius* 491 quanto *Barth*
prob. Bothe 494 Cymes] crynes L crines FOV (cf. VIII. 531)
 Cymeias *Heinsius* — anus V auus LFO 498 Cymeo L
 Crinaea F Crineo OV 499 Tum S Tunc *uulgo* — promissum
Bothe 500 cecini L cecum F tecum OV 503 quando V
 quō FO quoniam Ch quomodo L (cf. u. 519)

Iam tua deque tuis pendentia Dardana fatis.
 Namque tibi cerno properatum oracula uitae 505
 Hinc petere et patrios uisu contingere manis.
 Armifero uictor patrem ulcisceris Hiberno,
 Creditus ante annos Marti, ferroque resolues
 Gaudia Poenorum et missum laetabere bello
 Omen, Hiberiacis uicta Carthagine terris. 510
 Maius ad imperium posthac capiere, nec ante
 Iupiter absistet cura, quam cuncta fugarit
 In Libyam bella et uincendum duxerit ipse
 Sidonium tibi rectorem. pudet urbis iniquae, 514
 Quod post haec decus hoc patriaue domoque carebit.
 Sic uates gressumque lacus uertebat ad atros.

Tum iuuenis: 'Quaecumque datur sors durior aevi,
 Obnitemur,' ait, 'culpa modo pectora cessent.
 Sed, te oro, quando uitae tibi causa labores
 Humanos iuuisse fuit, siste, inclita uirgo, 520
 Paulisper gressum et nobis manisque silentum
 Enumera Stygiaeque aperi formidinis aulam.'

Annuat illa quidem, sed: 'Non optanda recludis
 Regna,' ait. 'hic tenebras habitant uolitantque per umbras
 Innumeri quondam populi. domus omnibus una. 525
 In medio uastum late se tendit inane;
 Huc, quicquid terrae, quicquid freta et igneus aer
 Nutriuit primo mundi genitalis ab aeuo,
 — Mors communis agit — descendunt cuncta; capitque
 Campus iners, quantum interiit restatque futurum. 530
 Cingunt regna decem portae: quarum una receptat
 Belligeros, dura Gradiui sorte creatos.
 Altera, qui legis posuere atque inclita iura

505 cerno **OV** terno **LF** — properandum *Scaliger* propositum
Bentley 507 Armiferi — Hiberi *Bothe* 508 martem **S**
 511 posthac **ChLF** post haec **OV** — rapiere *Heinsius* 515. post
 hoc decus p. **O** 517 Dum **Ch** Cum *Heinsius* 519 quando **V**
 quomodo **LFO** (*T. p. 242*) 523 Adnuat **F** Adimit **L** Adiuiuit **O**
 Audiit **V m. 2** in lacunam insert. 527 aer **S** aether *vulgo*
 532 dura] cruda *Heinsius* — crematos *Lefebure* necatos *Ruperti*

Gentibus et primas fundarunt moenibus urbes.
 Tertia ruricolae, Cereris iustissima turba 535
 Quae uenit ad manis et fraudum illaesa ueneno.
 Exin, qui laetas artis uitaeque colendae
 Inuenere uiam nec dedignanda parenti
 Carmina fuderunt Phoebus, sua limina seruant.
 Proxima, quos uenti saeuaeque hausere procellae, 540
 Naufraga porta rapit; sic illam nomine dicunt.
 Finitima huic noxa grauido et peccasse fatenti
 Uasta patet populo. poenas Rhadamanthus in ipso
 Expetit introitu mortemque exercet inanem.
 Septima femineis reseratur porta cateruis, 545
 Umentis ubi casta fouet Proserpina lucos.
 Infantum hinc gregibus uersasque ad funera taedas
 Passis uirginibus turbaeque in limine lucis
 Est iter extinctae, et uagitu ianua nota.
 Tum, seducta loco et laxata lucida nocte, 550
 Clastra nitent, quae secreti per limitis umbram
 Elysios ducunt campos; hic turba piorum,
 Nec Stygio in regno, caeli nec posta sub axe;
 Uerum, ultra Oceanum sacro contermina fonti,
 Lethaeos potat latices, obliuia mentis. 555
 Extrema hinc, auro fulgens, iam lucis honorem
 Sentit et admoto splendet ceu sidere lunae.
 Hac animae caelum repetunt ac mille peractis,
 Oblitae Ditem, redeunt in corpora lustris.
 Hac passim nigrum pandens Mors lurida rictum 560
 Itque reditque uias et portis omnibus errat.
 Tum iacet in spatium sine corpore pigra uorago

535 certissima F 539 limina FV lumina LO — seruent OV
 541 capit *Buchwald* 542 hinc OV 546 Umentes Ch —
 Uientis ubi V Uientis tibi O Humentibus L Umentibus F —
 Lucentes *Barth* Uuentes *Heinsius* Liuentes *uulgo, quod prob.*
Ruperti 554 contermina Cm *Ep.* 78 LF coteamina (*sed r*
supra a scr.) V certamina O (*T. p.* 243) 555 latices OV laties
 (*sed c suprascr.*) F lacies L 557 Sentis L 560 Hac Ch
 Has s

Limosique lacus; large exundantibus urit
 Ripas saeuus aquis Phlegethon et, turbine anhelō
 Flammarum resonans, saxosa incendia torquet. 565
 Parte alia torrens Cocytos sanguinis atri
 Uerticibus furit et spumanti gurgite fertur.
 At, magnis semper diuis regique deorum
 Iurari dignata palus, picis horrida riuo,
 Fumiferum uoluit Styx inter sulphura limum. 570
 Tristior his Acheron sanie crassoque ueneno
 Aestuat et, gelidam eructans cum murmure harenam,
 Descendit nigra lentus per stagna palude.
 Hanc potat saniem non uno Cerberus ore.
 Haec et Tisiphones sunt pocula, et atra Megaera 575
 Hanc sitit, ac nullo rabies restinguitur haustu.
 Ultimus erumpit lacrimarum fontibus amnis
 Ante aulam atque aditus et inexorabile limen.

Quanta cohors, omni stabulante per atria monstro,
 Excubat et manis permixto murmure terret! 580
 Luctus edax Maciesque, malis comes addita morbis,
 Et Maeror pastus Fletu et sine sanguine Pallor
 Curaeque Insidiaequae atque hinc queribunda Senectus,
 Hinc angens utraque manu sua guttura Liuor
 Et, deforme malum ac sceleri procliuus, Egestas 585
 Errorque infido gressu et Discordia gaudens
 Permiscere fretum caelo; sedet ostia Ditis
 Centenis suetus Briareus recludere palmis
 Et Sphinx, uirgineos rictus infecta cruore,
 Scyllaque Centaurique truces umbraeque Gigantum. 590
 Cerberus hic ruptis peragrat cum Tartara uinclis,

563 large et exundantibus **LOV** large ex exund. **F** late
 exund. *uulgo* 568 At **OV** Ac **LF** 569 picis] *pin* **L**
 572 calidam *Schrader* 573 pigra *Schrader* 574 potat **Cm**
Ep. 78 576 Hanc *Blass* Hinc **Cm** *l. l.* **S** — restinguitur **Cm**
l. l. **LF** extinguitur **OV** 579 Quanta **Ch** — atria **ChS** auia
uulgo 583 senecte **L** 585 ac delendum censet *Heyne ad*
Verg. Ae. VI. 276 587 sedet, ut con. *Liuius* **LF** sed et **OV**
 588 suetus] ausus *Schrader* 590 Cyllaque **L**

Non ipsa Allecto, non feta furore Megaera
Audet adire ferum, dum fractis mille catenis
Uiperea latrans circumligat ilia cauda.

Dextra uasta comas nemorosaque brachia fundit 595
Taxus, Cocyti rigua frondosior unda.

Hic dirae uolucres pastusque cadauere uultur
Et multus bubo ac sparsis strix sanguine pennis
Harpyiaeque fouent nidos atque omnibus haerent
Condensae foliis; saeuit stridoribus arbor. 600

Has inter formas coniux Iunonis Auernae,
Suggestu residens, cognoscit crimina regum.
Stant uincti, seroque piget sub iudice culpae;
Circumerrant Furiae Poenarumque omnis imago.

Quam uellent numquam sceptris fulsisse superbis! 605
Insultant duro imperio non digna nec aequa

Ad superos passi manes; quaeque ante profari
Non licitum uiuis, tandem permissa queruntur.

Tunc alius saeuus religatur rupe catenis,
Ast alius subigit saxum contra ardua montis, 610
Uipereo domat hunc aeterna Megaera flagello.

Talia letiferis restant patienda tyrannis. —
Sed te maternos tempus cognoscere uultus,
Cuius prima uenit non tardis passibus umbra.?

Astabat fecunda Iouis Pomponia furto. 615

Namque ubi cognouit Latio surgentia bella

Poenorum Uenus, insidias anteire laborans

Iunonis, fusa sensim per pectora patrem

Implicuit flamma. quae ni prouisa fuissent,

Sidonia Iliacas nunc uirgo accenderet aras. 620

Ergo ubi gustatus cruor, admonuitque Sibylla

592 nec feta V 593 tractis *Schrader* 595 numerosa-
que *Heinsius* 600 arbor V ardor LFO 603 iuncti L —
seraeque *Heinsius* 604 Poenarumque *Ruperti* poen. uulgo
611 alterna *Heinsius* inferna *Schrader* 612 facienda OV
613 cognosceret L 615 secunda L 617 laborant L
618. 619 fusam — patri — flammam *Ruperti* 620 Sidonis
Heinsius — ascenderet arces *Blass*

Et dedit alternos ambobus noscere uultus,
 Sic iuuenis prior: 'O magni mihi numinis instar,
 Cara parens, quam, te ut nobis uidisse liceret,
 Optassem Stygias uel leto intrare tenebras. 625
 Quae sors nostra fuit, cui te, cum prima subiret,
 Eripuit sine honore dies et funere carpsit?'
 Excipit his mater: 'Nullos, o nate, labores
 Mors habuit nostra; aetherio dum pondere partum
 Exsoluor, miti dextra Cyllenia proles 630
 Imperio Iouis Elysias deduxit ad oras
 Attribuitque paris sedes, ubi magna moratur
 Alcidae genetrix, ubi sacro munere Leda.
 Uerum age, nate, tuos ortus, ne bella pauescas
 Ulla, nec in caelum dubites te attollere factis, 635
 Quando aperire datur nobis, nunc denique disce.
 Sola die caperem medio cum forte petitos
 Ad requiem somnos, subitus mihi membra ligauit
 Amplexus, non ille, meo ueniente marito,
 Assuetus facilisque mihi; tum luce corusca, 640
 Implebat quamquam languentia lumina somnus,
 Uidi, crede, Iouem. nec me mutata fefellit
 Forma dei, quod, squalentem conuersus in anguem,
 Ingenti traxit curuata uolumina gyro.
 Sed mihi post partum non ultra ducere uitam 645
 Concessum. heu, quantum gemui, quod spiritus ante,
 Haec tibi quam noscenda darem, discessit in auras!'

His alacer colla amplexu materna petebat;
 Umbraque ter frustra per inane petita fefellit.
 Succedunt simulacra uirum concordia, patris 650
 Unanimique simul patruī. ruit ipse per umbram,
 Oscula uana petens, iuuenis fumoque uolucris

625 intrasse F 627 carpsit] mersit Bentley, sed cf. V. 591
 629 partum Ch patrum F — partu Marsus aetherei-partus
 Heinsius 630 Exsoluor Ch 631 in] ad O 635 ne OV —
 attollere S tollere uulgo 636 nobiscum denique Ch 640 co-
 ruscas Ch, unde coruscans Heinsius coruscum Lefebure
 641 somno S 646 gemui L gemini FO ge . . . V

Et nebulis similes animas apprehendere certat.
 'Quis te, care pater, quo stabant Itala regna,
 Exosus Latium deus abstulit? hei mihi! nam cur 655
 Ulla fuere adeo, quibus a te saeuus abessem,
 Momenta? opposito mutassem pectore mortem.
 Quantos funeribus uestris gens Itala passim
 Dat gemitus! tumulus uobis, censente senatu,
 Mauortis geminus surgit per gramina campo.' 660
 Nec passi plura, in medio sermone loquentis
 Sic adeo incipiunt. prior haec genitoris imago:
 'Ipsa quidem uirtus sibimet pulcherrima merces;
 Dulce tamen uenit ad manis, cum gloria uitae
 Durat apud superos, nec edunt obliuia laudem. 665
 Uerum age, fare, decus nostrum, te quanta fatiget
 Militia. heu, quotiens intrat mea pectora terror,
 Cum repeto, quam saeuus eas, ubi magna pericla
 Contingunt tibi! per nostri, fortissime, leti
 Obtestor causas, Martis moderare furori. 670
 Sat tibi sint documenta domus! octaua terebat
 Arentem culmis messem crepitantibus aestas,
 Ex quo cuncta mihi calcata meoque subibat
 Germano deuexa iugum Tartessia tellus.
 Nos miserae muros et tecta renata Sagunto, 675
 Nos dedimus Baetem nullo potare sub hoste;
 Nobis indomitus conuertit terque quaterque
 Germanus terga Hannibalis. pro barbara numquam
 Impolluta fides! peterem cum uictor adesum
 Cladibus Hasdrubalem, subito uenale, cohortes 680
 Hispanae, uulgus, Libyci quas fecerat auri

654 quod stabant Ch 656 scaeuus uel laeuus Bothe
 659 nobis OV nobis LF 661 passim F — plures medio Ch,
 unde plura, et m. Heinsius 670 causa Ch, unde causam
 Heinsius casus Schrader — sudore F 671 sint Ch sunt O
 674 lugum V lugam O — tartesia OV 676 baetem LO
 baetym F betem V 681 libici OV libya L libia F — auri S
 Libyco — auro uulgo Libyco quas ceperat auro Schrader et
 Ruperti, qui et emerat coni. Libyae (Libyum nos) qu. f. auro Blass

Hasdrubal, abrupto liquerunt agmine signa.
 Tunc hostis socio desertos milite, multum
 Ditiore ipse uiris, spisso circumdedit orbe.
 Non segnis nobis nec inultis, nate, peracta est 685
 Illa suprema dies, et laude inclusimus aeuum.'

Excipit inde suos frater coniungere casus:
 'Excelsae turris post ultima rebus in artis
 Subsidium optaram supremaque bella ciebam.
 Fumantis taedas ac lata incendia passim 690
 Et mille iniecere faces. nil nomine leti
 De superis queror. haud paruo data membra sepulcro
 Nostra cremauerunt in morte haerentibus armis.
 Sed me luctus habet, geminae ne clade ruinae
 Cesserit affusis oppressa Hispania Poenis.' 695

Contra quae iuuenis turbato fletibus ore:
 'Di, quaeso, ut merita est, dignas pro talibus ausis
 Carthago expendat poenas. sed continet acris
 Pyrenes populos, qui, uestro Marte probatus,
 Excepit fessos et notis Marcius armis 700
 Successit bello. fusos quoque fama ferebat
 Victores acie, atque exacta piacula caedis.'
 His laeti rediere duces loca amoena piorum,
 Prosequiturque oculis puer adueneratus euntis.

Iamque aderat multa uix agnoscendus in umbra 705
 Paulus et epoto fundebat sanguine uerba:
 'Lux Italum, cuius spectauit Martia facta,
 Multum uno maiora uiro, descendere nocti
 Atque habitanda semel subigit quis uisere regna?'
 Cui contra talis effundit Scipio uoces: 710
 'Armipotens ductor, quam sunt tua fata per urbem
 Lamentata diu! quam paene ruentia tecum
 Traxisti ad Stygias Oenotria tecta tenebras.

684 Ductor **F** 685 est *om.* **O** 686 et] at *uel* sed
Drakenborch — laudi iudulsimus *Heinsius* 700 marcius **V**
 martius **O** maretius **LF** 702 caedis] ceptis **L** 708 nocti **Gm**
Ep. 78 nosci **LF** nosti **OV** 710 Cui **Gm** *l. l.* Qui **O** 713 tecta]
 regna *L. Müller d. r. m. p. 174*

Tum tibi defuncto tumulum Sidonius hostis
 Constituit laudemque tuo quaesiuit honore.' 715
 Dumque audit lacrimans hostilia funera Paulus,
 Ante oculos iam Flaminius, iam Gracchus et aegro
 Absumptus Cannis stabat Seruilius ore.
 Appellare uiros erat ardor et addere uerba,
 Sed raptabat amor priscos cognoscere manis. 720
 Nunc meritum saeua Brutum immortale securi
 Nomen, nunc superos aequantem laude Camillum,
 Nunc auro Curium non umquam cernit amicum.
 Ora Sibylla docet uenientum et nomina pandit.
 Hic fraudes pacis Pyrrhumque a limine portae 725
 Reiecit, uisus orbus. tulit ille ruentem
 Thybridis in ripas regem solusque reuulso
 Pone ferox ponte exclusit redeuntia regna.
 'Si tibi dulce uirum, primo qui foedera bello
 Phoenicum pepigit, uidisse: hic inclitus ille 730
 Aequareis uictor cum classe Lutatius armis.
 Si studium et saeuam cognoscere Hamilcaris umbram:
 Ille est — cerne procul — cui frons nec morte remissa
 Irarum seruat rabiem. si iungere cordi est
 Colloquium: sine, gustato det sanguine uocem.' 735
 Atque ubi permissum, et sitiens se impleuit imago,
 Sic prior increpitat non miti Scipio uultu:
 'Taliane, o fraudum genitor, sunt foedera uobis?
 Aut haec Sicania pepigisti captus in ora?
 Bella tuus toto natus contra omnia pacta 740
 Exercet Latio et, perruptis molibus, Alpibus
 Eluctatus adest, feruet gens Italia Marte

722 superos aequantem **OV** s. aequantum **LF** superis aequan-
 tem *uulgo* superis aequatum *Marsus* superis aequandum *Hein-*
sius 725 pirrumque **OV** pyryliumque **LF** (*in F corr. in pre-*
liumque T. p. 234) — portat **S** 726 Reiecit *Withof* Deiecit **S**
 730 inclitus] medius **O** 731 uictor] uultor **V** — luctatius **O**
 732 et] est *Liuius* 733 morte] mesta **O** meste **V** 736 se
 impleuit **F** semipleuit **LOV** 737 mitis **S** 739 Haud *Heinsius*
sublata interrogationis nota 740 toto] nostro *Blass* 742 Flucta-
 tus **S**, *sed in F corr. in* Eluctatus

Barbarico, et refluunt obstructi stragibus amnes.
 Post quae Poenus ait: 'Decimum modo coeperat annum
 Excessisse puer, nostro cum bella Latinis 745
 Concepit iussu, licitum nec fallere diuos
 Iuratos patri. quod si Laurentia uastat
 Nunc igni regna et Phrygias res uertere tentat,
 O pietas, o sancta fides, o uera propago!
 Atque utinam amissum reparet decus!' Inde citato 750
 Celsus abit gressu, maiorque recessit imago.

Exin designat uates, qui iura sub armis
 Poscenti dederint populo primique petitas
 Miscuerint Italis Piraeo litore leges.
 Laetatur spectatque uirum insatiabilis ora 755
 Scipio et appellet cunctos, ni magna sacerdos
 Admoneat turbae innumerae: 'Quot milia toto
 Credis in orbe, puer, lustras dum singula uisu,
 Descendisse Erebo? nullo non tempore abundans
 Umbrarum huc agitur torrens, uectatque capaci 760
 Agmina mole Charon, nec sufficit improba puppis.'
 Post haec, ostendens iuuenem, sic uirgo profatur:
 'Hic ille est, tellure uagus qui uictor in omni
 Cursu signa tulit, cui peruia Bactra Dahaeque,
 Qui Gangen bibit et Pellaeo ponte Niphaten 765
 Astrinxit, cui stant sacro sua moenia Nilo.'
 Incipit Aeneades: 'Libyci certissima proles
 Hammonis, quando exuperat tua gloria cunctos
 Indubitata duces, similique cupidine rerum
 Pectora nostra calent, quae te uia, fare, superbum 770

744 decimum L demum FOV, *sed in F corr. in decimum*
 750 utinam] utilem OV 755 spiratque S — uirum OV
 uicum LF 757 in numera S — quod S 759 herebo F
m. 2 crebro L credo OV 761 nec L. Müller d. r. m. p. 174
et S; fortasse uix scribendum cf. Petron. sat. 121, 117 762 iuuenem
Cm Ep. 78 iuueni S 762—771 hos uersus Modius Ep. 78 ex
Colon. citat 764 Cursu CmS Cursim Modius — Dahaeque
Modius Dacaeque Cm dabecque LOV dabaeque F 765 Gangen
Cm LO Gangem FV — Peleaeo Cm pallaeo S 768 quando CmS
quanto uulgo 770 fare Cm sure LF scire OV

Ad decus et summas laudum perduxerit arces.
 Ille sub haec: 'Turpis lenti sollertia Martis.
 Audendo bella expedias. pigra extulit artis
 Haud umquam sese uirtus. tu magna gerendi
 Praecipita tempus; mors atra impendet agenti.' 775
 Haec effatus abit. Croesi mox aduolat umbra,
 Diues apud superos; sed mors aequarat egenis.

Atque hic, Elysio tendentem limite cernens
 Effigiem iuuenis, caste cui uitta ligabat
 Purpurea effusos per colla nitentia crines: 780
 'Dic,' ait, 'hic quinam, uirgo? nam luce refulget
 Praecipua frons sacra uiro, multaeque secuntur
 Mirantes animae et laeto clamore frequentant.
 Qui uultus! quam, si Stygia non esset in umbra,
 Dixissem facile esse deum!' 'Non falleris,' inquit 785
 Docta comes Triuia, 'meruit deus esse uideri,
 Et fuit in tanto non paruum pectore numen.
 Carmine complexus terram, mare, sidera, manis
 Et cantu Musas et Phoebum aequauit honore. 789
 Atque haec cuncta, prius quam cerneret, ordine terris
 Prodidit ac uestram tulit usque ad sidera Troiam.'
 Scipio, perlustrans oculis laetantibus umbram:
 'Si nunc fata darent, ut Romula facta per orbem
 Hic caneret uates, quanto maiora futuros
 Facta eadem intrarent hoc,' inquit, 'teste nepotes! 795
 Felix Aeacide, cui tali contigit ore
 Gentibus ostendi! creuit tua carmine uirtus.'

Sed, quae tanta adeo grassantum turba, requirens,
 Heroum effigies maiorisque accipit umbras.

771 arces Cm artis S 773 artis Ch astris S actis Withof
 775 egenti S 779 caste LOV castae F — Eff. iuuenis casti
Liuius aliquae Eff. iuuenis castam *Heinsius* Eff. iuuenis, castae
Lefebure — uitta V uicta LFO 784 quam ChS quem *vulgo*
 785 facile] facie *Heinsius* 789 honore] *Homerus Schrader*
 791 ac] et OV 796 aeacide LV eaciçda (*sed e suprascr.*) F
 aeatide O Aeacida *Ruperti* 798 grassantum *Lefebure* gra-
 tantum S stridentum *Ruperti* 799 aspicit *Liuius et*
Dausqueius

Inuicto stupet Aeacide, stupet Hectore magno 800
 Aiacisque gradum uenerandaque Nestoris ora
 Miratur, geminos aspectat laetus Atridas
 Iamque Ithacum, corde aequantem Peleia facta.
 Uicturam hinc cernit Ledaei Castoris umbram,
 Alternam lucem peragebat in aethere Pollux. 805
 Sed subito uultus monstrata Lauinia traxit.
 Nam uirgo admonuit, tempus cognoscere manis
 Femineos, ne cunctantem lux alma uocaret.
 'Felix haec,' inquit, 'Ueneris nurus ordine longo
 Troiugenas iunxit sociata prole Latinis. 810
 Uis et Martigenae thalamos spectare Quirini?
 Hersiliam cerne; hirsutos cum sperneret olim
 Gens uicina procos, pastori rapta marito
 Intrauitque casae culmique e stramine fultum
 Pressit laeta torum et soceros reuocauit ab armis. 815
 Aspice Carmentis gressus. Euandria mater
 Haec fuit et uestros tetigit praesaga labores.
 Uis et, quos Tanaquil uultus gerat? haec quoque castae
 Augurio ualuit mentis uenturaque dixit
 Regna uiro et dextros agnouit in alite diuos. 820
 Ecce pudicitiae Latium decus, inclita leti
 Fert frontem atque oculos terrae Lucretia fixos.
 Non datur, heu tibi, Roma, nec est, quod malle deceret,
 Hanc laudem retinere diu. Uerginia iuxta,

800 Inuicto *Thilo* Ire uiro **S** In toruo *uel* In primo *Heinsius* Hinc uiso *uel* In Pthio *uel* In dirò *uel* Inde fero *Burmman*
 Inque uno *Liuiueius* Iam claro *uel* Inde truci *uel* acri *uel* alto
Withof Iamque fero *Schrader* Ecce uiro *Lefebure* Irato *Hoeufft*
in Peric. poët. ed. 1783 In saeno *Peerlkamp* (*Aen. II. p. 263 b*)
 Inque uiro *Ernesti* Immiti *Ruperti* In rapido *Blass* 801 uene-
 randaque **V** uenerandoque **LF** ueneranda **O** 802 geminosque
Dausqueius geminos iam spectat *Heinsius* geminos et sp. *Liui-*
ueius — aspectans *uulgo* 809 nurus **V** mirus **LFO** 814 In-
 trauitque **ChLF** Lustrauitque **OV**, unde *L.* casam *uulgo* In-
 strauitque casae *Marsus* — e stramine **V** extramine **LFO** —
 fluctum **O** fulcrum **V** 817 nostros **S** — cecinit *Drakenborch*
 — praesago **S** 824 Uerginia **ChS** Uirginia *uulgo*

Cerne, cruentato uulnus sub pectore seruat, 825
 Tristia defensi ferro monumenta pudoris,
 Et patriam laudat miserando in uulnere dextram.
 Illa est, quae Thybrim, quae fregit Lydia bella,
 Nondum passa marem, qualis optabat habere
 Quondam Roma uiros, contemptrix Cloelia sexus' — 830
 Cum, subito aspectu turbatus, Scipio poscit,
 Quae poenae causa, et qui sint in crimine manes.
 Tum uirgo: 'Patrios fregit quae curribus artus
 Et stetit adductis super ora trementia frenis,
 Tullia, non ullos satis exhaustura labores, 835
 Ardenti Phlegethonte natat. fornacibus atris
 Fons rapidus furit atque uistas sub gurgite cautes
 Egerit et scopulis pulsat flagrantibus ora.
 Illa autem, quae tondetur praecordia rostro
 Alitis — en quantum resonat plangentibus alis 840
 Armiger ad pastus rediens Iouis! — hostibus arcem
 Virgo, immane nefas, adamato prodidit auro
 Tarpeia et pactis reserauit claustra Sabinis.
 Iuxta — nonne uides? neque enim leuiora domantur
 Delicta — illatrat ieiunis faucibus Orthrus, 845
 Armenti quondam custos immanis Hiberi,
 Et morsu petit et polluto euiscebat ungue.
 Nec par poena tamen sceleri; sacraria Uestae
 Polluit, exuta sibi uirginitate, sacerdos.
 Sed satis haec uidisse, satis.'

Mox deinde: 'Uidenti 850

Nunc animas tibi, quae potant obliuia, paucas
 In fine enumerasse paro, et remeare tenebris.

828 spreuit *Blass* — bella] tela *Schrader* 829 parem *OV*
 — optabit *Bentley* et *L. Müller d. r. m. p. 174* 830 cloelia *L*
deest in F clodia *O* doelia *V* 833 curribus *FO* turribus *LV*
 838 Ingerit *Bothe* — ora] auras uel astra *Schrader* 841 arcem *O*
 artem *LFV* 845 Orthrus *Ch* orthus *F* 847 pollutam *Lefebure*
 polluctam *Bothe* 848 sceleri] sideri *F* 850 uidentem *LOV*
 iubentem *F* — sic distinxit *Withof* mox deinde uidenti *uulgo*
 852 enumerasse *Ch*

Hic Marius — nec multa dies iam restat ituro
 Aetheriam in lucem — ueniet tibi origine parua
 In longum imperium consul, nec Sulla morari 855
 Iussa potest, aut amne diu potare soporo.
 Lux uocat et nulli diuum mutabile fatum.
 Imperium hic primus rapiet, sed gloria culpa,
 Quod reddet solus: nec tanto in nomine quisquam
 Existet, Sullae qui se uelit esse secundum. 860
 Ille, hirta cui subrigitur coma fronte, decorum
 Et gratum terris Magnus caput; ille deum gens,
 Stelligerum attollens apicem, Troianus Iulo
 Caesar auo; quantas moles, cum sede reclusa 864
 Hinc tandem erumpent, terraque marique mouebunt!
 Heu miseri, quotiens toto pugnabitis orbe!
 Nec leuiores lues, quam uictus, crimina uictor.'

Tum iuuenis lacrimans: 'Restare haec ordine duro
 Lamentor rebus Latiis. sed luce remota
 Si nulla est uenia, et merito mors ipsa laborat: 870
 Perfidiae Poenus quibus aut Phlegethontis in undis
 Exuret ductor scelus, aut quae digna renatos
 Ales in aeternum laniabit morsibus artus?'
 'Ne metue,' exclamat uates. 'non uita sequetur
 Inuiolata uirum: patria non ossa quiescent. 875
 Namque ubi, fractus opum, magnae certamine pugnae
 Pertulerit uinci turpemque orare salutem,
 Rursus bella uolet Macetum instaurare sub armis.
 Damnatusque doli, desertis coniuge fida
 Et dulci nato, linquet Carthaginis arces 880
 Atque una profugus lustrabit caerula puppe.
 Hinc Cilicis Tauri saxosa cacumina uiset.
 Pro! quanto leuius mortalibus aegra subire

854 ueniens ab *Heinsius* 855 sulla **L** silla **FO** sylla **V**
 860 syllae **LV** sille **FO** 865 Hinc *Blass* Hanc **Ch** Hac **S**
 866 pugnabitis **Ch** pugnabit in **LF** pugnabitur **OV** 868 dura
Heinsius et Ruperti 875 quiescent **OV** quiescent **LF**
 878 Macetum **Ch** macerum **L** — lacerare **L**

Seruitia atque hiemes aestusque fugamque fretumque
 Atque famem, quam posse mori! post Itala bella 885
 Assyrio famulus regi falsusque cupiti
 Ausoniae motus, dubio petet aequora uelo,
 Donec, Prusiacas delatus segniter oras,
 Altera seruitia imbelli patietur in aevo
 Et latebram munus regni. perstantibus inde 890
 Aeneadis reddique sibi poscentibus hostem,
 Pocula furtiuo rapiet properata ueneno
 Ac tandem terras longa formidine soluet.'

Haec uates Erebike cauis se reddidit umbris.
 Tum laetus socios iuuenis portumque reuisit. 895

SILI ITALICI

P U N I C O R U M

LIBER QUARTUS DECIMUS.

Flectite nunc uestros, Heliconis numina, cantus
 Ortygiae pelagus Siculique ad litoris urbes.
 Muneris hic uestri labor est, modo Daunia regna
 Aeneadum, modo Sicanios accedere portus,
 Aut Macetum lustrare domos et Achaica rura, 5
 Aut uaga Sardoo uestigia tingere fluctu,
 Uel Tyriae quondam regnata mapalia genti,

884 aestusque S, ut con. *Liuius et Bentley* aestus uulgo
 885 nosse *Bentley* 886 falsusque L fassusque FOV cassusque
Heinsius 889 imbellis LOV limbelli F 893 Ac Cm Ep. 44
 At L 894 reddidit Cm l. l. rettulit F retulit LO rutulit V
 895 laetus Cm l. l. — iuuenis] micenis L (!) 1 Heliconia
Heinsius et Bentley 3 hinc *Ruperti* 5 Macetum Cm Ep. 44
 — Achaia O, quod prob. *Drakenborch* 6 tingere Cm l. l.
 7 magalia uel magari *Ruperti*

Extremumue diem et terrarum inuisere metas.
 Sic poscit sparsis Mauors agitatus in oris.
 Ergo age, qua litui, qua ducunt bella, sequamur. 10
 Ausoniae pars magna iacet Trinacria tellus,
 Ut semel expugnante Noto et uastantibus undis
 Accepit freta, caeruleo propulsa tridente.
 Namque per occultum caeca, ui turbinis olim
 Impactum pelagus laceratae uiscera terrae 15
 Discidit et, medio perrumpens arua profundo,
 Cum populis pariter conuulsis transtulit urbes.
 Ex illo, seruans rapidus diuortia, Nereus
 Saeuo diuiduos coniungi pernegat aestu.
 Sed spatium, quod dissociat consortia terrae, 20
 Latratus fama est — sic arta interuenit unda —
 Et matutinos uolucrum tramittere cantus.
 Multa solo uirtus: iam reddere foenus aratris,
 Iam montis umbrare olea, dare nomina Baccho
 Cornipedemque citum lituis generasse ferendis, 25
 Nectare Cecropias Hyblaeo accedere ceras.
 Hic et Paeonios arcano sulphure fontis,
 Hic Phoebos digna et Musis uenerabere uatum
 Ora excellentum, sacras qui carmine siluas,
 Quique Syracosia resonant Helicon camena. 30
 Promptae gens linguae; ast eadem, cum bella cieret,
 Portus aequoreis sueta insignire trophaeis.
 Post dirum Antiphatae sceptrum et Cyclopia regna
 Uomere uerterunt primum noua rura Sicano:

12 semel] series S 16 Discidit Cm l. l. 17 con-
 uulsis Ch conuulsas V 18 rabidus et 19 diuiduas *Ruperti*
 — aestus S 22 Et matutinos F E. m. LO Ematutinos V
 23 foenus Cm l. l. V seuus LO saeuus F (*T. p. 219*) — aranti
Schrader 24 montis] monitis S — olea F dea LOV, *quod*
prob. Barth 26 accedere *Barth* alique accendere S 28 uene-
 rabere V, *ut coni. Gronov et Heinsius* uenerabile LFO — Haec
 Ph. d. et Musis (uenerabile!) u. Ora (= *insula*) *Barth* 31 ast]
 est L — cierent *Heinsius* 33 antiphee L antiphae F
 antiphe OV — Cyclopia Ch 34 Sicani *Liuius c. cod. Put.*

Pyrene misit populos, qui nomen ab amne 35
 Ascitum patrio terrae imposuere uacanti.
 Mox Ligurum pubes Siculo ductore nouauit
 Possessis bello mutata uocabula regnis.
 Nec Cres dedecori fuit accola: duxerat actos
 Moenibus e centum non fausta ad proelia Minos, 40
 Daedaleam repetens poenam. qui fraude nefanda
 Postquam perpetuas iudex concessit ad umbras
 Cocalidum insidiis, fesso Minoia turba
 Bellandi studio Siculis subsedit in oris.
 Miscuerunt Phrygiam prolem Troianus Acestes 45
 Troianusque Helymus, structis qui pube secuta
 In longum ex sese donarunt nomina muris.
 Nec Zancleae gerunt obscuram moenia famam,
 Dexterâ quam tribuit posito Saturnia telo.
 Sed decus Hennaëis haud ullum pulchrius oris, 50
 Quam quae Sisyphio fundauit nomen ab Isthmo
 Et multum ante alias Ephyræis fulget alumnis.
 Hic Arethusa suum piscoso fonte receptat
 Alpheon, sacrae portantem signa coronae.
 At non aequus amat Trinacria Mulciber antra. 55
 Nam Lipare, uastis subter depasta caminis,
 Sulphureum uomit exeso de uertice fumum.
 Ast Aetna eructat tremefactis cautibus ignis
 Inclusi gemitus, pelagique imitata furorem,
 Murmure per caecos tonat irrequieta fragoris 60
 Nocte dieque simul. fonte e Phlegethontis ut atro
 Flammarum exundat torrens piceaque procella

36 Abscitum S — uocanti S 37 ligurum patrio pubes LFV
 (in V corr.) 39 Cres, ut con. Heinsius, V res ChLF0
 40 Moenibus e centum Ch Moenibus o centum L . . . otten-
 tum F Moenibus erentum OV 41 poenam Cm Ep. 44
 43 fesso] casso uel misso Dausqueius 46 helymus LF hebe-
 rimus O hebrus V 48 zanelea L zanela F zenelaa OV
 50 Hannaeis CdLF hannaöis OV Aetnaeis Scaliger 51 Isthmo]
 Hista ChOV ista LF (cf. u. 341) 52 Et] Haec Bothe
 56 super L 58 At O — aetna F aethna LÖV (cf. u. 579)
 — eructat O eruptat LFV 59 imitata] mutata S

Semiambusta rotat liquefactis saxa cauernis.
 Sed quamquam largo flammaram exaestu et intus
 Turbine, et assidue subnascens profluat ignis, 65
 Summo cana iugo cohibet, mirabile dictu,
 Uicinam flammis glaciem, aeternoque rigore
 Ardentes horrent scopuli; stat uertice celsi
 Collis hiems, calidamque niuem tegit atra fauilla.

Quid referam Aeolio regnatas nomine terras? 70
 Uentorumque domos atque addita claustra procellis?
 Hic uersi penitus Pelopea ad regna Pachyni
 Pulsata Ionio respondent saxa profundo.
 Hic, contra Libyamque situm Caurosque furentis,
 Cernit deuexas Lilybaeon nobile chelas. 75
 At, qua diuersi lateris frons tertia terrae
 Uergit in Italiam prolato ad litora dorso,
 Celsus harenosa tollit se mole Pelorus.

His longo mitis placide dominator in aeuo
 Praefuerat terris Hieron, tractare sereno 80
 Imperio uulgum pollens et pectora nullo
 Parentum exagitare metu, pactamque per aras
 Haud facilis temerare fidem, socialia iura
 Ausoniis multos seruarat casta per annos.
 Uerum, ubi fata uirum fragili soluere senecta, 85
 Primaueo cessit sceptrum exitiale nepoti,
 Et placida indomitos accepit regia mores.
 Namque, bis octonis nondum rex praeditus annis,

63 Semiambusta **OV** Semambusta **LF** (sed cf. II. 681)
 64 exaestu et **Ch** exaestuat **V** 65 profluat **ChLF** per-
 fluat **OV** 66 cana **F** cana **LOV** plana *Dausqueius* 67 glaciem
 aeternoque **V** glaciemque aeterno **L** glaciemque aeternoque **F**
 glaciemque aeterno **O** 69 calidamque *Drakenborch* calida-
 que **S** altamque uel canamque *Dausqueius* gelidamque *Schrader*
 — niuem tetigit **F** iuueni tetigit **LOV** 70 numine *Heinsius*
 72 Pelopea **Cd** (*T. p. 215*) **LF** pelopeia **OV** 73 resplendent
Ruperti 74 Libyamque situm **Cd** (*T. p. 214*) 75 libyeon **L**
 libyaen **F** libreon **O** libreon **V** (*T. p. 243*) 76 terris *edd.*
 87 indomitos **OV** indomitus **LF** 88 praeditus **S** perditus **Ch**
 proditus *Heinsius et Burmann*

Caligare alto in solio nec pondera regni
 Posse pati et nimium fluxis confidere rebus. 90
 Iamque breui nullum, delicta tuentibus armis,
 Fas notum ignotumque nefas; uilissima regi
 Cura pudor. tam praecipiti materna furori
 Pyrrhus origo dabat stimulos proauique superbum
 Aeacidae genus atque aeternus carmine Achilles. 95
 Ergo ardor subitus Poenorum incepta fouendi;
 Nec sceleri mora: iam iungit noua foedera, pacto,
 Cederet ut Siculis uictor Sidonius oris.
 Sed stabant Poenae, tumulumque negabat Erinnyes,
 Qua modo pactus erat socium non cernere, terra. 100
 Saeuos namque pati fastus iuuenemque cruento
 Flagrantem luxu et miscentem turpia diris
 Haud ultra faciles, quos ira metusque coquebat,
 Iurati obtruncant; nec iam modus ensibus: addunt
 Femineam caedem atque insontum rapta sororum 105
 Corpora prosternunt ferro. noua saeuit in armis
 Libertas iactatque iugum. pars Punica castra,
 Pars Italos et nota uolunt; nec turba furentum
 Defit, quae neutro sociari foedere malit.
 Tali Trinacriae motu rebusque Sicanis 110
 Exitio regis trepidis, sublimis honore —
 Tertia nam Latios renouarat purpura fasces —
 Marcellus classem Zanclos appulit oris.
 Atque ubi cuncta uiro caedesque exposita tyranni
 Ambiguaeque hominum mentes, Carthaginis arma 115
 Quos teneant et quanta locos, quod uulgus amicum
 Duret Troiugenis, quantos Arethusa tumores
 Concipiat perstetque suas non pandere portas:

89 pondera **LV** pondere **FO** 90 flexis **S** 93 furore **S**
 97 iam iungit *scr.* (*cf. IV. 101, V. 130, VI. 350*) iungit **S** con-
 iungit *uel* iunguntur *uel* iungebat *Heinsius* iungit enim *Liui-*
neius nam iungit *Lefebure* quin iungit *Barth* mora fit; iungit
Burmman 99 Poenae *pro* poenae *Ruperti* 102 diris **Ch**
 ducis **S** 105 ac consortium *Bothe* 113 zancleis **OV**
 zandaeis **LF**

Incumbit bello ac totam per proxima raptim
 Armorum effundit flammato pectore pestem. 120
 Non aliter Boreas, Rhodopes a uertice praeceps
 Cum sese immisit decimoque uolumine pontum
 Expulit in terras, sequitur cum murmure molem
 Eiecti maris et stridentibus affremit alis.
 Prima Leontinos uastarunt proelia campos, 125
 Regnatam diro quondam Laestrygone terram.
 Instabat ductor, cui tarde uincere Graias
 Par erat ac uinci turmas. ruit aequore toto
 — Feminum credas maribus concurrere uulgum —
 Et Cereri placitos fecundat sanguine campos. 130
 Sternuntur passim; pedibusque euadere letum
 Eripuit rapidus Mauors. nam ut cuique salutem
 Promisit fuga, praeueniens dux occupat ense.
 'Ite, gregem metite imbellem ac succidite ferro,'
 Clamat, cunctantis urgens umbone cateruas, 135
 'Pigro luctandi studio certamen in umbra
 Molle pati docta et gaudens splendescere oliuo,
 Stat, mediocre decus uincentum, ignaua iuuentus.
 Haec laus sola datur, si uiso uincitis hoste.'
 Ingruit, audito ductore, exercitus omnis; 140
 Solaque, quod superest, secum certamina norunt,
 Quis dextra antistet spoliisque excellat opimis.
 Euboici non, per scopulos illisa Caphareo,
 Euripi magis unda furit, pontumue sonantem
 Eicit angusto uiolentius ore Propontis; 145
 Nec feruet maiore fretum rapiturque tumultu,
 Quod ferit Herculeas extremo sole columnas.
 Mite tamen dextrae decus inter proelia tanta

127 uincere] incidere F 128 Pererrat V 130 placitos Ch
 placidos V 132 rabidus Markland ad Stat. silv. II. 2. 111
 — nam deest uulgo 139 Haec] Nec O — uisi et hostem
 Gronov uisu — hostem Barth 141 morunt Heinsius aliique
 143 Euboica Ch — illisa] nilis a L — caphareo LF caphareo OV
 144 Euripi F Erupi LOV (T. p. 243) 148 inter] nostre S

Enituit fama. miles Tyrrhenus, Asilo 149
 Nomen erat, captus quondam ad Thrasymina fluentia,
 Seruitium facile et dominantis mollia iussa
 Expertus Beryae, patrias remearat ad oras
 Sponte fauentis eri; repetitisque impiger armis
 Tum ueteres Siculo casus Mauorte piabat.
 Atque is, dum medios inter fera proelia miscet, 155
 Illatus Beryae, cui, pacta ad regia misso
 Poenorum a populis sociataque bella gerenti,
 Aerato cassis munimine clauserat ora,
 Inuadit ferro iuuenem trepideque ferentem
 Instabilis retro gressus prosternit harena. 160
 At miser, audita uictoris uoce, trementem
 Cunctantemque animam Stygia ceu sede reducens,
 Cassidis a mento malefidae uincula rumpit
 Iungebatque preces atque addere uerba parabat.
 Sed, subito aspectu et noto conterritus ore, 165
 Tyrrhenus ferrumque manu reuocauit et ultro
 Talia cum gemitu lacrimis effudit obortis:
 'Ne, quaeso, supplex lucem dubiusque precare;
 Fas hostem seruare mihi. multo optimus ille
 Militiae, cui postremum est primumque, tueri 170
 Inter bella fidem: tu letum euadere nobis
 Das prior et seruas nondum seruatus ab hoste.
 Haud equidem dignum memet, quae tristitia uidi,
 Abnuerim dignumque iterum in peiora reuolui,
 Si tibi per medios ignis mediosque per ensis 175
 Non dederit mea dextra uiam.' Sic fatur et ultro
 Attollit uitaque exaequat munera uitae.

149 Asilo ChS Asylo uulgo Asylae Ruperti (cf. Verg. Aen.
 X. 175) 152 Beryae Ch berre L berrae F boree OV —
 remearat Ch 153 eri S 156 beryae V berre L berrae F
 boree O (cf. u. 152) 161 At ChOV Ac LF 162 Luctan-
 temque Blass — ceu ChLF cui OV 167 effundit O — ab
 ortis OV 172 Das V Des LFO 173 dignum Blass
 indignum S 177 uitaque] uictoque Heinsius curaue
 Withof

At, compos Sicula primum certaminis ora
 Coepti, Marcellus uictricia signa, quieto
 Agmine progrediens, Ephyræa ad moenia uertit. 180
 Inde Syracosias castris circumdedit arces.
 Sed ferri languebat amor. sedare monendo
 Pectora caeca uirum atque iras euellere hauebat.
 Nec, renuant si forte sibi et si mitia malle
 Credant esse metum, laxis seruatur omissa 185
 Obsidio claustris; quin contra intentior ipse
 Inuigilat cautis, frontem imperterritus, armis
 Et struit arcana necopina pericula cura.
 Haud secus Eridani stagnis ripae Caystri
 Innatat albus olor pronoque immobile corpus 190
 Dat fluuio et pedibus tacitas eremigat undas.

Interea, dum incerta labat sententia clausis,
 Exciti populi atque urbes socia arma ferebant:
 Incumbens Messena freto minimumque reuulsa
 Discreta Italia atque Osco memorabilis ortu; 195
 Tum Catane, nimium ardenti uicina Typhoeo
 Et generasse pios quondam celeberrima fratres,
 Et, cui non licitum fatis, Camarina, moueri.
 Tum, quae nectareis uocat ad certamen Hymetton,
 Audax Hybla, fauis, palmaeque arbusta Selinus 200
 Et, iusti quondam portus, nunc litore solo
 Subsidium infidum fugientibus aequora, Mylae.
 Necnon altus Eryx, necnon e uertice celso
 Centuripae largoque uirens Entella Lyaeo,

178 campos OV 179 quietas S 183 hauebat Cd
 habebat S (cf. ad I. 61) 185 metum OV mecum LF —
 seruatur] reseratur Blass 186 quin] quem F 187 frontem O
 fronte ChLF deest in V 194 Messena ChLOV mesena F
 Messana edd. 196 typhoeo L typhoeo F trophoeo O tropheo V
 (T. p. 243) 199 uocabat L 200 palmaeque Gronov
 palmisque Lefebure palmis quoque onusta uulgo — selimis LO
 selinis F selinnis V 202 Mylae Liuius aliiq. myle S
 203 e uertice LF (cf. u. 206) et u. OV 204 Centuripae ChS
 Centuripe uulgo — uirens FV uiretis LO

Entella, Hectoreo dilectum nomen Acestae. 205
 Non Thapsos, non e tumulis glacialibus Acrae
 Defuerunt; Agyrina manus geminoque Lacone
 Tyndaris attollens sese affluit. altus equorum
 Mille rapit turmam atque hinntibus aera flammam,
 Pulueream uoluens Agragas ad inania nubem. 210
 Ductor Grosphus erat, cuius caelata gerebat
 Taurum parma trucem, poenae monimenta uetustae.
 Ille, ubi torreret subiectis corpora flammis,
 Mutabat gemitus mugitibus; actaque ueras
 Credere erat stabulis armenta effundere uoces. 215
 Haud impune quidem; nam dirae conditor artis
 Ipse suo moriens immugit flebile tauro.
 Uenit, ab amne trahens nomen, Gela; uenit Halaesa
 Et, qui praesenti domitant periura, Palici,
 Pectora supplicio; Troianaque uenit Acesta; 220
 Quique per Aetnaeos Acis petit aequora fines
 Et dulci gratam Nereida perluit unda.
 Aemulus ille tuo quondam, Polypheme, calori,
 Dum fugit agrestem uiolenti pectoris iram,
 In tenuis liquefactus aquas euasit et hostem 225
 Et tibi uictricem, Galatea, immiscuit undam.
 Necnon qui potant Hypsamque Alabimque sonoros
 Et perlucem splendenti gurgite Achaten;

205 hectoree **LV** hectoreae **F** hectorè **O** 206 Thapsos
Heinsius tapsos **S** — acrae **OV** atrae **LF** 207 Agyrina *Gronov*
 agathirna **LOV** agathyna **F** (*cf. u. 259*) Agyrena uel Abacaena
Heinsius 208 affluit **Ch** affuit **S** — altus **S** altor **Cd**, *sed cf.*
T. p. 214 altor *Nicander* 209 turmam **Ch** — hinntibus]
 humentibus **L** — era **L** — flammam **V** flammant **ChLFO** — turmas,
 quae h. a. flammant *Dausqueius* 210 agragos **S** — inania
Gronov menia **S** 215 stabulis] stimulis *Blass* 218 uenit
 Halaesa **Ch** uehalsa **LF** uehesa **OV** — Alaesa *Ruperti* 219 domi-
 tauit **S** damnant *Heinsius* 221 aethnaeos **LF** ethu-
 nes **OV** 226 uectricem *Bothe* — galatea **O** gulatea **LF**
 galeata **V** 227 Hypsamque **ChLV** hispanique **F** hispa-
 nique **O** — Alabimque **Ch** — sonoro **S** 228 achaten **L**
 achatem **FOV**

Qui fontis, uage Chrysa, tuos et pauperis aluei
 Hipparim ac facilem superari gurgite parco 230
 Pantagian rapidique colunt uada flaua Symaethi.
 Litora Thermarum, prisca dotata camena,
 Armare suos, qua mergitur Himera ponto
 Aeolio. nam diuiduas se scindit in oras;
 Nec minus occasus petit incita, quam petit ortus. 235
 Nebrodes gemini nutrit diuortia fontis,
 Quo mons Sicania non surgit ditior umbrae.
 Henna deum lucis sacras dedit ardua dextras.
 Hic specus, ingentem laxans telluris hiatum,
 Caecum iter ad manis tenebroso limite pandit, 240
 Qua nouus ignotas Hymenaeus uenit in oras:
 Hac Stygius quondam, stimulante Cupidine, rector
 Ausus adire diem, maestoque Acheronte relicto,
 Egit in illicitas currum per inania terras.
 Tum rapta praeceps Hennaea uirgine flexit 245
 Attonitos caeli uisus lucemque pauentis
 In Styga rursus equos et praedam condidit umbris.
 Romanos Petraea duces, Romana petiuit
 Foedera Callipolis lapidosique Engyon arui,
 Hadranum Ergetiumque simul telaque superba 250

229 uage Chrysa **Ch** uagethirsa **L** uagechyrsa **F** uagedrasa **O**
 uage chrasa **V** Uagedrusa *uulgo*, unde Arethusa *Liuiueius*
 Agathyrsa *Dausqueius* 230 Hipparim **Ch** Hipparem **S** Hip-
 parin *Heinsius* 231 Pantagian **L** Pantagiam **FOV** — Symaethi
Dausqueius symathi **LF** simathi **OV** 236 diuortia fontis **OV**
 diuoortia fortis **L** diuoqercia fontis **F** 238 sacras — dextras
Heinsius sacra — dextra **S** sacram — dextram *uulgo* 240 mandit **L**
 241 in oras] ad auras *Blass* 242 Hac] Ac *Heinsius*, quod
prob. Ruperti — quondam] postquam *Gronov* 244 in **LF**
 per **OV** 245 Cum *Gronov*, quod *prob. Ruperti* — hennaea **O**
 hennea **V** ethnaea **L** hemiae **F** — flexit **Cm** *Ep. 44* 246 uisus **S**
 (cf. II. 222, VI. 231) uisu *uulgo* — pauentes **Cm l. l.** 249 Engyon
 uel Enguion *Heinsius* Engion arui **Ch** eugyon arui **L** eugion
 artu **F** eugron arcu **OV** Eugeon arcus *Dausqueius* 250 Adra-
 num *Ruperti* — Ergetiumque **ChF** orgatiumque **L** ergetum-
 que **O** ergetumque **V**, quod *prob. Heinsius* — telaeque s. Lani-
 geræ *Heinsius*

Lanigera Melite et litus piscosa Calacte,
 Quaeque procelloso Cephaloedias ora profundo
 Caeruleis horret campis pascentia cete,
 Et qui correptas sorbentem uerticis haustu
 Atque iterum e fundo iaculantem ad sidera puppis 255
 Tauromenitana cernunt de sede Charybdim.
 Haec Latium manus et Laurentia signa fouebat.
 Cetera Elissaeis aderat gens Sicana uotis.
 Mille Agathyrna dedit perflataque Trogilos Austris,
 Mille Thoanteae sede Phacelina Dianae. 260
 Tergemino uenit numero fecunda Panhormos,
 Seu siluis sectere feras, seu retibus aequor
 Uerrere, seu caelo libeat traxisse uolucrum.
 Non Herbesos iners, non Naulocha pigra pericli
 Sederunt, non frondosis Morgentia campis 265
 Abstinit Marte infido; comitata Menaeis
 Uenit Amastra uiris et paruo nomine Tisse
 Et Netum et Mutyce pubesque liquentis Achaeti.
 Sidonios Drepane atque undae clamosus Helorus
 Et mox seruili uastata Triocala bello, 270

251 Calacte *Cluuerus* aliiue melacte S 252 Cephaloe-
 dias ChFO cephaledias LV 256 Tauromenitana Ch Tauro-
 mentana S Tauromenitana *uulgo* — cernunt] cecidit L 257 foue-
 bat Barth mouebat S 258 Elissaeis Ch — sicania L
 259 agatina L agathina FOV Agyrina *Heinsius*, sed cf. u. 208
 — trogilos OV trogylos LF Troylos Ch Strongylos *uulgo* Tro-
 tilon *Heinsius* Trotilos *Bothe* 260 Facelina Dianae Ch
 phacelina chane L pacelina cauae F phacentina chauae O
 phacetina oane V Fascellina uel Fascelina Dinae *uulgo* 261 pan-
 hormos LOV panchormos F 262 sectere Cm *Ep.* 44 F
 seccere L sectare OV 263 Uerrere Cm l. l. S Uertere *uulgo*
 264 herbesos LF herbosos OV Herbessos *Heinsius* Erbessos
Ruperti — naulocha O nauloca L naulodia F manlocha V
 265 morgentia LF inorguentia OV Morgantia *Ruperti* 267 Tisse Ch
 268 netum F necum LOV — Mutyce *Cluuerus* Mytice Ch
 mytite L myttite F micite OV — Achaeti Ch archaeti L areti F
 arheti OV Acithi *Dausqueius et Heinsius*, quod prob. *Bothe*
Echetae Ruperti 269 Sidonios Drepane Cd (*T. p.* 215) —
 helosus S 270 uallata *Bothe* — triochala LOV trohitala F

Sidonios Arbela ferox et celsus Ietas
 Et bellare Tabas docilis Cossyraque parua
 Nec maior Mazara iunctae concordibus ausis
 Inuere et strato Gaulum spectabile ponto,
 Cum sonat alcyones cantu nidosque natantis 275
 Immota gestat, sopitis fluctibus, unda.
 Ipsa Syracusae patulos urbs inclita muros
 Milite collecto uariisque impleuerat armis.
 Ductores facilem impelli laetamque tumultus
 Uaniloquo plebem furiabant insuper ore: 280
 Numquam hoste intratos muros et quattuor arces;
 Et Salaminias quantam Eoisque trophaeis
 Ingenio portus urbs inuia fecerit umbram,
 Spectatum proauis: ter centum ante ora triremes
 Unum naufragium, mersasque impune profundo 285
 Clade pharetrigeri subnixas regis Athenas.
 Flammabant uulgum geniti Carthagine fratres,
 Poeni matre genus; sed quos, sub crimine pulsus
 Urbe Syracosia, Libycis eduxerat oris
 Trinacrius genitor, geminaque a stirpe parentum 290
 Astus miscebant Tyrios leuitate Sicana.
 Quae cernens ductor, postquam immedicabile uisum
 Seditio, atque ultro bellum surgebat ab hoste,
 Testatus diuos Siculorum amnesque lacusque
 Et fontis. Arethusa, tuos, ad bella uocari 295

271 Arbela *Cluuerus* Arbeia **ChS** Arabeia *uulgo* Herbita
uel Acrilla *uel* Onobala *Ruperti* Abolla *Blass* — ferax *Heinsius*
 272 tabas **LFO** thabas **V** Tubas **Ch** 273 Mazara *Sieglin* (*p. l.*)
 megara **S** — iunctae **LF** iunctae **Ch** mite **O** mute **V**, unde Mute
uulgo Motyce *uel* Mutyce *Cluuerus* Motye *uel* Mutye *Draken-*
borch — Megaris iunctae *Blass* 274 strato Gaulos (spectabile)
 ponto *uel* strato, Gaulos, spectabile ponto *Gronov* 275 nidos-
 que **OV** indosque **LF** 277 Syracosae **ChLF** siracusae **OV**
 Syracosias *Heinsius* Syracosie *Lachmann ad Lucr. p. 407* Syra-
 cossae *Blass* — patulo **O** — muro **S** 280 plebem **S** pubem
uulgo 281 hosti *Heinsius* 284 centum *deest in* **OV**
 288 sub crimine] discrimene **F** ob crimina *Heinsius* 291 Altus **O**
 292 uisa *Bothe*

Inuitum; quae sponte diu non sumpserit, hostem
 Induere arma sibi: telorum turbine uasto
 Aggreditur muros atque armis intonat urbi.
 Par omnis simul ira rapit; certantque ruuntque.
 Turris, multiplici surgens ad sidera tecto, 300
 Exhibat, tabulata decem cui crescere Graius
 Fecerat et multas nemorum consumpserat umbras.
 Armatam hinc igni pinum et deuoluere saxa
 Certabant calidaeque picis diffundere pestem.
 Huic procul ardentem iaculatus lampada Cimber 305
 Conicit et lateri telum exitiabile figit.
 Pascitur adiutus Uulcanus turbine uenti,
 Gliscentemque trahens turris per uiscera labem
 Perque altam molem et totiens crescentia tecta,
 Scandit ouans rapidusque uorat crepitantia flammis 310
 Robora et, ingenti simul exundante uapore
 Ad caelum, uictor nutantia culmina lambit.
 Implentur fumo et nebula caliginis atrae,
 Nec cuiquam euasisse datur; ceu fulminis ictu
 Correptae rapido in cineres abiire ruinae. 315
 Par contra pelago miseris fortuna carinis.
 Namque ubi se propius tectis urbique tulere,
 Qua portus muris pacatas applicat undas,
 Improvisa nouo pestis conterruit astu.
 Trabs fabre teres atque, erasis undique nodis, 320
 Nauali similis malo, praefixa' gerebat

296 Inuitumque a sponte S Inuitum quia sp. Ch — diu
 deest in O deum Heinsius sua Schrader animi L. Müller in
 Mus. Rhen. XVII. p. 187 299 omnis simul] omnem Siculum
 Bothe 301 graius OV grauis LF 303 hinc OV huic LF
 — pinum LFV deest in O molem uulgo 305 Huic O Hinc LFV
 Hic uulgo 307 adiutus cod. Put. adiuto S adiecto uel
 adiuncto Liuiueius et Dausqueius 308 tabem Schrader
 309 totiens] tenens O totiens crescentia Cm Ep. 44 nascentia S
 310 rapidusque S rapidisque uulgo — crepitantia Cm l. l.
 311 Rora S 312 nutantia Dausqueius nitentia S 315 in
 cineres] moneres L — abiire S 320 Trabs trabe iuncta teres
 derasis u. nodis Lefebure — noctis OV

Uncae tela manus; ea celso ex aggere muri
 Bellantis curui rapiebat in aera ferri
 Unguibus et mediam reuocata ferebat in urbem.
 Nec solos uis illa uiros, quin saepe triremem 325
 Belligerae rapuere trabes, cum desuper actum
 Incuterent puppi chalybem morsusque tenacis.
 Qui, simul affixo uicina in robora ferro
 Sustulerant sublime ratem, miserabile uisu,
 Per subitum rursus laxatis arte catenis 330
 Tanta praecipitem reddebant mole profundo,
 Ut totam haurirent undae cum milite puppem.
 His super insidiis angusta foramina murus
 Arte cauata dabat, per quae clam fundere tela
 Tutum erat, opposito mittentibus aggere ualli. 335
 Nec sine fraude labos, arta ne rursus eodem
 Spicula ab hoste uia uicibus contorta redirent.
 Calliditas Graia atque astus pollentior armis
 Marcellum tantasque minas terraque marique
 Arcebat; stabatque ingens ad moenia bellum. 340
 Uir fuit Isthmiacis decus immortale colonis,
 Ingenio facile ante alios telluris alumnos,
 Nudus opum, sed cui caelum terraeque paterent.
 Ille, nouus pluuias Titan ut proderet ortu
 Fuscatis tristis radiis; ille, haereat anne 345
 Pendeat instabilis tellus; cur foedere certo
 Hunc affusa globum Tethys circumliget undis,
 Nouerat atque una pelagi lunaeque labores,
 Et pater Oceanus qua lege effunderet aestus.
 Non illum mundi numerasse capacis harenas 350

325 ulla **Ch** — saepetiremem **F** septiremem **L** septiremem **OV** 326 Teligeræ uel Belligeram *Schrader* 327 morsusque tenaci **Ch** 332 undae] nudae **L** 334 clam fundere *Burmman* (cf. *Liv. XXIV. 34. 9*) cum fundere **ChLF** confundere **OV** 335 apposito **OV** 336 Nec] Tum **S** 341 isthumacis **L** histimacis **F** istumachis **O** isthumatis **V** (cf. *u. 51 et 642*) 342 facili *Bothe* 343 opum] apion **L** 345 anne] amne **S** 347 undis] ulnis *Heinsius* 349 refunderet *Heinsius*

Una fides; puppis etiam constructaque saxa
Feminea traxisse ferunt contra ardua dextra.

Hic dum Italum ductorem astu Teucrosque fatigat,
Adnabat centum late Sidonia uelis

Classis subsidio et scindebat caerula rostris. 355

Erigitur subitas in spes Arethusia proles

Adiungitque suas, portu progressa, carinas.

Nec contra Ausonius tonsis aptare lacertos

Addubitat mersisque celer fodit aequora remis.

Uerberibus torsere fretum; salis icta frequenti 360

Albescit pulsu facies, perque aequora late

Spumat canenti sulcatus gurgite limes.

Insultant pariter pelago; ac Neptunia regna

Tempestate noua trepidant. tum uocibus aequor

Personat, et clamat scopulis clamoris imago. 365

Ac iam diffusus uacua bellator in unda

Cornibus ambierat patulos ad proelia fluctus,

Nauali claudens umentem indagine campum.

Ac simili curuata sinu diuersa ruebat

Classis et artabat lunato caerula gyro. 370

Nec mora: terrificis saeuae stridoribus aeris,

Per uacuum late cantu resonante profundum,

Incubueret tubae, quis excitus aequore Triton

Expauit tortae certantia murmura conchae.

Uix meminere maris; tam uasto ad proelia nisu 375

Incumbunt proni positisque in margine puppis

Extremae plantis nutantes spicula torquent.

Sternitur effusis pelagi media area telis,

351 Una ChV Uana LFO 354 Annabat L 360 torsere OV
tersere L corsere F 365 clamat] clangit uel resilit uel
plaudit uel plangit scopulos *Ruperti* reboat *Withof* — clangoris
Heinsius 368 umentem O humentem F niuentem L claudens
hummentem m. 2 in lacunam inser. V uuentem *Gronov* 369 Ac ChS
At uulgo 370 artabat LV arctabat O artato et lunabato F
arabat Ch arquabat *Heinsius* 371 terrifici *Heinsius* —
saeuae] cen O 372 uacuum] uastum *Ruperti* 373 Increpuere
Gronov Incinuere *Heinsius* — triton V tritim LO tritin F
378 area LO aera FV

Celsaque anhelatis exurgens ictibus alnus
Caerula nigranti findit spumantia sulco. 380

Ast aliae latere atque incussi roboris ictu
Detergent remos; aliae per uiscera pinus
Tramissis ipso retinentur uulnere rostris,
Quo retinent. medias inter sublimior ibat
Terribilis uisu puppis, qua nulla per omne 385
Egressa est Libycis maior naualibus aeuum.

Sed quater haec centum numeroso remige pontum
Pulsabat tonsis, ueloque superba capaci
Cum rapidum hauriret Borean et cornibus omnis
Colligeret flatus, lento se robore agebat, 390
Intraret fluctus solis ceu pulsa lacertis.

Procurrunt leuitate agili docilesque regentis
Audiuisse manum Latio cum milite puppes.

Has ut per laeuum uenientis aequor Himilco
In latus obliquas iussamque incurrere proram 395

Conspexit, propere diuis in uota uocatis
Aequoris, intento uolucrum de more sagittam
Assignat neruo; utque oculis librauit in hostem
Et calamo monstrauit iter, diuersa relaxans
Brachia, deduxit uultu comitante per auras 400

In uulnus telum ac residentis puppe magistri
Affixit plectro dextram; nec deinde regenda
Puppe manus ualuit, flectenti immortua clauo.
Dumque ad opem accurrit ceu capta nauita puppe,
Ecce iterum fatoque pari neruoque sagitta, 405

379 alnus *m. 2 in lacuna V* almis LFO • 380 findit L
fundit FOV — nigranti] candenti *Schrader* 381 latere Cm
Ep. 90 LV lacere F late O latera *Bothe* — roboris] arboris O
— actu *Schrader* 387 Acta quater centum *Heinsius* Nam
quater haec c. *Lefebure* Ter quater *Schrader* 389 boream O
390 robore Cm *Ep. 90* 391 fluctu (= fluctui) *Heinsius* —
cei *Liuius* alique si LEV se O quasi *Withof* ut *Bothe*
400 deduxit OV diduxit ChLF, unde fortasse direxit scribendum
(cf. II. 92, IX. 171) 401 ac Ch et O 403 flectendo *Gronov*
404 puppe] pinu *Schrader*

In medium perlapsa globum, transuerberat ictu
Orba gubernaculi subeuntem munera Taurum.

Irrumpit Cumana ratis, quam Corbulo ductor
Lectaque complebat Stabiarum litore pubes.

Numen erat celsae puppis Lucrina Dione. 410

Sed superingestis propior quia subdita telis

Bella capessebat, media subsedit in unda

Diuisitque fretum. clamantum spumeus ora

Nereus implet aquis, palmaeque, trahente profundo,
Luctantum frustra summis in fluctibus extant. 415

Hic, audax ira, magno per caerula saltu

Corbulo transgressus — nam textam robore turrim

Appulerant nexae ferri compage triremes —

Euadit tabulata super flammaque comantem

Multifida pinum celso de culmine quassat. 420

Inde atros alacer pastosque bitumine torquet,

Ammentante Noto, Poenorum aplustribus ignes.

Intrat diffusos pestis Uulcania passim

Atque implet dispersa foros; trepidatur omisso

Summis remigio; sed enim tam rebus in artis 425

Fama mali nondum tanti penetrarat ad imos.

At rapidus feruor, per pinguis unguine taedas

Illapsus, flammis uictricibus insonat alueo.

Qua nondum tamen intulerat uim Dardana lampas,

Parcebatque uapor, saxorum grandine dirus 430

Arcebat fatumque ratis retinebat Himilco.

Hic miser, igniferam dum uentilat aere pinum,

407 gubernandi OV 408 Campana *Drakenborch* 409 Lectaque Ch — stabularum FV stabularum LO 410 Nomen Ch — Lucrina *Heinsius* (cf. *Stat. Silv. III. 1. 150*) uicina S *Erycina Schrader* puppi uicina *Lefebure* 411 quia scr. quae S qua *Bentley* 413 clamantum Ch 415 extant V exstant O extrant L hestant F (cf. u. 483) 421 atros LO atrox FV 422 Ammentante LF Amentante Cm *Ep. 90* Aduentante OV Augmentante D. *Heinsius* Adiutante *Dausqueius* Aduertente *Gronov* — amplustribus OV 423 diffisos *Bothe* 425 tam] iam *Heinsius* tum nos 427 Ac S Nec *Blass* 429 tamen] tandem F — intulerat S impulerat *edd. nonnullae* — uim] non L

Murali saxo per lubrica sanguine transtra
 Uoluitur in fluctus, Lycchaei uulnere, Cydnus.
 Fax nidore graui foedauit comminus auras, 435
 Ambusto instridens pelago. ferus inde citatum
 Missile adorata contorquet Sabratha puppe —
 Hammon numen erat Libycae gentile carinae
 Cornigeraque sedens spectabat caerula fronte —:
 'Fer, pater, afflictis, fer,' ait, 'Garamantice uates, 440
 Rebus opem inque Italos da certa effundere tela.'
 Has inter uoces tremulo uenit agmine cornus
 Et Neptunicolae transuerberat ora Telonis.

Urgebant nihilo leuius iam in limine mortis,
 Quos fuga praecipitis partem glomerarat in unam 445
 Puppis, adhuc uacuam taedae; sed, proxima cursu
 Fulmineo populatus, ineuitabilis ardor
 Correptam flammis inuoluit ouantibus alnum.
 Primus, ope aequorei funis delapsus in undas,
 Qua nondum Stygios glomerabat Mulciber aestus, 450
 Ambustus socium remis aufertur Himilco.
 Proxima nudarunt miserandi fata Batonis
 Desertam ductore ratem. bonus ille per artem
 Crudo luctari pelago atque exire procellas.
 Idem, quid Boreas, quid uellet crastinus Auster, 455
 Anteibat; nec peruigilem tu fallere uultum,
 Obscuro quamuis cursu, Cynosura, ualeres.
 Is, postquam aduersis nullus modus: 'Accipe nostrum,
 Hammon, sanguinem,' ait, 'spectator cladis iniquae.'
 Atque, acto in pectus gladio, dextra inde cruorem 460
 Excipit et large sacra inter cornua fundit.

434 Lycchaei Ch licchaei L lichaei F luchaei OV Lychaei
Drakenborch — cyduns L cydinis F ciclus O cidus V 437 ado-
 rata] ab aurata *Ruperti* — sabratha FV sabracha L sub rata O
 Sabatra *Heinsius* Tabraca *Schrader* Sabatha *Ruperti* 444 Ur-
 guebant Ch 446 taedae] cede L 449 aequoreas *Heinsius*
 452 Batonis ChF bathonis LOV Baconis *Heinsius* 454 Surdo
Schrader — obluctari *Heinsius* 456 Anteibat] Callebat uel
 Anticipat uel Anticipans *Ruperti* 458 His F

Hos inter Daphnis, deductum ab origine nomen
 Antiqua, fuit infelix, cui linquere saltus
 Et mutare casas infido marmore uisum.
 At princeps generis quanto maiora parauit 465
 Intra pastorem sibi nomina: Daphnin amarunt
 Sicelides Musae; dexter donauit auena
 Phoebus Castalia et iussit, proiectus in herba
 Si quando caneret, laetos per prata, per arua
 Ad Daphnin properare greges riuosque silere. 470
 Ille ubi, septena modulatus harundine carmen,
 Mulcebat siluas, non umquam tempore eodem
 Siren assuetos effudit in aequore cantus;
 Scyllaei tacuere canes; stetit atra Charybdis;
 Et laetus scopulis audiuit iubila Cyclops. 475
 Progeniem hauserunt et nomen amabile flammae.

Innatat ecce super transtris fumantibus asper
 Ornytos ac longam sibimet facit aequore mortem,
 Qualis Oiliades, fulmen iaculante Minerua,
 Surgentis domuit fluctus ardentibus ulnis. 480
 Transigitur valida medius, dum se alleuat, alni
 Cuspide Marmarides Sciron. pars subnatat unda
 Membrorum, pars extat aquis; totumque per aequor
 Portatur, rigido, miserandum, immortalia rostro.
 Accelerant puppes utrimque atque ora ruentum 485
 Sanguinei feriunt remorum aspergine rores.
 Ipse adeo senis ductor Rhoeteius ibat
 Pulsibus et ualido superabat remige uentos.

462 daphius **OV** 463 fuit] perit *Bentley* 465 At **LF**
 Et **OV** — parabit **S** 466 Intra pastores *Lefebure* Inter
 pastores *Heinsius* — daphni' **L** daphini **F** claphū **O** daphium **V**
 473 Sirem **F** 475 laetus] laeta e sc. *Heinsius* lentus *Lefebure*
 — audiuit] sedauit *Gronov* desiuit *Blass* — ciclops **V** cydops **L**
 cyclopes **F** ciclopos **O** 476 hauserunt **OV** auferunt **LF**
 480 Urgentes *Heinsius* 481 alni **ChLV** alui **O**, quod *prob.*
Dausqueius alno c. ed. *Parm. Bentley* 482 sciron **S** Scyron
uulgo Sithon uel Cothon u. Syrtion *Schrader* 483 estat **F**
 484 immortalia] in monstria **F** — rostro] ferro c. cod. *Put. Hein-*
sius 487 senis **Cm** *Ep. 90 LF* senis **OV**, unde saenis *uulgo*

Quam rapidis puppem manibus frenare Lilaeus
 Dum tentat, saeua truncatur membra bipenni, 490
 Ac fert haerentis trabibus ratis incita palmas.

Sicania Aeoliden portabant transtra Podaetum.
 Hic, aeuo quamquam nondum excessisset ephebos —
 Seu laeui traxere dei, seu feruida corda
 Nec sat maturus laudum bellicque cupido — 495

Arma puer niueis aptarat picta lacertis
 Et freta gaudebat celsa turbare Chimaera.
 Iamque super Rutula, super et Garamantide pinu
 Ibat ouans, melior remo meliorque sagitta;

Et iam turrigerum demerserat aequore Nessum; 500
 Heu puero malesuada rudi noua gloria pugnae!
 Dum cristam galeae trucis exuiasque precatur
 De duce Marcello superos temerarius, hasta
 Excepit raptim vulnus letale remissa.

Pro qualis! seu splendentem sub sidera nisu 505
 Exigeret discum, iaculo seu nubila supra
 Surgeret, aligeras ferret seu puluere plantas
 Uix tacto, uel dimensi spatia improba campi
 Transiret uelox saltu, decuere labores.

Sat prorsus, sat erat decoris discrimine tuto, 510
 Sat laudis. cur facta, puer, maiora petebas?
 Illum, ubi labentem pepulerunt tela sub undas,
 Ossa Syracosio fraudatum naufraga busto,
 Fleuerunt freta, fleuerunt Cyclopia saxa

Et Cyane et Anapus et Ortygie Arethusa. 515

491 Ac ChLF At V Art O 492 aeolidem O — Podaetum Ch
 Podarcen Schrader (cf. u. 507) 494. 495 Bothe sic legi uult:
 ephebos, Nec — laudum, seu feruida corda Seu laeui tr. d.
 bellicque cupido, Arma etc. — uulgo uerba nec — laudum uncis
 inclusa erant, quas recte deleuit Bentley 502 trux Blass
 505 nisu O uisu LFV 508 tacto O tacta LFV — dimens LF
 dimeus O deest in V, sed m. 2 i. marg. climens 509 decuere Ch
 docuere S nocuere Barth et Gronov 510 toto F 511 facta S
 fata edd. nonnullae 514 freta] flecta F — cyclopia OV
 cyclopea L cordopa F 515 Et cyane LF Et trane OV Cyanes
 uulgo — ortigie L ortiage F orthigie OV Ortygies Ruperti,
 sed cf. Lachmann ad Lucr. p. 407.

Parte alia Perseus — puppem hanc Tiberinus agebat —
 Quaque uehebatur Crantor Sidonius, Io
 Concurrunt. iniecta ligant hinc uinacula ferri
 Atque illinc, steteruntque rates ad proelia nexae.
 Nec iaculo aut longe certatur harundine fusa, 520
 Comminus et gladio terrestria proelia miscent.
 Perrumpunt Itali, qua caedes prima reclusit
 Monstrauitque uiam; uasta sed mole catenas
 Hortatur socios et uincla abrumpere ferri
 Ac parat hostili resoluta puppe receptos 525
 Auehere et paribus pelago diducere ab armis:
 Aetnaeo Polyphemus erat nutritus in antro
 Atque inde antiquae nomen feritatis amabat;
 Ubra praebuerat paruo lupa; corporis alti
 Terribilis moles, mens aspera, uultus in ira 530
 Semper et ad caedes Cyclopia corde libido.
 Isque relaxatis membrorum pondere uinclis
 Impulerat puppim et mergebat gurgite tonsas
 Duxissetque ratem, pressa Latronius hasta
 Ni propere duro nitentem exurgere uelox 535
 Affixet transtro. uix morte incepta remittit;
 Namque manus seruat dum suetos languida ductus,
 Ignauum summo traxit super aequore remum.

Perculsi cuneo Poeni densentur in unum,
 Quod caret hoste, latus, subito cum pondere uictus, 540
 Insiliente mari, submergitur alueus undis.
 Scuta uirum cristaeque et inertī spicula ferro

516 Persens **ChLF** presens **OV** — puppem hanc **Ch** — hac **O**
 517 Crantor Sidonius **ChLF** crantor s. **V** et auctor s. **O** 518 Con-
 currunt **Ch** 521 et] at *Lefebure et Ernesti* 523 uasta sed m.
Lefebure uastas et m. **S** uastas et Maela *Marsus* u. et Mela *Cella-*
rius uasta sub mole *Heinsius* uasta dux mole *Thilo* 527 Aeth-
 naeo **LFO** Ethneo **V** 530 multus in ira *Heinsius* 531 cyclo-
 peia **S** 532 relapsatis **L** 534 Latronius **Ch** Larionius **S**
 535 insurgere *Bothe* 536 Affixet **L** Affixae **F** Affixit **OV**
 538 Ignarum *Heinsius* — summo traxit **Ch** somno traxit **S**
 summa attraxit *uulgo* — aequore *scr.* aequora **S** 539 Per-
 cussi **S** — densentur **S** densantur *uulgo*

Tutelaeque deum fluitant. hic robore fracto
 Pugnat inops chalybis seseque in proelia rursus
 Armatus naufragio; remis male feruidus ille 545
 Festinat spoliare ratem, discrimine nullo
 Nautarum interdum conuulsa sedilia torquens.
 Non plectro ratis aut frangendae in uulnera prorae
 Parcitur, et pelago repetuntur nantia tela.
 Uulneribus patulis intrat mare. mox sua ponto 550
 Singultante anima propulsa refunditur unda.
 Nec desunt, qui correptos complexibus artis
 Immergant pelago et, iaculis cessantibus, hostem
 Morte sua perimant. remeantum gurgite mentes
 Crudescunt, ac pro ferro stat fluctibus uti. 555
 Haurit sanguineus contorta cadauera uertex.
 Hinc clamor, gemitus illinc mortesque fugaeque
 Remorumque fragor flictuque sonantia rostra.
 Perfusum bello feruet mare; fessus acerbis
 Terga fuga celeri Libyae conuertit ad oras, 560
 Exigua sese furatus Himilco carina.

Concessere mari tandem Graiusque Libysque,
 Et iam captivae uinclis ad litora longo
 Ordine ducuntur puppes. flagrantibus alto
 Stant aliae taedis. splendet lucente profundo 565
 Mulciber, et tremula uibratur imagine pontus.
 Ardet nota fretis Cyane pennataque Siren.
 Ardet et Europe, niuei sub imagine tauri
 Uecta Ioui ac presso tramittens aequora cornu;

543 fluctant S — fracto OV freto LF 548 in uulnera S
 i. uulnere uulgo 549 Pascitur S — e pelago Heinsius
 550 patulis deest in O — mare] maior O 552 complexibus S
 amplexibus uulgo 553 cessantibus V cassantibus LFO
 554 Mole Heinsius 558 flictuque L fluctuque FOV — uersum
 inser. Cm Ep. 90 559 fessus OV fossus LF 561 himilco L
 in mulco F in multo OV (cf. III. 97) 563 uinclis LF
 undis OV (V i. marg. m. 2. uinclis) 565 taedis] caedis LFO
 cedis V — Nant aliae textis Heinsius 567 trane OV (cf. u. 515)
 568 Europe] etiope F 569 ioui V ioue LFO

Et quae, fusa comas, curuum per caerula piscem 570
Nereis umentī moderatur roscida freno.

Uritur undiuagus Python et corniger Hammon

Et, quae Sidonios uultus portabat Elissae,
Bis ternis ratis ordinibus grassata per undas.

At uinclis trahitur cognata in litora Anapus 575

Gorgoneasque ferens ad sidera Pegasus alas.

Ducitur et Libyae puppis signata figuram

Et Triton captiuus et ardua rupibus Aetne,
Spirantis rogos Enceladi, Cadmeaque Sidon. 579

Nec mora, quin trepidos hac clade irrumpere muros

Signaque ferre deum templis iam iamque fuisset,

Ni subito importuna lues inimicaque pestis,

Inuidia diuum pelagique labore parata,

Polluto miseris rapuisset gaudia caelo.

Criniger aestiferis Titan feruoribus auras 585

Et patulam Cyanen lateque palustribus undis

Stagnantem Stygio Cocyti oppleuit odore

Temporaque autumnī, laetis florentia donis,

Foedauit rapidoque accendit fulminis igni.

Fumabat crassus nebulis caliginis aer; 590

Squalebat tellus, uitiatō feruida dorso;

Nec uictum dabat aut ullas languentibus umbras.

Atque ater picea uapor expirabat in aethra.

Uim primi sensere canes. mox nubibus atris

Fluxit deficiens penna labente uolucris; 595

Inde ferae siluis sterni; tum serpere labes

570 Quaeque effusa — pristēm uel pristim *Heinsius*
572 Python **ChLF** phiton **OV** 573 Sidoniae *Bentley* 575 At
ChLF Ac **OV** — uinctus *Heinsius et Bentley* — litore **F**
578 aethne **LFO** ethne **V** 581 iamiamque **OV** ianuamque **LF**
— ruisset *Heinsius* 582 Ni] Et **S** 583 labore] uapore
Heinsius 585 Criniger **LF** Eriniger **O** Armiger, *sed i. marg.*
m. 2 Criniger **V** — aestiferis **Cm** *Ep.* 90 **LF** astriferis **OV** (*T. p.* 224)
586 cyanen **L** cyanem **F** tranem **OV** 588 laetis **Cm** *l. l.*
lactis **O** 590 crassus **Cm** *l. l.* crassae *Gronov et Heinsius*
prob. Bothe 596 tabes *Schrader*

Tartarea atque haustis populari castra manipulis.
 Arebat lingua, et gelidus per uiscera sudor
 Corpore manabat tremulo; descendere fauces
 Abnuerant siccae iussorum alimenta ciborum. 600
 Aspera pulmonem tussis quatit, et per anhela
 Igneus efflatur sitientum spiritus ora.
 Lumina, ferre grauem uix sufficientia lucem,
 Unca nare iacent, saniesque immixta cruore
 Expuitur, membrisque cutis tegit ossa peresis. 605
 Heu dolor! insignis notis bellator in armis
 Ignauo rapitur leto. iactantur in ignem
 Dona superba uirum, multo Mauorte parata.
 Succubuit medicina malis. cumulantur aceruo
 Labentum et magno cineres sese aggere tollunt. 610
 Passim etiam deserta iacent inhumataque late
 Corpora, pestiferos tetigisse timentibus artus.
 Serpit pascendo crescens Acherusia pestis
 Nec leuiore quatit Trinacria moenia luctu
 Poenorumque parem castris fert atra laborem. 615
 Aequato par exitio et communis ubique
 Ira deum atque eadem leti uersatur imago.

Nulla tamen Latios fregit uis dura malorum,
 Incolumi ductore, uiros, clademque rependit
 Unum inter strages tutum caput. ut grauis ergo 620
 Primum letiferos repressit Sirius aestus,
 Et minuere auidae mortis contagia pestes:
 Ceu, sidente Noto cum se maria alta reponunt,
 Propulsa inuadit piscator caerula cumba:
 Sic tandem ereptam morbis grassantibus armat 625

597 haustis **OV** austis **LF** (cf. u. 476) 598 Ardebat
Ruperti 599 et 600 fauci uel fauce sicca *Heinsius* fauces
 siccas *Drakenborch* f. saeptae *Ruperti* — iustorum uel missorum
 quidam ap. *Dausqueium* — Abnuerunt ustae siccorum uel A.
 siccas introrsum *Blass* 607 iactantur] uictantur **S** 608 multo]
 inulto **F** 609 acerui *Heinsius* et *Scaliger* 618 dira *Heinsius*
 620 ergo **LOV** egro **F** aegre *Heinsius* 622 Et minuere **ChL**
 Et numiere **F** Et timuere **OV** 624 cumba **LF** cimba **O** cymba **V**

Marcellus pubem, lustratis rite maniplis.
 Circumstant alacres signa auditisque tubarum
 Respirant laeti clangoribus. itur in hostem;
 Et, si fata ferant, iuuat inter proelia ferro
 Posse mori. socium miseret, qui sorte pudenda 630
 In morem pecudum effudere cubilibus atris
 Illaudatam animam. tumulos inhonoraque busta
 Respiciunt et uel nullo iacuisse sepulcro,
 Quam debellari morbis, placet. ardua primus
 Ad muros dux signa rapit. tenuata iacendo 635
 Et macie in galeis abscondunt ora, malusque,
 Ne sit spes hosti, uelatur casside pallor.
 Infundunt rapidum conuulsis moenibus agmen
 Condensique ruunt: tot bellis inuia tecta
 Totque uno introitu capiuntur militis arces. 640
 Totum, qua uehitur Titan, non ulla per orbem
 Tum sese Isthmiacis aequassent oppida tectis.
 Tot delubra deum totque intra moenia portus,
 Adde fora et celsis suggesta theatra columnis
 Certantisque mari moles, adde ordine longo 645
 Innumeras spatioque domos, aequare superbas
 Rura. quid, inclusos porrecto limite longis
 Porticibus sacros iuuenum certamine lucos?
 Quid tot captiuis fulgentia culmina rostris?
 Armaque fixa deis? aut quae Marathonium hostis 650
 Perdidit, aut Libya quae sunt aduecta subacta?
 Hic Agathocleis sedes ornata trophaeis;
 Hic mites Hieronis opes; hic sancta uetustas

627 auditisque LF anidisque OV 628 itur in] ire et in
 uel ire per Heinsius 629 ferant OV ferunt LF 630 sorte
 Cm Ep. 90 s morte uulgo 634 primus L primis FOV
 636 macie in g. Barth maciem g. s macie g. Marsus alique
 637 uellatur OV celatur Heinsius 640 Totque Liuius
 Tot s — una Heinsius 642 isthimacis L histimacis F
 isthumacis OV (cf. u. 51 et 341) 647 Rura] Ricea F
 648 sacros, iuuenum certamina, lucos Ruperti 649 Quid V
 Qui LFO 652 sedes] aedes Heinsius 653 mites Ch s
 mitis uulgo — hinc s — uetusta OV

Artificum manibus. non usquam clarior illo
 Gloria picturae saeclo; non aera iuuabat. 655
 Ascire ex Ephyre; fuluo certauerit auro
 Uestis, spirantis referens subtemine uultus,
 Quae radio caelat Babylon, uel murice picto
 Laeta Tyros, quaeque Attalicis uariata per artem
 Aulaeis scribuntur acu aut Memphitide tela. 660
 Iam simul argento fulgentia pocula, mixta
 Quis gemma quaesitus honos, simulacra deorum
 Numen ab arte datum seruantia; munera rubri
 Praeterea ponti depexaque uellera ramis,
 Femineus labor.

His tectis opibusque potitus 665
 Ausonius ductor, postquam sublimis ab alto
 Aggere despexit trepidam clangoribus urbem,
 Inque suo positum nutu, stent moenia regum,
 An nullos oriens uideat lux crastina muros,

654 illo **ChLF** ullo **OV** 655 iuuabat **ChLF** iuuabant **OV**
 656 Ascire ex Ephyre *scr.* Quem scire Ephyren **S** Quem accire
 ex Eph. *Ruperti* — certauerit *Barth* certaret ut **S** 655 sqq. non
 aera uacabant, Quae scirent Ephyren; f. certaret ut auro *uulgo*
 non aera uacabant, Quis scires Ephyren; f. certauerit auro
Barth n. ae. iuuabant, Qui scirent Ephyren, f. certaret ut auro.
 Uestis *uel* n. ae. uacabant, Quis scires Ephyren f. certasse uel
 auro. Uestis — uultus. Quae r. *Gronov* n. aeris, auitam Qua
 scires Ephyren, f. certaret ut auro. Uestis *uel* f. consertaque
 ab auro U. *Heinsius* n. aera iuuabant, Quae scirent Ephyren;
 f. certaret ut auro Uestis — uultus. Quae *Cellarius* n. aera
 iuuabant, Quae scirent Ephyren, f. certaret ut auro U., — uultus,
 Quae *Drakenborch* n. aere uacabat Quaesito ex Ephyre, f.
 certaret ut auro. U. *Burmman* n. aera iuuabat Quaesisse ex
 Ephyre; f. haud certauerit auro *Lefebure* n. aera iuuabant,
 Quae scirent Ephyren; f. certauerit auro Uestis, — uultus,
 Cui radio cedat B. *Bothe* non aera iuuabant, Quae uicere Ephyren;
 f. certauerit auro *Bachrens* n. aera iuuabant, Quae miscens
 Ephyre fuluo certauerat auro *Thilo* (p. l.) qui post hunc uersum
unum excidisse putat 657 subtemine **F** subtegmine **LOV**
 658 cedat **O** 662 gemina **S** 665 labor **V** pudor **ChLFO**
 sudor. tectis *Heinsius* 667 plangoribus *Heinsius* 668 stent]
 stetit **L** — moenia, rerum *Heinsius* — regum] longum *Schrader*

Ingemuit nimio iuris tantumque licere 670
 Horruit et, propere reuocata militis ira,
 Iussit stare domos, indulgens templa uetustis
 Incolere atque habitare deis. sic parcere uictis
 Pro praeda fuit, et sese contenta nec ullo
 Sanguine pollutis plausit Uictoria pennis. 675
 Tu quoque ductoris lacrimas, memorande, tulisti,
 Defensor patriae, meditantem in puluere formas
 Nec turbatum animi tanta feriente ruina.

Ast reliquum uulgus, resoluta in gaudia mente,
 Certarunt uicti uictoribus. aemulus ipse 680
 Ingenii superum, seruando condidit urbem.
 Ergo extat saeculis stabitque insigne trophaeum
 Et dabit antiquos ductorum noscere mores.

Felices populi! si, quondam ut bella solebant, 684
 Nunc quoque inexhaustas pax nostra relinqueret urbes.
 At, ni cura uiri, qui nunc dedit otia mundo,
 Effrenum arceret populandi cuncta furorem,
 Nudassent auidae terrasque fretumque rapinae.

670 nimio iuris *Blass* iuno uiris **L** in uno iuris **F** in uno
 uiris **OV** nimium iuris *uulgo* nimium uictis *Barth* nimias uires
uel nimius iuris *Heinsius* 679 Ast **S** At *uulgo* 680 Cer-
 tarent **S** 682 seclis **F** sedis **LOV** 686 Ac **Ch**

SILI ITALICI

P U N I C O R U M

LIBER QUINTUS DECIMUS.

At noua Romuleum carpebat cura senatum,
 Quis trepidas gentes Martemque subiret Hiberum,
 Attritis rebus. geminus iacet hoste superbo
 Scipio, belligeri Mauortia pectora fratres.
 Hinc metus, in Tyrias ne iam Tartessia leges 5
 Concedat tellus propioraque bella pauescat.
 Anxia turba patrum quasso medicamina maesti
 Imperio circumspectant diuosque precantur,
 Qui laceris ausit ductor succedere castris.
 Absterret iuuenem, patrios patruisque piare 10
 Optantem manis, tristi conterrita luctu
 Et reputans annos cognato sanguine turba.
 Si gentem petat infaustam, inter busta suorum
 Decertandum hosti, qui fregerit arma duorum,
 Qui consulta ducum ac flagret meliore Gradiuo. 15
 Nec promptum teneris immania bella lacertis
 Moliri regimenque rudi deposcere in aeuo.
 Has, lauri residens iuuenis uiridante sub umbra,
 Aedibus extremis uoluebat pectore curas,
 Cum subito assistunt, dextra laeuaque per auras 20
 Allapsae, haud paulum mortali maior imago,
 Hinc Uirtus, illinc uirtuti inimica Uoluptas.

4 pectora] pignora *Bothe* 5 Hic S — tartessia *EV*
 tartesia *O* charchesia *L* 6 propioraque *L* propioraque *FOV*
 probioraque *Bothe* — tellus, p. b. pauescit Anxia t. patrum:
 quasso *Blass* 7 patres *Heinsius* — A. corda patres *Bentley*
 — maeste *Bothe* 9 Quis *Heinsius* — ausit *FV*, sed in *F* h
suprascr. auxit *LO* 10 patriaque *F* patruosque *Heinsius*
 12 cognato e s. *Heinsius* 13 busta] turba *F* 17 rudi]
 duri *F* 19 extremis] et mediis *Ruperti*

Altera Achaemenium spirabat uertice odorem,
 Ambrosias diffusa comas et ueste refulgens,
 Ostrum qua fuluo Tyrium suffuderat auro; 25
 Fronte decor quaesitus acu, lasciuaque crebras
 Ancipiti motu iaciebant lumina flammās.

Alterius dispar habitus: frons hirta nec umquam
 Composita mutata coma; stans uultus, et ore
 Incessuque uiro propior laetique pudoris, 30
 Celsa humeros niueae fulgebat stamine pallae.

Occupat inde prior, promissis fisa, Uoluptas:
 'Quis furor hic, non digne puer, consumere bello
 Florem aevi? Cannaene tibi grauiorque palude
 Maeonius Stygia lacus excessere Padusque? 35
 Quem tandem ad finem bellando fata lacesces?

Tunc etiam tentare paras Atlantica regna
 Sidoniasque domos? moneo, certare periclis
 Desine et armisonae caput obiectare procellae.
 Ni fugis hos ritus, Uirtus te saeua iubebit 40

Per medias uolitare acies mediosque per ignis.
 Haec patrem patruumque tuos, haec prodiga Paulum,
 Haec Decios Stygias Erebi detrusit ad undas,
 Dum cineri titulum memorandaque nomina bustis
 Praetendit nec sensurae, quod gesserit, umbrae. 45

At si me comitere, puer, non limite duro
 Iam tibi decurrat concessi temporis aetas.
 Haud umquam trepidos abrumpet bucina somnos;
 Non glaciem Arctoam, non experire furentis
 Ardorem Cancris nec mensas saepe cruento 50

Gramine compositas; aberunt sitis aspera et haustus
 Sub galea puluis partique timore labores;

25 quae Gronov 29. 30 ora Incessusque Dausqueius
 37 atlantica F athlantica L adlantica O ad lautica V 40 ritus]
 artus F 42 hoc S 43 Nec L — erebi OV erebri L crebi F
 45 quod S quid uulgo 49 experire S 52 timore]
 minore S — pastique timore labores Heinsius partique labore
 timores Ruperti patrisque e more labores uel partique in
 morte lab. Blass partique in Marte labores nos (cf. XI. 23)

Sed current albusque dies horaeque serенаe,
 Et molli dabitur uictu sperare senectam.
 Quantas ipse deus laetos generauit in usus 55
 Res homini pleneque dedit bona gaudia dextra!
 Atque idem, exemplar lenis mortalibus aevi,
 Imperturbata placidus tenet otia mente.
 Illa ego sum, Anchisae Uenerem Simoentos ad undas
 Quae iunxi, generis uobis unde editus auctor. 60
 Illa ego sum, uerti superum quae saepe parentem
 Nunc auis in formam, nunc torui in cornua tauri.
 Huc aduerte aures. currit mortalibus aeuum,
 Nec nasci bis posse datur; fugit hora, rapitque
 Tartareus torrens ac secum ferre sub umbras, 65
 Si qua animo placuere, negat. quis luce suprema
 Dimisisse meas sero non ingemit horas?'

Postquam conticuit, finisque est addita dictis,
 Tum Uirtus: 'Quasnam iuuenem florentibus,' inquit,
 'Pellicis in fraudes annis uitaeque tenebras, 70
 Cui ratio et magnae caelestia semina mentis
 Munere sunt concessa deum? mortalibus alti
 Quantum caelicolae, tantumdem animalibus isti
 Praecellunt cunctis. tribuit namque ipsa minores
 Hos terris Natura deos; sed foedere certo 75
 Degeneres tenebris animas damnauit Auernis.
 At, quis aetherii seruatur seminis ortus,
 Caeli porta patet. referam quid cuncta domantem
 Amphitryoniadem? quid, cui, post Seras et Indos
 Captiuo Liber cum signa referret ab Euro, 80
 Caucaseae currum duxere per oppida tigres?
 Quid suspiratos magno in discrimine nautis
 Ledaeos referam fratres uestrumque Quirinum?

57 lenis O leuis LFV 58 tenet V tener LFO terit Heinsius
 59 simoentos LF (cf. XVI. 370) simeonta O simeuntis V
 68 abdita F 74. 75 minore — deo S, quod prob. Heinsius
 minores — deo ed. Rom. 2 aliaeque 76 clamauit L 78 do-
 nantem S 83 fratrem F

Nonne uides, hominum ut celsos ad sidera uultus
 Sustulerit deus ac sublimia finxerit ora, 85
 Cum pecudes uolucrumque genus formasque ferarum
 Segnem atque obscoenam passim strauisset in aluum?
 Ad laudes genitum, capiat si munera diuum,
 Felix ad laudes hominum genus. huc, age, paulum
 Aspice — nec longe repetam — modo Roma minanti 90
 Impar Fidenae contentaque crescere asylo,
 Quo sese extulerit dextris; idem aspice, late
 Florentis quondam luxus quas uerterit urbes.
 Quippe nec ira deum tantum nec tela nec hostes,
 Quantum sola nocēs animis illapsa Uoluptas. 95
 Ebrietas tibi foeda comes, tibi Luxus et atris
 Circa te semper uolitans Infamia pennis;
 Mecum Honor ac Laudes et laeto Gloria uultu
 Et Decus ac niueis Uictoria concolor alis.
 Me cinctus lauro producit ad astra Triumphus. 100
 Casta mihi domus et celso stant colle penates,
 Ardua saxoso perducit semita cliuo.
 Asper principio — neque enim mihi fallere mos est —
 Prosequitur labor. annitendum intrare uolenti,
 Nec bona censendum, quae Fors infida dedisse 105
 Atque eadem rapuisse ualet. mox celsus ab alto
 Infra te cernes hominum genus. omnia contra
 Experienda manent, quam spondet blanda Uoluptas.
 Stramine proiectus duro patiere sub astris
 Insomnis noctes frigusque famemque domabis. 110
 Idem iustitiae cultor, quaecumque capesses,

85 finxerat V fixerit Ch 87 passum F pastu Blass
 88 genitum est Heinsius — post diuum distinxit Bentley diuum
 felix, ad uulgo 91 Uix par Bothe — Fidenae] Porsenae
 Ruperti 92 Que S 93 uerteret S 95 nocēs O uoces LFV
 — animas O 96 feda S fida uulgo 100 producit ChLF
 perducit OV 103 neque S nec uulgo 105 censendum Cm
 Ep. 115 concendunt O — fors Cm l. l. — dedisse Barth de-
 disset S 108 spondet Cm l. l. — Uoluptas Cm l. l. 109 Gramine
 pr. nudo Schrader

Testis factorum stare arbitrabere diuos.

Tunc, quotiens patriae rerumque pericula poscent,
Arma feres primus; primus te in moenia tolles
Hostica; nec ferro mentem uincere nec auro. 115

Hinc tibi non Tyrio uitiatas murice uestes,
Nec donum deforme uiro fragrantis amomi,
Sed dabo, qui uestrum saeuo nunc Marte fatigat
Imperium, superare manu laurumque superbam
In gremio louis excisis deponere Poenis.' 120

Quae postquam cecinit sacrato pectore Uirtus,
Exemplis laetum uultuque audita probantem
Conuertit iuuenem. sedenim indignata Uoluptas
Non tenuit uoces. 'Nil uos iam demoror ultra,'
Exclamat. 'uenient, uenient mea tempora quondam, 125
Cum docilis nostris magno certamine Roma
Seruiet imperiis, et honos mihi habebitur uni.'
Sic quassans caput in nubis se sustulit atras.

At iuuenis, plenus monitis, ingentia corde
Molitur iussaeque calet uirtutis amore. 130

Ardua rostra petit, nullo fera bella uolente,
Et grauias ancipitis deposcit munera Martis.
Arrecti cunctorum animi; pars lumina patris,
Pars credunt toruos patrui reuirescere uultus. 134
Sed quamquam instinctis tacitus tamen aegra periculis
Pectora subrepat terror, molemque pauentes
Expendunt belli, et numerat fauor anxius annos.

Dumque ea confuso percenset murmure uulgus,
Ecce, per obliquum caeli squalentibus auro
Effulgens maculis, ferri inter nubila uisus 140
Anguis et ardenti radiare per aera sulco,
Quaque ad caeliferi tendit plaga litus Atlantis,

112 adstare *Heinsius* 113 Tu *Heinsius* 117 fragrantis *O*,
ut *coni. Dausqueius* fragrantis *LFV* 127 honos *Ch* 128 in
om. *OV* 129 urgentia *O* 134 reuirescere *Cm Ep.* 115 135 in-
stinctis tacitus tamen *Cm l. l.* instinctis *deest in S (T. p. 221)*
quamquam tacitus magnis tamen *uulgo* — instinctos *Bothe* —
pericli *Heinsius* 142 athlantis *S*

Perlabi resonante polo. bis terque coruscum
 Addidit augurio fulmen pater, et uaga late
 Per subitum moto strepuere tonitrua mundo. 145
 Tum uero capere arma iubent genibusque salutant
 Summissi augurium, atque iret, qua ducere diuos
 Perspicuum, et patrio monstraret semita signo.

Certatim comites rerum bellicae ministros
 Agglomerant sese atque acris sociare labores 150
 Exposcunt; laudumque loco est isdem esse sub armis.
 Tum noua caeruleum descendit classis in aequor.
 It comes Ausonia atque in terras transit Hiberas.
 Ut, cum saeua fretis immisit proelia, Corus
 Isthmon curuata sublime superiacit unda 155
 Et, spumante ruens per saxa gementia fluctu,
 Ionium Aegaeo miscet mare. celsus in arma
 Emicat ac prima stans Scipio puppe profatur:
 'Diue tridentipotens, cuius maria ire per alta
 Ordimur, si iusta paro, decurrere classi 160
 Da, pater, ac nostros ne sperne iuuare labores.
 Per pontum pia bella ueho.' Lewis inde secunda
 Aspirans aura propellit carbasa flatus;
 Iamque agiles, Tyrrhena sonant qua caerulea, puppes
 Ausonium euasere latus Ligurumque citatis 165
 Litora tramittunt proris. hinc gurgite ab alto
 Tellurem procul irrumpentem in sidera cernunt,
 Aerias Alpīs. occurrunt moenia Graiis
 Condita Massiliae. populis haec cincta superbis,

145 Per sudum *Schrader* (cf. XII. 654) — crepuere *idem*
 149 rerum] operum *Heinsius* 150 Agglomerant V Agglo-
 merat LFO — acris] alacres *Schrader* 151 esse] isse *Daus-*
queius 155 superiacit *scr.* suberigit LOV subegerit F super-
 rigat *Heinsius* — Isthmo incuruatam s. suberigit undam *Lefebure*
 — Corus, Isthmon curuata in sublime superstetit unda *Bentley*
 Ut — Corus Isthmo curuatas s. suberigit undas *Bothe*
 157 aegaeo OV egeo F egro L 159 tridentipotens Cm *Ep.* 115
 163 carbasa OV carbasia LF 168 Graiis Cm l. l. graio S
 169 massile OV — haec Cm l. l. hinc O

Barbarus immani cum territet accola ritu, 170
 Antiquae morem patriae cultumque habitumque
 Phocais armiferas inter tenet hospita gentes.
 Hinc legit Ausonius sinuatos gurgite ductor
 Anfractus pelagi. nemoroso uertice celsus
 Apparet collis, fugiuntque in nubila siluae 175
 Pyrenes; tunc Emporiae ueteresque per ortus
 Graiorum uulgus, tunc hospita Tarraco Baccho.
 Considunt portu. securae gurgite clauso
 Stant puppes, positusque labor terrorque profundi.
 Nox similes morti dederat placidissima somnos: 180
 Uisa uiro stare effigies ante ora parentis
 Atque hac aspectu turbatum uoce monere:
 'Nate, salus quondam genitoris, nate, parentis
 Et post fata decus, bellorum dira creatrix
 Euastanda tibi tellus, et caede superbi 185
 Ductores Libyae cauta uirtute domandi,
 Qui sua nunc trinis diducunt agmina castris.
 Si conferre manum libeat, coeantque uocatae
 Hinc atque hinc acies, ualeat quis ferre ruentis
 Tergemina cum mole uiros? absiste labore 190
 Ancipiti, sed nec segnis potiora capesse.
 Urbs colitur, Teucro quondam fundata uetusto,
 Nomine Carthago. Tyrius tenet incola muros.
 Ut Libyae sua, sic terris memorabile Hiberis
 Haec caput est. non ulla opibus certauerit auri, 195
 Non portu celsoue situ, non dotibus arui
 Uberis aut agili fabricanda ad tela uigore.
 Inuade auersis, nate, hanc ductoribus urbem.
 Nulla acies famae tantum praedaeue pararit.'

170 in mani **F** in imam **LV** mimam **O** — cum territet
Cm *l. l.* tunc territet **O** 171 cultumque **Cm** *l. l.* cultusque **LF**
 cultum **O** cultus **V** 172 armiferas **Cm** *Ep. 115* **S** armisonas
uulgo 173 sinuatas **OV** 182 aspectus *Heinsius* — mouere **OV**
 185 clade *Bothe* 187 diducunt, *ut con.* *Heinsius* **LFV** de-
 ducunt **O** 188 conferre manum **Ch** — liceat *Heinsius* —
 uocatae] coactae *idem* 193 Nomine **Ch** 195 illa *Daus-*
queius — auri] urbi *uel* aut ui *Heinsius* 198 aduersis **S**

Talia monstrabat genitor propiusque monebat, 200
 Cum iuuenem sopor et dilapsa reliquit imago.
 Surgit et infernis habitantia numina lucis
 Ac supplex patrios compellat nomine manis:
 'Este duces bello et monstratam ducite ad urbem;
 Uobis ultor ego et, Sarrano murice fulgens, 205
 Inferias mittam fuis insignis Hiberis
 Et tumulis addam sacros certamine ludos.'
 Praegreditur celeratque uias et corripit agmen
 Pernici rapidum cursu camposque fatigat.
 Sic, ubi prosiluit Pisaeo carcere praeceps, 210
 Non solum ante alios, sedenim, mirabile dictu,
 Ante suos it uictor equus, currumque per auras
 Haud ulli durant uisus aequare uolantem.

Iamque Hyperionia lux septima lampade surgens
 Sensim attollebat propius subeuntibus arces 215
 Urbis, et admoto crescebant culmina gressu.
 Ac pelago uectus seruata Laelius hora,
 Quam dederat ductor subigendae ad moenia classi,
 A tergo affusis cingebat tecta carinis.
 Carthago, impenso naturae adiuta fauore, 220
 Excelsos tollit pelago circumflua muros.
 Artatas ponti fauces modica insula claudit,
 Qua Titan ortu terras aspergit Eoo.
 At, qua prospectat Phoebi iuga sera cadentis,
 Pigram in planiciem stagnantis egerit undas, 225
 Quas auget ueniens refluusque reciprocatur aestus.
 Sed gelidas a fronte sedet sublimis ad Arctos
 Urbs imposta iugo pronumque excurrit in aequor
 Et tuta aeterno defendit moenia fluctu.

202 inferius L — lumina L 203 At L — numine LV
 minime F numina O 207 sacros, certamina, ludos *Lefebure*
 208 Praegreditur Ch Progreditur S 212 currumque] curritque
ed. Basil. 1522 aliaque 215 propius L proprius FOV 217 At V
 — aduectus uel inuectus *Heinsius* 222 ponti] ponit S
 224 prospectant *Bothe* 228 imposita OV 229 aeterno]
 Etneo *ed. Rom. 1* alterno *Gronov et Heinsius* interno *Bothe*

Audax, ceu plano gradiens uictricia campo 230
 Ferret signa, iugum certabat scandere miles.
 Aris ductor erat. qui contra, amplexus in artis
 Auxilium atque excelsa loci, praesepserat arcem.
 Pugnabat natura soli; paruoque superne
 Bellantum nisu passim per prona uoluti 235
 Truncato instabiles fundebant corpore uitam.
 Uerum ubi concessit pelagi reuolubilis unda,
 Et fluctus rapido fugiebat in aequora lapsu,
 Quaque modo excelsae sulcarant caerula puppes,
 Hac impune dabat Nereus transcurrere planta: 240
 Hinc tacite nitens informidatus adire
 Ductor Dardanius, subitam trahit aequore pubem,
 Perque undas muris pedes aduolat. inde citati
 A tergo accelerant, qua fisus fluctibus Aris
 Incustoditam sine milite liquerat urbem. 245
 Tum prostratus humi, miserandum, uicta catenis
 Poenus colla dedit populumque addixit inermem.
 Hanc oriens uidit Titan, cum surgeret, urbem
 Uallari castris captamque aspexit eandem
 Ocuis, Hesperio quam gurgite tingeret axem. 250
 Aurora ingrediens terris exegerat umbras;
 Principio statuunt aras. cadit ardua taurus

232 Arris *edd. nonnullae* Armes uel Arnes *Heinsius* Arin
Ruperti 233 Auxilium atque excelsa loci praesepserat
 arcem *Cm Ep. 115* Auxiliumque exc. l. precesserat artem *L*
 Auxiliumque exc. l. praesepserat artem *FV* Auxiliumque exc.
 l. processerat artem *O* — Auxilium excelsamque loci prae-
 cinxerat arcem *ed. Basil. 1522* — qui cuncta a. i. a. Auxilia,
 excelsam sociis praecinxerat arcem *Dausqueius* qui contra a.
 i. a. Auxilium, qua excelsa loci, protexerat arcem *Barth* qui
 contra, ampl. inertis Auxilium uel qui ponti a. i. artis Auxilium,
 qua excelsa, loci praesepserat arcem *Burmman* qui, cunctum
 a. i. a. Auxilium, qua exc. loci, praecinxerat arce *Bothe*
 235 uisu *OV* 240 Hic *O* — plantae *Heinsius* 241 tacite
 nitens *Dausqueius* *alique* taciti nectens *S* tacite enitens *Heinsius*
 tacite innitens *Lefebure* 244 fisus *Cm Ep. 115* 246 uicta
Cm l. l. uincta *L* 247 Poenus *Cm l. l.*

Uictima Neptuno pariter pariterque Tonanti.
 Tum merita aequantur donis, ac praemia uirtus
 Sanguine parta capit: phaleris hic pectora fulget; 255
 Hic torque aurato circumdat bellica colla;
 Ille nitet celsus muralis honore coronae.
 Laelius ante omnis, cui dextera clara domusque,
 Ter dena boue et aequorei certaminis alto
 Donatur titulo Poenique recentibus armis 260
 Rectoris. tunc hasta uiris, tunc Martia cuique
 Uexilla, ut meritum, et praedae libamina dantur.

Postquam perfectae laudes hominumque deumque,
 Captivae spectantur opes digestaque praeda:
 Hoc aurum patribus, bello haec Martique talenta, 265
 Hoc regum donis, diuum hoc ante omnia templis,
 Cetera bellantum dextrae pulchroque labori.
 Quin etiam accitus populi regnator Hiberi,
 Cui sponsa et sponsae defixus in ossibus ardor;
 Hanc notam formae concessit laetus ouansque 270
 Indelibata gaudenti uirgine donum.
 Tum uacui curis uicino litore mensas
 Instituunt festoque agitant conuiuia ludo.
 Laelius effatur: 'Macte, o uenerande, pudici,
 Ductor, macte animi. cedat tibi gloria lausque 275
 Magnorum heroum celebrataque carmine uirtus.
 Mille Mycenaeus qui traxit in aequora proras
 Rector, et Inachiis qui Thessala miscuit arma,
 Femineo socium uiolarunt foedus amore.
 Nullaque tum Phrygio steterunt tentoria campo, 280
 Captiuus non plena toris; tibi barbara soli
 Sanctius Iliaca seruata est Phoebade uirgo.'

253 pariter *om.* O 259 Ter dena boue Ch 261 hasto S
 — tunc Martia Cm l. l. 262 ut Cm l. l. 263 profectae OV
 264 spectantur] uectantur uel auectantur Heinsius apportantur
 Schrader 266 regnum OV 270 Huic Dausqueius et Heinsius
 274 effatur ChLF affatur OV — uenerande OV uenerabile LF
 278 arua OV 279 uiolarunt] uigilauit O 280 steterunt,
 ut coni. Heinsius LF steterant OV

Haec atque his paria alterno sermone serebant,
 Donec Nox, atro circumdata corpus amictu,
 Nigrantis inuexit equos suasitque quietem. 285

Emathio interea tellus Aetola tumultu
 Feruebat, Macetum subitis perculsa carinis.
 Proximus hinc hosti dextras iungebat Acarnan.
 Causa noui motus Poenis regique Philippo
 In bellum Ausonium sociatae foedere uires. 290

Hic, gente egregius ueterisque ab origine regni,
 Aeacidum sceptris proauoque tumebat Achille.

Ille et nocturnis conterritus Oricon armis;
 Quaque per Illyricum Taulantius incola litus
 Exiguos habitat non ullo nomine muros, 295

Turbidus incessit telis. ille aequore uectus,
 Nunc et Phaeacum Thesprotiaque arua lacesens,
 Epirum cassis lustrabat futilis ausis.

Nunc et Anactoria signa ostentauit in ora
 Ambraciosque sinus Olpaeaque litora bello 300

Perfudit rapido. pepulit uada feruida remis
 Leucatae et Phoebi uidit citus Actia templa.

Nec portus Ithacae, Laertia regna, Samenque
 Liquit inaccessam fluctuque sonantia cano
 Saxa Cephallenum et scopulos Neriton aruis. 305

Ille etiam, Pelopis sedes et Achaica adire
 Moenia praegaudens, tristem Calydonia Dianae
 Oeneasque domos, Curetica tecta, subibat,
 Promittens contra Hesperiam sua proelia Graiis.

283 serebant *Heinsius* ferebant **S** 287 Macetum **ChLF**
 macedum **O** macerum **V** 288 hinc **ChF** huic **LV** deest in **O**
 294 Taulentius **Ch** 297 Hinc *Liuius* et *Dausqueius* —
 tesprotiaque **F** 298 cassi — ansi *Heinsius* 300 Ambro-
 tiosque **LFV** Ambrosiosque **O** — Olpaeaque *scr.* pellaeaque **S**
 Pallaeaque uel Pharaeaeque uel Palaeraeque *Ruperti* Eleaque
Schrader Pelopaeaque uel Neleaeque *Blass* 301 Perfudit **ChLF**
 Perfundit **OV** 304 inaccensam **Ch** — cauo **OV** 305 scopu-
 losae **N.** arcis *Heinsius* 306 achaica **L** ateiaca **F** achaia **OV**
 (cf. XIV. 5) 307 praegaudens **Ch** ganisus **S** (*T. p. 238*)
 309 graiis **S**

Tum lustrata Ephyre Patraeque et regia Pleuron 310
Parnasusque biceps Phoeboque loquentia saxa.

Ac saepe ad patrios bello reuocante penatis,
Cum modo Sarmaticus regna infestaret Orestes,
Aspera nunc Dolopum uis exundasset in agros,
Incepto tamen haud facilis desistere uano, 315
Belli per Graias umbram circumtulit oras:

Donec, nunc pelago, nunc terra exutus, omisit
Spem positam in Tyriis et supplex foedera sanxit
Dardana nec legem regno accepisse refugit.

Tunc et Tyndarei Latias fortuna Tarenti 320
Auxit opes laudemque simul. nam perfida tandem
Urbs Fabio deuicta seni, postremus in armis
Ductoris titulus cauti. sollertia tutum

Tum quoque adepta decus, captis sine sanguine muris.
Namque ut compertum, qui Punica signa regebat, 325
Feminea exuri flamma, tacitusque quietae

Exin uirtuti placuit dolus: ire sorori —

Nam castris erat in Rutulis — germanus amatae
Cogitur et magnis muliebria uincere corda

Pollicitis, si reclusas tramittere portas 330

Concedat Libycus rector. uotique potitus

Euicto Fabius Poeno circumdata telis

Incustodita penetrauit moenia nocte.

Sed quisnam auersos Phoebum tunc iungere ab urbe
Romulea dubitaret equos, qui tempore eodem 335

Marcellum acciperet letum oppetiisse sub armis?

Moles illa uiri calidoque habitata Gradiuo

Pectora et haud ullis umquam tremefacta periclis —

311 Peruasusque O — biceps] incept L — phoeboque V
phoebo LFO 313 Sarmaticus] Dalmaticus Schrader — regno O
— horestes L Eropus ex Liv. XXVII. 32. 9 uel Cum modo
Sarmata ei r. inf., Orestum uel Orestis a. n. Ruperti 320 tyn-
darei F tindarei LO tindarii V 321 Auxit LO Ausit FV
323 Ductores S 324 Tu OV 325 Namque et Ch 326 quietae Ch
327 sororis Ch 334 auersos Cm Ep. 7 336 appetiisse OV
337 uiri calidoque Cm l. l. 338 ullis deest in OV

Heu quanta Hannibalem clarum factura ruina! —
 Procubuere. iacet campis Carthagini horror. 340
 Forsan Scipiadae confecti nomina belli
 Rapturus, si quis paulum deus adderet aevo.
 Collis Agenoreum dirimebat ab aggere uallum
 Ausonio — Dauni Mauors consederat aruis.
 Curarum comes et summi Crispinus honoris 345
 Marcello socius communia bella ciebat.
 Ad quem Marcellus: 'Gestit lustrare propinquas
 Mens siluas medioque uiros imponere monti,
 Ne Libys occultis tumultum prior occupet ausis.
 Si cordi est, te participem, Crispine, laboris 350
 Esse uelim. numquam desunt consulta duobus.'
 Haec ubi sedere, ardentis attollere sese
 Iam dudum certant in equos. Marcellus, ut arma
 Aptantem natum aspexit laetumque tumultu:
 'Uincis,' ait, 'nostros mirando ardore uigores. 355
 Sit praematurus felix labor, urbe Sicana
 Qualem te uidi, nondum permetteret aetas
 Cum tibi bella, meo tractantem proelia uultu.
 Huc, decus, huc, nostrum, lateri te iunge paterno
 Et me disce nouum Martem tentare magistro.' 360
 Tum, pueri colla amplectens, sic pauca precatur:
 'Summe deum, Libyco, faxis, de praeside nunc his,
 His humeris tibi opima feram.' Nec plura, sereno
 Sanguineos fudit cum Iupiter aethere rores
 Atque atris arma aspersit non prospera guttis. 365
 Uixdum finitis intrarant uocibus artas
 Letiferi collis fauces, cum turba uolucris
 Inuadunt Nomades iaculis nimboque feruntur

339 Heu quanta, H. clarum factura, ruina *Gronov et Heinsius* H. quantum H. clara fractura r. s H. quantum H. clara factura r. *Bothe* 341 nomine **OV** 347 propinquus **s**
 349 occulti — astus uel occulto — astu *Heinsius* 352 Nec **OV**
 354 tumultus *Heinsius* 358 uultu] ritu *Heinsius* nutu uel ductu *Withof* 362 nunc his **Ch** nunchis **LF** uincis **OV**
 368 momades **F** meniades **LO** nioniades **V**

Aetherio similes, caeca fundente latebra
 Armatos in bella globos. circumdata postquam 370
 Nil restare uidet uirtus, quod debeat ultra
 Iam superis, magnum secum portare sub umbras
 Nomen mortis hauet. tortae nunc eminus hastae
 Altius insurgit, nunc saeuit comminus ense.
 Forsan et enasset rapidi freta saeua pericli, 375
 Ni telum aduersos nati uenisset in artus.
 Tum patriae tremuere manus, laxataque luctu
 Fluxerunt rigidis arma infelicia palmis.
 Obuia nudatum tramittit lancea pectus,
 Labensque impresso signauit gramina mento. 380
 At postquam Tyrius saeua inter proelia ductor
 Infixum aduerso uidit sub pectore telum,
 Immane exclamat: 'Latias, Carthago, timere
 Desine iam leges; iacet exitiabile nomen,
 Ausonii columen regni. sed dextera nostrae 385
 Tam similis non obscurus mittatur ad umbras.
 Magnanima inuidia uirtus caret.' Alta sepulchri
 Protinus extruitur caeloque educitur ara.
 Conuectant siluis ingentia robora. credas
 Sidonium cecidisse ducem. tum tura dapesque 390
 Et fasces clipeusque uiri, pompa ultima, fertur.
 Ipse facem subdens: 'Laus,' inquit, 'parta perennis.
 Marcellum abstulimus Latio. deponere forsā
 Gens Italum tandem arma uelit. uos ite superbae
 Exequias animae et cinerem donate supremi 395
 Muneris officio; numquam hoc tibi, Roma, negabo.'
 Alterius par atque eadem fortuna laborum
 Consulis: exanimem sonipes ad signa reuexit.

373 hauet] habet **S** (cf. I. 61) 375 enasset **Cm** *Ep.* 7 **OV**
 enasset **LF** — saeua] caeca *Schrader* 376 uenisset **Cm** l. l.
 euenisset **S** 381 At **LV** Ac **F** Ast **O** 385 culmen **O**
 386 obscurus *scr.* obscuras **S** 389 Connectant **S** 390 dapes
om. que **L** latexque *Gronov* tapesque *Koestlin* 396 post hunc
uersum tres alios inseruit Nicander, quos ex Col. deleuere
Modius Ep. 7 et Carrion Em. I. 6 397 pars *Bothe* — labori
Heinsius 398 exanimem **L** exanimum **FOV**

Talia in Ausonia. sed non et talis Hiberis
 Armorum euentus campis. Carthaginis omnes 400
 Per subitum raptae pernix uictoria late
 Terruerat gentes. ducibus spes una salutis,
 Si socias iungant uires. ingentibus orsum
 Auspiciis iuuenem, ceu patria gestet in armis
 Fulmina, sublimi uallatam uertice montis 405
 Et scopulis urbem, cumulatam strage uirorum,
 Non toto rapuisse die, qua Martius ille
 Hannibal in terra consumpto uerterit anno
 Nec pube aequandam nec opum ubertate Saguntum.
 Proximus, applicito saxosis aggere siluis, 410
 Tendebat, fratris spirans ingentia facta,
 Hasdrubal. hic robur mixtusque rebellibus Afris
 Cantaber, hic uolucris Mauro perniciosior Astur;
 Tantaque maiestas terra rectoris Hibera,
 Hannibalis quantus Laurenti terror in ora. 415
 Forte dies priscum Tyriis sollemnis honorem
 Rettulerat, quo, primum orsi Carthaginis altae
 Fundamenta, nouam coepere mapalibus urbem.
 Et laetus, repetens gentis primordia, ductor
 Festa coronatis agitabat gaudia signis, 420
 Pacificans diuos. fraternum laena nitebat
 Demissa ex humeris donum, quam foederis arti
 Trinacrius Libyco rex inter munera pignus
 Miserat, Aeoliis gestatum insigne tyrannis.
 Aurata puerum rapiebat ad aethera penna 425
 Per nubes aquila, intexto librata uolatu.
 Antrum ingens iuxta, quod acus simulauit in ostro,

406 Et scopulis *Heinsius* Ex oculis *S* In scopulis *Bothe*
 — cumulatam *Heinsius* 407 quo *Ch* cum *Liuius* et *Daus-*
queius 408 euerterit *Heinsius* 409 Non *Ch* 412 robur]
Uasco Schrader 412 et 413 huic *Liuius* 413 mauro *V*
 in auro *LF* 418 coepere *V* corpore *LF* capere *O* saepsere
Heinsius — magalibus uel magariibus *Ruperti* (cf. *XIV. 7*)
 420 gaudia *Cm Ep. 7* 421 laeua *S* 426 intexto *OV* in-
 testo *LF* — librata *Cm l. l.* 427 simulauit *Ruperti* (cf. *II. 533*)

Cyclosum domus. hic recubans manantia tabo
 Corpora letifero sorbet Polyphemus hiatu.
 Circa fracta iacent excussaue morsibus ossa. 430
 Ipse manu extenta Laertia pocula poscit
 Permiscetque mero ructatos ore cruores.

Conspicius Siculi Tyrius subteminis arte
 Gramineas pacem superum poscebat ad aras:
 Ecce inter medios hostilia nuntius arma, 435
 Quadrupedante inuectus equo, aduentare ferebat.
 Turbatae mentes, imperfectusque deorum
 Cessat honos. ruptis linguunt altaria sacris;
 Clauduntur uallo; tenuemque ut roscida misit
 Lucem Aurora polo, rapiunt certamina Martis. 440
 Audax Scipiadae stridentem Sabura cornum
 Excepit, geminaeque acies uelut omine motae.
 Exclamat Latius ductor: 'Prima hostia uobis,
 Sacрати manes, campo iacet. en age, miles,
 In pugnam et caedes, qualis spirantibus ire 445
 Assueras ducibus, talis rue.' Dumque ea fatur,
 Incumbunt. Myconum Laenas Cirtamque Latinus
 Et Thysdrum Maro et incestum Catilina Nealcen
 Germanae thalamo obtruncat. cadit obuius acri
 Kartalo Nasidio, Libycae regnator harenae. 450
 Te quoque Pyrenes uidit conterrita tellus
 Permixture Poenis et uix credenda furentem,
 Magnum Dardaniae, Laeli, decus, omnia felix
 Cui natura dedit, nullo renuente deorum.

428 excubans OV 430 exesaue van Veen 433 sub-
 temine F subtegmine LOV — arte FV arce LO 438 Cessat
Heinsius et Schrader Cesset Ch Cessit S 441 sabura L
 sabbura FOV Sabrata *Dausqueius* 443 primo S 446 As-
 sueras OV Assuetas LF 447 Laenas ChF laenas L leuas OV
 448 thysdrum L tysdrum F tisdum O tisebeum V 450 Car-
 talo Cm *Ep. 7* Castabo S Karthalo *Drakenborch (cf. I. 406)*
 Castulo *Schrader* — Nasidio Cm l. l. uasidio LFO uascidio V
 — harenae Cm l. l. 451 Pyrenes Cm l. l. tirenes OV
 452 furentis Ch 453 Laeli Cm l. l.

Ille foro auditus, cum dulcia soluerat ora, 455
 Aequabat Pyliae Neleia mella senectae.
 Ille, ubi suspensi patres, et curia uocem
 Posceret, ut cantu, ducebat corda senatus.
 Idem, cum subitum campo perstrinxerat auris
 Murmur triste tubae, tanto feruore ruebat 460
 In pugnam atque acies, ut natum ad sola liqueret
 Bella: nihil uitae peragi sine laude placebat.
 Tunc et furtiua tractantem proelia luce
 Deiecit Galam; sacris Carthaginis illum
 Supposito mater partu subduxerat olim, 465
 Sed stant nulla diu deceptis gaudia diuis.
 Tunc Alabim, Murrum atque Dracen demisit ad umbras,
 Femineo clamore Dracen extrema rogantem;
 Huius ceruicem gladio inter uerba precesque
 Amputat. absciso durabant murmura collo. 470
 At non ductori Libyco par ardor in armis.
 Frondosi collis latebras ac saxa capessit
 Auia, nec caedes extremaue damna mouebant
 Agminis. Italiam profugus spectabat et Alpis,
 Praemia magna fugae. tacitum dat tessera signum: 475
 Dimissa in collis pugna siluasque ferantur
 Dispersi et summam, quicumque euaserit, arcem
 Pyrenes culmenque petat. tum primus, honore
 Armorum exuto et parma celatus Hibera,
 In montis abit atque uolens palantia linquit 480
 Agmina. desertis Latius uictricia signa

455 foro] fero S — cum dulcia] dulci cum S — soluerat Ch
 solueret S 456 neleia LF uoleya O ueleia V — mella Cm
 Ep. 7 LF membra OV (T. p. 224) 458 ut Cm l. l. 459 subitae
 (tubae) uel subitas (auris) Heinsius 463 et furtiua ChLF
 e furtiua OV — luce OV luci ChL luo F e furtiuo — lustro
 Burmann e furtino — luo Gronov et Heinsius 467 Murrum Ch
 — tracen LOV tracem F — dimisit V 468 dracen FOV
 dacen L — rogantem] negantem Bothe morantem Thilo
 470 absciso Ch 471 in arma Bothe 477 artem S
 479 parma OV peruia L paruia F 480 uolens S uolans uulgo,
 quod prob. Blass

Immittit miles castris. non urbe recepta
 Plus ulla partum praedae tenuitque moratas
 A caede, ut Libycus ductor prouiderat, iras.
 Fluminei ueluti deprensus gurgitis undis, 485
 Auulsa parte inguinibus causaque pericli,
 Enatat intento praedae fiber auius hoste.
 Impiger occultis Poenus postquam abditur umbris,
 Saxosae fidens siluae, maiora petuntur
 Rursus bella retro et superari certior hostis. 490
 Pyrenes tumulo clipeum cum carmine figunt:
 HASDRUBALIS SPOLIUM GRADUIO SCIPIO UICTOR.

Terrore interea posito trans ardua montis
 Bebrycia populos armabat Poenus in aula,
 Mercandi dextras largus belloque parata 495
 Prodigere in bellum facilis. praemissa ferocis
 Augebant animos argenti pondera et auri,
 Parta metalliferis longo discrimine terris.
 Hinc noua complerunt haud tardo milite castra
 Uenales animae, Rhodani qui gurgite gaudent, 500
 Quorum serpit Arar per rura pigerrimus undae.
 Iamque, hieme affecta, mitescere coeperat annus.
 Inde, iter ingrediens rapidum per Celtica rura,
 Miratur domitas Alpīs ac peruia montis
 Ardua et Herculeae quaerit uestigia plantae 505
 Germanique uias diuinis comparat ausis.

Ut uero uentum in culmen, castrisque resedit
 Hannibalis: 'Quos Roma,' inquit, 'quos altius, oro,
 Attollit muros, qui post haec moenia fratri
 Uicta meo stent incolumes? sit gloria dextrae 510
 Felix tanta precor; neuē usque ad sidera adisse
 Inuideat laeuus nobis deus.' Agmine celso
 Inde alacer, qua munitum decliuīs ab alto

484 Accede OV — prouiderit Ch 488 abditur *Liuius*
 additur S 490 retro] uiro *Schrader* 498 Parta OV Parca LF
 499 Huic L 500 rodani F rhodan L rodan OV 508 altius]
 acius S, unde fort. acrius scribendum — quo R. i. quo celsius
Blass 511 neu quisquam *Heinsius* 512 deus om. O

Agger monstrat iter, properatis deuolat armis.
 Non tanto strepuere metu primordia belli; 515
 Nunc geminum Hannibalem, nunc iactant bina coire
 Hinc atque hinc castra, et pastos per prospera bella
 Sanguine ductores Italo coniungere Martem
 Et duplicare acies; uenturum ad moenia cursu
 Hostem praecipiti et uisurum haerentia porta 520
 Spicula, Elissaeis nuper contorta lacertis.

His super infrendens sic secum Oenotria Tellus:
 'Tantone, heu superi! spernor contempta furore
 Sidoniae gentis, quae quondam sceptrā timentem
 Nati Saturnum nostris considerare in oris 525
 Et regnare dedi? decima haec iam uertitur aestas,
 Ex quo proterimur; iuuenis, cui sola supersunt
 In superos bella, extremo de litore raptā
 Intulit arma mihi temeratisque Alpibus ardens
 In nostros descendit agros. quot corpora texi 530
 Caesarum, stratis totiens deformis alumnis!
 Nulla mihi floret bacis felicibus arbor;
 Immatura seges rapido succiditur ense;
 Culmina uillarum nostrum delapsa feruntur
 In gremium foedantque suis mea regna ruinis. 535
 Hunc etiam, uastis qui nunc sese intulit oris,
 Perpetiar, miseras quaerentem exurere belli
 Reliquias? tum me scindat uagus Afer aratro,
 Et Libys Ausoniis commendet semina sulcis,
 Ni cuncta, exultant quae latis agmina campis, 540
 Uno condiderim tumulo.' Dum talia uersat,
 Et thalamos claudit Nox atra deumque hominumque,
 Tendit Amyclaei praeceps ad castra nepotis.
 Is tum Lucanis cohibentem finibus arma

517 belli *Heinsius* 526 iam *om.* O 527 cui sola V
 sola cui LFO 533 rabido *Bothe* 534 ferentur F 535 regna]
 terga *Heinsius* 536 Hunc Ch Nunc LOV Num F — oris]
 armis *Ruperti* 537 bello *Drakenborch* 542 Ut *Bothe* —
 claudit LfV clausit O — hominumque deumque *uulgo*

Poenum uicini seruabat caespite ualli. 545
 Hic iuuenem aggreditur Latiae telluris imago:
 'Clausorum decus atque erepto maxima Romae
 Spes Nero Marcello, rumpe atque expelle quietem.
 Magnum aliquid tibi, si patriae uis addere fata,
 Audendum est, quod, depulso quoque moenibus hoste,
 Victores fecisse tremant. fulgentibus armis 551
 Poenus inundauit campos, qua Sena relictum
 Gallorum a populis seruat per saecula nomen.
 Ni propere alipedes rapis ad certamina turmas,
 Serus deletae post auxiliabere Romae. 555
 Surge, age, fer gressus. patulos regione Metauri
 Damnaui tumulis Poenorum atque ossibus agros.'
 His dictis abit atque abscedens uisa pauentem
 Attrahere et fractis turmas propellere portis.
 Rumpit flammato turbatus corde soporem 560
 Ac, supplex geminas tendens ad sidera palmas,
 Tellurem Noctemque et caelo sparsa precatur
 Astra ducemque uiae tacito sub lumine Phoeben.
 Inde legit dignas tanta ad conamina dextras.
 Quaque iacet superi Larinas accola ponti, 565
 Qua duri bello gens Marrucina fidemque
 Exuere indocilis sociis Frentanus in armis,
 Tum, qua uitiferos domitat Praetutia pubes,
 Laeta laboris, agros, et penna et fulmine et undis
 Hibernis et Achaemenio uelocior arcu 570
 Euolat. hortator sibi quisque: 'Age, perge, salutem
 Ausoniae ancipites superi et, stet Roma cadatne,
 In pedibus posuere tuis,' clamantque ruuntque.
 Hortandi genus — acer hauet praecedere ductor.

545 ual, *sed i. marg.* ualli F uallis L uallum OV
 548 Nero] uero S 549 fata *scr.* fatis S uires *Ruperti* —
 te addere fastis *Blass* 554 turmas] pugnas L 555 deletae LO
 delectae F dilectae V 556 metauri FOV Matauri ChL
 (*cf. VII. 486*) 558 abscedens Cm *Ep. 4* descendens O
 561 At L 563 lumine LO limine FV 570 Achaemenio
 Cm *Ep. 4* 572 cadatne O cadatue LFV 573 clamatue O
 — ruuntue OV 574 hauet *scr.* habet S (*cf. I. 61*)

Illum augent cursus annisi aequare sequendo 575
Atque indefessi noctemque diemque feruntur.

At Roma, aduersi tantum mala gliscere belli
Accipiens, trepidare metu nimiumque Neronem
Sperauisse queri, atque uno sibi uulnere posse
Auferri restantem animam. non arma nec aurum 580

Nec pubem nec, quem fundat, superesse cruorem.

Scilicet Hasdrubalem inuadat, qui ad proelia soli
Hannibali satis esse nequit? iam rursus, ubi arma

Auertisse suo cognorit deuia uallo,

Haesurum portis Poenum; uenisse, superbo 585

Qui fratri certet, cui maxima gloria cedat

Urbis deletae: fremit amens corde sub imo

Ordo patrum ac magno interea meditatur amore

Seruandi decoris, quonam se fine minanti

Seruitio eripiat diuosque euadat iniquos. 590

Hos inter gemitus obscuro noctis opacae

Succedit castris Nero, quae coniuncta feroci

Liuius Hasdrubali uallo custode tenebat.

Belliger is quondam scitusque accendere Martem

Floruerat primo clarus puginator in aeuo. 595

Mox falso laesus non aequi crimine uulgi,

Secretis ruris tristes absconderat annos.

Sed, postquam grauior moles terrorque periclo

Poscebat propiore uirum, reuocatus ad arma

Tot caesis ducibus, patriae donauerat iram. 600

At non Hasdrubalem fraudes latuere recentum
Armorum, quamquam tenebris Nox texerat astus.

575 augent] ardent uel urgent *Heinsius* 577 Atque S — tantum mala V tantum et mala LF0, unde tantum en mala *Lefebure*
579 Spirauisse *Heinsius* 581 ne quem S — fundat S fundant uulgo
582 inuadat Cm Ep. 4 — qui deest in S — proelia Cm l. l.
585 poenum OV penum L plenum F 586 cedet S 587 tremit uel premit *Schrader* — imo Cm Ep. 4 LF uno OV 589 quonam Cm l. l. 592 nero LV uero FO 594 Belligeris Cm l. l. LV B. his FO 596 aequi Cm l. l. 597 Secretis ruris Cm l. l. 600 donauerat Cm l. l. LF deuouerat OV (T. p. 224) 601 At OV Ac LF — repentum *Heinsius* nitentum *Schrader*

Pulueris in clipeis uestigia uisa mouebant
 Et — properi signum accursus — sonipesque uirique
 Substricti corpus; bis cantans bucina signum 605
 Praeterea gemino prodebat iuncta magistro
 Castra regi. uerum, fratri si uita supersit,
 Qui tandem licitum socias coniungere uires
 Consulibus? sedenim solum, dum uera patescant,
 Cunctandi restare dolum Martemque trahendi. 610
 Nec consulta fugae segni formidine differt.

Nox, somni genetrix, mortalia pectora curis
 Purgarat, tenebraeque horrenda silentia alebant:
 Eremit, suspensa ferens uestigia, castris
 Et muta elabi tacito iubet agmina passu. 615
 Illunem nacti per rura tacentia noctem
 Accelerant uitantque sonos; sed percita falli
 Sub tanto motu Tellus nequit. implicat actas
 Caeco errore uias umbrisque fauentibus arto
 Circumagit spatio sua per uestigia ductos. 620
 Nam, qua curuatas sinuosis flexibus amnis
 Obliquat ripas refluoque per aspera lapsu
 In sese redit, hac, casso ducente labore,
 Exiguum inuoluunt frustratis gressibus orbem,
 Inque errore uiae tenebrarum munus ademptum. 625

603 mouebant **Cm l. l. S** monebant *uulgo* 604 Et properi
 signum accursus *Col. teste Dausqueio (T. p. 203) — propere S*
 605 cantans *Thilo* clarum **S** claro — signo *Blass* — Stricti
 corpus bis clarum quoque buccina signum **Ch**, unde *Stricti*
 corpus: bis clara bucina uoce — prodebat *Bachrens in Bursiani*
annall. 1877 p. 224 606 prodebat *Thilo* prodebant **S**
 609 patescant **ChLF** patescunt **OV** 611 formidine] torpedine
Bothe 612 somni] sonum **F** 614 Eremit **ChF** Eripit **LO**
 Eripuit **V** Erupit *uulgo* 615 multa **S** (cf. X. 638) 616 Illunem **Ch**
 In lumen **S** 617 uitantque sonos **Cm Ep. 4** uitant sonos,
sed m. 2 suprascr. que et socios **F** uitant socios **LOV** uitant
 sonitus *Barth* 618 Tellus *Thilo* tellus *uulgo* 619 fauen-
 tibus *Thilo* ferentibus **S** fluentibus *Bothe* tegentibus *Blass*
 621 sinuosis **Ch** 623 hac] ac **F** 624 Exiguum] Irriguum
Heinsius

Lux surgit panditque fugam. ruit acer apertis
 Turbo equitum portis, atque omnis ferrea late
 Tempestas operit campos. nondum arma manusque
 Permixtae, iam tela bibunt praemissa cruorem.
 Hinc, iussae Poenum fugientem sistere, pennae 630
 Dictaeae uolitant; hinc lancea turbine nigro
 Fert letum cuicumque uiro, quem prenderit ictus.
 Deponunt abitus curam trepidique coactas
 Constituunt acies et spes ad proelia uertunt.

Ipse inter medios — nam rerum dura uidebat — 635
 Sidonius ductor, tergo sublimis ab alto
 Quadrupedantis equi, tendens uocemque manusque:
 'Per decora, extremo uobis quaesita sub axe,
 Per fratris laudes oro, uenisse probemus
 Germanum Hannibalis; Latio Fortuna laborat 640
 Aduersis documenta dare atque ostendere, quantus
 Uerterit in Rutulos domitor telluris Hiberæ,
 Suetus ad Herculeas miles bellare columnas.
 Forsitan et pugnas ueniat germanus in ipsas.
 Digna uiro, digna, obtestor, spectacula pleno 645
 Corporibus properate solo. quicumque timeri
 Dux bello poterat, fratri iacet; unica nunc spes,
 Et poena et latebris infracto Liuius aeuo
 Damnatum offertur uobis caput. ite, agite, oro,
 Sternite ductorem, cum quo concurrere fratri 650
 Sit pudor, et turpi finem donate senectæ.'

626 surgit *Bothe* urget *S* — ater *OV* 629 praemissa
Cm Ep. 4 631 Dictaeae *Cm l. l.* — lancea] lenta *F* 632 pren-
 derit *Cm l. l. L* prendit *F* prendidit *OV (T. p. 222. 225. 242)*
 633 abitus *FV* habitus *LO* 634 Constituunt *Cm l. l.* 635 uide-
 bat] iuebant *Heinsius* 636 albo *Schrader* 637 intendens
Heinsius 641 Aduersi *L* 644 ueniat *Ch* ueniet *V* 645 uiro]
 uiri, o *Heinsius* 648 Et poena et latebris *Modius* Et poena
 latebris *Cm Ep. 10* E pene lateribus *L* E poneae (*an pone ac?*)
 latebris, *sed m. 2 suprascr.* lateribus *F* E poeno lateribus *O*
 Et pene lateribus *V (T. p. 243)* Ex poenae latebris *Barth*
 649 caput *deest in S* 651 turpi *Modius* turpis *S in Col.*
cubabat uocabulum in litura teste Modio Ep. 10

At contra Nero: 'Quid cessas cluisse labores
 Ingentis belli? pedibus tibi gloria, miles,
 Parta ingens. nunc accumula coepta ardua dextra.
 Heu temere abducto liquisti robore castra, 655
 Ni factum absoluit uictoria. praecipe laudem.
 Aduentu cecidisse tuo memorabitur hostis.'

Parte alia, insignis nudatis casside canis,
 Liuius: 'Huc, iuuenes, huc me spectate ruentem
 In pugnas. quantumque meus patefecerit ensis, 660
 Tantum intrate loci; et tandem praecrudite ferro
 Iam nimium patulas Poenis grassantibus Alpibus.
 Quod ni ueloci prosternimus agmina Marte,
 Et fulmen subitum Carthaginis Hannibal adsit, 664
 Qui deus infernis quemquam nostrum eximat umbris?'
 Hinc, galea capite accepta, dicta horrida ferro
 Sancit et, obtectus senium, fera proelia miscet.
 Illum, per cuneos et per densissima campi
 Corpora tot dantem leto, quot spicula torsit,
 Turbati fugere Macae, fugere feroces 670
 Autololes Rhodanique comas intonsa iuuentus.

Fatidicis Nabis ueniens Hammonis harenis
 Improba miscebat securus proelia fati,
 Ceu tutante deo; ac patriis spolia Itala templis
 Fixurum uano tumidus promiserat ore. 675
 Ardebat gemma Garamantide caerula uestis,
 Ut cum sparsa micant stellarum lumina caelo,
 Et gemmis galeam clipeumque accenderet auro.
 Casside cornigera dependens infula sacros
 Prae se terrores diuumque ferebat honorem. 680

652 Nero] uero O — cluisse Cm l. l. clussisse F 655 ab-
 ducto, ut con. Modius F abducta L adducte O aducte V —
 liquisti Cm Ep. 10 LF rupisti OV (T. p. 225) 656 praecipe S
 praeripe uulgo 658 nudatus F 660 patefecerit V pre-
 fecerit LFO 664 Hannibal] adniba (!) F 666 Hinc FV
 Hic O In L 669 dantem] tandem F 674 Itala templis
 Cm Ep. 10 679 conigera Heinsius — infula LV insula FO
 680 diuique (sc. Hammonis) Lefebure

Arcus erat pharetraeque uiro atque incocta cerastis
 Spicula, et armatus peragebat bella ueneno.
 Necnon, cornipedis tergo de more repostus,
 Sustentata genu per campum pondera conti
 Sarmatici prona aduersos urgebat in hostis. 685
 Tum quoque transfixum telo per membra, per arma
 Consulis ante oculos magno clamore Sabellum
 Asportabat ouans et ouans Hammona canebat.
 Non tulit hanc iram tantosque in corde tumores
 Barbarico senior telumque intorsit et una 690
 Praedam animamque simul uictori uictor ademit.

Assilit, audito tristis clamore ruinae,
 Hasdrubal, et coeptantem Arabum raptare perempto
 Gemmiferi spoliū cultus auroque rigentis
 Exuuias iaculum a tergo perlibrat ad ossa. 695
 Iam correpta miser geminis uelamina palmis
 Carpebat propere et trepidos nudauerat artus.
 Concidit ac sacras uestes atque aurea fila
 Reddidit exanimo, spoliatum lapsus in hostem.
 At Canthus Rutilum, Canthus possessor harenae, 700
 Qua celebre inuicti nomen posuere Philaeni,
 Ditem ouium Rutilum obtruncat, cui mille sub altis
 Lanigeræ balant stabulis. ipse, otia molli
 Exercens cura, gelido nunc flumine soles
 Frangebat nimios pecori, nunc laetus in herba 705
 Tondebat niueae splendentia uellera lanae,
 Aut, pecus e pastu cum sese ad tecta referret,
 Noscentis matres spectabat ouilibus agnos.

681 erant *Heinsius* 684 Sustentata V Sustenta LO
 Substanta F 686 Tum quoque Cm *Ep. 10* Tantum quoque LF
 Tantum OV (*T. p. 222. 242*) 692 Assilit Cm l. l. Adstitit O
 693 arabum S Atabum *uulgo, quod prob. Bentley* 697 trepi-
 dos S tepidos Cd (*T. p. 214*) 698 ac] et O 700 rutilum LFV
 rutilum O 700—702—uerba Canthus p. — Rutilum *desunt*
in OV (T. p. 217. 240) 701 Philaeni Cd 702 ouium Cm
Ep. 10 707 e] a L — tecta] saepta *Heinsius* 708 Poscentes
 matrem *Heinsius* — pectebat uel claudibat *Schrader*

Occubuit clipei transfixo proditus aere
 Et sero ingemuit stabulis exire paternis. 710
 Acrius hoc Italum pubes incurrit et urget:
 Ut torrens, ut tempestas, ut flamma corusci
 Fulminis, ut Borean pontus fugit, ut caua currunt
 Nubila, cum pelago caelum permiscuit Euris.
 Procerae stabant, Celtarum signa, cohortes, 715
 Prima acies; hos impulsu cuneoque feroci
 Laxat uis subita; et fessos errore uiarum
 Nec soli faciles longique laboris anhelos
 Auertit patrius genti pauor. addere tergo
 Hastas Ausonius teloque instare sequaci 720
 Nec donare fugam. cadit uno uulnere Thyrmis,
 Non uno Rhodanus; profligatumque sagitta
 Lancea deturbat Morinum et iam iamque cadentem.
 Cedentis urget, totas largitus habenas,
 Liuius acer equo et turmis abeuntibus infert 725
 Cornipedem. tunc auersi turgentia colla
 Disicit ense Mosae. percussit pondere terram
 Cum galea ex alto lapsum caput, at residentem
 Turbatus rapuit sonipes in proelia truncum.
 Hic Cato — nam medio uibrarat et ipse tumultu —: 730
 'Si, primas,' inquit, 'bello cum amisimus Alpes,
 Hic iuueni oppositus Tyrio foret, hei mihi quanta
 Cessauit Latio dextra, et quot funera Poenis
 Donarunt prauis suffragia tristia campi.'
 Iamque inclinabant acies, cunctisque pauorem 735
 Gallorum induerat pauor, et. Fortuna ruebat

710 exire **S** exisse *uulgo* — parentis **Ch** 713 boream **F**
 — borea pontus furit *Heinsius* 717 uis subita **Ch** 718 solis
Lefebure — Ac solui faciles *Dausqueius* 721 Thyrmis **ChF**
 thyrens **L** thirus **OV** Turus *Cellarius* 722 sagitta *Lefebure*
 sagittae **S** proclinetumque sagitta *Schrader* 726 turgentia]
 fugientia *Heinsius* 727 Disicit *scr. cum Heinsio* Destitit **S**
 Deripit *Lefebure* Diripit *Ruperti* Demetit *Blass* (cf. *IV. 213*,
V. 286) 728 at **ChLF** ac **OV** 730 uibrarat **S** uibrabat *uulgo*
 732. 733 *uerba* hei — dextra *desunt in OV* (*T. p. 240*)
 735 cuneisque *Heinsius*

Sidonia; ad Rutulos Uictoria uerterat alas.
 Celsus, ceu prima refflorescente iuuenta,
 Ibat consul, ouans maior maiorque uideri.
 Ecce, trahens secum canentem puluere turmam, 740
 Ductor Agenoreus subit, intorquensque lacertis
 Tela, sònat: 'Cohibete fugam. cui cedimus hosti?
 Nonne pudet? conuersa senex marcentibus annis
 Agmina agit; nunc, quaeso, mihi nunc dextera in armis
 Degenerat, nostrique piget? mihi Belus auorum 745
 Principium, mihi cognatum Sidonia Dido
 Nomen, et ante omnis bello numerandus Hamilcar
 Est genitor; mihi, cui cedunt montesque lacusque
 Et campi atque amnes, frater; me magna secundum
 Carthago putat Hannibali; me Baetis in oris 750
 Aequant germano passae mea proelia gentes.'
 Talia dum memorat, medios ablatus in hostis,
 Ut noua conspecti fulserunt consulis arma,
 Hastam praepropero nisu iacit. illa per oras
 Aerati clipei et loricae tegmina summo 755
 Incidit haud felix umero parceque petitem
 Perstrinxit corpus nec multo tincta cruore;
 Uana sed optanti promisit gaudia Poeno. —
 Turbati Rutuli, confusaque pectora uisu
 Terrifico. tunc increpitans conamina consul: 760
 'Femineis laesum uana inter cornua corpus
 Unguibus, aut palmis credas puerilibus ictum.
 Ite, docete, uiri, Romanae uulnera suerint

737 Rutilos **Ch** — uerterat **V** uerteret **LFO** 743 annis **Ch**
 744 nunc — nunc] num — num *Heinsius* 747 mirandus **O**
 belli memorandus *uel* Belo adnumerandus *Heinsius* 748 Est **LV**
 Et **FO** 750 baetis **FO** betis **V** bethis **L** 751 Aequat **Ch**
 752 ablatus **OV** ablatis **LF** 755 tegmine **O** 757 Prae-
 strinxit *Lefebure* 760 tunc **LFV** nunc **O** tum *uulgo* 761 uana
 inter cornua] u. i. carmina *Gronov* u. i. crimina *uel* uano
 conamine *uel* u. certamine *Dausqueius* uana inter iurgia *Liui-*
neius et Barth probb. Bentley et Blass, sed cf. cornua tollere
in aliquem, cornua sumere, c. obuerrere alicui aliaque id genus
 763 docere **S**

Quanta afferre manus.' Tum uero effunditur ingens
Telorum uis, et densa sol uincitur umbra. 765

Iamque per extentos alterna strage uirorum
Corpora fusa iacent campos, demersaque in undam
Iunxerunt cumulo crescente cadauera ripas.

Ut, cum uenatu saltus exercet opacos
Dictynna et laetae praebet spectacula matri, 770

Aut Cynthi nemora excutiens aut Maenala lustrans,
Omnis Naiadum plenis comitata pharetris

Turba ruit, striduntque sagittiferi goryti.

Tum per saxa ferae perque ipsa cubilia fusae,
Per uallis fluuiosque atque antra uirentia musco 775

Multa strage iacent. exultat uertice montis

Gratam perlustrans oculis Latonia praedam.

Audito ante alios senioris uulnere, rumpit
Per medios Nero saeuus iter, uisaeque uirorum 779

Aequali pugna: 'Quid enim, quid deinde relictum est
Italiae fatis? hunc si non uincitis hostem,

Hannibalem uincetis?' ait. Ruit ocius amens

In medios; Tyriumque ducem inter prima frementem
Agmina ut aspexit, rabidi ceu belua ponti,

Per longum sterili ad pastus iactata profundo, 785

Cum procul in fluctu piscem male saucia uidit,

Aestuatur et, lustrans nantem sub gurgite praedam,

Absorbet late permixtum piscibus aequor.

Non telo mora, non dictis. 'Haud amplius,' inquit,

'Elabere mihi. non hic nemora auia fallent 790

Pyrenes, nec promissis frustrabere uanis,

Ut quondam terra fallax deprensus Hibera

Euasti nostram mentito foedere dextram.'

767 demersaque Cm *Ep.* 10 diuersaque O 771 Cynthi
Schrader pindi S 773 ruunt Cc *Em.* I. 6 (*T.* p. 197) —
striduntque sagittiferi coryti Cm *Ep.* 10 et Cc *Em.* I. 6 774 et
per ipsa O 775 antra] atra S 776 exulta L 777 Gratam
perlustrans Cm et Cc ll. ll. LF Et latam perlustrans OV (*T.* p. 224)
780 est om. O 785 sterili pastus sectata Blass 788 late]
lete LO (*cf.* XVI. 519) lattae corr. in laetae F l...V 792 de-
pressus OV

Haec Nero et intorquet iaculum; nec futilis ictus.
 Nam latere extremo cuspis librata resedit. 795
 Inuadit stricto super haec interritus ense
 Collapsique premens umbone trementia membra:
 'Si qua sub extremo casu mandata referri
 Germano uis forte tuo, portabimus,' inquit.
 Contra Sidonius: 'Leto non terreor ullo. 800
 Utere Marte tuo, dum nostris manibus adsit
 Actutum uindex. mea si suprema referre
 Fratri uerba paras, mando: Capitolia uictor
 Exurat cinerique Iouis permisceat ossa
 Et cineres nostros.' Cupientem annectere plura 805
 Feruentemque ira mortis transuerberat ense
 Et rapit infidum uictor caput. agmina fuso
 Sternuntur duce, non ultra fidentia Marti.

Iamque diem solisque uias nox abstulit atra,
 Cum uires parco uictu somnoque reducant; 810
 Ac, nondum remeante die, uictricia signa,
 Qua uentum, referunt clausis formidine castris.
 Tum Nero, procera sublimia cuspide portans
 Ora ducis caesi: 'Cannas pensauimus,' inquit,
 'Hannibal, et Trebiam et Thrasymenti litora tecum 815
 Fraterno capite. i, duplica nunc perfida bella
 Et geminas accerse acies. haec praemia restant,
 Qui tua tramissis optarint Alpibus arma.'
 Compressit lacrimas Poenus minuitque ferendo
 Constanter mala et inferias in tempore dignas 820
 Missurum fratri clauso commurmurat ore.
 Tum, castris procul amotis, aduersa quiete
 Dissimulans, dubia exclusit certamina Martis.

795 librata ChLF uibrata OV 802 Actutus OV 805 Ut s
 — annectere] aduertere V 809 uias s uices *uulgo* solisque
 iubar *Heinsius* 813 nero F uero LOV 816 i duplica]
 duplicia L — perfida] feruida O 822 auersa V 823 dubii
Heinsius

SILI ITALICI
P U N I C O R U M

LIBER SEXTUS DECIMUS.

Bruttia maerentem casus patriaeque suosque
 Hannibalem accepit tellus. hic aggere saeptus
 In tempus posita ad renouandum bella coquebat:
 Abditus ut silua, stabulis cum cessit adeptis,
 Amisso taurus regno gregis auia clauso 5
 Molitur saltu certamina iamque feroci
 Mugitu nemora exterret perque ardua cursu
 Saxa ruit; sternit siluas rupesque lacessit
 Irato rabidus cornu; tremit omnis ab alto
 Prospectans scopulo pastor noua bella parantem. 10
 Sed uigor, hausurus Latium, si cetera Marti
 Adiumenta forent, praua obtrectante suorum
 Inuidia, reuocare animos ac stare negata
 Cogebatur ope et senio torpescere rerum.
 Parta tamen formido manu et tot caedibus olim 15
 Quaesitus terror uelut inuiolabile telis
 Seruabant sacrumque caput; proque omnibus armis
 Et castrorum opibus dextrisque recentibus unum
 Hannibalis sat nomen erat. tot dissona lingua
 Agmina, barbarico tot discordantia ritu 20
 Corda uirum mansere gradu, rebusque retusis
 Fidas ductoris tenuit reuerentia mentes.

Nec uero Ausonia tantum se laetus agebat
 Dardanidis Mauors; iam terra cedit Hibera

1 Bruttia **V** Bructia **LF** Bruccia **O** 4 cessit **OV** cesset **LF**
 9 rabidus **ChLF** rapidus **OV** 11 hausurus **ChOV** ausurus **LF**,
 sed in **L** h m. 1 *supraser.* 13 ac stare *Liuiueius et Gronov*
 agitare **S** — Inuidia reuocari (*sc. coepit*): animos agitare
 negata **C. o.** *Ruperti* 15 olim *deest in O* 19 linguis *Ruperti*
 21 retrusis **OV**

Auriferis tandem Phoenix depulsus ab aruis. 25
 Iam Mago, exutus castris, agitante pauore
 In Libyam propero tramisit caerulea uelo.

Ecce aliud decus, haud uno contenta fauore,
 Nutribat Fortuna duci. nam concitus Hannō
 Aduentabat, agens crepitantibus agmina caetris 30
 Barbara, et indigenas serus raptabat Hiberos.
 Non ars aut astus belli uel dextera deerat,
 Si non Scipiadae concurreret. omnia ductor
 Magna adeo Ausonius maiori mole premebat:
 Ut Phoebe stellas, ut fratris lumina Phoeben 35
 Exuperant montisque Atlas et flumina Nilus,
 Ut pater Oceanus Neptunia caerulea uincit.

Uallantem castra — obscuro nam uesper Olympo
 Fundere non aequam trepidanti coeperat umbram —
 Aggreditur Latius rector, subitoque tumultu 40
 Caeduntur passim coepti munimina ualli
 Imperfecta. supercontexere herbida lapsos
 Pondera, et in tumuli concessit caespes honorem.

Uix uni mens digna uiro, nouisse minores
 Quam deceat pretiumque operis sit tradere famae. 45
 Cantaber ingenio membrorum et mole timeri
 Uel nudus telis poterat Larus. hic fera gentis
 More securigera miscebat proelia dextra.
 Et, quamquam fundi se circum pulsa uideret
 Agmina, deleta gentilis pube cateruae, 50
 Caesarum implebat solus loca; seu foret hostis
 Comminus, expleri gaudebat uulnere frontis

28 uno Ch deest in S, sed in F paruo suprascr. et in
 marg. l. primo (T. p. 233) 30 crepitantibus Cm' Ep. 19
 crepidantibus Ch (T. p. 211) 31 captabat O 32 deerat LO
 derat F (cf. XI. 38) V 33 omnia Cm l. l. omina V agmina
 uulgo 34 Magnum Heinsius 35 fratri S 36 athlas S
 — et Ch ut S 39 crepitanti OV — umbra S 42 super-
 contexere V super contexere LFO super texerunt Heinsius
 44 Uis OV 46 ingenti membrorum mole Heinsius 47 teli
 idem 49 postquam O — sese S

Aduersae; seu laeua acies in bella uocaret,
 Obliquo telum reflexum Marte rotabat.
 At, cum pone ferox auersi in terga ueniret 55
 Victor, nil trepidans retro iactare bipennem
 Callebat, nulla belli non parte timendus.
 Huic ducis inuicti germanus turbine uasto
 Scipio contorquens hastam, cudone comantis
 Disiecit crinis. namque altius acta cucurrit 60
 Cuspis, et elata procul est eiecta securi.
 At iuuenis, cui telum ingens accesserat ira,
 Barbaricam assiliens magno clamore bipennem
 Incutit. intremuere acies, sonuitque per auras
 Pondere belligero pulsati tegminis umbo. 65
 Haud impune quidem. remeans nam dextera ab ictu
 Decisa est gladio ac dilecto immortua telo.
 Qui postquam murus miseris ruit, agmina concors
 Auertit fuga confestim dispersa per agros.
 Nec pugnae species, sed poenae tristis imago 70
 Illa erat, hinc tantum caedentum atque inde ruentum.
 Per medios Hannon, palmas post terga reuinctus,
 Ecce trahebatur lucemque — heu dulcia caeli
 Lumina! — captius lucem inter uincla petebat.
 Cui rector Latius: 'Tanta, en, qui regna reposcant, 75
 Quis cedat toga et armiferi gens sacra Quirini,
 Seruitio si tam faciles, cur bella refertis?'
 Haec inter celerare gradum, coniungat ut arma,
 Hasdrubalem ignarum cladis praenuntius affert
 Explorator eques. raptat dux obuia signa 80
 Ac, postquam optatam laetus contingere pugnam
 Uidit et ad letum magno uenientia cursu.
 Agmina, suspiciens caelum: 'Nil amplius,' inquit,

53 laeua] lata *Bothe* 54 refluxum *Ch* reflexus *Lefebure*
 55 *Ac L* — pone *Cm Ep. 19* — auersa *Heinsius* 60 crinis *OV*
 trinis *LF* cristas *Blass* 61 reiecta *Heinsius* deiecta *Lefebure*
 67 dilecto] directo *uel* adducto *Heinsius* 68 consors *idem*
 71 caedentum *Ch* cedentum *LFV* cadentum *O* 75 en *OV*
 heu *LF* 81 *Ac Ch At O* 83 nil *LF* nihil *OV*

‘Uos hodie posco, superi. protraxtis ad arma
 Quod profugos, satis est. in dextra cetera nobis 85
 Uota, uiri; rapite, ite, precor. uocat ecce furentis
 Hinc pater, hinc patruus. gemina o mihi numina belli,
 Ducite, adeste; sequor. dignas spectabitis, aut me
 Praescia mens fallit, uestro iam nomine caedes.
 Nam quis erit tandem campis telluris Hiberæ 90
 Bellandi modus? en umquam lucebit in orbe
 Ille dies, quo te armorum, Carthago, meorum
 Aspiciam sonitus admotaque bella trementem?’

Dixerat, et raucus stridenti murmure clangor
 Increpuit; tonuere feris clamoribus astra. 95
 Concurrunt; quantumque rapit uiolentia ponti
 Et Notus et Boreas et inexorabilis Auster,
 Cum mergunt plenas tumefacta sub aequora classes;
 Aut cum letiferos accendens Sirius ignes,
 Torret anhelantem saeuis ardoribus orbem; 100
 Tantum acies hominumque ferox discordia ferro
 Demetit. haud ullus terrarum aequarit hiatus
 Pugnarum damna; aut strages per inhospita lustra
 Umquam tot dederit rabies horrenda ferarum.
 Iam campi uallesque madent, hebetataque tela. 105
 Et Libys occubuerunt et amantes Martis Hiberi.
 Stat tamen una loco perfossis debilis armis
 Luctaturque acies, qua concutit Hasdrubal hastam.
 Nec finem daret ille dies animosaque uirtus,
 Ni perlapsa uiro loricae tegmine harundo 110
 Et parco summum uiolasset uulnere corpus
 Suasissetque fugam. rapido certamina linqvit
 In latebras euectus equo noctisque per umbram
 Ad Tartessiacos tendit per litora portus.

84 protraxtis Ch protractis S 85 profugos Ch 86 ite]
 ire Bothe 93 sonitus] tonitrus Heinsius — bella] tela Schrader
 97 It nothus L Edonus Bothe 103 aut] haud Lefebure
 109 illa OV 110 uiro Ch — tegmina Liuiineius tegmen
 Dausqueius 111 uiolasset] libasset Heinsius 113 auectus
 Heinsius et Lefebure

Proximus in pugna ductori Marte manuque 115
 Regnator Nomadum fuerat; mox foedere longo
 Cultuque Aeneadum nomen Masinissa superbum.
 Huic fesso, quos dura fuga et nox suaserat atra,
 Carpentī somnos subitus rutilante coruscum
 Uertice fulsit apex, crispamque inuoluere uisa est 120
 Mitis flamma comam atque hirta se spargere fronte.
 Concurrunt famuli et serpentis tempora circum
 Festinant gelidis restinguere fontibus ignes.
 At grandaeva, deum praenoscens omina, mater:
 'Sic, sic, caelicolae; portentaque uestra secundi 125
 Condite,' ait. 'duret capiti per saecula lumen.
 Ne uero, ne, nate, deum tam laeta pauesce
 Prodigia aut sacras metue inter tempora flammās.
 Hic tibi Dardaniae promittit foedera gentis,
 Hic tibi regna dabit, regnis maiora paternis, 130
 Ignis et adiunget Latiis tua nomina fastis.'
 Sic uates, iuuenisque animum tam clara mouebant
 Monstra, nec a Poenis ulli uirtutis honores,
 Hannibal ipse etiam iam iamque modestior armis.
 Aurora obscuri tergebat nubila caeli 135
 Uixque Atlantiadum rubefecerat ora sororum:
 Tendit in Ausonios et adhuc hostilia castra.
 Atque, ubi se uallo intulerat, ductorque benigno
 Accepit Latius uultu, rex talibus infit:
 'Caelestum monita et sacrae responsa parentis 140
 Disque tua, o Rutulum rector, gratissima uirtus
 Auulsum Tyriis huc me duxere uolentem.
 Si tibi non segnes tua contra fulmina saepe

117 masinissa V massinissa LF massimissa O Masanissa
Dausqueius aliquē 118 Hinc OV — dura] cruda *Heinsius*
 — fugae *Schrader* 123 restringere OV 124 Ac S —
 omina V omnia LFO 125 Sic sic, ut ed. *Marsus*, LFV Sic O
 Sic sit edd. *pleraeqe* 126 dure S 127 tam LF tum O tu V
 131 latiis OV latus LF — fastis Cm *Ep.* 74 fatis LOV fatus F
 134 armis] annis *Bentley* 136 sororum Cm *Ep.* 74 137 in S
 ad *uulgo*

Uisi stare sumus, dignam te, nate Tonantis,
 Afferimus dextram. nec nos aut uana subegit 145
 Incertae mentis leuitas et mobile pectus,
 Aut spes et laeti sectamur praemia Martis;
 Perfidiam fugio et periuram ab origine gentem.
 Tu, quando Herculeis finisti proelia metis,
 Nunc ipsam belli nobiscum inuade parentem. 150
 Ille tibi, qui iam gemino Laurentia lustrò
 Possedit regna et scalas ad moenia Romae
 Admouet, in Libyam flammis ferroque trahendus.
 Sic Nomadum ductor. tunc dextra Scipio dextram
 Amplexus: 'Si pulchra tibi Mauorte uidetur, 155
 Pulchrior est gens nostra fide. dimitte bilinguis
 Ex animo socios. magna hinc te praemia clarae
 Uirtutis, Masinissa, manent. citiusque uel armis,
 Quam gratae studio uincetur Scipio mentis.
 Cetera quae Libyam portari incendia suades, 160
 Expediet tempus. nec enim sunt talia rerum
 Non meditata mihi, et mentem Carthago fatigat.
 Hinc iuueni dona insignem uelamine picto
 Dat chlamydem stratumque ostro, quem ceperat ipse
 Deiecto uictor Magone animique probarat, 165
 Cornipedem; tum, qua diuum libabat ad aras
 Hasdrubal, ex auro pateram galeamque comantem.
 Exin, firmato sociali foedere regis,
 Uertendas agitat iam nunc Carthaginis arces.
 Massylis regnator erat ditissimus oris 170
 Nec nudus uirtute Syphax; quo iura petebant
 Innumerae gentes extremaque litore Tethys.

145 nos **LO** uos **FV** 150 Nunc] Hanc *edd. nonnullae*
 Hinc *Liwineius* 151 tergemino *Dausqueius* 157 hic
Liwineius — clarae **O** dare **LFV** 158 masinissa **FV** massi-
 nissa **LO** 159 gratae **Cm Ep. 19** 160 quae] quod *Blass*
 — Libyam **S** in Libyam *uulgo* Libyae *Heinsius* 163 uelamine]
 subtemine *Schrader* 165 animique **Cm Ep. 19 LF** aumque **OV**
 166 tum **Cm l. l.** 168 formato **OV**, sed in **V** i *suprascr.* —
 sociati *Heinsius prob. Ruperti* 171 quo] quem *Schrader*
 172 gentis **S**

Multa uiro terra ac sonipes et belua, terror
 Bellorum, nec non Marti delecta iuuentus.
 Nec foret, aut ebore aut solido qui uinceret auro 175
 Gaetulisue magis fucaret uellus aenis.
 Has adiungere opes audius reputansque laborem,
 Si uertat rex ad Poenos, dare uela per altum
 Imperat atque animo iam tum Africa bella capessit.
 Uerum ubi peruentum, et portus tenere carinae, 180
 Iam, trepida fugiens per proxima litora puppe,
 Hasdrubal afflictis aderat noua foedera quaerens
 Rebus et ad Tyrios Massylia signa trahebat.

Audito pariter populorum in regna duorum
 Aduenisse duces, qui tota mole laborent 185
 Disceptentque armis, terrarum uter imperet orbi,
 Celsus mente Syphax acciri in tecta benigne
 Imperat et tanto regni se tollit honore.

Tum laetos uoluens oculos aduersa per ora,
 Sic Latium affatur iuuenem ac prior incipit ultro: 190

‘Quam te, Dardanide pulcherrime, mente serena
 Accipio intueorque libens! quamque ora recordor
 Laetus Scipiadae! reuocat tua forma parentem.
 Nam repeto, Herculeas Erythia ad litora Gades
 Cum studio pelagi et spectandis aestibus undae 195
 Uenissem, magnos uicina ad flumina Baetis
 Ductores miro quodam me cernere amore.

Tum mihi dona uiri praeda delecta tulere,
 Arma simul regnoque meo tum cognita primum
 Cornipedum frena atque arcus, quis cedere nostra 200
 Nunc norunt iacula, et ueteris tribuere magistros

175 foret] fuit *Liuiineius* — Nec tereti aut ebore *Heinsius*
 176 aenis Cd (cf. VII. 642) 179 Africa Cm *Ep.* 19 190 ac]
 et L 191 dardanide S Dardanida uulgo 194 erythia LF
 erichia OV Erythrea uel Erythraea uulgo Erithea Scaliger
 196 baetis FO betis L bethis V (cf. XV. 750) 197 quodam LF
 quondam OV 200 Cornipedem S 201 Nunc norunt Schrader
 Non norunt S Non nolint Gronov Iam uel Tum norant Blass
 — qui cedere nostro Non norint iaculo *Heinsius* qui cedere
 nostris Non norint iaculis *Lefebure*

Militiae, qui dispersas sine lege cæteruas
 Uestro formarent ritu ad certamina Martis.
 Ast ego, cum contra, nostris quae copia regnis,
 Nunc auri ferrem, niuei nunc munera dentis, 205
 Nil ualui precibus. solos sibi cepit uterque,
 Quos cohibebat ebur uaginae sectilis, enses.
 Quare, age, laetus haue nostros intrare penatis
 Ac, mea quando affert Libycum fortuna per undas
 Ductorem, facili, quae dicam, percipe mente. 210
 Et uos, qui Tyriae regitis Carthaginis arces,
 Hasdrubal, huc aures, huc quaeso aduertite sensus.
 Quanta per Ausonios populos torrentibus armis
 Tempestas ruat et Latio suprema minetur,
 Utque bibant Tyrium bis quinos saeua per annos 215
 Sicana nunc tellus, nunc litora Hibera cruorem,
 Cui nescire licet? quin ergo tristia tandem
 Considunt bella, et deponitis arma uolentes?
 Tu Libya, tu te Ausonia cohibere memento.
 Haud deformis erit uobis ad foedera uersis 220
 Pacator mediusque Syphax.' Subiungere plura
 Non passus, gentis morem arbitriumque senatus
 Scipio demonstrat; uanique absistere coepti
 Spe iubet et patres docet haec expendere solos.
 Suadendi modus hic; quodque est de parte diei 225
 Exacti super, ad mensas et pocula uertunt.
 Atque, epulis postquam finis, dant corpora somno
 Et dura in noctem curarum uincula soluunt.
 Iamque nouum terris pariebat limine primo
 Egrediens Aurora diem, stabulisque subibant 230

204 contra *Withof* nostra LFO uestra V uestro *edd. non-nullae* — nostris S in nostris *uulgo* 208 haue Ch habe S (cf. I. 61) habes *Ruperti* ames uel ades *Blass* 209 affert Cm *Ep.* 74 LF abest OV (*T. p.* 220. 225) 212 huc OV hinc LF 213 torrentibus S terrentibus *Bothe* horrentibus nos 215 ter quinos *Dausqueius* (cf. u. 151) 223 uanique Ch F namque LO nanque V, unde namque illum *uulgo* iamque illum *Liuiueius aliique* 226 Exacta S 229 limine Cm *Ep.* 19 lumine S

Ad iuga solis equi, necdum ipse ascenderat axem,
 Sed prorupturis rutilabant aequora flammis:
 Exigit e stratis corpus uultuque sereno
 Scipio contendit Massyli ad limina regis.
 Illi mos patrius fetus nutrire leonum 235
 Et catulis rabiem atque iras expellere alendo.
 Tum quoque fulua manu mulcebat colla iubasque
 Et fera tractabat ludentum interritus ora.
 Dardanium postquam ductorem accepit adesse,
 Induitur chlamydem, regnique insigne uetusti 240
 Gestat laeua decus; cinguntur tempora uitta
 Albente, ac lateri de more astringitur ensis.
 Hinc in tecta uocat, secretisque aedibus hospes
 Sceptribero cum rege pari sub honore residunt.
 Tum prior his infit terrae pacator Hiberæ: 245
 'Prima mihi, domitis Pyrenes gentibus, ire
 Ad tua regna fuit properantem et maxima cura,
 O sceptri uenerande Syphax. nec me aequore saeuus
 Tardauit medio pontus. non ardua regnis
 Quaesumus aut inhonora tuis: coniunge Latinis 250
 Unanimum pectus sociusque accede secundis.
 Non tibi Massylæ gentes extentaque tellus
 Syrtibus et latis proauita potentia campis
 Amplius attulerint decoris, quam Romula uirtus
 Certa iuncta fide et populi Laurentis honores. 255
 Cetera quid referam? non ullus scilicet ulli
 Aequus caelicolum, qui Dardana laeserit arma.'
 Audiuit laeto Massylus et annuit ore
 Complexusque uirum: 'Firmemus prospera,' dicit,
 'Omina, nec uotis superi concordibus absint, 260
 Cornigerumque Iouem Tarpeiumque ore uocemus.'
 Et simul exstructis caespes surrexerat aris;

233 Erigit *Blass* — e] a **F** 235 nutrire **ChS** nutrisse
ulgo 241 uitta] uicta **S** 244 Sceptribero **LF** Sceptribero **OV**
 252 praetentaque *Heinsius* 255 iuncta **Cm** *Ep. 14* **LF**
 inuicta **OV** — honores **Cm** *l. l.* 260 Omina **LV** Omnia **FO**

Uictimaque admotae stabat subiecta bipenni,
 Cum subito abruptis fugiens altaria taurus
 Exiluit uinclis mugituque excita late 265
 Impleuit tecta et, fremitu suspiria rauco
 Congeminans, trepida terrorem sparsit in aula.
 Uittaque, maiorum decoramen, fronte sine ullo
 Delapsa attactu, nudauit tempora regis.
 Talia caelicolae casuro tristia regno 270
 Signa dabant, saeuique aderant grauia omina fati.
 Hunc fractum bello regem solioque reuulsum,
 Tempus erit, cum ducet agens ad templa Tonantis,
 Qui tunc orabat socialia foedera supplex.
 His actis repetit portum puppesque secundo 275
 Dat uento et notis reddit se Scipio terris.
 Concurrere auidae gentes, uariosque subacta
 Pyrene misit populos. mens omnibus una;
 Concordes regem appellant regemque salutant;
 Scilicet hunc summum norunt uirtutis honorem. 280
 Sed, postquam miti reiecit munera uultu,
 Ausonio non digna uiro, patriosque uicissim
 Edocuit ritus et Romam nomina regum
 Monstrauit nescire pati, tum uersus in unam,
 Quae restat, curam, nullo super hoste relicto, 285
 Et Latios simul et uulgum Baetisque Tagique
 Conuocat ac medio in coetu sic deinde profatur:
 'Quando ita caelicolum nobis propensa uoluntas
 Annuit, extremo Libys ut deiectus ab orbe
 Aut his occideret campis, aut, axe relicto 290
 Hesperio, patrias exul lustraret harenas:

265 Exiliit **OV** 267 Congeminans *Liuiineius et Gronov*
 Congeminant **S** 268 Uictaque **S** (*cf. u. 241*) 272 Hunc **LF**,
ut coni. Gronov Hinc **O**, *quod prob. Ruperti* Hic **V**, *ut coni.*
Liuiineius 277 Concurrere **Ch** 278 mens **LF** en **OV** 280 norant
Drakenborch 286 E Latio simul et u. *Gronov* — baetisque **L**
 beatisque **F** bethisque **OV** (*cf. u. 196*) 290 occideret **LOV**
 accideret **F** excideret **Ch** *prob. Lefebure* occiderit et 291 lustrarit
Heinsius

Iam uestra tumulos terra celebrare meorum
 Est animus pacemque dare exposcentibus umbris.
 Mente fauete pari atque aures aduertite uestras.
 Septima cum solis renouabitur orbita caelo, 295
 Quique armis ferroque ualent, quique arte regendi
 Quadriugos pollent currus, quis uincere planta
 Spes est, et studium iaculis impellere uentos,
 Adsint ac pulchrae certent de laude coronae.
 Praemia digna dabo, e Tyria spolia incluta praeda, 300
 Nec quisquam nostri discedet muneris experts.
 Sic donis uulgum laudumque cupidine flammat.

Iamque dies praedicta aderat, coetuque sonabat
 Innumero campus, simulatasque ordine iusto
 Exequias rector lacrimis ducebat obortis. 305
 Omnis Hiber, omnis Latio sub nomine miles
 Dona ferunt tumulisque super flagrantibus addunt.
 Ipse, tenens nunc lacte, sacro nunc plena Lyaeo
 Pocula, odoriferis aspergit floribus aras.
 Tum manis uocat excitos laudesque uirorum 310
 Cum fletu canit et ueneratur facta iacentum.
 Inde refert sese circo et certamina prima
 Inchoat ac rapidos cursus proponit equorum.
 Fluctuat aequoreo fremitu rabieque fauentum,
 Carceribus nondum reseratis, mobile uulgus 315
 Atque fores oculis et limina seruat equorum.

Iamque, ubi prolato sonuere repagula signo,
 Et toto prima emicuit uix ungula cornu,
 Tollitur in caelum furiali turbine clamor.

292 uestra **OV** nostra **LF** 293 Est] Fert *Heinsius*
 294 fauere **S** — nostras **O** 299 ac] et **OV** 300 Praemia **V**
 Prima **LFO** — e *Liuiueius* et **S** 304 simulatasque *Ruperti*
 (cf. II. 553) 305 abortis **OV** 309 floribus] roribus *Heinsius*
 311 canit et ueneratur *Barth* cantet ueneratur **LFO** cantet et
 uen. **V** caneret uen. **Ch** canere et uenerari *Heinsius* 313 ac]
 et **V** 314 aequoreo] aequato *Heinsius* interea uel incerto
Schrader 316 lumina **OV** 318 toto] moto *Heinsius* —
 cornu] curru *Schrader*, sed cf. *Verg. Ge. III. 88*

Pronique ac similes certantibus ore secuntur 320
 Quisque suos currus magnaue uolantibus idem
 Uoce locuntur equis. quatitur certamine circus
 Certantum, ac nulli mentem non abstulit ardor.
 Instant praecipites et equos clamore gubernant.
 Fuluus, harenosa surgens tellure, sub auras 325
 Erigitur globus atque operit caligine densa
 Cornipedumque uias aurigarumque labores.
 Hic studio furit acris equi, furit ille magistri.
 Hos patriae fauor, hos accendit nobile nomen
 Antiqui stabuli. sunt, quos spes grata fatiget 330
 Et noua ferre iugum ceruix. sunt, cruda senectus
 Quos iuuet et longo sonipes spectatus in aeuo.
 Euolat ante omnis rapidoque per aera curru
 Callaicus Lampon fugit atque ingentia tranat
 Exultans spatia et uentos post terga relinquit. 335
 Conclamant plausuque fremunt uotique peractam
 Maiorem credunt praerepto limite partem.
 At, quis interior cura et prudentia circi
 Altior, effusas primo certamine uires
 Damnare et cassis longe increpitare querelis 340
 Indispensato lassantem corpora nisu:
 'Quo nimius, quo, Cyrne, ruis? — nam Cynus agebat —
 Uerbera dimitte et reuoca moderatus habenas.'
 Heu surdas aures! fertur securus equorum
 Nec meminit, quantum campi decurrere restet. 345
 Proximus, a primo distans, quantum aequore currus
 Occupat ipse, loci tantum; sed proximus ibat

320 certantibus] agitantibus *Bentley* 321 cursus *Ch*
 322 locuntur *LF* loquuntur *OV* — certamine] conamine *Bothe*
 323 Certantum] Hortantum *Bentley et Ruperti, qui et caeden-*
tum coni. 324 praecipites *Modius alii*que praeceptis *S, quod*
prob. Bentley 333 raptique *Heinsius* — aera] aequora
Schrader — curru *ChLF* cursu *OV* 334 Lampo *Ch* 337 prae-
 repto *LFV* praecepto *O* — praecepto limine *Heinsius* 339 uires
Cm Ep. 19 342 nimius] minus *LF0* minus *V* — Cyrne]
 crine *L* cryne *F* cerne *OV* — ruit *S* — Cynus] crinus *LFV*
 crinis *O*

Astur Panchates; patrium frons alba nitebat
 Insigne et patrio pes omnis concolor albo;
 Ingentes animi, membra haud procera decusque 350
 Corporis exiguum, sed tum sibi fecerat alas
 Concitus atque ibat campo indignatus habenas.
 Crescere sublimem atque augeri membra putares.
 Cinyphio rector cocco radiabat Hiberus.

Tertius aequata currebat fronte Peloro 355
 Caucasus. ipse asper, nec qui ceruicis amaret
 Applausae blandos sonitus clausumque cruento
 Spumeus admorsu gauderet mandere ferrum.
 At, docilis freni et melior parere, Pelorus
 Non umquam effusum sinuabat deuius axem; 360
 Sed laeuo interior stringebat tramite metam.
 Insignis multa ceruice et plurimus idem
 Ludentis per colla iubae; mirabile dictu,
 Nullus erat pater: ad Zephyri noua flamina campis
 Uettonum eductum genetrix effuderat Harpe. 365
 Nobilis hunc Durius stimulabat in aequore currum;
 Caucasus antiquo fidebat Atlante magistro.
 Ipsum Aetola, uago Diomedi condita, Tyde
 Miserat; exceptum Troiana ab origine equorum
 Tradebant, quos Aeneae Simoentos ad undas 370

348 panchates LF pauchatos O pauchates V 349 pes
 summus Gronov 351 tum] enim Heinsius 354 cocco
 Cm Ep. 74 LF toto OV, sed in V m. 2 suprascr. coccho
 354. 355 uerba Hiberus — currebat, quae desunt in S, in-
 seruere Cm Ep. 74 et Cc Em. I. 17 (T. p. 173. 225. 238. 240)
 356 Caucasus Cm l. l. Caufasus LF Camphasus O Cauphasus V
 357 clausumque] rosumque uel rasumque Heinsius 358 Spu-
 meus Cm l. l. 360 sinuabat LF fumabat OV 364 Nullus
 erat pater. ad Cm l. l. LF pater deest in OV (T. p. 224)
 365 Uettonum F Uectonum LOV (cf. III. 378) — harpe OV
 arpe L alpe F 367 Caucasus Cm l. l. S (cf. u. 356) —
 fidebat OV sidebat LF — magistro Cm l. l. 368 Tyde]
 tybe LF tibe OV — Ipsumque Aetolo Diomedi c. Tinde Sal-
 masius et Gronov 370 Tradebant Ch tadebant F Cadebant LOV
 (T. p. 230) — simoentos L simoentis F simeuntis O simeontis V

Uictor Tydides magnis abduxerat ausis.
 Iamque, fere medium euecti certamine campum,
 In spatia addebant; nisusque apprehendere primos
 Panchates animosus equos, super altior ire
 Et praecedentem iam iamque ascendere currum 375
 Pone uidebatur, curuatisque ungula prima
 Callaicum quatiens pulsabat calcibus axem.

At postremus Atlas, sed non et segnior ibat
 Postremo Durio; pacis de more putares
 Aequata fronte et concordi currere freno. 380
 Sensit ut exhaustas, qui proximus ibat, Hiberus
 Callaicas Cyrni uires, nec, ut ante, salire
 Praecipitem currum, et fumantis uerbere cogi
 Assiduo uiolenter equos, ceu monte procella
 Cum subita ex alto ruit, usque ad colla repente 385
 Cornipedum protentus et in capita ardua pendens,
 Concitat ardentem, quod ferret lora secundus,
 Panchatem uocesque addit cum uerbere mixtas:
 'Tene, Astur, certante feret quisquam aequare palmam
 Erepto? consurge, uola, perlabere campum 390
 Assuetis uelox pennis. decrescit anhelus
 Pectore consumptus Lampon; nec restat hianti,
 Quem ferat ad metas, iam spiritus.' Haec ubi dicta,
 Tollit se sonipes, ceu tunc e carcere primo
 Corriperet spatium, et nitentem opponere curuos 395
 Aut aequare gradus Cyrnum post terga relinquit.
 Confremit et caelum et percussus uocibus altis
 Spectantum circus. fertur sublime per auras
 Altius attollens ceruicem uictor ouantem
 Panchates sociosque trahit prior ipse iugalis. 400
 At postremus Atlas, Durius postremus in orbem

373 In spatio ChS, sed cf. Verg. Ge. I. 513 — addebat L —
 uisusque OV 374 equos] aequos F 379 durio LF claro OV
 Durius Liwineius 381 ut Cm Ep. 19 et O 382 Cyrni Cm l. l. L
 crini F cerni OV (T. p. 226) 388 Panchatem LO Pancatem F
 Pauchatem V 393 Qui ferat Lefebure 396 crynum L
 cyrimum F currum OV — terga] regna L 398 circum OV

Exercent artis; laeuos nunc appetit ille
 Conatus, nunc ille premit certatque subire
 Dexter, et alterni nequicquam fallere tentant:
 Donec, confisus primaevae flore iuuentae, 405
 Obliquum Durius conuersis pronus habenis
 Opposuit currum atque euersum propulit axem
 Atlantis senio inualidi, sed iusta querentis:
 'Quo ruis? aut quinam hic rabidi certaminis est mos?
 Et nobis et equis letum commune laboras.' 410
 Dumque ea proclamat, perfracto uoluitur axe
 Cernuus, ac pariter fusi, miserabile, campo
 Discordes sternuntur equi; quatit aequore aperto
 Lora suis uictor, mediaque Pelorus harena
 Surgere nitentem fugiens Atlanta reliquit. 415
 Nec longum Cyrni defessos prendere currus.
 Hunc quoque, cunctantem et sero moderamina equorum
 Discentem, rapido praeteruolat incitus axe;
 Impellit currum clamor uocesque fauentum. 419
 Iamque etiam dorso atque umeris trepidantis Hiberi
 Ora superposuit sonipes, flatusque uapore
 Terga premi et spumis auriga calescere sentit.
 Incubuit campo Durius misitque citatos
 Uerbere quadrupedes, nec frustra: aequare uidetur,
 Aut etiam aequauit iuga praecedentia dexter. 425
 Attonitus tum spe tanta: 'Genitore, Pelore,
 Te Zephyro eductum nunc nunc ostendere tempus.
 Discant, qui pecudum ducunt ab origine nomen,
 Quantum diuini praeceat seminis ortus.
 Uictor dona dabis statuesque altaria patri.' 430
 Et, ni successu nimio laetoque pauore
 Proditus elapso foret inter uerba flagello,

402. 403 laeuo — conatu *Heinsius* 406 pronus] premis L
 412 Cernuus L Cernius F Germnus O Gerimus V 414 peloros L
 415 relinquit *edd. nonnullae* 416 cyrni L cyrin F cirrin OV
 417 Hunc V Nunc LFO 420 atque LF ac O et *corr. in* at V
 426 peloro S 431 ni] tu S — fauore *Gronov*

Forsan sacrasset Zephyro, quas uouerat, aras.
 Tum uero infelix, ueluti delapsa corona
 Uictoris capiti foret, in se uersus ab ira, 435
 Auratam medio discindit pectore uestem,
 Ac lacrimae simul et questus ad sidera fusi.
 Nec iam subducto parebat uerbere currus.
 Pro stimulis dorso quatiuntur inania lora.
 Interea metis, certus iam laudis, agebat 440
 Sese Panchates et praemia prima petebat
 Arduus. effusas lenis per colla, per armos
 Uentilat aura iubas; tum, mollia crura superbi
 Attollens gressus, magno clamore triumphat.
 Par donum solido argento caelata bipennis 445
 Omnibus, at uario distantia cetera honore.
 Primus equum uolucrum, Massyli munera regis
 Haud spernenda, tulit; tulit hinc uirtute secundus
 E Tyria, quae multa iacet, duo pocula, praeda,
 Aurifero perfusa Tago. uillosa leonis 450
 Terga feri et cristis horrens Sidonia cassis
 Tertius inde honor est; postremo munere Atlantem,
 Quamuis perfracto senior subsederat axe,
 Accitum donat ductor, miseratus et aeuum
 Et sortem casus. famulus florente iuuenta 455
 Huic datur, adiuncto gentilis honore galeri.
 His actis ductor laeta ad certamina plantae
 Inuitat positisque accendit pectora donis:
 'Hanc primus galeam — hac acies terrebat Hiberas
 Hasdrubal —; hunc ensem, cui proxima gloria cursus,
 Accipiet; caeso pater hunc detraxit Hyempsae. 461
 Tertius extremam tauro solabere palmam.

433 nouerat S 439 patiuntur OV 440 certis S
 442 leuis S — āmos F amos L annos OV 446 at Ch ac S
 448 hinc S huic *edd. nonnullae* 452 est] et O, unde honor;
 et p. *edd. pleraeque* — at uel ast *Heinsius, quod prob. Ruperti*
 — Atlantem *Liuius* athlantis S Atlanta *Heinsius* 454 Acci-
 tam Cm *Ep. 55* Acritum O 456 Hinc S 460 cursus
 Cm l. l. LF currus OV

Cetera contenti discedent turba duobus
Quisque ferox iaculis, quae dat gentile metallum.'

Fulgentes pueri Tartessos et Hesperos ora 465
Ostendere simul vulgi clamore secundo.

Hos Tyria misere domo patria inclita Gades.

Mox subit, aspersus prima lanugine malas,
Baeticus; hoc dederat puero cognomen ab amne
Corduba et haud paruo certamina laeta fouebat. 470

Inde, comam rutilus, sed cum fulgore niuali
Corporis, impleuit caueam clamoribus omnem
Eurytus; excelso nutritum colle creatur

Saetabis, atque aderant trepidi pietate parentes.
Tum Lamus et Sicoris, proles bellacis Ilerdae, 475

Et Theron, potator aquae, sub nomine Lethes
Quae fluit, immemori perstringens gurgite ripas.

Qui postquam, arrecti plantis et pectora proni
Pulsantesque aestu laudum exultantia corda,
Accepere tuba spatium, exiluire per auras 480
Ocius effusis neruo exturbante sagittis.

Diuersa et studia et clamor, pendentque fauentes
Unguibus atque suos, ut cuique est gratia, anhel
Nomine quemque cient. grex inclitus aequore fertur,
Nullaque tramissa uestigia signat harena. 485

Omnes primaevi flauentiaque ora decori,
Omnes ire leues atque omnes uincere digni.

Extulit, incumbens medio iam limite, gressum

463 discedens Ch 465 tarcessos S 467 inclita OV
indita LF 468 hunc uersum, qui deerat in nonnullis edd.,
inser. Cm Ep. 55 — Nox LFV Nos O — aspersus S Asperus
Cm l. l. 469 puero] patrio Heinsius 470 paruo certamina
Cm l. l. parto certamine S parce certamina Modius parco cer-
tamine uulgo, quod prob. Barth — certamina] conamina
Schrader 471 uulgore S 473 Euritus S 474 Saecabis O
— atque om. O 475 lamus F lanus LO lanus (nus m. 2
in lacuna) V 480 tubae signum uel t. sonitum Schrader
483 Unguibus] Uocibus Heinsius Auribus Liwineius — haneli FO
484 inclitus] incitus Heinsius 486 florentiaque Bothe 488 Et
tulit S

Eurytus et primus breuibus, sed primus, abibat
 Praecedens spatiis. instat non segnus acer 490
 Hesperos ac prima stringit uestigia planta
 Praegressae calcis. satis est huic esse priori;
 Huic sperare sat est fieri se posse priorem.
 Acrius hoc tendunt gressus animique uigore
 Corpora agunt. auget pueris labor ipse decorem. 495
 Ecce, leui nisu postremoque agmine currens,
 Postquam sat uisus sibi concepisse uigoris,
 Celsus inexhaustas effundit turbine uires
 Non expectato subitusque erumpit et auras
 Praeuehitur Theron. credas Cyllenida plantam 500
 Aetherio nexis cursu talaribus ire.
 Iamque hos iamque illos, populo mirante, relinquit
 Et, modo postremus, nunc ordine tertia palma,
 Hesperon infestat sua per uestigia pressum.
 Nec iam, quem sequitur tantum, sed prima coronae 505
 Spes trepidat tantis uenientibus Eurytus alis.
 Quartus sorte loci, sed, si tres ordine seruent
 Inceptos cursus, nequicquam uana laborans,
 Tartessos fratrem medio Therone premebat.
 Nec patiens ultra tollit sese aequore Theron 510
 Igneus et plenum praeteruolat Hesperon irae.
 Unus erat super, et metae propioribus aegros
 Urebat finis stimulis; quascumque relinquit
 Hinc labor, hinc penetrans pavor in praecordia uires,
 Dum sperare licet, breuia ad conanima uterque 515

489 Eurytus ChS Eurythus uulgo 492 Praegressae, ut
 coni. Liuius, LF Progressae OV — huic V hinc LFO — isse
 Heinsius 493 Hinc S 496 uisu OV — currens Cm Ep. 55
 currus O 497 uisus Cm l. l. F ex corr. nisu L uisu OV
 499 et auras, ut coni. Liuius, ChL et aucas F ad auras OV
 500 thero O 505 quem sequitur] consequitur Heinsius
 506 tantis euentibus Eur. ales uel tactus uenientibus E. alis
 Heinsius tantis conterritus E. alis Withof — uenientibus]
 fortasse urgentibus — eurytus LV eurictus F eurytus O
 509 therona S 513 finis] limes Heinsius

Aduocat. aequantur cursus, pariterque ruebant.
 Et forsán gemina meruissent praemia palma,
 Peruecti simul ad metas, ní, terga secutus
 Theronis, fusam late per lactea colla
 Hesperos ingenti tenuisset saeuus ab ira 520
 Traxissetque comam. tardato laetus ouansque
 Eurytus euadit iuvene atque ad praemia uictor
 Emicat et galeae fert donum insigne coruscae.
 Cetera promisso donata est munere pubes
 Intonsasque comas uiridi redimita corona 525
 Bina tulit patrio quatiens hastilia ferro.

Hinc grauiora uirum certamina, comminus ensis
 Destructus bellicue feri simulacra cientur.
 Nec, quos culpa tulit, quos crimina noxia uitae,
 Sed uirtus animusque ferox ad laudis amorem, 530
 Hi creuere pares ferro; spectacula digna
 Martigena uulgo suetique laboris imago.
 Hos inter gemini — quid iam non regibus ausum?
 Aut quod iam regni restat scelus? — impia circo
 Innumero fratres, cauea damnante furorem, 535
 Pro sceptro armatis inierunt proelia dextris.
 Is genti mos dirus erat; patriumque petebant
 Orbati solium lucis discrimine fratres.
 Concurrere animis, quantis configere par est,
 Quos regni furor exagitat; multoque cruore 540
 Exsatiata simul portantes corda sub umbras
 Occubuere. pari nisu per pectora adactus
 Intima descendit mucro; superaddita saeuís
 Ultima uulneribus uerba; et, conuicia uoluens,

516 aequatur *Marsus* alíque 518 ní] in S, sed in F ní
 m. 2 suprascr. 519 lete O (cf. XV. 788) 522 Eurytus L
 et F ex corr. Euritus OV — ad praemia Cm Ep. 55 529 crimine
 noxia uita Heinsius 531 Hys O Hic Heinsius — Discreuere
 Barth 533 Hos] Quos Heinsius — quidnam et 534 quod-
 nam idem — quod V quoque LFO 537 durus F 539 ani-
 mis V animus F animus L animas O 540 multumque
 Heinsius

Dirus in inuitas effugit spiritus auras. 545
 Nec manes pacem passi. nam corpora iunctus
 Una cum raperet flamma rogos, impius ignis
 Dissiluit, cineresque simul iacuisse negarunt.
 Cetera distincto donata est munere turba,
 Ut uirtus et dextra fuit. duxere iuuenços, 550
 Impressis dociles terram proscindere aratris;
 Duxere assuetos lustra exagitare ferarum
 Uenatu iuuenes, quos dat Maurusia praeda.
 Necnon argenti necnon insignia uestis
 Captivae pretia et sonipes et crista nitenti 555
 Insurgens cono, spolia exuviaeque Libyssae.
 Tum iaculo petiere decus, spectacula circi
 Postrema, et metae certarunt uincere finem
 Burnus auis pollens, quem misit ripa metalli,
 Qua Tagus auriferis pallet turbatus harenis; 560
 Et Glagus, insignis uentos anteire lacerto;
 Et, cuius numquam fugisse hastilia cerui
 Praerapida potuere fuga, uenator Aconteus,
 Indibilisque, diu laetus bellare Latinis,
 Iam socius; nolucresque uagas deprendere nube 565
 Assuetus iaculis, idem et bellator, Ilerdes.
 Laus Burni prima, infixit qui spicula metae;
 Est donum serua, albentis inuertere lanas
 Murice Gaetulo docta. at, quem proxima honorant
 Praemia, uicinam metae qui propulit hastam, 570

545 inuisas *Blass* 546 iunctus *Cm Ep. 55 FO* uinctus *LV*
 iuncta *ed. Basil. 1522 aliaque* 547 flammam *S* 555 hactenus
Coloniensis liber, qui hinc usque ad finem mutilus erat — nitenti]
rubenti Schrader 559 Burnus *F* Burinis *LV* Burius *O* Burrus
uulgo — Burnus, agris p. qu. etc. Hoeufft in Peric. crit. ed. 1808 —
ripa, metallis Qua — harenas Bothe 562 cerui *V* cerni *LFO*
 564 Ludibilisque *S* Missilibusque *D. Heinsius* 565 uolucrisque
 uagam nubem *Heinsius* 567—571 *desunt in O (T. p. 219. 240)*
 567 burni *F* burin *L* buryn *V* — metae] mente *LFV* 568 Est,
ut con. Scaliger et Barth, V Et *LF* 569 honorant *LFV* —
 ad quem proxima honore *Pr. Lefebure ex cod. Put. at cui pr.*
 honore *Heinsius* 570 metae] mente *LFV (cf. u. 567) —* prepulit *L*

Accepto laetus puero discessit Ilerdes,
 Cui ludus, nullam cursu non tollere dammam.
 Tertia palma habuit geminos insignis Aconteus
 Nec timidos agitare canes latratibus aprum. 574

Quos postquam clamor plaususque probauit honores,
 Germanus ducis atque effulgens Laelius ostro
 Nomina magna uocant laeti manesque iacentum
 Atque hastas simul effundunt. celebrare iuuabat
 Sacratos cineres atque hoc decus addere ludis.
 Ipse etiam, mentis testatus gaudia uultu, 580
 Ductor, ut aequauit meritis pia pectora donis,
 Et frater thoraca tulit multiplicis auri,
 Laelius Asturica rapidos de gente iugales,
 Contorquet magnis uictricem uiribus hastam
 Consurgens umbrisque dari testatur honorem. 585
 Hasta uolans, mirum dictu, medio incit acampo
 Substitit ante oculos et terrae infixi cohaesit:
 Tum subitae frondes celsoque cacumine rami
 Et — latam spargens quercus, dum nascitur, umbram.
 Ad maiora iubent praesagi tendere uates 590
 Id monstrare deos atque hoc portendere signis.

Quo super augurio, pulsus de litore cunctis
 Hesperio Poenis, ultor patriaeque domusque
 Ausoniam repetit, fama ducente triumphum.
 Nec Latium curis ardet flagrantius ullis, 595
 Quam iuueni Libyam et summos permittere fasces.
 Sed non par animis nec bello prospera turba

585 testatus O 589 Et] Est *Barth* (cf. u. 568) Fit
Burmam — dum] tum *Bothe* — noscitur OV (unde fortasse
 iam noscitur scribendum) — dum nascitur] subnascitur *Schrader*
 — rami En latam spargunt, quercus dum nascitur, u. *Lefebure* —
 Latam spargentes, qu. d. n., u. uel Tum subitas frondes c. c.
 ramos Fert latam spargens qu., d. n., u. *Withof* 591 porten-
 dere LF praetendere O protendere V — signi uel signo *Heinsius*
 et *Burmam* 594 fama uel palma addicente *Heinsius* —
 f. donante *Withof* f. uincente uel ludente *Blass* — triumphum]
 curulem *Ruperti* 597 non par LFV (in V par m. 2 in lacunam
 insertum) deest in O frigus edd. fere omnes frigus annis *Liuius*

Ancipiti senior temeraria coepta uetabant
Magnosque horrebant cauta formidine casus.

Ergo, ubi delato consul sublimis honore 600
Ad patres consulta refert, deturque potestas,
Orat, delendae Carthagini, altius orsus
Hoc grandaeva modo Fabius pater ora resoluit:
'Haud equidem metuisse queam, satiatus et aevi
Et decoris, cui tam superest et gloria et aetas, 605
Ne credat nos inuidiae certamine consul
Laudibus obtrectare suis. satis inclita nomen
Gestat fama meum, nec egent tam prospera laude
Facta noua; uerum et patriae, dum uita manebit,
Deesse nefas animumque nefas scelerare silendo. 610
Bella noua in Libyae moliris ducere terras?
Hostis enim deest Ausoniae; nec uincere nobis
Est satis Hannibalem. petitur quae gloria maior
Litore Elissaeo? stimuli si laudis agunt nos,
Hanc segetem mete. composuit propioribus ausis 615
Dignum te Fortuna parem. uult Itala tellus
Ductoris saeui, uult tandem, haurire cruorem.
Quo Martem aut quo signa trahis? restinguere primum est
Ardentem Italiam. tu fessos auis hostis
Deseris ac septem denudas proditor arces. 620
An, cum tu Syrtim ac sterilis uastabis harenas,
Non dira illa lues notis iam moenibus urbis
Assiliet? uacuumque Iouem sine pube, sine armis
Inuadet? quanti, ut cedas Romamque relinquant,
Emerit! — et tanto percussi fulmine belli 625

603 resoluet **S**, sed in **F** i suprascr. 604 sociatus **OV**
605 tam] iam *Heinsius* 607 inclita **OV** indita **LF** (cf. u. 467)
610 Desse **FOV** 612 dest **FV** — ausoniae **V** ausonia **LFO**
614 uos *Schrader et Blass* 615 ausis] ausu *Barth* oris *Schrader*
619 auis, ut con. *Heinsius*, **LF** obuius **OV** — tu fessos, obuius
hosti, Deseris *Lefebure* 621 ac] et **V** — uastabis] lustrabis
van Veen 622 notae *Heinsius* 624 credas **OV**
624. 625 quanti est, ut eas **R. r.** Emerito? ac tanti *D. Heinsius*
et *Dausqueius* quanti est, cedas **R. r.** Emerito? ah! tanti

Sicine te, ut nuper Capua est accitus ab alta
 Fuluius, aequoreis Libyae reuocabimus oris?
 Uince domi et trinis maerentem funera lustris
 Ausoniam purga bello. tum tende remotos
 In Garamantas iter Nasamonicosque triumphos 630
 Molire. angustae prohibent nunc talia coepta
 Res Italiae. pater ille tuus, qui nomina uestrae
 Addidit haud segnis genti, cum consul Hiberi
 Tenderet ad ripas, reuocato milite primus
 Descendenti auide superatis Alpibus ultro 635
 Opposuit sese Hannibali. tu consul abire
 A uictore paras hoste atque auellere nobis
 Scilicet hoc astu Poenum? si deinde sedebit
 Impavidus nec te in Libyam tuaque arma sequetur,
 Capta damnabis consulta improuida Roma. 640
 Sed fac turbatum conuertere signa tuaeque
 Classis uela sequi. nempe idem erit Hannibal, idem,
 Cuius tu uallum uidisti e moenibus urbis.
 Haec Fabius; seniorque manus paria ore fremebat.
 Tum contra consul: 'Caesis ductoribus olim 645
 Magnanimis gemino leto, cum tota subisset
 Sidonium possessa iugum Tartessia tellus,
 Non Fabio, non, quis eadem est sententia cordi,
 Quoquam ad opem uerso, fateor, primoribus annis
 Excepi nubem belli solusque ruenti 650
 Obieci caelo caput atque in me omnia uerti.
 Tum grandaeva manus puero male credita bella,

Liuiineius quanti est, cedas R. r. Emerito? ast tanto *Lefebure*
 quanti, ut cedas R. r. Emerito, est? tanto *Drakenborch* aliique
 — Emerit *L. Müller d. r. m. p. 175* Emerito S — et *L. Müller*;
 ast S (in O corr. ex ex) fortasse ah! cum *Liuiineio* scribendum
 — percussi S percussi uulgo 626 arcitus OV 629 tum]
 cum L 631 angustae OV angustae LF 642 idem LF
 erit OV, sed in V m. 2 ad marg. idem 644 fremebant O
 646 gemino leto S l. g. uulgo 648 fabius OV — non quis
deest in O 651 caelo F celo LOV telo uulgo — in me F
 mine LOV 652 bello OV

Atque idem hic uates temeraria coepta canebat.
 Dis grates laudemque fero, sub numine quorum
 Gens Troiana sumus. puer ille et futilis aetas 655
 Imbellesque anni necdum maturus ad arma
 Scipio restituit terras illaesus Hiberas
 Troiugenis; pepulit Poenos, solisque secutus
 Extremas ad Atlanta uias, exegit ab orbe
 Hesperio nomen Libyaë nec rettulit ora 660
 Signa prius, quam fumantis circa aequora uidit
 Romano Phoebum soluentem litore currus.
 Asciuit reges idem. nunc ultimus actis
 Restat Carthago nostris labor. hoc sator aeui
 Iupiter aeterni monet. Hannibali ecce senectus 665
 Intremittit, aut aegros simulat mentita timores,
 Ne finem longis tandem peperisse ruinis
 Sit noster titulus. certe iam dextera nobis
 Experta, et robur florentibus auximus annis.
 Ne uero fabricate moras; sed currere sortem 670
 Hanc sinite ad ueterum delenda opprobria cladum,
 Quam mihi seruauere dei. sat gloria cauto
 Non uinci pulchra est Fabio, peperitque sedendo
 Omnia Cunctator; nobis nec Mago nec Hannon
 Nec Gisgone satus nec Hamilcare terga dedisset, 675
 Si segnes clauso traheremus proelia uallo.
 Sidoniusne puer, uix pubescente iuuenta,
 Laurentis potuit populos et Troia adire
 Moenia flauentemque sacro cum gurgite Thybrim?
 Et potuit Latium longo depascere bello? 680

654 numine, *ut conii. Liuiueius*, LFV nomine O 655 sum-
 mus OV 660 ora *scr. auri S prob. Ernesti ante ed. Parm.*
prob. Schrader audi *Liuiueius* urbi *Dausqueius prob. Ruperti*
Afris uel aruis Barth inde uel ultor *Heinsius Euri uel Euro*
Blass 661 circa] citra *Barth* — aequore *Blass* 665 mouet OV
 667 Nec S — tantum *van Veen* 669 Exserta *Heinsius*
 670 fabricare OV 672 seruare S 674 ante nobis *distinxit*
Blass 675 dedisset S dedissent *uulgo* 676 segne OV
 680 depascere *Barth* deposcere S

Nos Libyae terris tramittere signa pigebit?
 Et Tyrias agitare domos? secura pericli
 Litora lata patent, et opima pace quieta
 Stat tellus. timeat tandem Carthago, timeri
 Assueta, et nobis, quamuis Oenotria nondum 685
 Hannibale arua uacent, superesse intellegat arma.
 Illum ego, quem uosmet cauti consultaque uestra
 In Latio fecere senem, cui tertia large
 Fundenti nostrum ducuntur lustra cruorem,
 Illum ego ad incensas trepidantem et sera pauentem 690
 Aduertam patriae sedes. an Roma uidebit
 Turpia Agenoreae muris uestigia dextrae?
 Carthago immunis nostros secura labores
 Audiet interea et portis bellabit apertis?
 Tum uero pulset nostras iterum improbus hostis 695
 Ariete Sidonio turris, si templa suorum
 Non ante audierit Rutulis crepitantia flammis.
 Talibus accensi patres, fatoque uocante,
 Consulis annuerunt dictis, faustumque precati
 Ut foret Ausoniae, tramittere bella dederunt. 700

690 pauentem] cauentem *Ruperti* 691 Auertam *edd.*
nonnullae 692 agenorie *OV* 695 improbet *S*, sed in *F*
in improbus *corr.* 696 suorum] deorum *Bothe* 699 an-
 nuerunt *LF* annuerent *OV* annuerant *uulgo* 700 foret *V*
 forte *LFO*

SILI ITALICI

P U N I C O R U M

LIBER SEPTIMUS DECIMUS.

Hostis ut Ausoniis decederet aduena terris,
 Fatidicae fuerant oracula prisca Sibyllae,
 Caelicolum Phrygia genetricem sede petitam
 Laomedontaeae sacrandam moenibus urbis;
 Aduectum exciperet numen, qui, lectus ab omni 5
 Concilio patrum, praesentis degeret aevi
 Optimus. en nomen melius maiusque triumphis!
 Iamque petita aderat Latia portante Cybele
 Puppe; atque ante omnis, magno cedente senatu,
 Obuius accitis properabat Scipio sacris, 10
 Qui, genitus patruo ductoris ad Africa bella
 Tunc lecti, multa fulgebat imagine auorum.
 Isque ubi longinquo uenientia numina ponto
 Accepit supplex palmis Tuscique sonora
 Thybridis adduxit sublimis ad ostia puppim, 15
 Femineae tum deinde manus subiere, per amnem
 Quae traherent celsam religatis funibus alnum.
 Circum arguta cauis tinnitibus aera, simulque

1 decederet **LF** descenderet **V** discederet **O** et uulgo
 2 Fatidica **OV** — fuerant] tulerant *Heinsius* 5 acciperet **O**
 6 Consilio **O** — degeret **LV** degerit **FO** 7 en *L. Müller d. r.*
m. p. 335 heu **S** — maiusque] manisque **L** 8 aderant *Marsus*
aliique — Cybele *Barth* cybeles **L** cybeben (*sed len suprascr.*) **F**
 cibelen **OV** Cybebe *Ruperti* Cybeben *Heinsius prob. Bentley*
 9 atque ante omnis **LF** atque omnis **OV** atque intrepidus
primum ed. Mediol. 1481 atque in trepidis *ed. Basil. 1522* —
 cedente **LFV** sedente (*sed c suprascr.*) **O** sedente *Marsus* cen-
 sente *Heinsius* 13 uenientia] tremencia **O**, unde tranantia
Barth 14 Excepit *Schrader* — Tuscique] tristique **O** —
 sonoram *Heinsius* 15 adduxit **LF** adducit **OV** 16 subiere **V**
 subire **LFO** 17 alnum **FV** aluum **LO** 18 canis **S**

Certabant rauco resonantia tympana pulsu,
 Semiuirique chori, gemino qui Dindyma monte 20
 Casta colunt, qui Dictaeo bacchantur in antro,
 Quique Idaea iuga et lucos nouere silentis.
 Hos inter fremitus ac laeto uota tumultu
 Substitit adductis renuens procedere uinclis
 Sacra ratis subitisque uadis immobilis haesit. 25
 Tum puppe e media magno clamore sacerdos:
 'Parcite pollutis contingere uincula palmis
 Et procul hinc, moneo, procul hinc, quaecumque profanae,
 Ferte gradus nec uos casto miscete labori,
 Dum satis est monuisse deae. quod si qua pudica 30
 Mente ualet, si qua illaesi sibi corporis astat
 Conscia, uel sola subeat pia munera dextra.'

Hic, prisca ducens Clausorum ab origine nomen,
 Claudia, non aequa populi male credita fama,
 In puppim uersis palmisque oculisque profatur: 35
 'Caelicolum genetrix, numen, quod numina nobis
 Cuncta creas, cuius proles terramque fretumque
 Sideraque et manis regnorum sorte gubernant,
 Si nostrum nullo uiolatum est crimine corpus,
 Testis, diua, ueni et facili me absolve carina.' 40
 Tum secura capit funem; fremitusque leonum
 Audiri uisus subito, et grauiora per auris
 Nulla pulsa manu sonuerunt tympana diuae.
 Fertur prona ratis — uentos impellere credas —
 Contraque aduersas ducentem praeuenit undas. 45
 Extemplo maior cunctis spes pectora mulcet
 Finem armis tandem finemque uenire periclis.

Ipse alacer Sicula discedens Scipio terra
 Abscondit late propulsis puppibus aequor,

21 Casta] Lustra [Blass — Dictaeo] Rhoeteo Schrader
 23 Hos] Nos L 25 subitique L 30 munisse V 34 male S
 mala ed. Rom. 1 aliaque — non aequae p. male cr. famae
 Heinsius populo mala cr. Hoeufft in Peric. crit. ed. 1808
 38 Sidera OV — regno consorte Barth 42 auris S auras
 ulgo aera Heinsius

Cui numen pelagi placauerat hostia taurus, 50
 Iactaque caeruleis innabant fluctibus exta.
 Tunc a sede deum purumque per aethera lapsae
 Armigeræ Iouis ante oculos coepere uolucres
 Aequoreas monstrare uias ac ducere classem.
 Augurium clangor laetum dabat. inde, secuti 55
 Tantum praegressos liquida sub nube uolatus,
 Quantum non frustra speculantum lumina seruant,
 Litora Agenoreae tenuerunt perfida terrae.

Nec segnis, tanta in semet ueniente procella,
 Africa terribilem magno sub nomine molem, 60
 Regis opes, contra et Massyla parauerat arma;
 Spesque Syphax Libycis una et Laurentibus unus
 Terror erat. campos pariter uallesque refusas
 Litoraue implerat, nullo decorare tapete
 Cornipedem Nomas assuetus, densaeque per auras 65
 Condebant iaculis stridentibus aethera nubes.
 Immemor hic dextraeque datae iunctique per aras
 Foederis, et mensas testis atque hospita iura
 Fasque fidemque simul, prauo mutatus amore,
 Ruperat atque toros regni mercede pararat. 70
 Uirgo erat eximia specie claroque parente,
 Hasdrubalis proles; thalamis quam cepit ut altis,
 Ceu face succensus prima taedaeque iugali,
 Uertit opes gener ad Poenos, Latiaeque soluto
 Foedere amicitiae, dotalia transtulit arma. 75

Sed non Ausonio curarum extrema Syphacem
 Ductori monuisse fuit; missique minantur:
 Stet regno, reputet superos, pacta hospita seruet;
 Longe coniugia ac longe Tyrios Hymenaeos
 Inter Dardanias acies fore. sanguine quippe, 80

51 iuuabant **S** 56 praegressos, *ut coni. Heinsius*, **LFV**
 progressos **O** 57 seruent *Heinsius* 60. 61 molem, Regis
 opes, c. *distinxi* 67 hic **S** is *uulgo* — iunctique] uinclique **L**
 73 succensis **OV** 77 missique] nullique **L** — minantur *Hein-*
sius minentur **S** 78 regno] recto *Bothe* 79 Longa **S**

Si renuat, blando nimium facillique marito
Statura obsequia et thalami flagrantis amores.

Sic Latius permixta minis, sed cassa monebat
Ductor; nam surdas coniux obstruxerat aures.
Ergo, asper monitis frustra nitentibus, enses 85
Aduocat et, castas polluti foederis aras
Testatus, uaria Martem mouet impiger arte.
Castra, leui calamo cannaque intecta palustri,
Qualia Maurus amat dispersa mapalia pastor,
Aggreditur, furtum armorum tutantibus umbris, 90
Ac tacita spargit celata incendia nocte.
Inde, ubi collecti rapidam diffundere pestem
Coeperunt ignes et se per pinguia magno
Pabula ferre sono, clare expatiantur in auras
Et fumos uolucris propellunt lumine flammae. 95
It totis inimica lues cum turbine castris,
Atque alimenta uorat strepitu Uulcanus anhelus
Arida, et ex omni manant incendia tecto.
Sentitur plerisque prius, quam cernitur, ignis
Excitis somno, multorumque ora uocantur 100
Auxilium inuadunt flammae. fluit undique uictor
Mulciber et rapidis amplexibus arma uirosque
Corripit; exundat pestis, semustaque castra
Albenti uolitant per nubila summa fauilla.
Ipsius ingenti regis tentoria saltu 105

83 minis] nimis LF, sed in F minis m. 2 suprascr. unius OV
— sed *Liuius* et S at *Barth* alique — monebat LF monebat OV 87 uaria] uafra *Heinsius* 88 cannaque LF carinaque OV — intecta FV intorta LO intexta *Heinsius* prob. *Bentley* 90 tutantibus LF uitentibus O nitentibus V 91 celata] celerata *Heinsius* 92 coniecti *Heinsius*, sed cf. IX. 602 — rabidam F 94 clarae *Burmman* late *Heinsius* et *Schrader* 95 fumos LF frenos OV ramos *Dausqueius* tenebras *Withof* — flumine *Barth* — Et uolucris effrenes p. l. flammas uel Et se mox u. p. l. flammae *Heinsius* Et Poenos u. p. flamine flammae *Burmman* 96 cum] ceu *Heinsius* et *Withof* 97 uolat S 101 fluit] furit *Heinsius* 102 Mulciber OV Mulcifer LF (cf. IV. 668; XII. 141) 104 Albenti S Ardenti uulgo

Lugubre increpitans late circumuolat ardor;
 Hausissetque uirum, trepidus ni clade satellites
 E somno ac stratis rapuisset multa precantem.

Uerum ubi mox iuncto sociarant aggere uires
 Massylus Tyriusque duces, accitaeque regno 110
 Lenierat pubes infaustae uulnera noctis,
 Ira pudorque dabant et coniux, tertius ignis,
 Immanis animos; afflataque barbarus ora
 Castrorum flammis et se uelamine nullo
 Uix inter trepidas ereptum ex hoste cateruas 115
 Frendebat minitans; sed enim non luce Syphacem
 Nec claro potuisse die nec sole tuente
 A quoquam uinci. iactarat talia uecors,
 Sed iam claudebat flatus nec plura sinebat
 Atropos et tumidae properabat stamina linguae. 120
 Namque, ubi prosiluit castris, ceu turbidus amnis,
 Qui, siluas ac saxa trahens, per deuia praeceps
 Uoluitur et ripas spumanti gurgite laxat,
 Ante omnis praeuectus equo, trahit agmina uoce.
 Contra naua manus Rutuli celsusque ruebat 125
 Uiso rege procul raptis exercitus armis.
 Ac sibi quisque: 'Uidesne? uidesne, ut in agmine primo
 Massylus uolitet, deposcens proelia, rector?
 Fac nostrum hoc, mea dextra, decus. uiolauit et aras
 Caelicolum et casti ductoris foedera rupit. 130
 Sit satis hunc castris semel effugisse crematis.'
 Sic secum taciti et certatim spicula fundunt.

107 ni] in S, sed in F corr. 108 dira pr. Barth m. pauen-
 tem Nodell m. frementem Ruperti m. precando Bothe 115 hoste]
 morte Withof 116 etenim Schrader 117 tuente] fort. nitente
 120 properabat ed. Benessae properarant L properabant F pro-
 perant OV (sed in V ra m. 2 suprascr.) properantur uulgo
 125 naua, ut em. Heinsius, corr. in uana F uana LOV sana
 uulgo — celsusque] laetusque Withof 127 uidesne uidesne
 ut in agm. pr. F (sic coni. Heinsius) uidesne uides ut agm. pr. LO
 uidesne uides ut in agm. pr. V, quod prob. Luc. Müller d. r.
 m. p. 200 131 Sat S

Prima in cornipedis sedit spirantibus ignem
 Naribus hasta uolans erexitque ore cruento
 Quadrupedem, elatis pulsantem calcibus auras. 135
 Corruit asper equus, confixaque cuspidē membra
 Huc illuc iactans, rectorem prodidit hosti.
 Inuadunt uanumque fugae atque attollere fessos
 Annitentem artus reuocato a uulnere telo 139
 Corripiunt; tum uincla uiro manicaeque, pudendum,
 Addita, et — exemplum non umquam fidere laetis —
 Sceptraferas arta palmas uinxere catena.
 Ducitur ex alto deiectus culmine regni,
 Qui modo sub pedibus terras et scepra patensque
 Litora ad Oceani sub nutu uiderat aequor. 145
 Prostratis opibus regni Phoenissa metuntur
 Agmina, et inuisus Marti notusque fugarum
 Uertit terga citus damnatis Hasdrubal ausis.
 Stabat Carthago, truncatis undique membris,
 Uni nixa uiro; tantoque fragore ruentem 150
 Hannibal absenti retinebat nomine molem.
 Id reliquum fessos opis auxiliique ciere
 Rerum extrema iubent; huc confugere pauentes,
 Postquam se superum desertos numine cernunt.
 Nec mora: propulsa sulcant uada salsa carina, 155
 Qui reuocent patriaeque ferant mandata monentes,
 Ne lentus nullas uideat Carthaginis arces.
 Quarta Aurora ratem Dauni deuexerat oras,
 Et fera ductoris turbabant somnia mentem.
 Namque grauis curis carpit dum nocte quietem, 160
 Cernere Flaminium Gracchumque et cernere Paulum
 Uisus erat simul aduersos mucronibus in se

137 nectorem *Heinsius* 138 uanumque fugae *Liuius*
 uanamque fugam *S fort.* clauduntque fugam 139 a] e *V*
 140 tunc *OV* — pudendum *Liuius* pudenda *S* pudendae *Cellarius*
 pudendae Additae *Dausqueius* 142 iunxere *OV* 145 ad] et *OV*
 147 et] at *Barth* — fugarum *OV* figurarum *LF* 150 innixa
Heinsius 151 numine *Barth* 155 salsa] fulsa *OV*
 156 monentes *LFV* mouentes *O* monentis *Heinsius*

Districtis ruere atque Itala depellere terra;
 Omnisque a Cannis Thrasymennique omnis ab undis
 In pontum impellens umbrarum exercitus ibat. 165

Ipse, fugam cupiens, notas euadere ad Alpes
 Quaerebat terraeque ulnis amplexus utrisque
 Haerebat Latiae: donec uis saeua profundo
 Truderet et rapidis daret asportare procellis.

His aegrum uisis adeunt mandata ferentes 170

Legati patriaeque extrema pericula pandunt:
 Massyla ut ruerint arma, ut ceruice catenas
 Regnator tulerit Libyae, letoque negato,
 Seruetur noua pompa Ioui; Carthago laboret
 Ut trepidi Hasdrubalis, qui rerum agitarit habenas, 175

Non una concussa fuga. se, triste profatu,
 Uidisse, arderent cum bina in nocte silenti
 Castra, et luceret sceleratis Africa flammis.

Praerapidum iuuenem minitari, Bruttia seruet
 Litora dum Poenus, detracturum ignibus atris, 180
 In quam se referat, patriam suaque inclita facta.

Haec postquam dicta, et casus patuere metusque,
 Effundunt lacrimas dextramque ut numen adorant.

Audiuit toruo obtutu defixus et aegra
 Expendit tacite cura secum ipse uolutans, 185

An tanti Carthago foret; sic deinde profatur:

'O dirum exitium mortalibus! o nihil umquam
 Crescere nec magnas patiens exurgere laudes,

Inuidia! euersam iam pridem excindere Romam

Atque aequare solo potui, traducere captam 190
 Seruitum gentem Latioque imponere leges.

163 Districtis O 166 cupiens LFV capiens O 168 saeua]
 caeca Schrader 169 rapidus O rapidum edd. pleraque
 raptum Liuius et Heinsius 170 furentes V 175 trepida
 Liuius 176 profatur S, unde se teste profatur Scaliger
 178 celeratis Heinsius (cf. u. 91) 180 depasturum Heinsius
 prob. Ruperti 184 obtutu O, quod prob. Barth — aegram et
 185 curam Lefebure ex cod. Tell. — tacito O, quod prob. Barth
 187 durum OV

Dum sumptus dumque arma duci fessosque secundis
 Summisso tirone negant recreare maniplos,
 Dumque etiam Cerere et uictu fraudasse cohortis
 Hannoni placet: induitur tota Africa flammis, 195
 Pulsat Agenoreas Rhoeteia lancea portas.

Nunc patriae decus et patriae nunc Hannibal unus
 Subsidium; nunc in nostra spes ultima dextra.
 Uertentur signa, ut patres statuere; simulque
 Et patriae muros et te seruabimus, Hannon.' 200

Haec ubi detonuit, celsas e litore puppes
 Propellit multumque gemens mouet aequore classem.
 Non terga est ausus cedentum inuadere quisquam,
 Non reuocare uirum; cunctis praestare uidentur,
 Quod sponte abscedat, superi, tandemque resoluat 205
 Ausoniam. uentos optant, et litora ab hoste
 Nuda uidere sat est. ceu flamina comprimit Auster
 Cum fera et abscedens reddit mare, nauita parco
 Interea uoto non auras poscit amicas,
 Contentus caruisse Noto, pacemque quietam 210
 Pro facili cursu reputat satis. omnis in altum
 Sidonius uisus conuerterat undique miles;
 Ductor defixos Italia tellure tenebat
 Intentus uultus, manantesque ora rigabant
 Per tacitum lacrimae, et suspiria crebra ciebat, 215
 Haud secus ac patriam pulsus dulcisque penatis
 Linqueret et tristis exul traheretur in oras.

Ut uero affusis puppes procedere uentis,
 Et sensim coepere procul subsidere montes, 219
 Nullaque iam Hesperia et nusquam iam Daunia tellus,
 Haec secum infrendens: 'Mentisne ego compos et hoc nunc
 Indignus reditu, qui memet finibus umquam
 Amorim Ausoniae? flagrasset subdita taedis

202 gemens] fremens *Heinsius* 203 cedentum *LF*
 redeuntum *OV* cedenti *uel* redeunti *Heinsius* 204 cunctis
Liuius cuncti *S* 211 satis *Scaliger* salis *S* 212 miles]
 nubes *OV* 221 Hic *S* — mentisne *FV* mentisue *LO*

Carthago, et potius cecidisset nomen Elisae.
 Quid? tunc sat compos, qui non ardentia tela 225
 A Cannis in templa tuli Tarpeia? Iouemque
 Detraxi solio? sparsissem incendia montis
 Per septem bello uacuos gentique superbae
 Iliacum exitium et proauorum fata dedissem.
 Cur porro haec angant? nunc, nunc inuadere ferro 230
 Quis prohibet? rursumque ad moenia tendere gressus?
 Ibo et, castrorum relegens monumenta meorum,
 Qua uia nota mihi est, remeabo Anienis ad undas.
 Flectite in Italiam proras, auertite classem.
 Faxo, ut uallata reuocetur Scipio Roma.' 235
 Talibus ardentem furiis Neptunus ut alto
 Prospexit uertique rates ad litora uidit,
 Quassans caeruleum genitor caput aequora fundo
 Eruiet et tumidum mouet ultra litora pontum.
 Extemplo uentos imbresque et rupe procellas 240
 Concitat Aeolias ac nubibus aethera condit.
 Tum, penitus telo molitus regna tridenti
 Intima, ab occasu Tethyn impellit et ortu
 Ac totum Oceani turbat caput. aequora surgunt
 Spumea, et illisu scopulus tremit omnis aquarum. 245
 Primus, se attollens Nasamonum sedibus, Auster
 Nudauit Syrtim correpta nubilus unda.
 Insequitur sublime ferens nigrantibus alis
 Abruptum Boreas ponti latus; intonat ater
 Discordi flatu et partem rapit aequoris Euris. 250
 Hinc rupti reboare poli, atque hinc crebra micare

224 potius] totum *Heinsius* penitus *Schrader* 225 Quid?
 num *Heinsius* prob. *Bentley* Quid tunc? uulgo Quin! tunc
Lefebure — ardentia] horrentia *Schrader* 231 Quid *Heinsius*
 233 Qua uia nota mihi est *cod. Tell.* Qua uia notat *S* Qua
 mihi nota uia est *ed. Pomp. Laeti* 234 auertite] a uertice *O*
 ac uertite *Liuius* age, uertite *Heinsius* 236 ab alto *V*
 241 nubibus] imbribus *OV* 245 fremit *Schrader* 247 syrtim *V*
 syrtem *LFO* — nubilus] nubibus *OV* 249 ater] acer *O*
 251 poli *deest in O*

Fulmina, et in classem ruere implacabile caelum.
 Consensere ignes nimbiue et fluctus et ira
 Uentorum, noctemque freto imposuere tenebrae.
 Ecce, intorta Noto ueniensque a rupe procella 255
 Antemnae immugit — stridorque immite rudentum
 Sibilat — ac similem monti nigrante profundo
 Ductoris frangit super ora trementia fluctum.
 Exclamat, uoluens oculos caeloque fretoque:
 'Felix, o frater, diuisque aequate cadendo, 260
 Hasdrubal! egregium fortis cui dextera in armis
 Pugnanti peperit letum, et cui fata dedere,
 Ausoniam extremo tellurem apprendere morsu.
 At mihi Cannarum campis, ubi Paulus, ubi illae
 Egregiae occubuere animae, dimittere uitam 265
 Non licitum; uel, cum ferrem in Capitolia flammis,
 Tarpeio Iouis ad manis descendere telo.'
 Talia dum maeret, diuersis flatibus acta
 In geminum ruit unda latus puppimque sub atris
 Aequoris aggeribus tenuit, ceu turbine mersam. 270
 Mox, nigris alte pulsa exundantis harenae
 Uerticibus, ratis aetherias remeauit ad auras
 Et fluctus supra, uento librante, pependit.
 At geminas Notus in scopulos atque horrida saxa
 Dura sorte rapit, miserandum et triste, biremis. 275
 Increpuere ictu prorae. tum murice acuto
 Dissiliens sonuit, rupta compage, carina.
 Hic uaria ante oculos facies: natat aequore toto
 Arma inter galeasque uirum cristasque rubentis
 Florentis Capuae gaza et seposita triumpho 280
 Laurens praeda ducis, tripodes mensaeque deorum
 Cultaque nequicquam miseris simulacra Latinis.

255 ueniens O — a rupe] a puppe *Heinsius* e nube
Schrader (sed cf. u. 240) 256 Antennae OV — immite]
 immane *Schrader* 257 migrante *Barth* 258 frementia
Drakenborch 261 furtis L 264 et illae O 271 alte V,
 ut em. *Barth* altae LFO 278 Hic] It *Heinsius* 281 duci
Lefebure

Tum Uenus, emoti facie conterrita ponti,
 Talibus alloquitur regem maris: 'Hoc satis irae
 Interea, genitor; satis ad maiora minarum. 285
 Cetera parce, precor, pelago, ne tollat acerba
 Hoc Carthago decus, nullo superabile bello
 Progenuisse caput, nostrosque in funera Poeni
 Aeneadas undis totoque eguisse profundo.'

Sic Uenus — et tumidi considunt gurgite fluctus 290
 Obuiaque aduersis propellunt agmina castris. —

Dux, uetus armorum scitusque accendere corda
 Laudibus, ignifero mentes furiabat in iram
 Hortatu decorisque urebat pectora flammis:
 'Tu mihi Flamini portas rorantia caesi 295
 Ora ducis; nosco dextram. tu primus in ictus
 Ingentis Pauli ruis ac defigis in ossa
 Mucronem. tibi pugnacis gestantur opima
 Marcelli. Gracchusque cadens tibi proluit ensem.
 Ecce manus, quae pulsantem te, belliger Appi, 300
 Moenia sublimis Capuae de culmine muri
 Excelso fusa moribundum perculit hasta.
 Ecce aliud fulmen dextrae, quo nobile nomen
 Fuluius excepit non unum pectore uulnus.
 Huc prima te siste acie, cui consul in armis 305
 Crispinus cecidit. me tu comitare per hostis,
 Qui nobis, memini, ad Cannas laetissimus irae
 Seruili fers ora ducis suffixa ueruto.
 Cerno flagrantis oculos uultumque timendum

283 Tum *scr.* Cum **S** 285 Interea] Internae *Bothe*
 289 totoque] motoque *Heinsius* 291 castris] transtris *uel*
 rostris *Heinsius* — *Barthius et Heinsius hoc loco lacunam esse*
existimant; id negat Ernesti, quem sequor. Bothe sic legi uult:
Sic — fluctus. Obuia ut adu. propulerunt a. castris, Dux . . .
 293 iras **V** 295 caesi] caede *Ernesti* 296 nosco] nos
 quo **OV** 299 perluit *Drakenborch* 300 pulsantem te **S**
 te puls. *uulgo* 302 fusa] fixa *Bothe* — perculit *ed. Gryph.*
 1547 pertulit **LF** protulit **OV** propulit *edd. pleraeque* 305 cui]
 cur **L** 306 comitante **S**, unde cecidit, me tum comitante *p.*
h. ed. Benessae, quod prob. Lefebure 307 nobis **F** uobis **LOV**

Non ipso minus ense tuum, fortissime Poenum 310
 O iuuenis; qualem uidi, cum flumine saeuo
 Insignis Trebiae complexum ingentibus ulnis
 Mersisti fundo luctantem uana tribunum.
 At tu, qui gelidas Ticini primus ad undas
 Scipiadae patris tinxisti sanguine ferrum, 315
 Incepta exequere et nati mihi redde cruorem.
 Horrescamne ipsos, ueniant si ad proelia, diuos,
 Cum stetis, turmae, uidi contermina caelo
 Quas iuga calcantis summas uolitare per Alpīs,
 Cum uideam, quorum ferro manibusque capaces 320
 Arsere Argyripae campi? num segnior ibis
 Nunc mihi, qui primus torques in moenia telum
 Dardana, nec nostrae facilis concedere laudi?
 Te uero, te, te extimulem, qui, fulmina contra
 Et nimbos tonitrusque ac summi numinis iras 325
 Cum starem, perferre sonos ac uana iuebas
 Nubila et ante ducem Capitolia celsa petebas?
 Quid uos, quis claro deletum est Marte Saguntum,
 Exhorter, quos nobiles primordia belli?
 Ut meque et uobis dignum, defendite, quaeso, 330
 Praeteritas dextra laudes. diuum ipse fauore
 Uincendoque senex patriam post trina labantem
 Lustra et non uisos tam longa aetate penatis
 Ac natum et fidae iam pridem coniugis ora,

317 si deest in *OV*, quod prob. *Ruperti* 318 stētis (= *steteris*) *F* — contermina *LF* certamina *OV* 319 calcantes *Lefebure* calcastis *S* 318. 319 Cum steteris turma? u. certantia c. Cum iuga calcastis *uulgo* Cum steteris prope me *etc. Nicander*
 Cum stetis pro me — Dum iuga calcatis *Heinsius* 322 torques
deest in O — in moenia] mino *V* 324 Ten' uero,
 tene *Heinsius* Te uero, tene *Scaliger* 326 sonos ac uana *LF*
 seuos ac uana *O* ferox ac uana *V*, unde perf. ferox haec uana
 uel ceu uana *Heinsius* tam uana uel ea uana *Withof* Albana
Bothe perstare ferox ad uana *Liuiueius* — iuebas] uidebas
ed. Rom. 2 prob. Lefebure docebas *Dausqueius* 328 Quis *S*
 — nos *OV* — deleta e. M. Saguntus *ed. Basil. 1522* 329 Ex-
 ortes *LFV* Exsortes *O* 331 dextrae *OV* 333 uisos] uictos *S*

Confisus uobis, repeto. non altera restat 335
 Iam Libyae, nec Dardaniis pugna altera restat.
 Certatus nobis hodie dominum accipit orbis.
 Hannibal haec; sed non patiens remorantia uerba
 Ausonius miles, quotiens dux coeperat ora
 Soluere ad effatus, signum pugnamque petebant. 340
 Haec procul aëria speculantem nube sororem
 Ut uidit diuum genitor maestosque sub acri
 Obtutu uultus, sic ore effatus amico est:
 'Qui te mentis edunt morsus? da noscere coniux;
 Num Poeni casus ducis et Carthaginis angit 345
 Cura tuae? sed enim reputa tecum ipsa furores
 Sidonios. gentem contra et fatalia regna
 Teucrorum quis erit, quaeso, germana, rebelli
 Fractis foederibus populo modus? ipsa malorum
 Non plus Carthago tulit exhausitque laboris, 350
 Quam pro Cadmea subiisti exercita gente.
 Turbasti maria ac terras iuuenemque ferocem
 Immisti Latio; tremuerunt moenia Romae,
 Perque bis octonos primus fuit Hannibal annos
 Humani generis. tempus componere gentem. 355
 Ad finem uentum est; claudenda est ianua belli.'
 Tum supplex Iuno: 'Neque ego, haec mutare laborans,
 Quis est fixa dies, pendenti nube resedi;
 Nec reuocare acies bellumue extendere quaero;
 Quae donare potes — quoniam mihi gratia languet, 360

336 *uersus deest in LF, sed in F m. 2 ad marg. adscr. Libyae*
ed. Ald. libye FOV 339 quotiens *Liwineius* quatiens S 340 affa-
 tus O 342 subacri *Heinsius* subacto *Bothe* 343 affatus *Lefebure*
 344 edant *Heinsius* 351 subiisti *Gronov et Withof* tulisti S,
sed in V re suprascr. tolerasti Heinsius — Quam pro Cadmea
 ipsa tulisti e. g. *ed. Rom. 1* Quam pro Cadmea tu exercita
 gente tulisti *Marsus aliique* 353 Immixti L 355 gentes
Bothe mentem Schrader 356 uentum est *scr. uentum et S*
uentum ed. Rom. 2, quod probb. Lefebure aliique 357 haec
 mutare, *ut con. Heinsius, LFV* hoc m. O haec *uulgo omissum*
 358 pendenti] Poeno duce *Barth* speculatum *Withof* 359 bel-
 lumue S bellumque *uulgo*

Et cecidit iam primus amor — nil fila sororum
 Aduersus posco: uertat terga Hannibal hosti,
 Ut placet, et cineres Troiae Carthagine regnent.
 Illud te gemini per mutua pignora amoris
 Et soror et coniux oro: tranare pericla 365
 Magnanimum patiari ducem uitamque remittas
 Neue sinas captum Ausonias perferre catenas.
 Stent etiam contusa malis mea moenia, fracto
 Nomine Sidonio, et nostro seruentur honori.'

Sic Iuno, et contra breuiter sic Iupiter orsus: 370
 'Do spatium muris, ut uis, Carthaginis altae.
 Stent lacrimis precibusque tuis. sed percipe, coniux,
 Quatenus indulsisse uacet. non longa supersunt
 Fata urbi, uenietque pari sub nomine ductor,
 Qui nunc seruatas euertat funditus arces. 375
 Aetherias quoque, uti poscis, trahat Hannibal auras,
 Ereptus pugnae. miscere hic sidera ponto
 Et terras implere uolet redeuntibus armis.
 Noui feta uiri bello praecordia; sed lex
 Muneris haec esto nostri: Saturnia regna 380
 Ne post haec uideat, repetat neue amplius umquam
 Ausoniam. nunc instanti raptum auehe leto,
 Ne, latis si miscebit fera proelia campis,
 Romulei nequeas iuuenis subducere dextrae.'

Dum statuit fata omnipotens urbique ducique, 385
 Inuadunt acies pugnam et clamore lacesunt
 Sidera. non alio grauiores tempore uidit
 Aut populos tellus, aut, qui patria arma mouerent,
 Maioris certare duces. discriminis alta
 In medio merces, quicquid tegit undique caelum. 390

361 cecidit] cessit *Schrader* 363 Troiae om. O — regent S
 366 uitaeque *Marsus alii*que 369 sidonie S 370 et] at
Drakenborch 377 at miscere *Bothe* 379 fera OV 381 post-
 haec S posthac *wulgo* 383 latis si miscebit LF si m. l. OV
 et *wulgo* 386 acies] acres uel alacres *Heinsius* 387 grauiores]
 maiores *Schrader* 388 patria] paria *Marsus* — nouerent O
 nouerunt V

Ibat Agenoreus praefulgens ductor in ostro,
 Excelsumque caput penna nutante leuabat
 Crista rubens. saeuus magno de nomine terror
 Praecedit, Latioque micat bene cognitus ensis.
 At contra ardenti radiabat Scipio cocco, 395
 Terribilem ostentans clipeum, quo patris et una
 Caelarat patrui spirantis proelia dira
 Effigies; flammam ingentem frons alta uomebat.
 Sub tanta cunctis ui telorumque uirumque,
 In ducibus stabat spes et uictoria solis. 400
 Quin etiam, fauor ut subigit plerosque metusue,
 Scipio si Libycis esset generatus in oris,
 Sceptra ad Agenoreos credunt uentura nepotes.
 Hannibal Ausonia genitus si sede fuisset,
 Haud dubitant terras Itala in ditione futuras. 405
 Contremuere aurae, rapido uibrantibus hastis
 Turbine, et horrificam traxere per aethera nubem.
 Inde ensis propiorque acies et comminus ora
 Admota ac dira flagrantia lumina flamma.
 Sternitur in medium contemptrix turba pericli, 410
 Quae primis se praecipitem tulit obuia telis,
 Gentilemque bibit tellus inuita cruorem.
 Feruidus ingenii Masinissa et feruidus aeui
 In primas Macetum turmas immania membra
 Infert et iaculo circumuolat alite campum. 415
 Caerulus haud aliter, cum dimicat, incola Thyles
 Agmina falcigero circumuenit arta couinno.
 Graia phalanx patrio densarat more cateruas
 Iunctisque astabat nulli penetrabilis hastis.

394 micat] nutat OV 399 cunctis] iunctis Schrader —
 ui OV in LF — uirorumque O 410 turba V pugna LFO
 412 bibit] uidit OV — inuita, ut coni. Liuius, V inuisa LFO
 413 ingenii] ingenti S 414 macedum OV — turbas S, sed in O
 corr. ex turmas 416 aliter deest in O m. 2 insertum in V —
 tyles F tiles OV tile L 417 falcigero S falcifero uulgo —
 comino O 419 iunctisque scr. Inuictisque astabat L In-
 uictusque (sed i suprascr.) hastabat F Inuitisque astabat O
 Immitisque astabat V (sed i. marg. m. 2 Inuictis)

Immemor has pacti post foedus in arma Philippus 420
 Miserat et quassam refouebat Agenoris urbem.
 Rarescit multo lassatus uulnere miles
 Atque aperit patulas prostrato corpore late
 Inter tela uias. irrumpit mole ruinae
 Ausonius globus et periuria Graia resignat. 425
 Archemorum Rutilus, Teucrum Norbanus — et ambo
 Mantua pubenti genetrix dimiserat aeuo —
 Obtruncat Samium bellacis dextra Caleni,
 At Clytium Seliuss, Pellaeum et uana tumentem
 Ad nomen patriae Clytium, sed gloria Pellae 430
 Haud ualuit misero defendere Daunia tela.

Saeuior his Latius uastabat Bruttia signa
 Laelius increpitans: 'Adeone Oenotria tellus
 Detestanda fuit, quam per maria aspera perque
 Insanos Tyrio fugeretis remige fluctus? 435
 Sed fugisse satis fuerit. Latione cruore
 Insuper externas petitis perfundere terras?'
 Haec dicens Silarum, meditantem in proelia, telo
 Praeuenit. hasta uolans imo sub gutture sedit
 Et uitae uocisque uias simul incita clausit. 440
 Uergilio Caudinus, acerbo Laus Amano
 Sternitur. accendunt iras uultusque uirorum
 Armorumque habitus noti et uox consona linguae.

420 hos *Heinsius* — pactum *Bothe* 422 lassatus **LOV**
 laxatus **F** — laxatus funere *Heinsius* laxatus uulnere limes
Bentley 425 globus] rogos **OV** — resignant **S** 426 Artemo-
 rum **OV** — rutilus **S** cf. *XV.700* Rullus *Liuiineius et Heinsius*
 Ruilus *Marsus* 427 pubenti *Schrader* bibenti **S** labenti *uulgo*
 florenti *Withof* flaudenti — aruo *Heinsius* 428 Samium]
 sanium **LFV** senium **O** 429 clitium **LF** decium **OV** — Salius
Liuiineius 430 Ad] Ob *Schrader* — clytium **F** clitium **LOV**
 ac Lycium (*sc. nomen*) *Bothe* 432 Latius *Withof* latios **S**
 (*sed in O corr. ex latius*) late *Liuiineius aliiq. prob. Bentley*
 — Saeuior in Latios, u. *Bothe* 436 fuerat *Liuiineius* — latioue **OV**
 437 effundere **OV** 441 Uirgilio **OV** — Lāus *Blass* — acer
 bosans **L** acerbo sans **FOV** Sarris *uulgo* Satis *Marsus* Saris
ed. Parm. Sarnus *Heinsius* 442 cultusque *Schrader* 443 noti
 deest in **O**

Quos ubi nudantis conspexit Hamilcare cretus
 Terga fuga: 'State ac nostram ne prodite gentem,' 445
 Uociferans subit et conuertit proelia dextra:
 Qualis in aestiferis Garamantum feta ueneno
 Attollit campis feruenti pastus harena
 Colla Paraetonius serpens lateque per auras
 Undantem torquet perfundens nubila tabem. 450
 Continuo infesta portantem cuspidē uulnus
 Impedit anteuolans Herium; cui nobile nomen
 Marrucina domus clarumque Teate ferebat.
 Atque illi, magnum nitenti et laudibus hostis
 Arrecto, capuli ad finem manus incita sedit; 455
 Quaerebatque miser morienti lumine fratrem,
 Cum iuuenis subit et, leto stimulatus acerbo,
 Pleminius saeuum mucronem ante ora coruscat
 Ac fratrem magno minitans clamore reposcit.
 Huic proles Barcae: 'Germanum reddere uero 460
 Si placet, haud renuo. maneant modo foedera nostra,
 Hasdrubalem reuocate umbris. egone aspera ponam
 Umquam in Romanos odia? aut mansuescere corda
 Nostra sinam? parcamque uiro, quem terra crearit
 Itala? tum manes inimicos sede repellat 465
 Aeterna socioque abigat me frater Auerno.'

444 nudantis, *ut coni. Scaliger*, LF nutantis OV 445 Hanni-
 bal terga OV (*T. p. 244*) — fuga S fugae Scaliger alique
 452 Impetit Heinsius — herum OV 454 nitenti] intenti S
 455 sedit LEV fodit O — inguina fodit Liuius et Gronov
 ilia fodit Ruperti 454. 455 Ilia huic magnum n. — fodit
 Barth Iliacque huic — fodit Heinsius Ilia enim — fodit Withof
 post u. 455 unum atque alterum excidisse suspicatur Heinsius
 458 Pleminius LV Plaeminius F Flamminius O 460 Huic F
 Hinc LOV — uero] Auerno Heinsius 461 haud OV aut LF,
 sed in F corr. 461. 462 foedera, nostrum H. reuocari Hein-
 sius — reuocate, *ut coni. Liuius*, S reuocare uulgo 464 par-
 camque V pareamque LFO 465 tum FO dum LV — inimicos
 Liuius inimica S inimicus Cellarius — repellat S 465.
 466 t. m. inimica sede repellat Aeternum Heinsius uterque
 t. m. inimicos aede repellat Aeterna uel inimica mente rep.
 Aeternum Ruperti

Sic ait et clipei propulsum pondere toto,
 Lubrica qua tellus lapsantis sanguine fratris
 Fallebat nisus, prosternit et occupat ense.
 Extendit labens palmas, Heriumque iacentem 470
 Amplexus, iuncta leniuit morte dolores.
 Tum Libys inuadit mixtae certamina turbae
 Conuertitque ruens per longum hostilia terga:
 Ut cum fulminibus permixta tonitrua mundum
 Terrificant, summique labat domus alta parentis; 475
 Omne hominum terris trepidat genus; ipsaque ob ora
 Lux atrox micat, et praesens astare uiritim
 Creditur intento percussis Iupiter igne.

Parte alia, ceu sola forent discrimina campo,
 Qua misceret agens truculentum Scipio Martem, 480
 Aspera pugna nouas uaria sub imagine leti
 Dat formas. hic ense iacet prostratus adacto;
 Hic saxo perfracta gemit lacrimabilis ossa;
 Ast hos, turpe, pauor fusos proiecit in ora;
 Horum aduersa dedit Gradiuo pectora uirtus. 485
 Ipse super strages ductor Rhoeteius instat.
 Qualis apud gelidum currus quatit altior Hebrum
 Et Geticas soluit feruenti sanguine Mauors
 Laetus caede niues, glaciemque Aquilonibus actam
 Perrumpit stridens sub pondere belliger axis. 490
 Iamque ardore truci lustrans fortissima quaeque
 Nomina obit ferro. claris spectata per orbem
 Stragibus occumbit late inter tela iuuentus.
 Qui muros rapuere tuos miserasque nefandi
 Principium belli fecere, Sagunte, ruinas; 495
 Qui sacros, Thrasymerne, lacus, Phaethontia quique

469 uisus L 471 dolores S dolorem *uulgo* 476 terris S
 in terris *uulgo* 478 percussis L percussus FOV 480 misceret
Blass miseret S miscebat *uulgo* — truculentum LF truculen-
 tus OV 483 Hic] Is O 484 Ast S Atque *uulgo* — proiecit S
 deiecit *uulgo* 487 altior] acrior *Bothe* 489 caede] saede F
 sede LOV 496 Quique tuos *Liuius et Bentley*

Polluerant tabo stagna; ac fiducia tanta
 Quos tulit, ut superum regi soliumque domosque
 Irent direptum: mactantur comminus uno
 Exitio; redduntque animas, temerata ferebant 500
 Qui secreta deum et primos reserasse negatas
 Gressibus humanis Alpis. formidinis huius
 Plena acies propere retro exanimata ruebat.
 Haud secus, ac tectis urbis Uulcania pestis
 Cum sese infudit, rapidusque incendia flatus 505
 Uentilat et uolucris spargit per culmina flammæ:
 Attonitum erumpit subita formidine uulgus,
 Lateque ut capta passim trepidatur in urbe.

Uerum ubi cunctari taedet dispersa uirorum
 Proelia sectantem et leuiori Marte teneri, 510
 Omnes in causam belli auctoremque malorum
 Uertere iam uires tandem placet. Hannibal unus
 Dum restet, non, si muris Carthaginis ignis
 Subdatur, caesique cadant exercitus omnis,
 Profectum Latio; contra, si concidat unus, 515
 Nequicquam fore Agenoreis cuncta arma uirosque.
 Illum igitur lustrans circumfert lumina campo
 Rimaturque ducem. iuuat in certamina summa
 Ferre gradum; cuperetque uiro concurrere, tota
 Spectante Ausonia; celsus clamore feroci 520
 Prouocat increpitans hostem et noua proelia poscit.

Quas postquam audiuit uoces conterrita Iuno,
 Ne Libyci ducis impauidas ferrentur ad aures,
 Effigiem informat Latiam propereque coruscis
 Attollit cristis; addit clipeumque iubasque 525
 Romulei ducis atque umeris imponit honorem

497 Polluerunt *Heinsius* 498. 499 regis — direptum *uel*
 regi dereptum *sive* ereptum *van Veen* 500 ferebat *S*
 501 primos *scr. cum Heinsio* primo *S* primi *Liuius* —
 reserasse *S* pressere *ed. Basil. Wolfi aliaque* — Quos *s. deum,*
 et primos *r. Heinsius* 505 infundit *edd. nonnullae* 509 diuersa
Heinsius 515 concitet *OV* 519 cuperetque] atque cupit
uel aspiratque *Blass* cupiensque *nos* 525 iubarque *Bothe*

Fulgentis saguli; dat gressum habitusque cientis
 Proelia et audacis adicit sine corpore motus.
 Tum par effigies fallacis imagine uana
 Cornipedis moderanda cito per deuia passu 530
 Belligerae datur ad speciem certaminis umbrae.
 Sic Poeni ducis ante oculos exultat et ultro
 Scipio Iunoni simulatus tela coruscat.
 At, uiso laetus rectore ante ora Latino
 Et tandem propius sperans ingentia, Poenus 535
 Quadrupedi citus imponit uelocia membra
 Et iacit aduersam properati turbinis hastam.
 Dat terga et, campo fugiens, uolat ales imago
 Tramittitque acies. tum uero, ut uictor et alti
 Iam compos uoti, ferrata calce cruentat 540
 Cornipedem et largas Poenus quatit asper habenas:
 'Quo fugis, oblitus nostris te cedere regnis?
 Nulla tibi Libyca latebra est, o Scipio, terra.'
 Haec ait et stricto sequitur mucrone uolantem,
 Donec longinquo frustratum duxit in arua 545
 Diuersa spatio procul a certamine pugnae.
 Tum fallax subito simulacrum in nubila cessit.
 Fulmineus ductor: 'Quisnam se numine caeco
 Composuit nobis,' inquit, 'deus? aut latet idem
 Cur monstro? tantumne obstat mea gloria diuis? 550
 Sed non auelles umquam, quicumque secundus
 Caelicolum stas Ausoniae, non artibus hostem
 Eripies uerum nobis.' Frena inde citati
 Conuertit furibundus equi campumque petebat,
 Cum subito occulta pestis collapsa tremore 555

528 adicit LV adigit F addicit O addit *uulgo* 533 Iunone S
 — similatus *Ruperti* 534 At *Liuiineius* Ac S 535 spirans
Heinsius et Bentley 538 uolat *deest in O* 542 credere *Bothe*
 546 Diuerso *edd. nonnullae* Diuersae *Heinsius, sed cf. Ruperti*
ad VII. 618 548 Flamineus S — numine LF lumine OV
 549 idem] ictum *Bothe* 553. 554 citati — equi *Heinsius*
 citatis — equi LF citatis — equis OV 555 subito occulta LF
 subito occulta O subitae occulta V subitae occulto *edd. non-*
nullae

Cornipedis moles ruit atque efflauit anhelō
Pectore Iunonis curis in nubila uitam.

Tum uero impatiens: 'Uestra est haec altera, uestra
Fraus,' inquit, 'superi; non fallitis. aequore mersum
Texissent scopuli, pelagusque hausisset et undae! 560
Anne huic seruabar leto? mea signa secuti,
Quis pugnae auspicium dedimus, caeduntur; et absens
Accipio gemitus uocesque ac uerba uocantum
Hannibalem. quis nostra satis delicta piabit
Tartareus torrens?' Simul haec fundebat et una 565
Spectabat dextram ac leti feruebat amore.

Tunc Iuno, miserata uirum, pastoris in ora
Uertitur ac siluis subito procedit opacis
Atque his alloquitur uersantem ingloria fata:
'Quaenam te siluis accedere causa subegit 570
Armatum nostris? num dura ad proelia tendis,
Magnus ubi Ausoniae reliquos domat Hannibal armis?
Si uelox gaudes ire, et compendia grata
Sunt tibi, uicino in medios te tramite ducam.'
Annuit atque onerat promissis pectora largis 575
Pastoris patresque docet Carthaginis altae
Magna repensuros, nec se leuiora daturum.
Praecipitem et uasto superantem proxima saltu
Circumagit Iuno ac, fallens regione uiarum,
Non gratam inuito seruat celata salutem. 580

Interea Cadmea manus, deserta pauensque,
Non ullum Hannibalem, nusquam certamina cernit
Saeui nota ducis. pars ferro occumbere credunt,

558 uestra est haec altera uestra V uestra e. h. a. nostra LF
nostra e. h. a. uestra O 559 fallitis OV fullitis L fullicis F
561 huic] hinc S — seruabat L 563 ac LFO et V 565 Tar-
tareos OV 567 Tum OV 569 Atque his OV Atque is F
At his L 570 succedere *Liuius* 571 num] unum L
572 armis L arma FOV 578 superantem] properantem OV
— uasti sup. pr. saltus *Heinsius* uastos s. p. saltus *Withof*
579 ac LF et O at V 580 celata] dea laeta
Heinsius

Pars damnasse aciem et diuis cessisse sinistris.
 Ingruit Ausonius uersosque agit aequore toto 585
 Rector, iamque ipsae trepidant Carthaginis arces.
 Impletur terrore uago cuncta Africa pulsus
 Agminibus, uolucrique fuga sine Marte ruentes
 Tendunt attonitos extrema ad litora cursus
 Ac Tartessiacas profugi sparguntur in oras; 590
 Pars Batti petiere domos, pars flumina Lagi.
 Sic ubi, ui caeca tandem deuictus, ad astra
 Euomuit pastos per saecula Uesbius ignes,
 Et pelago et terris fusa est Uulcania pestis,
 Uidere Eoi, monstrum admirabile, Seres 595
 Lanigeros cinere Ausonio canescere lucos.

At fessum tumulo tandem regina propinquo
 Sistit Iuno ducem, facies unde omnis et atrae
 Apparent admota oculis uestigia pugnae.
 Qualem Gargani campum Trebiaeque paludem 600
 Et Tyrrhena uada et Phaethontis uiderat amnem
 Strage uirum undantem; talis, miserabile uisu,
 Prostratis facies aperitur dira manipulis.
 Tunc superas Iuno sedes turbata reuisit.
 Iamque propinquabant hostes tumuloque subibant, 605
 Cum secum Poenus: 'Caelum licet omne soluta
 In caput hoc compage ruat, terraeque dehiscant,
 Non ullo Cannas abolebis, Iupiter, aeuo,
 Decedesque prius regnis, quam nomina gentes
 Aut facta Hannibalis sileant. nec deinde relinquo 610
 Securam te, Roma, mei; patriaeque superstes

584 diuis LF superis OV 588 morte S more *Heinsius*
et Bentley 590 Ac] Hi *Lefebure* — cartessiacas LFO
 cartesiacas V 591 batti V bacci LF bacchi O — largi S
 592 ui caeca] in ceca L inceca FV incelta O 597 At] Et S
 600 garganii S 601 phetontis LF fetontis V frontis O
 602 uirum] uera S atra uel nigra *Blass*; an fera scribendum?
 604 Tum OV 607 dehiscant V dehiscat LFO 610 sileant]
 sinent F, sed sileant post *suprascr.*

Ad spes armorum uiuam tibi. nam modo pugna
 Praecellis, resident hostes: mihi satque superque,
 Ut me Dardaniae matres atque Itala tellus,
 Dum uiuam, expectent nec pacem pectore norint.' 615
 Sic rapitur, paucis fugientum mixtus, et altos
 Inde petit retro montis tutasque latebras.

Hic finis bello. reserantur protinus arces
 Ausonio iam sponte duci. iura improba adempta
 Armaque, et incisae leges, opibusque superbis 620
 Uis fracta, et posuit gestatas belua turris.
 Excelsae tum saeua rates spectacula Poenis
 Flammiferam acceperere facem, subitaque procella
 Arserunt maria, atque expauit lumina Nereus.

Mansuri compos decoris per saecula rector, 625
 Deuictae referens primus cognomina terrae,
 Securus sceptri, repetit per caerula Romam
 Et patria inuehitur sublimi tecta triumpho.
 Ante Syphax, feretro residens, captiua premebat
 Lumina, et auratae seruabant colla catenae. 630
 Hic Hannon clarique genus Phoenissa iuuenta
 Et Macetum primi atque incocti corpora Mauri,
 Tum Nomades notusque sacro, cum lustrat harenas,
 Hammoni Garamas et semper naufraga Syrtis.
 Mox uictas tendens Carthago ad sidera palmas 635
 Ibat et effigies orae iam lenis Hiberiae,
 Terrarum finis Gades ac laudibus olim
 Terminus Herculeis Calpe Baetisque lauare
 Solis equos dulci consuetus fluminis unda.

613 Procellis O — Praecellis resides hostes *Heinsius* Pr.
 residentem hostem *Bothe* resident hostes mihi satque superque
iungi uult Barth 612. 613 dum m. p. Praecellis, resident
 hostes mihi s. s. *Ruperti* nam m. p. Praecellis: sed adhuc
 hostes *Withof* 616 immixtus *Heinsius* 618 artes L
 620 Armaque] Atque aeri inc. uel Aeraque et inc. *Heinsius*
 Aruaque *Dausqueius* — inuisae *Withof* 624 lumina] fulmina
Heinsius — nereus] neruis L 627 sceptri] coepti *Heinsius*
 631 Hinc OV 634 Hannoni L 636 leuis S 637 et finis
Heinsius 638 hercideis L — calpe *deest in O* — baetesque S

Frondosumque apicem subigens ad sidera mater 640
Bellorum fera Pyrene nec mitis Hiberus,
Cum simul illidit ponto, quos attulit, amnes.
Sed non ulla magis mentesque oculosque tenebat,
Quam uisa Hannibalis campis fugientis imago.
Ipse, astans curru atque auro decoratus et ostro, 645
Martia praebebat spectanda Quiritibus ora:
Qualis odoratis descendens Liber ab Indis
Egit pampineos frenata tigride currus;
Aut cum Phlegraeis, confecta mole Gigantum,
Incessit campis tangens Tirynthius astra. 650
Salve, inuicte parens, non concessure Quirino
Laudibus ac meritis non concessure Camillo.
Nec uero, cum te memorat de stirpe deorum,
Prolem Tarpei mentitur Roma Tonantis.

652. 653 *uerba* Quirino — concessure *desunt in O*

I.

ARGUMENTA LIBRORUM.

Liber I. Exordium carminis 1—20. Iunonis in Romanos odium bellorum Punicorum causa; Hannibalem ad bellum illis inferendum inflammat 21—55. eius ingenium (a) 56—69. pueri iusiurandum 70—139. — Hamilcare in Hispania mortuo Hasdrubali imperium traditur; eius mores, res gestae, mors 140—181. Hannibal ab universo exercitu, qui ex Afris (189—219) et Hispanis (220—238) constat, imperator salutatur 182—238. eius ingenium (b) 239—267. Saguntum aggredi statuit; urbis situs a. 219. et origo 268—295. Sagunti oppugnatio 296—II 695. — Saguntini legatos Romam mittunt. Sicoris oratio 564—671. Cn. Corneli Lentuli et Q. Fabii Maximi diuersae sententiae; legatio ad Hannibalem mittitur 672—694.

Liber II. Romanorum legati ab Hannibale repulsi Carthaginem petunt 1—24. Hannibal militum animis denuo incensis Saguntum oppugnare pergit 25—269. — Romanorum legati in senatu Carthaginensium: Hannonis et Gestaris orationes; Fabius bellum indicit 270—390. — Hannibal aliquot gentibus, quae defecerant, celeriter oppressis ad Saguntum oppugnandum redit; arma ab Hispanis dono missa accipit 391—456. Saguntinorum miseriae 457—474. Hercules, conditor urbis, Fidem deam mittit, quae illorum animos erigit 475—525. contra Iuno Tisiphonen furiam ab inferis euocat, quae eos ad summam desperationem adducit 526—649. rogos exstruitur et incenditur. Hannibal urbem capit 650—695. epilogus poëtae 696—707.

Liber III. Sagunto expugnato Bostar in Libyam mittitur oraculum Iouis Hammonis de bello consulturus 1—13. Hannibal ipse Gades petit; ibi templum Herculis perlustrat et maris accessum recessumque admiratur 14—60. dein Himilcen uxorem cum filiolo Carthaginem mittit 61—157. somnium Hannibalis 158—213. eius profectio. catalogus copiarum 214—405. a. 218. Pyrenaeum saltum superat 406—441. Rhodanum et Dru-

entiam transit 442—476. Alpium aspectus; earum descriptio 477—499. maximis laboribus periculisque exanclatis in summo monte castra ponit 500—556. Ueneris et Iouis de Romanorum fati colloquium 557—629. Hannibal in Taurinis castra collocat 630—646. Bostar ex Africa reuersus oraculum exponit 647—714.

Liber IV. Nuntio de Hannibalis in Italiam aduentu allato Romae magna trepidatio oritur; senatus animo non deficit 1—38. Hannibal Gallos sibi conciliat. Scipio ex Massilia redit 39—55. uterque militum animis confirmatis ad proelium se expedit 56—100. omen ante pugnam 101—134. proelium ad Ticinum commissum 135—479. — Scipio copias ad Trebiam ducit, ubi cum Ti. Sempronio Longo se coniungit 480—497. Hannibal Romanos ad pugnandum elicit 498—524. pugna ad Trebiam facta 525—704. — C. Flaminius consul creatus exercitum in Etruriam ducit 705—721. Hannibal a Iunone excitatus Apenninum transgressus ad Trasumennum lacum castra collocat a. 217 722—762. Legati a Carthaginiensibus missi sciscitantur ab eo, utrum filium suum dis patriis ex more immolari an reiecta sorte seruari uelit 763—829.

Liber V. Hannibal milites in insidiis collocat. Trasumenni nomen 1—23. Flaminius malis ominibus et Coruini auguris monitis contemptis militum animos ad pugnandum inflamat 24—185. pugna ad Trasumennum lacum commissa 186—687.

Liber VI. Uariae stragis imagines. Romanorum fuga 1—61. Serranus, Reguli filius, in fuga ad Marum, patris sui armigerum, peruenit et ab eo curatur 62—100. tum Marus Reguli res gestas narrat 101—551. — Romae ingens luctus et trepidatio oritur. Serranus ad Marciam matrem redit 552—589. senatus de bello gerendo consultat. Hannibal consilio Romam petendi a Ioue deterretur. Romae Q. Fabius Maximus dictator dicitur 590—618. eius prudentia 619—640. Hannibal per Umbriam et agrum Picenum in Campaniam profectus Literni templum, cuius in porticibus res primo bello Punico gestae tabulis pictis expressae erant, incendio delet 641—716.

Liber VII. Fabius cunctando rem gerere statuit 1—19. Hannibal a Cilnio quodam captiuo de Fabii genere et indole edocetur 20—73. Romae supplicationes habentur 74—89. Fabius disciplinam militarem restituit; Hannibal frustra eum ad certamen pronocat 90—122. tum hic in Apuliam castris motis uariis dolis dictatorem tentat 123—145. In Campaniam reuersus agrum Falernum depopulatur; narratio de Baccho et Falerno 147—211. Fabius militum indignationem et iram sedat 212—259. Fraus Hannibalis ad augendam dictatoris inuidiam 260—267. Hannibal intra colles et angustias inclusus euadit

et in agro Allifano castra ponit 268—376. Fabius sacrorum causa Romam profecturus Minucium monet, ut a pugna se absteineat 377—408. Interim classis Poenorum ad Caietam appellit; terror nympharum; Proteus eas Romanorum fatis expositis consolatur 409—493. Minucio imperium cum dictatore aequatur 494—522. Fabio reuerso atque exercitu diuiso Minucius temere cum hoste congressus a Fabio seruatur 523—729. Fabius a Minucio et a militibus pater salutatur 730—750.

Liber VIII. Hannibalis curae 1—24. Iuno Annam, Didonis sororem et Numici fluuii nympham, cuius casus poëta describit (39—200), ad illum mittit eique sollicitudines adimit pugnam Cannensem praedicens 25—241. Romae C. Terentius a. 216. Uarro consul creatur; eius iactationes 242—277. collega eius L. Aemilius Paulus, qui nil contra Uarronem dicere audet (278—297), a Fabio admonetur, ut prauis eius conatibus resistat 298—348. tum consules in Apuliam proficiscuntur; catalogus copiarum 349—621. mala ante pugnam omina, quibus militum animis metus incitur 622—676.

Liber IX. Uarro cupiditate pugnandi ardet; eius temeritas augetur proelio tumultuario. consulum de pugna committenda altercationes 1—65. Funesto facinore, quod noctu patrat, Romanis clades portenditur 66—171. Hannibal militum animos inflamat 178—216; deinde aciem instruit 217—243; idem facit Uarro 244—277. Pugna Cannensis 278—X 325.

Liber X. Elatus uictoria Hannibal postero die Romam petere constituit 326—336; sed a Iunone per Somnum uetitus (337—370) Magone uehementer urgente consilio desistit 371—386. Romanorum reliquiae Canusii se colligunt; earum tristis conditio 387—414. Metelli consilium patriam deserendi a Scipione reprimitur 415—448. Hannibal campum perlustrat: narratio de Cloelii equo; Cloeliae historia; Pauli corpus a militibus repertum crematur 449—577. Romanorum angor 578—591. Fabius ciuium animos erigit 592—604. idem plebis iram in Uarronem oratione sedat 605—622. Uarronis reditus 623—639. senatus noua consilia init de copiis restaurandis et bello continuando 640—658.

Liber XI. Multae Italiae gentes ad Hannibalem deficiunt 1—27. Etiam Capua ad Poenos inclinatur; Campanorum diuitiae et mores perdit 28—54. Pacuuius auctore legatos Romam mittunt Virrio duce, qui postulent, ut alter consul ex Campanis creetur; huic postulationi Torquatus, Fabius, Marcellus uehementer resistunt 55—129. tum Campani ad Hannibalem deficiunt solo Decio frustra renitente 130—189. Hannibal Capuam profectus Decium in uincla conici iubet; (eius mors 377—384). deinde perlustrata urbe conuiuio interest 259—368: Teuthras Cumanus ad lyram canit (288—302); Pacuuii filius a

consilio Hannibalem inter cenam necandi a patre deterretur (303—368). — Mago nuntius uictoriae Carthaginem mittitur 369—376. Hannibal Capuae hibernat: Uenus militum animos effeminat; ipse dux Teuthrantis cantu delectatur 377—482. Interea Mago in Carthaginensium senatu res ab Hannibale gestas enarrat et Hannonem uehementer increpat 483—553; ad quae respondens Hanno, pax ut fiat, suadet 554—600. sed subsidia mittuntur et in Hispaniam et in Italiam 600—611.

Liber XII. Hannibal Capua castris motis militibus prorsus effeminatis frustra Neapolim (27—59), deinde Cumas, quas Ti. Sempronius Gracchus defendit (60—103), tum Puteolos oppugnat; inter quae loca clara, Baias aliaque adit 103—157. Iam Nolam profectus pugna Nolana a Marcello uincitur 158—294. Romanorum spes erigitur, erecta oraculo Delphico confirmatur 295—341. — res in Sardinia gestae: M. Torquatus Hampsagoram uincit; Ennii laus 342—419. — Hannibal Acerris Nuceriaque incensis Casilinum petit, Petelium solo aequat 420—433. inde Tarentum expugnat praeter arcem 434—448. Tum Capuae a Romanis obsessae auxilio uenit; in itinere M. Centenium Penulam et Cn. Fuluium uincit, Ti. Sempronii Gracchi in insidiis interfecti exsequias celebrat 449—478. cum ad Capuam perrumpere non posset, Romam petit 479—540. Romanorum trepidatio 541—557. moenia situmque urbis contemplatus Hannibal a Fulvio Flacco, qui ex Campania aduolauerat, in castra redigitur 558—573. pugna bis a loue tempestate saeua immissa dirimitur 574—667. Hannibal tertium Romam oppugnaturus a Iunone Iouis iussu repellitur 668—730. Romanorum gaudium 731—752.

Liber XIII. Hannibal ad Tutiam fluuium castris relatis denuo Romam petere parat, sed a Dasio quodam transfuga edoctus urbem propter Palladium (eius historia 35—81) non posse expugnari, Feroniae templo diruto in Bruttios se recipit 1—93. Capua a Romanis expugnatur 94—380. — Cn. et P. Scipiones in Hispania cadunt 381—384. nuntio eius rei allato Scipio iuuenis inferos adire in animum inducit, ut ibi patris patruisque umbras uideat 385—396. Scipio apud inferos umbras clarissimorum uirorum et feminarum uidet. postremo Sibylla ei ultima Hannibalis fata praedicat 397—893. tum ille ad suos redit 894—895.

Liber XIV. Res in Sicilia a Marcello gestae: insulae descriptio 1—78. belli causa et origo; Hierone mortuo regnum ad Hieronymum peruenerat 79—95; eo interfecto pars Siculorum Poenis, pars Romanis fauebat 96—109. Iam Cl. Marcellus bellum parat 110—124. Leontinos expugnat 125—177.

tum Syracusas terra marique oppugnat 178—191. auxilia Syracusanorum 192—247. Romanorum socii 248—257. Carthaginiensium socii 258—276. Syracusanorum animi 277—291. omnia Romanorum consilia Archimedis arte ad irritum cadunt 292—352. pugna naualis 353—579. pestilentia orta rei moram affert 580—617. tandem urbs expugnatur 618—684.

- Liber XV.** Senatu deliberante, cui imperium in Hispania
- a. 211. tradatur, P. Cornelius Scipio, Publii filius, primum, ne id petat, consiliis cognatorum deterretur 1—17. tum iuveni Uoluptas et Uirtus deae apparent 18—128. iam Uirtutis monitis inflammatus imperium petit et omine fausto oblato accipit 129—151. classe Tarraconem appellitur 152—179. species parentis per somnum oblata eum monet, ut Carthaginem Nouam expugnet; id perficit 180—250. deinde Neptuno et Ioui sacrificat, militibus dona dat, praedam diuidit, uirginem iuveni Hispano sponsam reddit, quamobrem a Laelio maximis laudibus
 - (a. 214.) effertur 251—285. — bellum contra Philippum, Macedonum
 - a. 209. regem, gestum 286—319. — Tarentum a Fabio dolo expugnatur 320—333. Marcellus et Crispinus consules ab Hannibale
 - a. 208. uincuntur; Marcelli mors 334—398. — In Hispania Hasdrubal a Scipione fugatur; Laelii uirtus 399—492. Hasdrubal Alpes transgreditur, ut cum fratre se coniungat 493—514. magnus Romae terror; Italiae telluris imago per somnum C. Claudium Neronem, qui in Lucanis aduersus Hannibalem castra posuerat, monet, ut illi obuiam eat 515—559. Nero cum collega M. Liui
 - a. 207. se coniungit 560—600. pugna ad Metaurum facta 601—807. Nero in Lucanos reuersus Hannibali caput Hasdrubalis hastae infixum ostendit 807—823.

- Liber XVI.** Hannibal in Brutiis uersatur 1—22. Carthaginienses ex Hispania pelluntur: Mago uictus Carthaginem
- (a. 208.) fugit 25—26. Hanno a Scipione capitur 28—77. Hasdrubalis,
 - a. 207. Gisgonis filii, exercitus deletur 78—114. Masinissa, Nomadum rex, ad Scipionem transit 115—167. Scipio et Hasdrubal apud Syphacem, Massyliorum regem; is foedus cum Romanis icit, sed postea prodigiis terretur 168—274. Scipio in Hispaniam reuersus ludos funebres in honorem patris patruisque instituit 275—591. tum Romam profectus consul creatur, eique Fabio uehementer resistente permittitur, ut in Africam traiciat 592—700.

- Liber XVII.** Cybele, id quod libri Sibyllini monuere, ex Phrygia Romam aduecta a P. Scipione Nasica excipitur; Claudiae pudicitia probata 1—45. Scipio a Sicilia in Africam traicit 46—58. Syphacem frustra admonet, ne foedus cum Romanis initum rumpat; tum eius castra incenduntur, ipse capitur 59—145. Hasdrubal Carthaginem fugit; ciues Hannibalem ex
- a. 204.

Italia reuocant 146—157. Hannibalis somnium ante legatorum a. 203. aduentum 158—169. legatorum monitis permotus Italiam relinquit 170—217. consilio eo redeundi saeuissima tempestate a Neptuno in mari excitata desistit 218—232. deinde ad Libyam appulsus Scipioni obuiam it 283—291; militum animos ad pugnandum inflamat 292—337. Iunonis et Iouis de Hannibalis fato colloquium 338—384. pugna ad Zamam commissa a. 202. 385—617. Scipio triumphans Romam redit 618—654.

II.

INDEX NOMINUM.*

- ABARIS, *armiger Hannibalis*, Abarim X 134.
 Abella, *Campaniae oppidum*, pauper sulci cerealis VIII 543.
 [Aborigines], *prisci incolae Latii*, v. *Rutuli Faunigenae*.
 Acarnan, 1) *adi. amnis (Achelous)* III 42. 2) *subst.* XV 288.
 v. *Cureticus*.
 Acca, *uxor Satrici (v. h. n.)*, Acca (*voc.*) IX 117.
 Acerrae, *Campaniae oppidum*, Clanio semper contemptae VIII
 535. Acerras *miseras non aequi Martis* XII 422.
 Acesta, *Siciliae oppidum*, Troiana XIV 220.
 Acestes, *conditor Acestae urbis*, Troianus XIV 45. Acestae
 Hectoreo XIV 205.
 Achaemenius (*Persicus*): *arcu* XV 570; *odorem* XV 23; *ritu*
 VII 647.
 Achaetus, *Siciliae fluvius*, Achaeti *liquentis pubes* XIV 268.
 Achaicus: *moenia* XV 306; *rura* XIV 5.
 Achates, *Siciliae fluvius*, Achaten XIV 228.
 Acheloidas, *Acheloi filia*, Parthenope XII 34.
 [Achelous] v. *Acarnan*.
 Acheron, *fluvius inferorum*, XIII 571. Acherontis *undas* XII
 126; *undam* XIII 271; *portas* XIII 465. Acheronta I 94;
 II 367, 536; XI 473. Acheronte *maesto* XIV 243.
 v. *Tartareus*.
 Acherusius: *stagnans humor* XIII 398; *pestis* XIV 613.
 Acherras, *germanus Asbytes (v. h. n.)*, *dux Gaetulorum*, III 299.
 Acherrae *tentoria* VII 338. Acherram X 76.
 Achilles aeternus *carmine* XIV 95 [XV 278]. Achillis *magni*
 pectora XI 450. Achille *proauo* XV 292. v. *Acacides*.
 Thetis. *Peleius*. *Thessalus*. *Vulcanius*.
 Acis, *adulescens pulcher a Galatea Nereide in fluvium conuersus*,
 XIV 221.
 Aconteus, *Hispanus*, XVI 563, 573.

* Ad hunc indicem perficiendum uti mihi licuit indice *personarum* ab Ioanne Schlichteisen a. 1888 composito, quam Franciscus Ruehl pro sua liberalitate ad me misit.

- Acrae**, *Siciliae oppidum*, e tumulis glacialibus XIV 206.
Acrisioneis muris (*Ardea*) I 661.
Actaeon, *Aristaei filius*, XII 365.
Actia templa Phoebi XV 302.
Adherbes, *miles Carthaginiensis*, Adherben VII 601.
Adymachidae, *Libyae gens*, uulgius ferro uiuere laetum IX 224.
 Adymachidis (dat.) III 279.
Aeacides: *Aeacidae (Persei, Macedonum regis) spolia* I 627;
 genus XIV 95. *Aeacide felix (Achilles)* XIII 796. *Aeacide*
 inuicto XIII 800. *Aeacidum sceptris* XV 292.
Aeetes, *rex Colchicus*, *Aeetae prolem* VIII 498. *v. Angitia*.
Aegaeus: *mari* XV 157; *ponto* I 468. *v. Carpathius*.
Aegates, *insulae*, IV 800; V 246. *Aegatis (acc.)* I 61, 622;
 II 310; IV 80; *geminas* VI 685; XI 527.
Aegyptia tellus XIII 474. *v. Lageus. Pellaus*.
Aeneades = *Romanus*: *Aeneades (Scipio 3)* XIII 767. *Aene-*
 adae (dat.) Claudio, v. h. n.) XIII 153. *Aeneadae (n.pl.)*
 VIII 193; XII 639, 734. *Aeneadum gloria* I 2; *stirps*
 II 55; *mentes* II 295; *classis* II 420; *bella* II 428; *metus*
 III 70; *regnis* VIII 47; *rebus futuris* XIII 500; *Daunia*
 regna XIV 4; *cultu* XVI 117. *Aeneadis* III 560; IV 133,
 817; V 187; VI 610; VIII 2; XI 551; XII 521. *Aeneadas*
 VIII 175; XVII 289. *Aeneadis* XIII 891.
Aeneas pius VII 474; VIII 71, 104. *Aeneae coniux (Dido)* VIII
 143; *sceptra* IX 74. *Aeneae (dat.)* XVI 370. *Aenean*
 II 413; VIII 87. *v. Anchisiades. Dardanus. Iliacus. Phryx.*
 Troius.
Aeneia regna VII 562; X 50, 643.
Aeoliden Podaetum (*v. h. n.*) XIV 492.
Aeolius: *austri* I 193; *furor* IX 525; *nomine* XIV 70; *ponto*
 XIV 234; *procellas* XVII 241; *tyrannis (Siculis)* XV 424.
[Aeolus] uentis positus custos IX 491.
Aequana iuga, *felicia Baccho* V 466.
Aequanus, miles, *Soracte satus* V 176, 182.
Aequi Falisci VIII 489.
Aequicula rura VIII 369.
Aesernia, Samnii oppidum, VIII 566.
Aesis, Pelasgorum rex, VIII 444.
Aesis, Umbriae fluius, VIII 448.
Aethiopes, *gens haud incognita Nilo* III 265. *Aethiopum*
 tellure XII 605.
Aetna, mons, XIV 58. *Aetnae barathro* IX 497; *fatis certan-*
 tia saxa XII 154. *Aetna (abl.) Sicula* VIII 614. *Aetne*
 ardua rupibus XIV 578.
Aetnaeus: *antro* XIV 527; *ensem* IX 459; *fines* XIV 221; *ignis*
 VIII 653; *incendia* IX 448; *triumphis* IX 196.

- Aetolus:** campos (*Apulos*) I 125; VIII 351; X 184; XII 673; campis IX 495; campi X 266; ductoris (*Diomedis*) III 707; XIII 32; regis XI 505; tellus XV 286; Thoantis (*v. h. n.*) IX 99; Tyde III 367; XVI 368; umbrae (*Diomedis*) VII 484.
- Afer** uagus XV 538. **Afrorum** regem (*Hannibalem*) IV 722. **Afris** (*dat.*) III 257; XI 18; rebellibus XV 412. **Afros** III 599.
- Africa** I 211; VI 302; VII 491; uictrix X 311; XVII 60, 178; tota 195; cuncta 587.
- Africanus** 1) *adi.* bella XVI 179; XVII 11. 2) *subst., uentus*, III 659; VII 571; XII 617.
- [**Agamemnon**] *v. Atrides. Mycenaesus.*
- Agamemnoniam** Mycenen I 27.
- Agathocleis** trophaeis XIV 652.
- Agathyrna**, *Siciliae oppidum*, XIV 259.
- Agenor**, *Phoenix*, gloria gentis I 88. **Agenoris** urbe (*Carthagine*) VI 387; urbem XVII 421.
- Agenoreus** 1) *adi.* aenis VII 642; arces I 15; dextrae (*Hannibalis*) XVI 692; ductor III 631; XII 282; XIII 3; XV 741; XVII 391; lictor VIII 671; nepotes XVII 403; nubem XII 167; oris XI 239; portas XVII 196; terrae XVII 58; uallum XV 343. 2) *subst.* Agenoreis (*dat.*) VI 303; XVII 516.
- Agenoridae** (*Carthaginenses*), Agenoridum terga VIII 1. **Agenoridis** (*dat.*) VIII 214.
- Agragas**, *Siciliae oppidum*, XIV 210.
- Agylla**, *Etruriae oppidum*, V 17.
- Agyrina** manus XIV 207.
- Aias** 1) *Telamonius*, Aiakis gradum XIII 801. 2) *Oiliades* XIV 479.
- Alabis**, *Siciliae fluvius*, Alabim sonorum XIV 227.
- Alabis**, miles *Hasdrubalis*, Alabim XV 467.
- Alba**, *urbs Latina*, VIII 507.
- Albana** arce VI 598.
- Albanus**, unus ex *trigeminis Aricinis*, IV 381, 383. *v. Capys. Uirbius.*
- Albula**, *uetus Tiberis nomen*, VI 391; pater VIII 455.
- Alcides** (*Hercules*), Alcidae templi custos (*v. Theron*) II 150; labor III 32; sudatus labor (*Alpes*) 91; hospitii III 421; noctem III 429; genetrix (*Alcmena*) XIII 633. **Alcide** (*voc.*) conditor (*Sagunti*) I 505, 511. Alcidae comes (*Zacynthos*) I 276.
- Alcmena**, *mater Herculis*, Alcmena satus II 493; [XIII 633].
- Alecto**, *furia*, II 673; XIII 592. **Alecto** (*voc.*) XIII 432.
- [**Alexander Magnus**] XIII 763; Libyci certissima proles *Hammonis* XIII 767.
- [**Alexandria**] XIII 766.
- Algida** amoena XII 537.

- Allia, fluvius*, I 547; VI 555; VIII 647.
Allifae, Samnii oppidum, VIII 535.
Allifanus ager haud inamatus Iaccho XII 526.
Allius, miles Apulus, IV 554, 566.
Almo, riuus, Almone tepido VIII 363.
Alpes celsae I 117; clausae mortalibus I 546; immensae II 313; II 353; bellis labor acrior III 92; III 478; IV 34, 75, 818; VIII 648; IX 187; saxa impellentia caelum XI 217; XII 513.
Alpium descriptio III 478 sq. *Alpibus (dat.)* II 314; III 563. *Alpes* I 487, 589; II 333; ignotas III 645; IV 66, 407, 746; perfractas V 160; altas V 386; VI 106; domitas VI 703; IX 550; XI 135; XII 696; XV 731; XVII 166. *Alpis summas* I 65 = XVII 319; XIII 741; aerias XV 168, 474; domitas XV 504; patulas Poenis grassantibus XV 662; negatas humanis gressibus XVII 502. *Alpibus altis* I 370; perdomitis III 211, 469, 503; ruptis XII 15, 70; temeratis XV 529; tramissis 818; superatis XVI 635.
v. Alcides.
Alpinus: aggeribus III 447; domo III 492; gaesa I 629; manus III 544.
Alpheos, Peloponnesi fluvius, Alpheon XIV 54.
Alsium (Etruriae urbs) litus VIII 475.
Amanus, miles Romanus, XVII 441.
Amastra, Siciliae oppidum, XIV 267.
[*Amazones*] *v. Martius. Thermodontiacus. Threicius*.
Amazonius Thermodon (v. h. n.) VIII 430.
Ambracios sinus XV 300.
Amerinus (Ameria, Umbriae urbs) VIII 460.
Amiterna (Amiternum, Sabinorum oppidum) cohors VIII 414.
Amorgus, Poenus, X 200.
[*Amphinomus et Anapus*] pii fratres XIV 197.
Amphionio pectine XI 443.
Amphitryoniades (Hercules) II 582; IX 293; XII 119. *Amphitryoniadae (dat.)* IV 64. *Amphitryoniaden* VI 183; XV 79.
Amulius, Numitoris frater, VIII 295.
Amyclae 1) *Latii oppidum*, A., quas euertere silentia VIII 528.
2) *Laconica civitas*, A. nobile nomen IV 358. *Amyclas* XIII 44. *Amyclis Ledaeis* II 434.
Amyclaeus (Laconicus): Canopo XI 431; ductorem (= *Xanthippum*) VI 504; nepotis (= *Claudii Neronis consulis*) XV 543; Phalanti (*v. h. n.*) VII 665; rectorem (= *Xanthippum*) VI 681.
Anactoria ora XV 299.
Anagnia, Latii oppidum, V 543; VIII 392; cerealis XII 533.
Anapus, Siciliae fluvius, XIV 515.

- Anapus**, *nomen navis Carthaginiensis*, XIV 575.
Anchises, *Aeneae pater*, Anchisae (*dat.*) XV 59.
Anchisiades (*Aeneas*), Anchisiade (*voc.*) XIII 71.
Ancon, *Piceni urbs*, fucare colus nec Sidone uilior murice nec Libyco VIII 436.
Angitia, *Aetiae filia*, VIII 498.
Anguis, *sidus*, III 193.
Anien, *Latii fluvius*, caerulus X 363. Anio labens sine murmure XII 540 [IV 224]. Anienis undis I 606; ripas VIII 368; undas XVII 233.
Anienicola: Catilli (*v. h. n.*) IV 225; nymphis XII 751.
Anna, *Didonis soror*, VIII 55, 79, 115, 185. Annae numen VIII 43. Annam VIII 28, 161; Anna (*voc.*) VIII 106. *v. Elissa. Sidonis.*
[L. Annius Setinus] Campanus (*cf. Liv. VIII 4 sq.*) XI 77 sq.
Antaeus, *Afrorum dux*, III 264.
Antemna, *Sabinorum urbs*, prisco Crustumio prior VIII 365.
Antenor, *Troianus, Patauii conditor*, Antenoris sacris oris VIII 603.
Antenorea stirpe XII 214.
Antenorides (*Pedianus v. h. n.*), Antenoride (*voc.*) XII 258.
Antiphates, *Laestrygonum rex*, Antiphatae domus, compressa freto (*Formiae*) VIII 530; sceptrum XIV 33.
Anxur, *vetus Latii urbs*, IV 532; scopulosi uerticis VIII 390.
Aonidum sororum XI 463; XII 409.
Aonius: cantu VIII 594; plectro XII 220; testudinis XI 436.
Apenninicola: Aquino (*v. h. n.*) VI 167; Fauni V 626.
Apenninus, *Alpibus aequatum attollens caput* II 314, 354; summo piniferum caelo miscens caput IV 742; VIII 649. Apennini uertice V 206. Apenninum II 333.
Apollinea pruna V 179.
Apollo IV 400; V 204; IX 290; XII 406, 711. Apolline XII 409. *v. Arcitenens. Delius. Phoebus.*
Aponus, *fons prope Patauium*, XII 218.
Appius, *miles Romanus*, V 268, 292, 300, 316, 330, 373.
Appius (*Claudius Caudex*) VI 661.
Appius (*Claudius Pulcher*) XIII 452; XVII 300.
[Appius] uisus orbus XIII 726.
Apulus 1) *adi. arua* VII 131; spicula IV 557. *v. Aetolus. Argyripa. Dauniacus. Daunius. Daunus. Diomedes. Garganus. Graius. Iapyx.* 2) *subst. ambiguus fallax armis* XI 10.
Aquileia, *Uenetiae urbs*, VIII 604.
Aquilo, *uentus*, Aquilonis flamine XII 7. Aquilonibus XVII 489.
Aquinas, *incola Aquini*, XII 528.
Aquinum, *Uolscorum urbs*, ingens VIII 403.

- Aquinus, *commilito Mari (v. h. n.) in Reguli exercitu*, Aquino Apennincola VI 166, 201.
- Arabum telas III 374.
- Arabus, *miles Romanus*, XV 693.
- Aradus, *Poenus*, I 380.
- Arar, *Galliae fluvius*, stanti similis III 452; pigerrimus undae XV 501.
- Arauricus, *dux Hispanus*, grauis bellator III 403; V 557.
- Arbacus, *Celtiberiae urbs (?)*, III 362.
- Arbela, *Siciliae urbs*, ferox XIV 271.
- Arcadiae saltus XIII 345.
- Arcadius ductor (= *Euander*) VI 631. *v. Parrhasius*.
- Arcas mater VI 636.
- Archemorus, *Macedo*, XVII 426.
- [Archimedes] Graius XIV 301; Isthmiacis colonis decus immortale 341, 676.
- Arcitenens pius V 177.
- Arctos, *sidus*, Arcto glaciali I 590. Arctos diuersas I 198; non aequas III 192; gelidas XV 227.
- Arctous: axe III 614; glaciem XV 49.
- Ardea, *Rutulorum urbs*, clarum nomen I 293; nimium felix I 667; Phrygibus quondam grauis VIII 359. *v. Acrisioneus. Rutulus*.
- Arethusa, *Siciliae fons prope Syracusas*, XIV 53; Ortygie XIV 515; (*Syracusae*) 117. Arethusa (*voc.*) V 490; XIV 295.
- Arethusia proles XIV 356.
- Arganthoniacos nepotes (*Arganthonius, priscus Tartessi rex*) III 396. *v. Carteia*.
- Argi, *Peloponnesi urbs Iunoni sacra*, Argos I 26.
- Argiuos muros XI 21. *v. Inachius*.
- Argo, *navis*, Argo infestam XII 399. *v. Pagasaea ratis*.
- Argolicus: Halaeso (*v. h. n.*) VIII 474; populis XI 440.
- [Argus] custos Inachiae iuuencae X 346.
- Argyripa, *Apuliae urbs*. Argyripae prauum decus (*Dasius v. h. n.*) XIII 30; campi XVII 321. Argyripa (*abl.*) IV 554. *v. Arpi*.
- Aricia, *Latii oppidum*, immitis IV 367. *v. Egeria. Triviae*.
- Arion, *Lesbius, citharoedus*, Ariona XI 448.
- Aris, *dux Poenus*, XV 232, 244.
- Arisbas, *sacerdos Iouis Hammonis*, III 668.
- Aristaeus, *Apollinis et Cyrenes filius, Actaeonis pater*, XII 368.
- Ariusia pocula VII 210.
- Arna, *Umbriae urbs*, VIII 456.
- Arnus, *uetus Etruriae rex*, Arni lacrimabilis tellus VI 109. Arno Faunigeno (*dat.*) V 7.
- Arpi, *Apuliae urbs*, Arpos VIII 242. Arpis (*abl.*) XII 481. *v. Argyripa*.

- Arpinas VIII 401.
 Arretium, *Etruriae oppidum*, Arreti muros V 123; Tyrrheni in oris VII 29.
 Arsacidum monili fuluo VIII 467.
 Arses, *miles Punicus*, Arsen VII 598.
 Asbyte, *bellicosa uirgo Afra*, proles Garamantis Hiarbae II 58.
 Asbytes currum II 166; germanus (*Acherras v. h. n.*) III 299. Asbyten II 197, 209, 258.
 Ascanins, *Campanus*, XIII 244.
 Asclum, *Piceni urbs*, Ascli hirsuti inclemens signifer VIII 438.
 Ascraeo seni (*Hesiodo*) XII 413.
 Asiae ingens latus I 195.
 Asilos populos (*in Umbria*) VIII 445.
 Asilus, *miles Tyrrhenus*, XIV 149.
 Aspis, *urbs maritima Africae (Clupea)* III 244.
 Assaracus, *Troianus, Iouis proles*, VIII 296; XI 296. Assarici larem III 566; prolem III 701; alumnum V 145; de gente domum VIII 347. Assaracum VIII 295.
 Assyrius: amomo XI 402; regi (*Antiocho*) XIII 886; ueneno XI 41.
 Astur 1) *adi.* Astur Panchates (*equus v. h. n.*) XVI 348 = 389 (*voc.*). 2) *subst.* auarus I 231; exterritus I 252; V 192; X 304; belliger XII 748; perniciosior uolucris Mauro XV 413.
 Asturica gente XVI 583.
 Astyr, *armiger Memnonis, auctor gentis Asturum*, III 334.
 Atella, *uetus Uolscorum urbs*, XI 14.
 Athenae: Athenas subnixas clade pharetrigeri regis XIV 286. *v. Cecropidae. Marathonius.*
 Athesis, *fluvius*, Athesi (*abl.*) VIII 595.
 Athlas *v. Atlas*.
 Athos, *mons*, III 494.
 Athyr, *Poenus*, I 412.
 Atina, *Latii oppidum*, monte niuoso descendens VIII 397.
 Atlantiaco litore XIII 200.
 Atlantiadum sororum (*Atlantis filiae, Pleiades*) XVI 136.
 Atlanticus: accola (*Phorcys*) X 184; regna (*Hispania*) XV 37.
 Atlantidos Electrae toros XI 292. *v. Dardanus.*
 Atlas 1) *Iapeti filius*, subducto uertice tracturus caelum I 201, 202. Atlantis caeliferi XV 142. Atlanta XVI 659. 2) *mons* XII 658; XVI 36. Atlantem VII 434.
 Atlas, *Afer*, V 271.
 Atlas, *Hispanus*, XVI 378, 401. Atlantis 408. Atlanta 415; Atlantem 452. Atlante 367.
 Atridas geminos XIII 802.
 Atropos, *Parca*, XVII 120.
 Attalicis aulaeis XIV 659.

- Aueia**, *Uestinorum oppidum*, Aueiae pascua VIII 518.
Auens, *miles*, VI 191. **Auente** Umbro VI 167.
Auentinus altae molis XII 713.
Auernus, 1) Auernos lucos VI 154. 2) Auerni liuentis uadis X 136; tristis iras XI 452; introitum squalentem XIII 397; fauces XIII 414. Auernum XII 121. Auerno XVII 466. 3) Auernae Iunonis (= *Proserpinae*) XIII 601; Auernis tenebris XV 76.
Aufidus, *Apuliae fluius*, tumidus VII 482; anhelans VIII 630; fumans VIII 670; IX 228; X 208, 319; XI 508. Aufide I 52. Aufida stagna X 170.
[Aulocrene] v. *Crenae Phrygiae*.
Aurora X 525; XII 575; XV 251, 440; XVI 135, 230; XVII 158. Aurorae lacrimis III 332. v. *Tithonius*.
Auruncae (*Romanae*) cassidis cristas IV 516.
Ausonia (*Italia*) VI 390; XI 522; XII 208; XV 153. Ausoniae populis II 272; VIII 407; populo XI 39; urbes IV 1; decus (*Tullus v. h. n.*) IV 184; diuitis iuuenem IV 220; luctus IV 703; decus (*Paulus*) X 572; uacuum nomen X 582; manus XII 436; sceptras XIII 264; motus XIII 887; pars magna XIV 11; salutem XV 572; finibus XVII 223; reliquos XVII 572. Ausoniae (*dat.*) IV 730; ruenti VI 596; VIII 333; XII 284; XVI 612, 700; XVII 552. Ausoniam I 302; III 511; IV 11; ruentem VI 104, 244; aegram uulnere VII 3; VIII 201; IX 2; X 51; XVI 594, 629; XVII 206, 382. Ausonia (*abl.*) VII 107; XV 399; XVI 23, 219; XVII 520.
Ausonidae: Ausonidum turba VII 80; legio XIII 348.
Ausonis: Ausonidum aquarum IX 188.
Ausonius: 1) *adi.* aggere XV 344; bellator IX 368; bellum X 290; caede IX 210; carinam II 47; castris VII 215; catenas XVII 367; cinere XVII 596; cohortes IX 521; corpore IV 734; cruor I 51; II 455; ductor (*Scipio* 1) IV 243, 445, 530; (*Marcellus*) XIV 666; (= *Scipio* 3) XV 173; XVI 34; XVII 76; duci XVII 619; ensis IV 609; fastus II 10; fratres IV 366; gentis III 709; globus XVII 425; iugum IX 17; latus IV 46; XV 165; miles II 331; XVII 339; nominis VII 227; nomine X 552; patres XII 687; penates IV 787; populos XVI 213; pubem IV 124; Quirino IV 813; rector (*Scipio* 3) XVII 585; regni XV 385; Sagunto I 332; sede XVII 404; sulcis XV 539; tellurem XVII 263; terris XVII 1; triumphis VIII 673; uallo IX 92; uiro XVI 282; umbrae X 256. 2) *subst.* Ausonius VII 529; XIV 358; XV 720. Ausonium (*gen. pl.*) proelia VIII 300. Ausoniis (*dat.*) IX 179; XI 541; XII 288; XIV 84. Ausonios III 119; XVI 137.
Auster, *uentus*: XIV 455; inexorabilis XVI 97; XVII 207, 246.

- Austro rotante XII 657. Austris Aeoliis I 193; stridentibus VI 231; fumantibus XII 374; XIV 259.
- Autololes, *Mauretaniae gens*, III 306; VI 675; numerosa cohors XI 192; feroces XV 671. Autololum nemora II 63; moderator (*Ithemon v. h. n.*) V 547; regi IX 69. Autololas XIII 145.
- Autonoe, *Cymaea uates*, XIII 401, 489.
- BABYLON** XIV 658.
- Bacchus III 101; VII 192. Bacchi munera XI 285; liquorem XI 301; dona XI 414; honorem XIII 434. Baccho I 237; III 423; V 465; XIV 24; XV 177. Bacchum IV 777. Bacche VII 162, 205. Baccho III 615. *v. Iacchus. Liber. Lyaeus.*
- Bactra III 613; XIII 764. Bactris (*abl.*) VIII 414.
- Baeticolas uiros I 146.
- Baeticus, *Cordubensis*, XVI 469.
- Baetigenae uiri IX 234.
- Baetis, *Hispaniae fluius*, III 405; XVI 286. Baetis oras XII 687; oris XV 750; flumina XVI 196; fluminis unda XVII 638. Baetem XIII 676.
- Bagas, *miles Hannibalis*, Bagam 1) II 111. 2) V 235.
- Bagasus (*an Pagasus?*), *miles Hannibalis*, V 410.
- Bagesus, *miles Hannibalis*, X 459.
- Bagrada, *Libyae flumen*, VI 141, 289; lentus 677.
- Bagrada 1) *miles Hannibalis*. I 407. 2) *Nubarum dux* VII 663.
- Baiae, sedes Ithacesia Bai VIII 539; tepentes XII 114.
- Baius, *comes Ulixis*, Bai VIII 539.
- Balarus, *dux Uettonum*, III 378.
- Baliaris 1) *adi. telum* VII 297; *uerbere* I 314. 2) *subst.* III 365; *saeuus* V 193; *torto plumbo miscens proelia* IX 233.
- Baniurae, *Mauretaniae gens*, *cruda iuuentus* III 303.
- Barcaeus: *iuuenis (Hannibalis) tentoria* X 354; *iuueni* XII 200.
- Barcas, *Beli filius*, Barcae prisci Sarrana gente I 72; *proles* XVII 460. *v. Belides.*
- Barce, *urbs Cyrenaicae*, *aeternum arida* II 62; III 251.
- Barce, *Poena uxor Xanthippi Lacedaemonii*, Sidonia IV 356.
- Batauo auricomo III 608.
- Baton, *gubernator Poenus*, Batonis XIV 452.
- Battiadae (*Cyrenaei*), Battiadas II 61; *prauos fidei* III 253.
- Battus, *rex Cyrenes*, VIII 57; *mitis* 58. Batti urbem XI 380; *domos* XVII 591. Batto (*abl.*) VIII 63. *v. Nomas. Pelopeus.*
- Batulum, *Samnitium oppidum*, VIII 564.
- Batus, *miles Gallus*, IV 239.
- Bauli, *uilla nobilis apud Baias sita*, Baulos Herculeos XII 156.

- Bebrycius: aulae III 443; XV 494 (*Gallia*); uirgine (*Pyrene v. h. n.*) III 420.
 Bebryx, pater *Pyrenes*, III 423.
 Belgicus canis X 77.
 Belides iuuenis (= *Barcas*) I 75. Belide maxime (*Hannibal*) III 650.
 Bellona, comes et auriga *Martis*, IV 439; V 221. v. *Tartarcus Enyo*.
 Belus, pater *Didonis*, parens I 87; XV 745. Beli Eoi origine II 49; sanguine IV 221. Belo (*abl.*) I 73, 88; VIII 31.
 Berenicis, regio *Cyrenaica*, Berenicide undosa III 249.
 Beryas, *Poenus*, Beryae iussa XIV 152. Beryae (*dat.*) XIV 156.
 Bibulus, miles *Romanus*, VII 623.
 Bistones, *Thraciae gens*, II 76.
 Bistonius: oris I 433; uates (*Orpheus*) XI 473.
 Bitias, comes *Didonis*, Bitia (*voc.*) II 409.
 Bocchus, *Aethiopum dux*, atrox III 285.
 Bogus, uates *Carthaginiensis*, IV 131; V 402.
 Boii, gens *Gallica*, Boiorum mobilis ala IV 148; undae IV 159; populos IV 704; XI 29; bella V 107; rege (*Gargeno v. h. n.*) V 138; cateruis V 647; terror (*Flaminius*) V 650.
 Bononia, *Italiae urbs*, parui *Rheni* VIII 599. v. *Ocnus*.
 Boreas, uentus, *Thracius* I 587; *Geticus* IV 224; IV 322; *Odrysius* VII 570; XII 617; XIV 121, 455; XVI 97; XVII 249. Boreae furorem I 595; auras VIII 513. Borean rapidum XIV 389; XV 713. Borea *Haemonio* X 11; XII 187. Boreae (*nom. pl.*) IX 493.
 Bostar, *Carthaginiensis*, III 6, 649, 713. Bostar (*voc.*) 676.
 Bouiania lustra VIII 564.
 Brennus, *Gallorum dux*, Brenni stirpe IV 150; populus IV 280.
 Breucus, miles *Gallus*, IV 233.
 Briareus, gigas centimanus, XIII 588.
 Brundisium, quo desinit *Itala tellus* VIII 574.
 Bruttius 1) *adi. litora* XVII 179; signa XVII 431; tellus XVI 1. 2) *subst.* VIII 568; leuis VIII 574, XIII 93.
 Bruttius, *aquilifer Romanus*, VI 15.
 Brutus (*L. Iunius Collatinus*), Bruti casti altrix *Collatia* VIII 361. Brutum immortale nomen XIII 721. Brutis nostris (*dat.*) XI 95.
 Brutus, miles *Romanus*, VII 652; VIII 607; primo descendens consule IX 415. Brutum VII 644.
 Burnus, *Hispanus*, XVI 559, 567.
 Buta, *Anagninus*, V 540.
 Butes, miles *Hannibalis*, Buten VII 598.
 Buxentia pubes VIII 583.

Byrsa, *arx Carthaginiis*, Byrsae ueteris arces III 242; sanguine IX 209. Byrsa Thyria (*abl.*) II 363.
 Byzacia rura, centum Cereri fruticantia culmis IX 204.

CADMEUS (*Carthaginiensis*): gens perfida pacti I 6; gente XVII 351; manus XVII 581; Sidon XIV 579; stirps I 106.

Cadmus: Cadmi gens (*Carthaginienses*) VII 637.

Caere, *Etruriae urbs*, VIII 472.

Caesar (*C. Iulius*); deum gens, stelligerum attollens caput, Troianus Iulo avo XIII 864.

Caeso, *dux Hispanus*, III 377.

Caicus, *Saguntinus*, I 306.

Caieta, *Latii portus*. regnata Lamo VIII 529. Caietae litora VII 410.

Calaber 1) *adi.* Calabros saltus VII 365. 2) *subst.* Calaber VIII 573, 632. Calabri hispida tellus XII 396.

Calacte, *Siciliae oppidum*, litus piscosa XIV 251.

Calais, *Boreae filius, conditor Calium, Campaniae urbis*, VIII 513.

Calatia, *Campaniae oppidum*, paruis muris VIII 542; XI 14.

Calchas, *uates*, XIII 38, 41.

Caledonios (*Britannos*) lucos III 598.

Calenus, *Campanus*, XIII 219.

Calenus, *miles Romanus*, XVII 428.

Cales, *Campaniae urbs*, VIII 512. Calen Threiciam XII 525. *v. Calais. Orithyia.*

Callaecia, *regio Hispaniae*, diues III 345.

Callaicus: auro II 602; axem XVI 377; Lampon (*equus*) XVI 334; manus II 417; mariti III 353; metalli X 118; tegminis IV 326, telluris II 397; uires XVI 382.

Calliope, *Musa*, Calliope (*voc.*) III 222; XII 390. [*mater Orphei* XI 463.]

Callipolis, *uetus Siciliae urbs*, XIV 249.

Calpe, laudibus olim terminus Herculeis XVII 638. *Calpes* Herculeae antris X 174; litora VII 171. Calpen, hominum finem I 141, 644; III 102; Herculeam V 395; extrema antra VII 434; IX 320. *v. Herculeus.*

Calydon, *Aetoliae urbs*, Calydonia tristem Dianae XV 307.

Camarina, *Siciliae oppidum*, XIV 198.

Camers (*subst.*), armis uel rastris laudande VIII 461. Camertum phalanx IV 157.

Camillus (*M. Furius*): Camilli Gallis ex arce fugatis reuertentis arma pompa gestata I 626. Camillo (*dat.*) XVII 652. Camillum superos aequantem laude XIII 722; Camille VII 559.

Campania, diues opum, diues auorum VIII 525; mitis VI 651.

Campanus 1) *adi.* consule XI 124; iuuentus XI 111; manus XI

299; moenia I 663; XIII 96; oras VII 158; pubes XIII 301; urbs XI 215. 2) *subst.* Campanis XI 428.

Campus Martius VIII 257, 284.

Cancer, sidus: *Cancris* *furentis* ardorem XV 50. *Cancro (dat.)* subdita Libye I 194. *Cancro (abl.)* fumantibus Austris XII 374.

Cannae X 30; XII 514; XV 34. *Cannarum praescia* Iuno VIII 27; *uictor* XII 41; *campis* XVII 264. *Cannis (dat.)* X 225, 336. *Cannas*, *tumulum Hesperiae* I 50; *malum exitiale* VIII 256; *urbis uestigia priscae* VIII 622; IX 343; X 516; XI 77, 171, 345; XII 82; XV 814; XVII 306, 608. *Cannae (uoc.)* XI 574. *Cannis (abl.)* X 366; XIII 718; XVII 164, 226. *v. Aetolus. Apulus etc.*

Canopus, Aegypti urbs, *Canopo Amyclaeo* XI 431.

Cantaber III 326; V 197, 639; IX 232; *spicula densus* X 16; *mixtus rebellibus Afris* XV 413; *Larus* XVI 46.

Canthus, Afer, XV 700.

Canusina moenia X 388.

Capenas, fluius, *sacer* XIII 85.

Caper, miles Romanus, IX 401.

Caphereus, Euboeae promontorium, *Caphereo* XIV 143.

Capitolium: *Capitolia (acc.)* I 64, 270, 384; *aurea* III 623; *capta* IV 151; *sacri montis* IV 288, 758; *alta* V 654; VII 493, 558; IX 216, 546; *nuda* XI 86; *alta* XII 640; *sacra* XII 741; XV 803; XVII 266; *celsa* XVII 327. — *Capuae arx* XI 265.

Capitolina arce III 86.

[*Capreae insula*], *Teleboum regna pumicaeque sedes* VII 418. *v. Telon.*

Capua: *rebus seruire serenis inconsulta modum* VIII 544; XI 128, 151; *altera Carthago* XI 425 (= XIII 100); XIII 258, 381. *Capuae furorem* XI 29; *pereuntis imago* XI 115; *decus (= Decius)* XI 158; *ruinis* XI 256; *ruinas* XII 515; *altae ductor (= Virrius)* XII 87; *primores* 113; *muros* 194, 453; *gremio* 204; *bonis* 287; *obsidione* 571; *portis* 602; *florentis gazea* XVII 280; *sublimis moenia* XVII 301. *Capuae (dat.)* XII 491. *Capuam* XI 174; XII 506; XIII 266. *Capua (abl.)* XI 74, 195, 207, 317; XII 5, 498; XIII 454; *alta* XVI 626. *v. Campanus. Troianus.*

Capys, Troianus, conditor Capuae, *magno cognatus Iulo* XI 179, 297; XIII 117. *Capyn* XIII 321.

Capys, unus ex trigeminis Aricinis, IV 381. *Capyn* IV 385. *v. Albanus. Uirbius.*

Caralis, miles Hannibalis, *Caralim* IX 380.

Carmelus, miles Romanus, *Phoebei Soractis honor* VII 662, 672.

Carmentis Euandria mater XIII 816. *Carmentis opes* VII 18.

- Carpathium aequor (*pars maris Aegaei*) III 681.
 Carteia, *Hispaniae urbs*, armat Arganthoniacos nepotes III 396.
 Carthago ferox I 3; II 373; uictrix II 573; VIII 676; trepidans II 703; III 143; IV 79, 790; periura VI 89; fraudum domus VI 479, 582; VII 491; ruens VII 576; alma, turrita celsa figura XIII 13; magna XV 750 *etc.* Carthaginis arua I 678; arces I 693; II 406; III 138; IV 472; VIII 144; arcem VI 83; arce VII 37; VIII 229; altae spes III 69; muris XVII 371; muros III 592; iras VI 507; armis VII 281; urbem VIII 133; ductor XI 117; Tyriae XVI 211 *etc.* Carthago (*voc.*) II 303, 326; parens IV 811; VI 344, 410, 701, 712 *etc.* Carthagine II 365; Tyria III 231; IV 130, 763 *etc.* *v. Agenor. Agenoreus. Byrsa. Cadmeus. Poenus. Punicus. Phoenissa. Sidonius. Tyrius.*
 Carthago Noua, Teucro fundata uetusto III 368 = XV 192; impenso naturae adiuta fauore XV 220.
 Carthalo, *Poenus*, 1) I 406. 2) Libycae regnator harenae XV 450.
 Casca, *miles Romanus*, VII 649.
 Casilina limina XII 426.
 Casinum, *Samnitium urbs*, Casini nebulosi rura IV 227.
 Casinis nymphis XII 527.
 Casperia, *Sabinorum urbs*, Bactris nomina ducens VIII 415.
 [Cassandra] Iliaca Phoebade XV 282.
 Castalius: carmine XI 482; auena XIV 468.
 Castalius, *unus ex maioribus Imilces, uxoris Hannibalis*, Castalii Cirrhaei sanguis III 98. *v. Imilce.*
 Castor: Castoris Ledaevi umbram XIII 804. Castore IX 295. *v. Lacon. Ledaeus. Pollux.*
 Castrum Inui (*in Etruria situm*) VIII 359.
 Castulo, *Hispaniae urbs*, III 99; Parnasia III 391.
 Catane, *Siciliae urbs*, XIV 196. [Catanaei] pii fratres XIV 197.
 Catilina, *miles Romanus*, XV 448.
 Catillus, *conditor Tiburis*, Catilli Anienicolae IV 225. Catille VIII 364.
 Cato 1) *M. Porcius (Censorius)* VII 691; plenus Gradiuo mentem X 14. 2) *L. Porcius Licinus (cf. Liv. XXVII 46, 6 sq.)* XV 730.
 Catus, *miles Romanus*, IV 139.
 Caucasius: antris IV 331; tigrim V 148; tigres XV 81.
 Caucasus 1) *mons* XII 460. 2) *equus Hispanus* XVI 356, 367.
 Caudinis faucibus VIII 565.
 Caudinus, *Bruttius miles*, XVII 441.
 Caunus, *miles Gallus*, IV 233.
 Caurus, *uentus*, Cauri rabiem II 290. Cauros furentis XIV 74.
 Caystrus, *Lydiae fluuius*, Caystri ripa XIV 189.
 Cecropidae (*Athenienses*) XIII 484.
 Cecropius: ceras XIV 26; Hymettos II 217.

- Celtae 1) = *Celtiberi*, Celtae sociati nomen Hiberis III 340.
 2) = *Galli* IV 300; uaniloquum genus ac mutabile mentis VIII 17 [= inania corda ac fluxam morum gentem IV 49 sq.]; X 304; Eridani tumidissimus accola XI 25; XIII 482. Celtarum cateruis IX 236; signa XV 715. Celtis XI 28. Celtas III 448; IV 63, 153; XIII 79. Celtis (*abl.*) III 418. *v. Boii. Galli. Senones.*
- Celticus: arma VI 23; cruor V 143; furor IV 190; rura I 46; XV 503.
- Centaurus: Centauro (*Chironi*) XI 451. Centauri bimembres, genus deforme III 41; truces XIII 590.
- Centenius (*M. Centenius Paenula cf. Liv. XXV 19, 9*), XII 463.
- Centuripae, *uetus Siciliae oppidum*, e uertice celso XIV 204.
- Cephallenum saxa XV 305.
- Cephaloedias (*Cephaloedis, Siciliae urbs*) ora XIV 252.
- Ceraunia mixta caelo V 386; accensa VIII 631.
- Cerbereo stridore VI 178.
- Cerberus II 538; non uno ore XIII 574; XIII 591. *v. Ianitor.*
- Ceres: Cereris propensae fauore XII 375; iustissima turba (*ruricolae*) XIII 535. Cereri I 237; IX 205; XIV 130. Cererem benignam XI 266. Cerere Hennaia I 214; XVII 194 (= *frumento*). *v. Hennaeus.*
- Cerillae, *Bruttiorum oppidum*, exhaustae Poeno Marte VIII 579.
- Cerretani, *gens Hiberiaca*, quondam Tiryntia castra III 357.
- Cethegus, *Samnitium dux*, VIII 575.
- Chalcidicam Nola XII 161.
- Chaonias (*Epiri*) oras III 679.
- Charon, *portitor inferorum*, XIII 761; [IX 251].
- Charybdis atra XIV 474. Charybdim XIV 256. Charybdis II 308.
- Chimaera, *nomen nauis*, XIV 497.
- [Chiron], Centaurus XI 451.
- Choaspes, *dux Garamantum*, spectatus Marte III 317. Choaspe (*voc.*) IV 824.
- Chremes, *Poenus*, I 403.
- Chromis, *Saguntinus*, Chromin I 439.
- Chrysas, *Siciliae fluuius*, uage Chrysa XIV 229.
- [Cicero], orator VIII 406.
- Cicones, *gens Thracia*, II 75. Ciconum dirae matres XI 475.
- Cilicis Tauri saxosa cacumina XIII 882.
- Cilnius, *Arretinus*, VII 29.
- Cimber, *miles Romanus*, XIV 305.
- Cimini lacum VIII 491.
- Cimmerias domus (*prope lacum Auernum*) XII 132.
- Cingula saxa (*in Piceno*) X 34.
- Cinna, *transfuga*, X 476.

- Cinyphius: aere V 296; crocco XVI 354; Isalcas V 288; Macen II 60; Macae III 275; turmae V 185.
- Cinyps, *Poenus pulcher*, dilectus Poeno (*Hannibali*) XII 226, 227.
- Circaeus: dorso VII 692; inga (*Latii promunturium*) VIII 390.
- Circe VIII 440.
- Cirrha (*Delphi*), Cirrha (*abl.*) XII 320.
- Cirrhaeus: antris III 9; Castalii (*v. h. n.*) III 97.
- Cirta, *Poenus*, XV 447.
- Clanis, *Etruriae fluvius*, VIII 453.
- Clanius, *miles Romanus*, IV 188.
- Clanius, *Campaniae fluvius*, VIII 535.
- Claudia, *quae Cybeles nauem subito in Tiberi haerentem sola in urbem fune induxit* XVII 34.
- Claudius (*Asellus cf. Liv. XXIII 46, 12*) XIII 149. *v. Aeneades. Rutulus.*
- Clausus, *auctor gentis Claudiae*, Clausi a sanguine Therapneo (*Nero Consul*) VIII 412; Clausi ueteris pulcherrima gens XIII 466. Clausorum decus (*Nero*) XV 547; origine XVII 33.
- Cleadas, *Sidonius*, gens Cadmi VII 637.
- Cleonaei leonis III 34.
- Clitumnus, *Umbriae fluvius*, ingentem perfundens flumine sacro taurum VIII 451; IV 545.
- Cloelia X 492; contemptrix sexus XIII 830.
- Cloelius *eiusque equus* X 456 sq.
- Clotho dura IV 369. Clotho longam V 404.
- [Clupea] *v. Aspis.*
- Clusinus: domo X 483; moenia V 124; uulgus, antiquus Romanis moenibus horror VIII 478.
- Clytius, *Macedo*, Clytium Pellaenum XVII 429, 430.
- Cocalidum (*Cocali regis filiarum*) insidiis XIV 43.
- Cocles (*Horatius*) X 484. [XIII 726].
- Cocythos, torrens sanguinis atri XIII 566. Cocythi uocabula XII 117; acerbam paludem XIII 426; rigua unda XIII 596; Stygio odore XIV 587.
- Collatia, *Latii urbs*, altrix casti Bruti VIII 361.
- Collinus, *miles Romanus*, IV 344.
- Concanus, *Hispaniae gens*, III 361.
- Cora, *Volscorum urbs*, VIII 378. Coram IV 220.
- [Corbis] *Hispanus (cf. Liv. XXVIII 21, 6 sq.)* XVI 533 sq. *v. Orsua.*
- Corbulo, *dux navis Cumanae in classe Marcelli*, XIV 408, 417.
- [Coreyra] *insula, v. Phaeacum arua* XV 297.
- Corduba, *Hispaniae urbs*, III 401; XVI 470.
- Corfinii populos VIII 520.
- [Corinthus] *v. Ephyre.*

- Cortona, *uetus Etruriae urbs*, VIII 472. *v. Corythus*.
 Corus, *uentus*, III 523, 659; XV 154. Cori uasto murmure I 469. Corum I 688. Cori (*n. pl.*) IX 493. *v. Caurus*.
 Coruinus, *Romanus rerum diuinarum peritus*, egregius linguae nomenque superbum V 78, 101. Coruine V 121.
 Corythus, *conditor Cortonae*, Corythi IV 720, V 123. *v. Cortona*.
 Cossyra, *insula*, parua XIV 272.
 Cothon 1) *miles Hannibalis*, Cothonis Marmaridae II 164.
 2) *gubernator nauis* VI 357.
 Crantor, *dux Punicae nauis*, Sidonius XIV 517.
 Crassi *iuuenes de exercitu Fabii dictatoris* VII 618.
 Cremerae ripas II 6.
 Cremona, *urbs*, VIII 592.
 Crenas Phrygias VIII 503.
 Cres II 93; Cres accola XIV 39. *v. Cydonius. Dictaeus. Gortynius*.
 Crispinus (*T. Quinctius*), *consul*, summi honoris Marcello socius XV 345; XVII 306. Crispine XV 350.
 Crista, *nomen in Umbro clarum diu populo* X 93, 164.
 Critias, *unus ex trigeminis Xanthippi Lacedaemonii filiis*, IV 371, 383. *v. Eumachus. Xanthippus*.
 Crixus, *Boiorum dux*, IV 151, 175, 248, 267, 277. Crixum IV 261, 270. Crixo *duce* IV 148.
 Croesus, *diues apud superos* XIII 776.
 Croton alta XI 18. *v. Thespiades*.
 Crustumium, *Sabinorum urbs*, Crustumio *prisco* VIII 366.
 Cumarum portus XII 60. *v. Cyme*.
 Cumanus: *agger* XII 75; *ratis* XIV 408.
 Cunctator (*Fabius*) VII 536; XVI 674.
 Cupencus, *miles Hannibalis*, IV 535.
 Cupido, *filius Ueneris*, VII 442; Cupidine XI 420; XIV 242.
 Cupra, *Picenum oppidum*, Cuprae litora VIII 432.
 Curae XIII 583.
 Cures, *Sabinorum urbs*, Curibus III 594.
 Curetum aerisonis ab antris II 93.
 Curetica tecta (*Acarmania vel Aetolia*) XV 308.
 Curio, *dux Picentium*, VIII 425; *flauus comarum* IX 415; *non dignus leto inertis* X 403. Curio (*voc.*) *non felix* X 209.
 Curius (*M' Dentatus*), *consul*, Curium auro *non umquam amicum* XIII 723.
 Cyane, *Siciliae fons*, XIV 515; *nota fretis* XIV 567. Cyanen *patulam* XIV 586.
 Cybele, *magna mater deorum*, IX 293; XVII 8. Cybelen VIII 363. *v. Mater*.
 Cyclas, *insula*, cuncta IV 247. Cycladas *pauidas* I 472.
 Cyclops XIV 475. Cyclopum *labore* IV 433; *caminis* V 71; *munere* IX 448; *domus* XV 428. Cyclopas IX 307; XIII 440.

- Cyclopius: libido XIV 531; regna XIV 33; saxa XIV 514.
 Cydnus, *dux Cantabrorum et Asturum*, III 338.
 Cydnus, *miles Carthaginiensis*, XIV 434.
 Cydon latrator = *canis Cretensis*, II 444.
 Cydoneus: cornu II 109; harundine X 260.
 Cyllene, *Arcadiae mons*, Cyllenes almae gelidis antris editus
 (*Mercurius*) III 203.
 Cyllenida plantam XVI 500.
 Cyllenius (*Mercurius*) III 168, 219; VIII 111. Cyllenia proles
 XIII 630.
 Cymaeus: antro XIII 498; uates IX 57, XIII 400.
 Cyme, quondam fatorum conscia VIII 531. Cymes anus XIII
 494. v. *Cumae*.
 Cymodoce, nympharum maxima natu Italidum VII 428.
 Cymothoe, *nympha*, Cymothoes uagae regna III 58.
 Cynosura, *sidus*, fidissima nautis Sidoniis III 665. Cynosura
 (*voc.*) XIV 457.
 Cynthi nemora XV 771.
 Cynthia (= *Luna*) IV 480. v. *Diana*.
 Cypros, *insula*, Cypron VII 456.
 Cyrenaeam urbem VIII 158.
 Cyrene, *Africae urbs*, III 252. Cyrenes incola IV 628. Cy-
 renen VIII 57. v. *Battus*. *Battiadae*.
 Cyrene, *nympha*, *Aristaei mater*, Cyrenen XII 369.
 Cynrus, *Hispanus*, XVI 342. Cynri Callaicas uires 382; currus
 416. Cynrum 396. Cyrne 342.
 Cytherea (*Uenus*) VII 458. Cytherea (*voc.*) III 572, 593.
 Cythereius: ales III 683; ignis (*Lucifer*) XII 247.
 Cyzicus, *rex Dolionum*, XII 399.

DACUS I 324.

Daedaleam poenam XIV 41.

Daedalus XII 91.

Dahae, *Scythica gens*, XIII 764.

Dauai (*Graeci*) Danaïs XIII 41.

Daphnis, *pastor Siculus*, Daphnin XIV 466, 470.

Daphnis, *unus ex posteris illius pastoris*, XIV 462.

Dardania (*Troia*) I 43; XV 453. (*Roma*).

Dardanides (*Romanus*): Dardanide pulcherrime (*Scipio* 3) XVI
 191. Dardanidis (*dat.*) XVI 24.

Dardanius 1) *adi. acies* XVII 80; agmen IV 487; amoris VIII
 149; colono XI 546; ductor (*Minucius*) VII 585; ductor
 (*Scipio* 3) XV 242; ductorem XVI 239; finis I 486; furores
 III 359; gentem III 164; gentis XVI 129; manes II 336;
 matres XVII 614; nominis VII 11; penatis VII 475; san-
 guis XI 178; sanguine XI 565; uictor (*Paulus*) IX 600;

- urbis (*Romae*) IV 782; umbras II 336. 2) *subst.* Dardaniis (*Romanis*) X 30; XVII 336.
- Dardanus, *Iovis et Electrae filius, Troiae urbis auctor*, XI 293. *v. Electra.*
- Dardanus 1) *adi.* arma XVI 257; bella IV 733; ductor (*Scipio* 3) I 14; dux (*Marcellus*) XII 190; fata XIII 504; foedera XV 319; lampas XIV 429; moenia XI 30; XVII 323; origo IX 72; proelia V 291; pubes IX 317; puppis II 1; raptor IX 201; regna III 710; Roma IV 670; signa III 616; tecta XII 608. 2) *subst.* Dardanus (*Aeneas*) II 425; diues auri (*Romanus*) III 151.
- Dasius, *Arpinus transfuga* (*cf. Liv. XXIV 45, 1 sq.*) haud ignobile nomen XIII 32. *v. Argyripa.*
- Dauniacos (*Apulos*) campos XII 429.
- Daunius: iuuenis (*Theron Saguntinus*) II 244; pubes I 291; V 631; tela XVII 431; tellus XIII 9, 59; XVII 220; regna IV 125; VIII 357; IX 499; XIV 3.
- Daunus = *Daunius*: uetus incola Daunus I 665.
- Daunus, *Turni pater, Rutulorum rex, Diomedis socer*, Dauni sanguine II 557; nepotum manus IV 502; aruis IV 554; tellure VII 157; ora IX 212; regna XII 43; gener (*Diomedes*) XIII 70; aruis XV 344; oras XVII 158. Dauno XI 506; socero XIII 39.
- Daunus, *Saguntinus*, I 440.
- Decius, solum Capuae decus XI 158, 189, 194, 247, 250, 350, 378; XIII 280. Decio XI 185, 213, 225, 237, 238. Decium 205.
- Decii XV 43.
- Decus XV 99.
- Delius uates (*Apollo*) XII 330.
- [*Delphi*] Phoebo loquentia saxa XV 311.
- Delus, *insula*, V 204.
- Diana: Dianae aram IV 369; Thoanteae sacra ritusque IV 769; Thoanteae sedes XIV 260; spectatae in fonte supplicium XII 366; famulam XIII 124; XV 307. *v. Cynthia. Dictynna. Latonia. Luna. Phoebe. Phoebeius. Titania.*
- Dicarcheus: prole VIII 533; urbe (*Puteolis*) XII 107; XIII 385.
- Dictaeus (*Dictae, Cretae mons*); antro XVII 21; harundo XIII 184; pennae XV 631; regis (*Minois*) XII 90; saltus II 94.
- Dictynna XV 770. Dictynnam II 71. Dictynna (*voc.*) II 191.
- Dido I 23, 74; II 406; saucia II 422; aduena IV 765; VIII 50, 166; Sidonia XV 746. Dido (*acc.*) VIII 122, 231. *v. Aeneas. Elissa. Phoenissa. Uenus.*
- Dindyma, *Phrygiae mons*, casta XVII 20.
- Diomedes, *Tydei filius* [gener Dauni XIII 70]; XIII 40. Diomedis nomine campum (*Apuliam*) VIII 241. Diomedi uago

- XVI 368. Diomede Graio IX 63. *v. Aetolus. Daunus. Oeneus. Tydides.*
 Dione (*Uenus*) laeta VI 697; Lucrina, numen nauis, XIV 410.
 Diones aues IV 106. Dionen VII 87.
 Dis, *inferorum rex*, Ditis ostia XIII 587. Diti duro XIII 415.
 Ditem XIII 559.
 Discordia XIII 586.
 Dodonida quercum III 680.
 Dolopes, *Thessaliae gens*, Dolopum aspera uis XV 314.
 Dolor II 550.
 [Domitianus] III 607; XIV 686 sq. *v. Eous. Germanicus.*
 Dorylas, *filius Mopsi*, Dorylae ictu II 126.
 Draces, *miles Hasdrubalis*, Dracen XV 467, 468.
 Drepane, *Siciliae oppidum*, XIV 269.
 Druentia, *Galliae fluius*, III 468.
 Ducarius, *dux Boiorum*, V 645.
 Duilius (*Caius*) VI 665.
 Dulichius: arma II 603; nepotes I 379; puppis (*Ulixis*) XII 115.
 Durius, *Hispaniae fluius*, I 234.
 Durius, *Hispanus*, XVI 366, 401, 406, 423. Durio 379.
 Durius, *Saguntinus*, Durio V 323. Durium I 438.
- EBRIETAS**, *comes Uoluptatis*, XV 96.
 Ebusus, *insula*, III 362.
 Edonis, *Baccha*, IV 776.
 Egeria, *nympha*, Egeriae lucis altis (*Aricia*) IV 367; pubes (*fratres trigemini Aricini. v. Capys*) IV 380.
 Egestas, *deforme malum ac scelere procliuis*, XIII 585.
 Electrae Atlantidos toros XI 292. *v. Dardanus.*
 Eleus axis I 224.
 Elissa (*Dido*): Elissae sacrum I 81; uultus I 98; profugae regnis II 391; litus VII 488; germana VIII 47; infelicis letum VIII 78; Sidonios uultus XIV 573; nomen XVII 224.
 Elissa (*abl.*) II 421.
 Elissaeus: aras III 82; lacertis XV 521; litore XVI 614; patres VI 346; tyranno (*Hannibali*) II 239; uotis XIV 258.
 Elysium II 698.
 Elysium: campos XIII 410, 552; limite XIII 778; oras XIII 631.
 Emathius (*Macedonicus*): labores III 400; tumultu XV 286.
 Emporiae Phocaicae III 369; XV 176.
 Enceladi spirantis rogos Aetne XIV 579.
 Engyon, *Siciliae oppidum*, lapidosi arui XIV 249.
 Enna *v. Henna.*
 Ennius, *poëta*, antiqua Messapi ab origine regis XII 393.
 Entella, *Siciliae urbs*, largo uirens Lyaeo XIV 204.
 Enyo saeua X 202. *v. Bellona.*

- Eous** (*Lucifer*): Eoi surgentis lucem XI 515. Eoo roseo IX 180.
- Eous**: aequore IV 481; ala VII 636; Beli II 49; gemma XIII 355; litoribus VI 2; Memnonis III 334; ortu XV 223; sagittis II 101; Seres XVII 595; triumphos (*Domitiani de Indis et Parthis*) III 615; trophaeis (*Atheniensium ex Xerxe*) XIV 282.
- Ephyraeus** (*Corinthius*): alumnis XIV 52; moenia (*Syracusae*) XIV 180.
- Ephyre** (*Corinthus*), XV 310. **Ephyre** (*abl.*) XIV 656.
- [**Epicyles et Hippocrates**] geniti Carthagine fratres XIV 287 (*cf. Liv. XXIV 6, 2*). *v. Trinacrius*.
- Epirotica** signa I 627.
- Epirus** XV 298. *v. Chaonius. Thesprotius*.
- Erebus**: Erebi lacus XII 659; canis umbris XIII 894; undas XV 43. Erebo potenti (*dat.*) I 92; II 451; XIII 759. Erebo (*abl.*) XIII 435.
- Ergetium**, *Siciliae oppidum*, XIV 250.
- Erichthonius**, *Dardani filius*, XI 294.
- Eridanus**, *fluvius*, cruentus I 132; IV 634; pater IV 691 = XII 217; ater stragibus VI 108; pater superbus aquarum Ausonidum IX 188. Eridani rapidas undas IV 488; aquis V 129; alta stagna V 156; gentes VIII 589; tumidissimus accola (*Celtae*) XI 25; uada XI 138; stagnis XIV 189. Eridano (*dat.*) IV 634; sacro XII 697. Eridano (*abl.*) IX 236.
- Erinnys**, addita II 595; feralis II 609, 625, 693; X 417; improba XIII 293; XIV 99.
- Error** XIII 586.
- Erymanthia** pestis III 38.
- Erythia** litora (*Gades*) XVI 194.
- Eryx**, *Siciliae mons*, altus XIV 203. Eryce summo VI 697.
- [**Eteoclis et Polynicis**] manes XVI 546.
- Etruscus**: colles V I; maniplos VIII 468; populo X 485; sceptris X 41. *v. Arnus. Lydius. Maeonius. Tmolus*.
- [**Euander**] *v. Arcadius. Parrhasius*.
- Euandrius**: mater (*Carmenta*) XIII 816; regna (*Romana*) VII 18.
- Euboicus**: Euripi XIV 143; testudine XI 238.
- Euganeus** (*Uenetus*): oris XII 216; tellure VIII 603.
- Eumachus**, *unus ex trigeminis Xanthippi filii*, IV 371, 385, 392. *v. Critias. Xanthippus*.
- Eumenis** II 559. Eumenida saeuam II 544. Eumenides IV 437. *v. Furiae*.
- Euripi** Euboici unda XIV 144.
- Europe**: Europes arua I 200. Europe (*abl.*) I 221.
- Europe**, *nomen nauis*, XIV 568.
- Eurotas**, *fluvius*, Eurotae ripis VI 312. Eurotan IV 364.

- Eurus**, *uentus*, IV 322; *nubifer* X 322; XV 714; XVII 250.
Euri furor improbus VI 525. **Euro ocior** II 173; *uolucri citatior* IV 6; *insano saeuior* VI 175; *captiuo* XV 80. **Euri** (*n. pl.*) IX 493. **Euris uelocior** III 292; *rapidis* VIII 111.
- Eurydamas**, *Saguntinus*, II 178, 186.
- Eurymedon**, *Saguntinus*, II 637, 641. **Eurymedon** (*voc.*) 645.
- Eurythas**, *Hispanus*, XVI 473, 489, 506. 522.
- FABIA** gente incolumi VII 59.
- Fabios** ter centum VI 637; VII 39; [II 4].
- Fabius**, *auctor gentis Fabiae*. VI 634.
- Fabius** (*Q. Maximus*), *cauta speculator mente futuri etc.* I 679, 686; *Tirynthia proles* II 3, 44, 368, 382; III 587; VI 620, 639; *trepidis spes unica rebus* VII 1; *ultima fessis ancora* VII 24, 91; *sollers cunctandi* 126, 262, 305, 306, 526, 538; VIII 2, 297; IX 53, 566; X 594, 605, 615, 640; XI 90; *aeui floridior* XII 482 (*nisi h. l. poeta alium Fabium intellegit*), 501; XV 332; *pater* XVI 603, 644. **Fabii** *magister* (*Minucius*) XII 501. **Fabio ductori** VI 611; VII 114, 268, 336, 398, 515, 621, 750; VIII 10, 236; X 282, 307, 515; *seni* XV 322; *cauto* XVI 673. **Fabium** VII 225, 379, 495, 587, 734; VIII 33, 263. **Fabio** VII 214, 745; VIII 277; IX 647; XVI 648. **Fabios** VIII 253. *v. Hercules. Tirynthius.*
- Fabrateria**, *Latii oppidum*, *Fabrateriae uulgus* VIII 396.
- Fadus**, *miles Romanus*, V 565.
- Faesula**, *Etruriae oppidum*, VIII 447.
- Falernus**, *uetus agricola, qui a Baccho edoctus primus uitam Falernam coluit*, VII 166. **Falerni uiticolae** 193. **Falernerne** 199.
- Falernus ager**: **Falerni uberis arua** VII 159. **Falernis prelis** VII 165; *lacibus* VII 211.
- Falisci**, *Etruriae ciuitas*, **Faliscos**, *indutos gentilia lina* IV 223. **Aequi Falisci** VIII 489.
- Farfarus**, *miles Romanus*, IV 182.
- Fauentia**, *Umbriae oppidum*, VIII 596.
- Faunigena**: **Arno** (*v. h. n.*) V 7. **Rutuli** (*Aborigines*) VIII 356.
- Faunus**, *deus indiges Italiae*, IX 294. — **Fauni Apenninicolae** V 626.
- Feretinis** (*Feretinum, Latii oppidum*) *maniplis* VIII 393.
- Feronia**, *dea Latinorum indiges*, XIII 84.
- Fibrenus**, *Tyrrhenus*, IV 605.
- Fibrenus**, *Latii fluius*, VIII 399.
- Fidena**, *Latii oppidum*, XV 91.
- Fides**, *priscis numen populis, at nomine solo in terris iam nota* I 330; *casta* II 525 = VI 548; II 542; *alma* VI 132; *diua* VI 468; *sacra* XIII 282; *despecta ac uiolata* XIII 291.

- Fidei domus inclita (*Saguntum*) I 598; [II 654]; sanctae limina II 480; poenas II 651. Fidei (*dat.*) II 561, 654.
- Fiscellus, *mons Sabinus*, VIII 517.
- Flaminius, *consul*, IV 705, V 599, 639; [maximus ille Boiorum terror V 650]; ingens corpore et armis VI 709; VII 230; VIII 310; IX 55, 422; XII 550; XIII 717. Flaminii caesirorantia ora XVII 295. Flaminio V 103; acri VI 23. Flaminium V 104, 416, 608, 658; VI 113; XI 142, 212; XVII 161. Flaminio VII 34, 111; VIII 218; Flaminio sepulcro XI 190.
- [Flauia gens] III 594.
- Flauina, *Etruriae oppidum*, VIII 490.
- Flauinia rura XIII 85.
- Fletus XIII 582.
- Fontanus, *miles Fregellanus*, V 540.
- [Formiae], Antiphatae domus VIII 530. *v. Laestrygonius*.
- Fors, non aequa labori II 5; VI 46; infida XV 105.
- Fortuna I 8; III 93; IV 38, 57, 730, brevis magni fauoris 732; improba V 93, 265; VI 368; VII 245, 387; IX 157, 328, 354, 409; X 574; XI 39; dura 168; XII 554; XIII 265; crudelis 383; XV 640, Sidonia 736; haud uno contenta fauore XVI 29, 616. Fortunae secundis (*sc. rebus*) VII 99; ira IX 48. Fortunae (*dat.*) IV 448; VII 93; VIII 365; X 215. Fortunam VII 10; stantem super omnia tela VIII 316; XII 62. Fortuna (*voc.*) IV 607; IX 162. Fortuna titubante XI 4.
- Foruli, *uicus Sabinus*, VIII 415.
- Fregellae, *Latii oppidum*, V 542; XII 529.
- Fregenae, *Etruriae oppidum*, obsessae campo squalente VIII 475.
- Frentanus, *Samnitium ciuitas*, indocilis exuere fidem XV 567. Frentanis VIII 519.
- Frusino, *Hernicorum oppidum*, haud imbellis a duro aratro VIII 398; bellator XII 530.
- Fucinus, *lacus*, IV 344.
- Fulginia, *Umbriae oppidum*, diuitis uber campi IV 545; patulo iacens sine moenibus aruo VIII 460.
- Fuluius (*Q. Flaccus*), *consul*, XI 114, XII 571, 600; uictor XIII 96, 137, 156, 187, 361; XVI 627.
- Fuluius (*Cn. Flaccus*), *praetor* (*cf. Liv. XXV 20, 6 sq.*) XII 471; nobile nomen XVII 304.
- Fundi, *Latii oppidum*, VIII 529.
- Furiae I 444; IX 265, 563; XIII 604. *v. Eumenis*.
- Furnius, *miles Romanus*, VII 619.
- Furor IV 325.
- GABAR, *Afer*, IX 387. Gabaris IX 385.
- Gabinae (*Gabii, Latii oppidum*) Iunonis tecta XII 537.

- Gades, *Hispaniae urbs*, XVI 467; terrarum finis XVII 637.
 Gades (*acc.*) III 4; Hercules XVI 194. Gadis, hominum finem I 141. *v. Erythius. Hercules.*
- Gaetulia, *Africae terra*, III 288.
- Gaetulus 1) *adi. aenis* XVI 176; murice XVI 569. 2) *subst. leuis* II 64. Gaetulis (*dat.*) IX 79.
- Gala, *miles Hasdrubalis*, XV 464.
- Galaesus, *Saguntinus*, I 438.
- Galatea, *nympha* XIV 226.
- Galba, *Etruscorum dux*, X 194, 403. Galbam rectorem nomine magno VIII 469.
- Galli = Gallorum populi IV 216; populis XV 553; manes VIII 642; pauor XV 736. Gallis (*abl.*) I 625. *v. Brennus. Celtae. Rhodanus.*
- Gallia fera I 656.
- Gallica rura IV 644. *v. Bebrycius.*
- Ganges, *fluvius*, XII 460. Gangen VIII 408; XIII 765.
- Gangetica pubes III 612.
- [Ganymedes] XV 425.
- Garadus, *miles Hannibalis*, VII 601.
- Garamantis: *gemma* XV 676; *pinu* XIV 498.
- Garamanticus: *accola* I 414; *Hammon* V 357; *monstrata* V 363; *pubes* IV 445; *signa* I 142; *tela* VII 628; *uates* XIV 440.
- Garamas, *Libyca gens*, IV 452; V 194; VI 676, 705; VIII 267; IX 222; X 304; *atrox* XII 749; *notus sacro Hammoni* XVII 634. Garamantis *Hiarbae proles (Asbyte)* II 58. Garamanta *saeuum atque aequantem ritus ferarum* XI 182. Garamantes III 313; XIII 479. Garamantum *harenis* III 648; *aestiferis campis* XVII 447. Garamantas *anhelantis* III 10; *remotos* XVI 630.
- Garamus, *miles Hannibalis*, II 110.
- Gargana *cacumina* IX 34.
- Garganus, *Apuliae mons*, *celsus* VIII 223, 629; IX 212; XIII 59. Gargani *uertice* VII 366; *arua caedibus feruentia* IX 483; *campum* XVII 600. Gargano (*abl.*) IV 561.
- Garganus, *equus Scipionis (1)*, IV 266.
- Gargenus, *Boiorum rex*, V 137.
- Gaulum, *insula*, XIV 274.
- Gaurus, *Campaniae mons*, VIII 532. Gauri *cacumina Nysaea laeto palmite frondentia* XII 160.
- Gela, *Siciliae urbs*, *ab amne trahens nomen* XIV 218.
- Gelesta, *Maurus*, X 85.
- Germanicus (*Domitianus*), *Germanice* III 607.
- Geryones, *monstrum immane tricornis* irae XIII 201. Geryonae *tricornis arua longa (Hispania)* III 422. Geryone *extincto* I 277.

- Gestar, *senator Carthaginiensis*, II 327.
 Gestar, *miles Hannibalis*, 1) IV 627. 2) XII 262.
 Getae, *Thraciae gens*, II 75.
 Geticus: antris VIII 514; Boreas IV 244; furores XI 475; niues XVII 488; tellus I 324.
 Gigantes, armati VI 181. Gigantum umbrae XIII 590; mole XVII 649.
 Gisgo, *miles Hannibalis*, II 111.
 Gisgo, *pater Hasdrubalis*, Gisgone satus XVI 675.
 Glagus, *Hispanus*, XVI 561.
 Gloria XV 98.
 Gorgo: Gorgonis ora III 314. Gorgona IX 462. Gorgone X 174. v. *Medusa*.
 Gorgoneus: alas XIV 576; furores X 435; ore IX 442; uultu IV 234. v. *Medusaeus*.
 Gortyna, *Cretae urbs*, II 101.
 Gortynius: aduena (*Mopsus v. h. n.*) II 148; harundo V 447; tela II 90.
 Gracchi VII 106. Gracchorum proles IV 495. Gracchis (*abl.*) IV 515.
 Gracchus i. e. *Tib. Sempronius Longus (poetae errore)*, Gracchi feruida consulta VII 34. Graccho comitante IV 699 (*cf.* IV 495, 515).
 Gracchus (*Tib. Sempronius*), consul, XII 63, 76, 477, 549; XIII 717; XVII 299. Gracchum XVII 161.
 Gradiuinicolam Tudertem IV 222.
 Gradius (*Mars*) I 433; IX 457; atrox IX 486; furens 527, 533; XI 399; XII 329, 716. Gradiui turbine XI 101; honorem XIII 365; sorte creatos XIII 532. Gradino XI 581; XII 222; calido XV 337, 492; XVII 483. Gradium trucem III 702; IV 419, 460; IX 290; X 550. Gradiue IV 201; VI 340; X 527. Gradino plenus X 14; meliore XV 15.
 Graecia maior XI 21.
 Graius: 1) *adi. aequore (Cannensi)* VIII 257; calliditas XIV 338; colonis XII 358; Diomede IX 63; ductor (*Xanthippus*) VI 327; manus XII 49; munimina XII 41; oras XV 316; Parthenope (*Neapolis*) VIII 533; periuria XVII 425; phalanx XVII 418; pontus I 289; res IV 358; Saguntos III 178; turmas XIV 127; urbes XII 69. 2) *subst.* Graius I 378; *Archimedes* XIV 301, 562. Graiorum vulgus XV 177. Graium nomine III 366. Graius XV 168, 309.
 Grauii, *Hispaniae gens*, Grauios I 235; III 366.
 Grauiscae, *Etruriae oppidum*, ueteres VIII 473.
 Grosphus, *dux Siculus*, XIV 211.
 Gyas, *Saguntinus*, Gyan I 439.

HADRANUM, *Siciliae oppidum*, XIV 250.

Hadria, *Piceni oppidum*, humectata Uomano VIII 438.

Hadriacus: fluctus XI 509; harena X 214; portus I 54; Sasonis VII 480.

Haemonio Borea X 11.

Haemus, *Thraciae mons*, III 495; Mauortius XI 464.

Halaesa, *Siciliae oppidum*, XIV 218.

Halaesus, *Argolicus, conditor Alsi, urbis Etruriae*, VIII 474.

Hamilcar, *pater Hannibalis*, dextra spectatus I 77, 100; II 429; V 566, 575, 598; VI 689; [fraudum genitor XIII 738]; bello numerandus XV 747. *Hamilcaris umbris* I 398; umbra XIII 732. *Hamilcare antiquo* III 254; magno generatus (*Hannibal*) XI 371; IV 542; satus XVI 675; cretus XVII 444.

Hammon, *deus Libycus*, corniger III 10; Garamanticus V 357; patrius flexis per tempora cornibus IX 298; XIV 438.

Hammonis comitem (Synhalum) V 365; *Libyci certissima proles (Alexander M.)* XIII 768; *fatidicis harenis* XV 672.

Hammoni sacro XVII 634. *Hammona* XV 688. *Hammon (voc.)* XIV 459. *Hammone genitus (Hiarbas v. h. n.)* II 59.

Hammon, *nomen navis*, corniger XIV 572.

Hammon = *Libys* VI 675; saeuus XII 749.

Hampsagoras, *princeps Sardiniae*, XII 345 (*Hampsicora Liv. XXIII 32, 10*).

Hampsicus, *miles Hannibalis*, VII 671.

Hannibal: belliger I 39; haustus medullis I 346; ore ferens iramque minasque II 209; aequatus superis IV 810; arduus VI 61; cruentus X 266; *Libyae decus*, haud ulli superabilis armis XI 604; *Martius ille* XV 408; *geminus (cum Hasdrubale fratre)* XV 516; *subitum Carthaginis fulmen* XV 664 etc. *Hannibalis prolem* IV 771 etc. *Hannibali* I 79 etc. *Hannibalem* I 184; *lumen alumnae Libyae* IX 533 etc. *Hannibal (voc.)* *Latiae lacrimabile nomen* IV 730 etc. *v. Afer. Agenoreus. Barcaeus. Belides. Elissaeus. Libya. Libys. Libycus. Nomas. Poenus. Punicus. Sidonius. Tyrius.*

Hannon, *senator Carthaginiensis, aduersarius Hannibalis*, II 277; *serus uates* 285, 326, 360, 376; IV 771; VIII 22; XI 554. *Hannonis ora* XI 543. *Hannoni* XVII 195. *Hannon (voc.)* XVII 200.

Hannon, *Poenorum dux*, XVI 29, 72, 674; XVII 631.

Harpe, *comes Asbytes*, *Nasamonias* II 117.

Harpe, *equa*, XVI 365.

Hasdrubal, *gener Hamilcaris*, *Hasdrubali* I 144. *Hasdrubale* V 596.

Hasdrubal, *frater Hannibalis*, XIII 682; *fratris spirans ingentia*

- facta XV 412, 693. Hasdrubalis strage VII 486; spoliū XV 492. Hasdrubali XV 593. Hasdrubalem adesum cladibus XIII 680; XV 582, 601; XVII 462. Hasdrubal (*voc.*) XVII 261.
- Hasdrubal, *Gisgonis filius, socer Syphacis*, XVI 108, 167, 182, 460; XVII 148. Hasdrubalis proles (*filia*) XVII 72; repidi fuga XVII 175. Hasdrubalem XVI 79. Hasdrubal (*voc.*) XVI 212. *v. Giso.*
- Hebrus, *Thraciae fluvius*, III 620; XI 477. Hebrum II 75; gelidum XVII 487.
- Hectore magno XIII 800.
- Hectoreus: Aestae (*v. h. n.*) XIV 205; gentis (*Romanae*) II 343. [*Helena*] *v. Leda.*
- Helicon, *Boeotiae mons*, Heliconis numina XIV 1. Heliconā XII 412; XIV 30.
- Hellespontus Leandrius VIII 621.
- Helorus, *Siciliae oppidum*, undae clamosus XIV 269.
- Helymus *Troianus* XIV 46.
- Henna, *Siciliae oppidum*, XIV 238.
- Hennaes: Cerere I 214; cohors V 489; diuā I 93; XIII 431; oris XIV 50, uallis II 304; uirgine VII 689; XIV 245.
- Herbesos, *Siciliae oppidum*, XIV 264.
- Hercules: Herculis magni uestigia III 514; Libyci generoso sanguine XII 360. Hercule tritas uias II 356. [Nemeae pacator II 483.] *v. Alcides. Alcmena. Amphitryonides. Tirynthius.*
- Herculeus: arae II 237; arce (*Sagunti*) IV 72; Baulos XII 156; Calpen V 396; Calpes X 174; colles I 585; columnis I 142; columnas XIV 147; XV 643; decoris XI 136; exuias II 191; famam III 263; freto I 199; Gades XVI 194; iter XII 118; labor I 369; laboris IV 4; laudibus XVII 638; metis IX 185; XVI 149; mole XII 143; muri (*Sagunti*) I 273; muris IV 224; nepotes (*Fabios*) VI 636; numinis VII 50; penates VII 44; pharetram XII 433; plantae XV 505; rogi VI 453; uoce III 436.
- Herdonia, *Hirpini oppidum*, obscura VIII 567.
- Heries, *Teatinus*, XVII 452, 470.
- Herminius, *miles Romanus*, V 580.
- Hermus, *Lydiae fluvius*, Hermi harenis I 159.
- Hernicus: saxa IV 226; VIII 391; turma X 313.
- Hersilia, *Sabina, uxor Romuli*, Hersiliam thalamos Martigenae Quirini XIII 812.
- [Hesiodus] *v. Aonius. Ascræus.*
- Hesperia: Hesperiae antiquae laborum decus I 4; tumulus (*Cannae*) I 50. Hesperiam II 344; XV 309. Hesperia (*abl.*) IV 816.

- Hesperides**, *nymphae, malorum aureorum custodes*, *Hesperidum* litore I 431; dono II 78; lucis III 283; domus IV 636.
- Hesperius**: axe I 130; XVI 291; cladibus VII 15; gurgite XV 250; latus III 703; litore XVI 593; orbe XVI 660; tellus XVII 220.
- Hesperos**, *stella*, XI 268. *Hesperus* XII 647.
- Hesperos**, *Gaditanus*, XVI 465, 491, 520. *Hesperon* 504, 511.
- Hiarbas**, *proculus Didonis*, despectus taedae VIII 54.
- Hiarbas**, *Poenus*, I 417.
- Hiarbas**, *pater Asbytes*, Hammone genitus II 58.
- Hiber omnis** I 656; IV 470; XVI 306; leuis IV 549.
- Hiberiacis terris** XIII 510.
- Hiberis** = *Hiberia* IV 59.
- Hiberus**, *Hispaniae fluvius*, I 480; II 449; non mitis XVII 641. *Hiberi* uetiti nomen V 161; ripas VII 110; XVI 633. *Hiberum* I 643; XI 144. *Hibero crudo* VIII 323; diti IX 195.
- Hiberus** 1) *adi. acies* XVI 459; *alitis* II 269; *armenti* XII 119; XIII 846; *bellator* I 190; *campis* II 185; XV 399; *indigenas* XVI 31; *litora* XVI 216; *Martem* XV 2; *moris* X 229; *nymphis* I 156; *orae* XVII 636; *parma* XV 479; *populos* III 101; *populi* XV 268; *tellure* XIII 471; *telluris* XV 642; XVI 90; *terrae* I 287; X 219; XVI 245; *terrā* III 176; XIII 382; XV 414, 792; XVI 24; *terras* XV 153; XVI 657; *terris* XI 609; XV 194; *uulgi* I 145. 2) *subst.* *Hibero armifero* XIII 507. *Hiberi Martis amantes* XVI 106. *Hiberis* III 340. *Hiberos* III 418; XII 378. *Hiberis* II 50; III 224; XV 206. *v. Hispanus.*
- Hiberus**, *miles Hannibalis*, I 387, 392, 394.
- Hiberus**, *Hispanus*, XVI 354, 381, 420.
- Hiempsal**, *Nasamon*, I 408.
- Hiems** XII 3.
- Hieron**, *Syracusarum rex*, mitis XIV 80, 653; [fidus Sicula regnator ab Aetna VIII 614; V 490].
- [**Hieronymus**, *Syracusarum rex*] XIV 85 sq. *v. Trinacrius.*
- Himera**, *Siciliae fluvius*, XIV 233.
- Himilco**, *Poenus*, XIV 394, 431, 451, 561.
- Hipparis**, *Siciliae fluvius*, *Hipparim* XIV 230.
- Hippo**, *Numidia urbs*, antiquis dilectus regibus III 259.
- [**Hippocrates**] *v. Epicydes.*
- Hirpinus** *v. Irpinus.*
- Hispal**, *Hispaniae urbs*, celebre Oceano atque alternis aestibus III 392.
- Hispania** XIII 695 *v. Atlantiacus. Baetis. Geryones. Hesperia. Hesperius. Hiberis. Hiberiacus. Hiberus. Pyrene. Tagus. Tartessiacus. Tartessus.*

- Hispanus: cohortes I 220; XIII 681; gente I 629. *v. Baeticola.*
Baetigena. Hiber. Hiberus. Hispania.
 Hispellatem Metaurum IV 187.
 Hispellum, *Umbriae oppidum*, VIII 457.
 Hister, *fluuius*, Histri binominis ripas I 326. Histrum III 617.
 [Homerus] XIII 788 sq. *v. Maconius. Smyrnaeus.*
 Honor XV 98.
 [Horatius Cocles] XIII 726. *v. Cocles.*
 Hostus, *Saguntinus*, I 437.
 Hostus, *Sardus, Hampsagorae filius*, XII 347, 377, 403. Hosto 413.
 Hybla, *Siciliae oppidum*, XIV 200.
 Hyblaeo nectare XIV 26.
 Hyempsa, *miles Carthaginiensis*. XVI 461.
 Hymenaeus 1) *adi.* Tyrios XVII 79. 2) *subst.* Hymenaeus
 XIV 241. Hymenaeo primo III 64; lasciuo V 22.
 Hymettos Cecropius II 218. Hymetton XIV 199.
 Hyperionia lampade XV 214.
 Hypsa, *Siciliae fluuius*, sonorus XIV 227.
 Hyrcani XIII 474.
 Hyrcana tigride V 281.
 IACCHUS: Iaccho (*dat.*) XII 526. Iacche VII 187.
 Ianiculum X 488.
 Ianitor (*Cerberus*), *insomnis lacrimosae aulae* II 552; Stygius
 III 36.
 Ianus XII 718.
 Iapetum fumantem XII 149.
 Iapyx, *Daedali filius*, Iapygis agros (*Apuliam*) IX 185.
 Iapyx (*adi.* = *Apulus*): *alumno* IX 170; *campum* I 51; III 707;
 VIII 37; *campo* XI 11; *equo* IV 555.
 Iapygios agros VIII 223.
 Iarbas *v. Hiarbas.*
 Icarium mare IV 245.
 Icarus, *Mopsi Saguntini filius*, II 133. Icare II 142.
 Ichnusa (*Sardinia*), prius Graia memorata colonis XII 358.
 Ida, *Phrygiae mons*, Iden VII 465. Ida Phrygia (*abl.*) VII 437.
 Idaeus (*Troianus, Romanus*): *generis* III 207; *iuga* XVII 22;
nomina XII 155; *sanguis* I 126; Idaeos Xanthum Simoen-
 taque XIII 72.
 Idalius (*Idalia, Cypri oppidum*): *sagitta* V 19.
 Idmon, *Nasamonius*, VII 609.
 Idumaeas palmas VII 456. *v. Idyme.*
 Idus, *miles Hannibalis*, II 164.
 Idyme, *Syriae pars*, Idymen palmiferam III 600.
 Iertes, *Poenus*, altus V 259. Iertiae (*dat.*) X 299.
 Ietas, *Siciliae oppidum*, celsus XIV 271.

- Igounium, *Umbriae oppidum*, infestum olim nebulis umentibus VIII 549.
 Ilerda, *Hispaniae urbs*, III 359. Ilerdae bellacis proles XVI 475. v. *Sicoris*.
 Ilerdes, *Hispanus*, XVI 566, 571.
 Ilertes, *Afrorum dux*, III 255.
 Ilia (*Rhea Silvia*) XII 543.
 Iliacus: aras (*Romae*) XIII 620; cuspidis V 595; exitium XVII 229; flammas V 82; hospite (*Aeneas*) VIII 50; malis X 434; muros (*Romae*) X 386; muris XII 515; nurus (*Romana*) III 151; origine XII 344; penatis XIII 53; Phoebade (*Cassandra*) XV 282; procellis VI 106; Quirini XIII 266.
 Ilion XIII 43.
 Illyricus: litus XV 294; tyranno (*Demetrio Phario*) X 509. v. *Taulentius*.
 Illyris ora VIII 290.
 Ilua, *insula*, VIII 615.
 Ilus, *Troianus*, XI 295.
 Imilce, *uxor Hannibalis*, Cirrhaei sanguis Castalii III 97, 106; IV 775, 806.
 Inachus: armis (*Argiuis*) XV 278; iuuencae X 347; uirum (*Zacynthus* v. *h. n.*) I 287.
 Inarime, *insula*, ardentem sortita Typhoea VIII 541; XII 148.
 Indibilis, *Hispanus*, XVI 564.
 Indus 1) *adi.* litore VII 477. 2) *subst.* Indos VIII 408; XV 79. Indis (*abl.*) odoratis XVII 647.
 Infamia XV 97.
 Insidiae XIII 583.
 Io, *nomen navis*, XIV 517.
 Iolaus, *amicus Herculis*, XII 364.
 Ionius: mare XV 157; profundo XI 22; XIV 73.
 Irarum exercitus IV 437.
 Iris: Irim IX 471, 529, 551.
 Irpina pubes VIII 569.
 Irpini, *Samnitium ciuitas*, gens uana indocilisque quieti XI 11.
 Irpinus, *miles Romanus*, IV 595.
 Isalcas, *Cinyphius*, V 289, 296.
 Isthmiacus (*Syracusanus*): colonis XIV 341; tectis XIV 642.
 Isthmos: Isthmon XV 155. Isthmo Sisyphio (*abl.*) XIV 51.
 Italia: Italiae fati XV 781. Italiam I 344, 485; III 212; VIII 268; XII 372; XIV 77; XV 474; ardentem XVI 619; XVII 234. Italia (*abl.*) XIV 195. v. *Ausonia*. *Hesperia*. *Dardania*.
 Italicum nymphaeum VII 429.
 Italus 1) *adi.* bella XII 410; XIII 885; colonis IX 76; ditione XVII 405; ductore XII 290; ductorem XIV 353; finibus

IV 122; gentis VI 130; gens XIII 658, 742; hostem IV 759; origo V 563; oris VIII 183; pubes VI 242; IX 571; regnis VI 596; regna XIII 654; res XVI 632; ruinae V 329; sanguine XII 17; XV 518; spolia XV 674; taxus XIII 210; tellure VII 475; XVII 213; tellus VIII 353, 574; XI 502; XVI 616; XVII 614; terra XVII 163, 465; uirtus VI 14; uiscera VII 489. 2) *subst.* Itali IV 315; VII 149, 681; IX 490; XIII 253; XIV 522. Italum fines I 70; ductores IV 504; res VI 104; pugnas VIII 202; globos IX 503, spes X 309; gens X 492; XV 394; malis XI 26; lux (*Scipio* 3) XIII 707; pubes XV 711. Italis I 379; III 400; IV 721; XII 523; XIII 574. Italos XIV 108, 441.

Ithacae portus XV 303.

Ithacesia sedes Bai VIII 539.

Ithacus (*Ulixes*) II 183. Ithaci torum II 180. Ithacum corde aequantem Peleia facta XIII 803. Ithaco (*abl.*) XIII 48.

Ithemon, Autololum moderator V 546.

Iuba, miles *Hannibalis*, II 160.

Iugurtha, miles *Hannibalis*, II 165.

Iulus, *Aeneae filius*, Iuli lacrimantis genibus VIII 74; fulgentis sideream effigiem VIII 91; mitis dilectum caput VIII 107. Iulo (*abl.*) sacro VIII 71; magno XI 179; auo (*v. Caesar*) XIII 863. Iulis (*dat.*) sacris III 595.

Iuno: I 26, 63, 138, 547; II 533, IV 725; V 207; Sarrana (*Punica*) VI 468; Cannarum praescia VIII 27; Saturnia IX 296, 535; X 47; XII 201, 704; Sospita XIII 364; supplex XVII 357, 370; conterrita 522, 567, 579; regina 598; turbata 604. Iunonis precibus IV 574 = IX 494; Gabinae XII 537; Auernae (*Proserpinae*) coniux XIII 601; insidias XIII 618; curis XVII 557. Iunoni II 694; VII 77; XVII 533. Iunonem aegram curis XII 691. Iunone VII 457; IX 526. *v. Iupiter. Saturnia.*

Iunonius: anguis VI 184; iussa X 370; sedes (*Lanuvium*) VIII 360.

Iupiter III 630; [diuum genitor V 70; VI 618]; V 385; VI 600; mitis VII 240; IX 308, 542; X 362; XI 380; XII 605, 635, 656, 691, 721; XIII 512; XV 364; sator aevi aeterni XVI 665; XVII 370; [Omnipotens XVII 385]; XVII 478. Iouis summum culmen III 510; uoces III 647; cornigeri regna III 667; dona III 677; ales IV 113; armiger IV 126 = XIII 841; proles (*Scipio*) IV 476; cura VI 595; tecta VIII 342; templis VIII 645; regna immania IX 537; coniux X 83; magni armiger X 108; irarum X 338; ales fulua XII 56; irati pectora XII 619; uultus XII 643; inuicti fulmina XII 672; Tarpeii triumphum XII 743; furto XIII 615; imperio XIII 631; gremio XV 120; cineri XV 804; armigerae uolucres XVII 53; Tarpeio telo XVII 267. Ioui I 9; Stygio

I 386. Tartareo II 674; III 676; V 168; VI 620, 648; nigro VIII 116, 254; X 68, 166; XII 151, 333, 340; XIV 569; XVII 174. Iouem bellantem I 137; torquentem tela I 253, 417; proauum II 66, 115, 484; summum 535; VI 693; VIII 296; [superum regem IX 470]; X 345; XI 291; XIII 642; cornigerum XVI 261; Tarpeium XVI 261, 623; XVII 226. Iupiter (*voc.*) II 26; VIII 666; [pater X 432]; XVII 608. Ioue non aequo II 364 = XII 21; VI 642; XI 84, 179; XIII 326. *v. Omnipotens. Pater. Tarpeius. Tonans.*

KARTHALO *v. Carthalo.*

LABARUS, *miles Gallus*, IV 232.

Labici, *Latii ciuitas*, habiles ad aratra VIII 366.

Labici arua XII 534.

Labicus, *miles Romanus*, V 565.

Labienus, *Cingulanus*, X 32, 37. Labienum 34.

Lacon 1) *adi. uenator (canis)* III 295. 2) *subst.* Laconi claro VII 666. Lacona (*Xanthippum*) parentem IV 361. Lacone (*Xanthippo*) conducto II 305; Lacone gemino (*Castor et Pollux*) XIV 207. Laconum densa nubes VI 336. Laconas VI 345.

Ladmus, *Poenus*, I 397.

Laelius, *Scipionis amicus et legatus*, XV 217, 258, 274; XVI 576, 583; XVII 433. Laeli (*voc.*), magnum Dardaniae decus XV 453.

Laenas, *miles Romanus*, XV 447.

Laertae nepoti (*Telegono*) VII 693.

Laertius: pocula XV 431; regna I 290; XV 303.

Laestrygone diro XIV 126.

Laestrygonius: recessus VII 410; rupes VII 276.

Laeuinus, *miles Romanus*, V 544.

Laeuinus, *Priuernas, centurio Romanus*, VI 42.

Lageus: amnis (*Nilus*) I 196; ratis X 321.

Lagi flumina (*Nilus*) XVII 591.

Lampon, *equus Callaicus*, XVI 334, 392.

Lamus, *Laestrygo, uetus rex Caietae*, VIII 529.

Lamus, *Herdensis*, XVI 475.

Lanuuium, *Latii oppidum*, Iunonia sedes VIII 361; Lanuuiio (*abl.*) XIII 364.

Laomedonteus (*Laomedon, Troianorum rex*): flammae I 543; Mineruae XIII 55; pastor (*Paris*) VII 437; telluris VIII 172; urbis (*Romae*) XVII 4.

Laomedontiadum urbi (*Romae*) X 629.

Larinas (*Larinum, Frentanorum urbs*) 1) *adi.* Larinatia signa XII 174. 2) *subst.* Larinas, accola superi ponti XV 565. Larinatum dextris VIII 402.

Larus, miles Gallus, IV 234.

Larus, Cantaber, XVI 47.

Lateranus, miles Romanus, V 229, 251.¹

Latinus, miles Romanus, XV 447.

Latinus, uetus Latinorum rex, Latini regna I 40; III 223, 644.

Latinus 1) *adi.* populis V 59; rectore (*Scipio* 3) XVII 534. sanguine VI 603. 2) *subst.* Latini VI 641; XI 78. *Latinis (dat.)* VII 21; XIII 745, 810; XVI 250, 564; XVII 282. *Latinos* VI 489, 693; VII 694; VIII 33.

Latium, VI 594; XI 566; XVI 595. *Latii fluxas res* VII 17; cruorem VII 204. *Latio (dat.)* I 42; II 379; III 588; IV 729; VI 339; VIII 234; X 48, 429; XIII 616; XV 393, 640, 733; XVI 214; XVII 191, 353, 394, 515. *Latium* III 700; VIII 252, 651; X 267; XIII 655; XIV 257; XVI 11, 680. *Latio* III 591; turbato monstris IX 1; X 656; toto XIII 741; XVI 688.

Latius 1) *adi.* amicitiae XVII 74; arma I 567; catena VIII 276; classes I 603; cruorem VIII 7; cruore XVII 436; decus XIII 821; ductor IX 437; XV 443; XVI 139; XVII 83; effigiem XVII 524; fasces VI 444; XIV 112; fastis XVI 131; finis IV 76; focos VI 470; habenae XIII 34; honores VIII 43; iuuenem (*Scipio* 3) XVI 190; Laelius XVII 432; leges XV 383; Lyaeo III 370; manus IV 502; miles IV 512; X 388; XV 481; milite V 120; XIV 393; modis XII 412; nomine XVI 306; nurus VII 74; opes XV 320; oras V 10; pubem III 175; puppe XVII 8; rebus XIII 869; rector (*Marcellus*) XII 199; (*Scipio* 3) XVI 40, 75; ruinas VIII 676; Telluris XV 546; terra VIII 70; terrae XVII 168; turmae XII 293; uiros XIV 618; uitis VI 43; XII 394, 466; uoces IX 79. 2) *subst.* *Latios* XVI 280.

Latonia (Diana) XV 777. *Latonia (voc.)* XIII 137; uirgo XII 713.

Latronius, classiarius Romanus, XIV 534.

Laudes XV 98.

Lavinia, Latini filia, suspecta VIII 176; XIII 806.

Lavinius: Pergama (*Lavinium*) XIII 64; regna X 438; sceptras I 44. *v. Troia*.

Laurens, Campanus, XIII 195.

Laurens 1) *adi.* aruis XIII 60; bella III 83; VIII 598; colono XII 706; domo VIII 358; larem I 659; luco XIII 65; nomina I 669; oras I 605; VIII 68; ora XV 415; populis IX 548; populi honores XVI 255; populos XVI 678; praeda XVII 281; puellarum X 494; regna XIII 747; signa XIV 257; XVI 151; stagnis VIII 28; tellus IX 203. 2) *subst.* *Laurentum decus* IV 221. *Laurentibus (dat.)* I 110; XVII 62.

Laurus, miles Romanus, 1) IV 176, 177. 2) IV 343. "

- Laus, *miles Bruttius*, XVII 441.
 Leandrius Hellespontus VIII 621.
 Leda XIII 633. Ledae nomen (*Helena*) XIII 44.
 Ledaëus: Amyclis II 434; Castoris XIII 804; fratres XV 83; Xanthippo IV 356.
 Lentulus, *senator Romanus*, I 676.
 Lentulus, *miles Romanus*, V 231, 253; X 261, 291. Lentule X 290.
 Leontinos campos XIV 125.
 Leponticus, *miles Gallus*, IV 235.
 Leptis, *Africae urbs*, Sarrana III 256.
 Lernaë undis VI 182.
 Lernaëus: hydra III 32; monstra II 158.
 Lethaëus: latices XIII 555; uirga X 356.
 Lethæ, *inferorum fluvius*, Lethes infernae obliuia I 236. [XVI 476].
 Lethes, *Hispaniae fluvius*, XVI 476; [I 235].
 Leucatae uada XV 302.
 Leucosiae scopulis VIII 578.
 Liber (*Bacchus*) XV 80; XVII 647.
 Libo, *miles Romanus*, V 411.
 Liburna agilis XIII 240.
 Libya: Libyae populis II 50; fluitantia membra II 310; concilio II 330; clades II 358; gremio II 574; rector (*Hannibal*) III 173; XI 210; rectorem X 251; ductor IV 39, 529; V 345, 532, 555; VII 20, 305; XII 196, 420; ductorem VIII 661; XI 435; ductores XV 186; subactae fata IV 130; ducem IV 423; IX 272; XII 275; stragem V 89; cinerem VII 493; res laetas XI 23; terris XI 587; XVI 681; terras XVI 611; decus XI 603; oras XIV 560; oris XVI 627; nomen XVI 660; regnator (*Syphax*) XVII 173. Libyae (*dat.*) II 388; VI 516; VII 13, 63; XV 194; XVII 336. Libyam III 315, 563; VII 432; VIII 673; XI 2; XII 335; XIII 513; XIV 74; XVI 27, 153, 160, 596, 639. Libya XIV 651; XVI 219.
 Libye, subdita Cancro I 194; III 226. Libyes orae I 23; parte VIII 650. Libyen I 623; III 324, 632.
 Libycus: 1) *adi.* anguibus VI 243; aras III 651; carinae XIV 438; castris II 527; catenis VII 32; coeptis I 35; cohortis XIII 103; cornus IV 550; ducis XII 11; XVII 523; ductoris XII 259; XV 471, 484; XVI 209; ferarum IX 574; finibus VI 141; frenos X 480; Hammonis XIII 768; harenae XV 450; Herculis XII 359; laurum IX 546; leonem (*Hannibal*) VII 401; litoribus VI 673; IX 197; lymphis IX 297; monstri X 157; murice VIII 437; naualibus XIV 386; nisu IX 317; oris IX 67; XI 377; XIII 481; XIV 289; XVII 402; praeside

- (*Hannibal*) XV 362; pubem X 92; rectoris XI 320; XV 331; (regi) XV 423; res I 478; taedis X 441; telluris III 40; X 124; terras IV 799; XI 484; XVII 543; turmae II 348; tyranni (*Hannibal*) V 203. 2) *subst.* Libycis (*dat.*) XVII 62.
- Libys 1) *adi.* bellator V 250; ductor IX 181. 2) *subst.* Libys I 657; asper IV 469; V 193, 217, 320 (*Mago*); 639; VI 695; IX 580; XIV 562; XV 539; XVI 106, 289; (*Hannibal*): VII 132, 241, 526; improbus VIII 319; IX 244, 640; X 472, 576; XII 189, 478, 644; XIII 94; XV 349; XVII 472. Libyes I 189; VI 485, 500; X 247. Libyas discinctos II 56; VI 454; VIII 270. Libyes (*voc.*) III 701.
- Libyssus: belua III 459; coniux IV 376; exuuiæ XVI 556; facibus VI 712; gentis VIII 205; turba I 247.
- Ligaunus, miles *Gallus*, IV 206.
- Liger, uates *Romanus*, IV 120.
- Ligures: Ligurum horrentes coni I 628; pubes XIV 37; litora XV 166.
- Ligus (*Ligur*) pernix VIII 605.
- Ligus, miles *Romanus*, IV 591.
- Lilæus, classarius *Poenus*, XIV 489.
- Lilybaeon nobile XIV 75.
- Lindus, *Rhodi urbs*, III 364.
- Lipare, *insula*, XIV 56.
- Liris, *Latii fluius*, Liris aquis IV 348. Lirim VIII 399.
- Liternum, *Campaniae urbs*, stagnis palustre VIII 531. Literni stagnosi templum domosque VI 654.
- Literna palus VII 278.
- Linus (*M. Salinator*) XV 593, 648, 659, 725.
- Liur XIII 584.
- Lixus, miles *Hannibalis*, II 112.
- Lixus, *fluius et urbs Mauretaniae*, III 258; V 400.
- Locri XI 20.
- [Lotophagi] III 310 sq.
- Lucanus: finibus XV 544; gentis XII 477; iugis VIII 569.
- Lucas bones (*elephantos*) IX 572.
- Lucas, *Cristae (v. h. n.) filius*, Lucam X 139.
- Lucifer VII 639. *v. Eous. Cythereius*.
- Lucretia inclita leti XIII 822.
- Lucrina Dione XIV 410.
- Lucrinus, *Campaniae lacus*, Lucrino XII 116.
- Luctus II 549; edax XIII 581.
- Luna III 59; Lunae orbes III 67.
- Luna, *Etruriae urbs*, insignis portu VIII 480.
- Lusitanus 1) *adi.* manus V 335. 2) *subst.* Lusitanum remotis extractum lustris III 354.

Lutatius (*C. Catulus*) VI 687; inclitus ille aequoreis uictor armis XIII 731.

Luxus XV 96.

Lyaeus (*Bacchus*); *Lyaei* latices VI 138; *sucis* VII 169; *munera* VII 748; *mensis* VIII 376; *dona* XIII 416. *Lyaeo* (*dat.*) *Latio* III 370; *patri* VII 201; XI 406. *Lyaeum* VII 172. *Lyaeo* *arcano* III 395; XI 302; *fuso* per membra XIII 273; XIV 204; XVI 308.

Lycchaeus, *classarius Romanus*, XIV 434.

Lycios *arcus* VIII 494.

Lycormas, *Saguntinus*, II 644. *Lycorma* (*voc.*) II 637, 643.

Lycurgi *ritus* IV 364.

Lycus, *Saguntinus*, II 177.

Lydius (*Etruscus*); *bella* XIII 828; *castra* X 484; *genitor* (*Tyr-rhenus*) V 9; *ora* IX 190; *stagna* (*Thrasymennus*) I 157; XI 139; XIII 8.

Lydorum *populos* (*Etrusci*) IV 719.

Lygdus, *Saguntinus*, I 438.

MACES, *Libyae gens*, *multus* V 194; IX 222. *Macen* *Cinyphium* II 60. *Maca* *hoste* IX 89. *Macae* *Cinyphii* III 275; IX 11; XV 670.

Macetes (*Macedones*), *Macetum* *bella* XIII 878; *domos* XIV 5; *carinis* XV 287; *turmas* XVII 414; *primi* XVII 632. *v. Emathius. Pellaeus. Phlegraeus.*

Macies, *malis comes addita morbis* XIII 581.

Maeandrus, *Cariae fluvius*, VII 139.

Maecenas, *Etruscus*, X 40.

Maenala, *Arcadiae mons*, XIII 346; XV 771.

Maenas, *Baccha*, *nocturna* III 395. *Maenade armata* III 102.

Maeonidum *tellus* (*Etruria*) VI 607.

Maeonius: *aequore* (*campo Etrusco*) V 329; *colonos* IV 721; *fluctus* (*Thrasymennus*) XII 17; *lacus* XV 35; *gentis* VIII 483; *linguae* (*Homeri*) IV 525; *ora* VII 139; *ope* X 485; *pubem* V 10; *terra* X 40; *uadum* (*Pactolus, Lydiae fluvius*) I 157.

Maeror II 550; *pastus Fletu* XIII 582.

Magos *Tiburtes*, *olim celeberrima nomina bello* IV 187.

Mago, *frater Hannibalis*, *fratrem spirat in armis* III 240; IV 311, 562; V 369, 531; *asper* VI 61; VII 328; IX 229; X 374, 387; *ferox* XI 373, 498, 533; XVI 26, 674. *Magonis ante oculos* V 288. *Magonem* XI 484, 600. *Mago* (*voc.*) IV 823. *Magone* XVI 165.

Mahalces, *miles Hannibalis*, *Mahalcen* VII 599.

Maharbal, *dux Poenorum*, IV 562.

Mamercus, *miles Romanus*, V 333.

- Mancinus**, *Sulmonensis*, *Satricii filius*, IX 13, 71. Mancini armis 86; corpus 94; dolor 257. Mancine 112.
- Mandonius** *dux Hispanus*, III 376.
- Mantua** VIII 592; Musarum domus 593; XVII 427.
- Marathonius** hostis (*Athenienses*) XIV 650.
- Maraxes**, *Poenorum dux*, VII 324.
- Marcellus** (*M. Claudius*), *tertia qui tulerit sublimis opima Tonanti* I 133; *gratus mihi (Ioui) opimis* III 587; XI 99; XII 166, 179, 198, 256; XIV 113, 179, 626; XV 347, 353; [Carthaginis horror XV 340]. Marcelli pugnacis opima XVII 299. Marcello (*dat.*) XII 420; XV 346. Marcel lum Ioui spolia alta ferentem VIII 255; XII 279; XIV 339; XV 336, 393. Marcello XIV 505; XV 548. [Marcelli filius XV 354 sq.].
- Marcia**, *uxor Reguli*, VI 403, 576.
- Marcus**, *dux Romanus*, XIII 700.
- Marius**, *miles Romanus*, IX 401.
- Marius**, *amicus Scipionis*, XIII 231.
- Marius** *consul* XIII 853.
- Marmaricus**: *alumno* XI 182; *nubem* VII 84; *populis* III 687; *signis* II 57; *uires* VIII 215.
- Marmarides** 1) *adi.* Othrys V 437. Sciron XIV 482. Marmaridae Cothonis II 165. 2) *subst.* Marmarides, *immanior artus* IX 222. Marmaridae, *medicum vulgus* III 300. Marmaridum phalangem V 184; manus VII 629.
- Maro**, *miles Romanus*, XV 448.
- Marrucinus**: domus XVII 453; gens XV 566; pubes VIII 519.
- Marrus**, *cuius de nomine dictum est Marruuium*, VIII 505.
- Marruuium**, *caput Marsorum*, *ueteris celebratum nomine Marri* VIII 505.
- Mars** 1) *deus*: Martis nostri (= *Carthaginiensis*) numina I 118; nostri (= *Romani*) aemula facta XIII 463; fauore V 228; decori XII 278. Marti VI 665; VIII 253; Tyrio XI 24; XIII 508; XV 265; XVII 147. Martem I 680; IX 468, 522, 525, 552; X 618. Mars genitor (*voc.*) X 553. 2) = *bellum* I 8, 116, 160 et saepissime.
- Marsica** pubes VIII 495.
- Marsus** 1) *adi.* cohortes X 315; milite IX 269. 2) *subst.* Marsos IV 220.
- Marsya** VIII 503.
- Martigena**: populi XII 582; Quirini XIII 811; uulgo XVI 532.
- Martius**: ardor X 217; clamor V 171; facta XIII 707; frons VIII 559; Hannibal XV 407; lupus VII 717; membra V 278; ora XVII 646; plebes VIII 269; sonipes I 222; tela IV 505; uexilla XV 261; uirgo (*Amazones*) VIII 429; Umber X 312.

- Marus**, *Reguli eques ueteranus*, VI 74, 98, 136, 261, 431, 551, 575. **Marum** 579. **Mare** 425.
- Masinissa**, *Numidarum rex*, nomen superbum XVI 117; feruidus ingenii et feruidus aevi XVII 413. **Masinissa** (*voc.*) XVI 158. *v. Nomas.*
- Massageten** parentem III 360.
- Massica iuga** VII 166.
- Massicus, mons**, VII 207, 263.
- Massicus, miles Romanus**, IV 346.
- Massilia** XV 169 (*v. Phocais*).
- Massylia signa** XVI 183.
- Massylus** 1) *adi. acies* IX 223; arma XVII 61; dux (*Syphax*) XVII 110; ensis V 413; feram XII 276; gentis II 108; VIII 99; gentes XVI 252; oris XVI 170; rector XVII 128; regis XVI 234, 447; uates I 101; II 298. 2) *subst. Massylus* (*Syphax*) XVI 258. **Massyli** III 282. **Massylum** alis IV 510.
- Masulis, Poenus**, I 405.
- Matri Caelicolum magnae** VIII 416. *v. Cybele.*
- Mauors** (*Mars*) II 365; subitus IV 11, 430, 459, 472, 477; V 203; IX 290, 439, 447, 465; XIII 379; rapidus XIV 132; laetus XVI 24; laetus caede XVII 488. **Mauortis insani opus** VI 6; campo XIII 660. **Mauors** = bellum V 458, 530, 609 *et saepius.*
- Mauortius: facta** I 55; **Haemus** XI 464; **pectora** XV 4.
- Maurus** 1) *adi. Gelestae* X 85; **iaculo** III 339; **pastor** XVII 89; **Sacen** II 161; **Tunger** VII 682; **uenator** X 125. 2) *subst. Maurus* **pernix** IV 376, 549; VI 675; VII 703; **adustus corpora** VIII 267; **atrox** IX 222; X 304; **exultare leuis nudato corpore** X 604. **Mauri soror horrida** II 439. **Maurum** IX 573. **Mauro voluceri** XV 413. **Mauri incocti corpora** XVII 632.
- Maurusius: harundo** X 401; **pestis** IX 620; **praeda** XVI 553; **pubes** XI 412; **taxus** IV 567; **tela** XIII 145.
- Mazaeus, miles Hannibalis**, IV 627.
- Mazara, Siciliae oppidum**, XIV 273.
- Medusae Phorcynidos antra** II 59. **Medusae stirpe** X 177. *v. Gorgo.*
- Medusaeis chelydri** III 316. *v. Gorgoneus.*
- Megaera, furia**, III 37, **numquam laeta** XIII 432; **atra** XIII 575; **feta furore** XIII 592; 611.
- Melite, insula, superba tela lanigera** XIV 251.
- Memnon, Aurorae filius, Eous** III 334.
- Memphis Nilotica** XI 430.
- Memphitide tela** XIV 660.
- Menaeis** (*Menae, Siciliae oppidum*) uiris XIV 266.

- Meninge** (*Africae insula*) *Neritia* III 318.
[Mercurius] *Cyllenes almae gelidis antris editus* III 203. *v. Cyllenius*.
Meroe, *coniux Mopsi Cretensis*, II 104.
Messapus, *uctus Calabriae rex*, XII 393.
Messena *incumbens freto* XIV 194. *v. Zancle*.
Metabus, *miles Romanus*, IV 337, 340.
Metaurus, *miles Romanus*, *Metaurum Hispellatem* IV 187.
Metaurus, *fluuius*, VII 486; *contorquens undas per saxa* VIII 449.
Metauri (montis) regione XV 555.
Metellus, *miles Romanus*, VII 618.
Metellus, *auctor consilii patriae deserendae*, X 420. *Metelli faciem* X 47; *scelerata culpa* XII 305. *Metellum* X 61. *Metelle* X 441.
Methymna, *Lesbi urbs*, *ferox* VII 211.
Metiscus, *Saguntinus*, I 437.
Metus IV 325.
Meuanas *Uarenus* IV 544.
Meuania, *Umbriae urbs*, VI 647; *laetis pratis* VIII 456.
Micipsa, *miles Hannibalis*, II 160.
Milichus, *uetus Hispaniae rex*, III 104.
Milo, *Lanuvinus*, XIII 300, 365.
Mimas, *Ioniae promunturium*, *Mimanti* III 494.
Mimas, *gigas*, *Telluris alumnus* IV 276. *Mimanta saeuum* XII 147.
Mincius, *miles Romanus*, IX 627.
Minerua: *Mineruae Laomedontae* XIII 55. *Mineruam Troianam* XIII 78. *Minerua (abl.)* XIV 479. *v. Pallas. Tritonia. Virgo*.
Minois: *tela* II 107; *turba* XIV 43.
Minos, *Cretensium rex*, VIII 470; XIV 40. *v. Dictaeus*.
Minucius, *magister equitum*, *Minuci uecordia* VII 523. *Minuci (voc.)* VII 386; IX 564.
Misenus, *Campaniae promunturium et urbs*, VIII 538. *Misenum seruantem Idaea sepulcro nomina* XII 155.
Molossus *custos (canis)* II 689.
Monaesus, *miles Hannibalis*, VII 604.
Monoci *saxa nebulosa (Liguriae promunturium)* I 586.
Mopsus, *Cretensis*, II 89, 95, 138. *v. Gortynius*.
Morgentia, *Siciliae oppidum*, XIV 265.
Morinus, *tubicen Hannibalis*, VII 605.
Morinus, *miles Gallus*, XV 723.
Mors *lurida* XIII 560.
Mosa, *miles Gallus*, XV 727.
Mucius (*Scaeuola v. h. n.*) VIII 386.
Mulciber (*Uulcanus*) IV 668; XII 141; XIV 55, 450, 566; XVII 102.

- Munda**, *Hispaniae urbs*, Emathios Italis paritura labores III 400.
Murranus, *miles Romanus*, 1) IV 529, 532. 2) V 172, 461.
Murrus, *Saguntinus*, insignis Rutulo de sanguine I 377, 479, 482, 499, 504. **Murri** tumultum II 670. **Murro** I 457.
Murrum II 563. **Murre** II 570. **Murro** II 556.
Murrus, *miles Hasdrubalis*, XV 467.
Musa: **Musae** (*dat.*) III 619. **Musa** (*voc.*) I 3; VII 217. **Musae** Sicelides XIV 467. **Musarum** domus (*Mantua*) VIII 593.
Musis XII 31. **Musas** XII 219; XIII 789. **Musae** V 420; [deae IX 340]. **Musis** XIV 28. *v. Aonis. Helicon.*
Mutina, *Galliae cisalpinæ urbs*, VIII 591.
Mutye, *Siciliae oppidum*, XIV 268.
Mycenæus rector (*Agamemnon*) XV 277.
Mycene: **Mycenen** *Agamemnoniam* I 27. **Mycenæ** (*nom.*) *magnæ* VIII 620.
Myconus, *miles Hasdrubalis*, XV 447.
Mygdoniam loton VIII 504.
Mylæ, *Siciliae castellum*, XIV 202.
Myrice *nympha* III 103.

NABIS, *sacerdos Ammonis*, XV 672.
Nais: **Naides** V 21. **Naiadum** *sorum famulum* VI 289; *turba* XV 772.
Nar, *Sabinorum fluvius*, *albescentibus undis in Thybrim properans* VIII 451.
Naris, *miles Hannibalis*, **Narin** VII 598.
Narnia, *Umbriae oppidum*, *duro monti recumbens* VIII 458.
Nasamon 1) *adi. bellator* IX 221; *Hiempsal* I 408; **Nasamona** *Tyren* VI 44. 2) *subst.* **Nasamon** II 62; *aequoreus* III 320.
Nasamones XIII 481. **Nasamonum** *sedibus* XVII 246.
Nasamonas XI 180.
Nasamoniacos *triumphos* XVI 630.
Nasamonias *Harpe* II 117.
Nasamonius *Idmon* VII 609.
Nasidius, *Hispanus*, XV 450.
Natura XI 187; XV 75.
Naulocha, *Siciliae oppidum*, XIV 264.
Nealces, *Poenorum dux*, IX 226, 268, 363. **Nealcae** *tela* 392.
Nealcen *incestum* XV 448.
[Neapolis] *v. Parthenope. Pheretiadae.*
Nebrissa, *Hispaniae urbs*, III 393.
Nebrodes, *mons Siculus*, XIV 236.
Neleia *mella* XV 456.
Nemeæ *pacator (Hercules)* II 483.
Nepesina (*Nepete, Etruriae urbs*) *cohors* VIII 489.
Neptunicolæ *Telonis* XIV 443.

- Neptunius: caerulea XVI 37; freta III 50; regna XIV 363.
 Neptunus III 412; VII 255; [domitor tumidi maris IX 291;]
 XII 575; XVII 236. Neptuno (*dat.*) XV 253. [dine tri-
 dentipotens XV 159.]
 Nereia turba VII 416.
 Nereis XIV 571. Nereida XIV 222. Nereidum chorus III 413.
 Nereus, *deus marinus*, II 49; IV 298; XIV 18; spumeus 414;
 XV 240; XVII 624.
 Neritius: Meninge III 318; prole (*Saguntinis*) II 317.
 Neritos, *insula*, Neriton scopulosis aruis XV 305.
 Nerius, *miles Romanus*, V 260.
 Nero (*C. Claudius*) VIII 413; XII 483; erepto Marcello maxima
 Romae spes XV 548, 592, 652; saeuus 779, 794, 813. Ne-
 ronem XV 578. Nero (*voc.*) XII 173. *v. Amyclaeus.*
Clausus.
 Nestoris ueneranda ora XIII 801. *v. Pylus.*
 Nessus, *nomen nauis*, Nessum turrigerum XIV 500.
 Netum, *Siciliae oppidum*, XIV 268.
 Nilotica Memphis XI 430.
 Nilus XVI 36. Nili accola IX 224. Nilo (*dat.*) III 265. Nilo
 sacro (*abl.*) XIII 766. *v. Lageus.*
 Niphates, *pars Tauri montis*, Niphaten XIII 765.
 Nola, *Campaniae urbs*, Poeno non peruia VIII 534; XII 162.
 Nola Chalcidicam XII 161. Nola (*abl.*) XII 481.
 Nolana moenia XII 293.
 Nomas, *Libyae gens*, VI 705; X 304; XVII 65. Nomados
 dextra II 186. Nomades VI 675; turba uolucris XV 368;
 XVII 633. Nomadum furibunda cohors II 264; tyranno
 (*Battus*) VIII 56; tyranno (*Hannibal*) XI 31; uolucrum ma-
 num IX 275; turmas XII 562; rector (*Masinissa*) XVI 116;
 ductor XVI 154. Nomadas V 194.
 Norbanus, *miles Mantuanus*, XVII 426.
 Notus, *uentus*, XII 617, 661; XVI 97; XVII 274. Noto (*abl.*)
 I 288; XIV 12, 422, 623; XVII 210, 255. Noti (*pl.*) IX 493.
 Nox XV 284; atra XV 542, 602. Noctem XV 562.
 Nuba 1) *adi.* Nubae populi dux (*Bagrada*) VII 664. 2) *subst.*
 Nubae exusti III 269.
 Nuceria, *Campaniae oppidum*, VIII 532; XII 424.
 Nucrae, *Samnitium oppidum*, VIII 564.
 Numana, *Piceni oppidum*, Numanae scopulosa rura VIII 431.
 Numicius, *Latii fluius*, VIII 190. Numici stagna arcana I 666;
 fonte VIII 358. Numicus, paruo descendens fonte VIII 179.
 Numidae, gens inscia freni I 215. Numidis (*abl.*) IX 242.
 Numitor, *Campanus*, XIII 194, 212.
 Nursia, *Sabinorum urbs*, habitata pruinis VIII 417.
 Nympha V 19; VIII 227 (*voc.*). Nymphae hilares VIII 182.

- Nympharum chorus IV 691. Nymphas VI 171 *etc.*
v. Nais. Nereis.
- Nysaeus: cacumina (*Gauri*) XII 160; palmite VII 198; thyrsis III 393.
- OCEANUS III 52; pater V 395; XIV 349; XVI 37. Oceani gentes II 396; unda VII 639; litora XVII 145; caput XVII 244. Oceanum VII 109; XIII 554. Oceano III 392; XII 247.
- Oeni prisca domus (*Bononia*) VIII 599.
- Oeres, miles Romanus, X 32.
- Odrysius: Boreas VII 570; tellure IV 431; telluris XIII 441.
- Oea, Africae urbs, III 257.
- Oeagrios neruos V 463.
- Oebalios nepotes (*Tarentinos*) XII 451.
- Oeneus: domus (*Tyde*) III 367; domos XV 308; stirpe XIII 31.
- Oenotri VIII 46.
- Oenotrius: arua XVI 686; bella II 57; finibus XIII 51; iura I 2; oris VIII 220; pubes XII 587, 650; tecta XIII 713; tellus XV 522; XVII 433; terris IX 473.
- Oete, mons, III 43. Oetā (*abl.*) VI 452.
- Oiliades (*Aiax*) XIV 479.
- Olpaea litora XV 300.
- Olympus XI 518. Olympi regnator X 350; serenati facies XII 665. Olympum III 671; celsum XI 457. Olympo alto IV 417; IX 551; XI 267; obscuro XVI 38.
- Omnipotens VII 372.
- Opiter, miles Romanus, X 33.
- Orestes, dux Sarmaticus, XV 313.
- Orfitus, miles Romanus, V 166.
- Oricos, Epiri urbs, Oricon XV 293.
- Orithyia, uxor Boreae, mater Calaidis, VIII 514; XII 526.
- Ornytos, miles Carthaginensis, XIV 478.
- Orpheus XI 460. *v. Thracius. Bistonius. Oeacrius.*
- [Orsua] *v. Corbis.*
- Orthrus, biceps canis, XIII 485.
- Ortygie, Syracusarum insula, Arethusa XIV 515. Ortygiae pelagus XIV 2.
- Oscus 1) adi. Osco ortu XIV 195. 2) subst. Osci VIII 526.
- Ossa, mons, III 495.
- Othrys, mons, III 495.
- Othrys, Afer, Marmarides V 437.
- PACHYNI saxa XIV 72.
- Pacis faciem VI 692.
- Pactolus, Lydiae fluvius, I 234. *v. Maeonius.*
- Pacuvius, Campanus, XI 58, 311.

- Padus, miles Gallus*, IV 232.
Padus, fluvius, XV 35. *Padi ripis* IV 177. *Pado (dat.)* IV 647.
v. Eridanus. Phaeton. Phactontius.
Paenios fontis XIV 27.
Paestum, Lucaniae urbs, VIII 578.
Pagasaea ratis (Argo) XI 469.
Palaestinae gentis fera bella III 606.
Palatia I 15; VI 632; XII 516; regi *Parrhasio uocitata* XII 709.
Palici, incolae Palicae, urbis Siculae, XIV 219.
Palladium IX 531; XIII 50.
Palladius: agros (Picenum) VI 648; *arbor* I 238; *ramo* III 405.
Pallas, Libycis Tritonidos edita lymphis IX 297; 442, 456, 474.
Pallada VII 86. *Pallade* VII 456; IX 481. *v. Minerva.*
Virgo.
Pallor sine sanguine XIII 582.
Pan XIII 326, 327. *v. Faunus.*
Panchates, equus, *Astur* XVI 348; *animosus* 374, 400, 441. *Pan-*
chatem 388.
Pangaeus: Edonis IV 776; *iuga* XI 464; *nemora* II 73.
Panhormos, Siciliae oppidum, fecunda XIV 261.
Pantagias, Siciliae riuus, Pantagian gurgite parco XIV 231.
Paphos, Cypri urbs, VII 457.
Paraetonijs: litore III 225; *serpens* XVII 449; *Syrtis* V 356.
Parcae IV 203. *Parcarum metas* V 406; *auxilium* VIII 6;
leges IX 475 = X 644; *latens fraus* IX 649. *Parcas* V 75.
v. Sorores.
[Paris] v. Laomedonteus. Phryx.
Parnasius: Castulo III 391; *responsa* XII 320.
Parnasus biceps XV 311. *Parnasi antris* XII 337.
Parrhasio regi (Euandro) XII 710.
Parthenope (Neapolis) Graia VIII 534; XII 28.
Parthenope Acheloijs XII 34.
Parthi fugientis harundine X 12.
Pasiphae, Minois uxor, illusa tauro VIII 471.
[Patauium] v. Antenor. Troianus.
Pater (Iupiter) I 537.
Patrae, Achaiae urbs, XV 310.
Paulus (L. Aemilius) III 586; VIII 284, 667; IX 38, 65, 274,
 633, 639, 643; X 1, 10, 30, 43, 50, 171, 292, 515; *magnum*
Latia inter nomina nomen XI 511; XII 239; *cruentus*
 XII 549; XIII 706, 716; XVII 264. *Pauli furentis ora*
 X 221; *fata* 405; *lacerata cadauera* 505; *locum* XI 93; *me-*
morabile letum 172; *ingentem umbram* 346; *perempti spo-*
lium XII 225; *imago* 234; *ingentis ictus* XVII 297. *Paulo*
ductori IX 135, 262, 424; X 287, 305, 558. *Paulum*
 VIII 348; IX 6; X 83, 223, 263, 285; XI 141, 212, XV 42;

- XVII 161. Paule VIII 300, 306, 316; IX 26; X 53, 269, 272, 521; [decus Ausoniae X 572]; XI 526. Paulo IX 15, 21, 644; X 234.
- Pauor VI 557.
- Pedianus, *miles Romanus*, XII 212, 233, 251.
- Pegasus, *nomen nauis*, Gorgoneas ferens ad sidera alas XIV 576.
- Pelasgi VIII 443.
- Peleia facta XIII 803.
- Peliaca rupe XI 449.
- Pelignus 1) *adi. domus* IX 116; tecta IX 80. 2) *subst. Pelignus acer* VIII 510.
- Pelion, *Thessaliae mons*, Pelio (*abl.*) III 495. *v. Peliacus.*
- Pella, *Macedoniae urbs*, Pellae gloria XVII 430.
- Pellaeus: Clytium XVII 429; ponte XIII 765; Ptolomaei sceptrum XI 381.
- Pelopeus: nepotis (*Batti*) III 252; regna XIV 72; Telgon IV 628.
- Pelopis sedes (*Peloponnesus*) XV 306.
- Pelorus, *Siciliae promunturium*, celsus XIV 78. Peloro Trinacrio IV 494.
- Pelorus, *miles Hannibalis*, IV 167.
- Pelorus, *equus*, XVI 355, 359, 414, 426.
- Pelusiacus: lino III 375; stamine III 25.
- Pergama III 569; eruta XII 362; Teucria XIII 37; mala 50; Lauinia XIII 64.
- Pergameus: sanguis I 47; Solimo IX 113.
- Perseus, *Iouis filius*, III 315.
- [Perseus, *ultimus Macedoniae rex*]. *v. Acacides.*
- Perseus, *nomen nauis*, XIV 516.
- Perusina arua VI 71.
- Perusinus, *Cristae filius*, X 156.
- Petilia, *Bruttiorum urbs*, infelix fidei miseraeque secunda Sanguento XII 432.
- Petraea, *Siciliae oppidum*, XIV 248.
- Phacelina sedes Thoanteae Dianae XIV 260.
- Phaeacum arua XV 297.
- Phaeton, *Apollinis filius*, Phaetontis equos XI 369; XIII 458; amnem (*Padus*) XVII 601.
- Phaetontius: amnis (*Padus*) VII 149; frena X 540; ora X 110; stagna XVII 496; ungula VII 206.
- Phalanteo Tarento XI 16.
- Phalantus, *Lacedaemonius*, Phalanti Amyclaei stirps (*Zeusis*) VII 665. Phalantum IV 529. Phalante IV 533.
- [Phalaridis] taurus XIV 212.
- Phario colono I 214.
- Pheretiadum muros (*Neapolim*) XII 159.
- Philaeni, *fratres Carthaginienses*, XV 701.

- Philippus, *Macedonum rex*, XV 289; XVII 420. *v. Aeacides*.
 Phlegethon, *inferorum fluvius*, saeuus aquis XIII 564. Phlegethontis undis II 610; XIII 871; gurgite XII 714; fonte XIV 61. Phlegethonte ardenti XIII 836.
 Phlegraeus: aruis (*Macedonicis*) IV 275; campis IX 305; XVII 649; sinus (*prope sinum Baianum*) VIII 538; uertex (*Uesurius*) VIII 655.
 Phocaicus; Emporiae III 369; oris IV 52.
 Phocais: balista I 335; hospita (*Massilia*) XV 172.
 Phoeade Iliaca XV 282.
 Phoebe, soror *Phoebi*, XVI 35. Phoeben XV 563; XVI 35.
 Phoebeus: ales V 78; cubilia III 411; lampade X 111; ortu IV 113; pectoris XIII 412; Sibyllae IX 62; Soractis VII 662; uatis III 99. *v. Hyperionius*.
 Phoebus: pater IV 526; IX 34; X 537; XI 267; XII 413; XIV 468. *Phoebi* lampade I 193 (pectine VIII 504; templa XII 103; nomine XIII 400; cadentis iuga sera XV 224; Actia templa XV 302. *Phoebo* stabulanti III 399; surgenti III 481, 621; serenato V 181; VII 206; VIII 492; XII 222, 323; parenti XIII 539; XV 311. *Phoebum* VII 87; parentem IX 345; XIII 789; XV 334; XVI 662. *Phoebo* immodico IX 225; XII 732; XIV 28.
 Phoenix 1) *adi.* agmina XVII 146; arma III 362; classis VII 409; iuuenta XVII 631; mater VII 666. 2) *subst.* = Dido VIII 184.
 Phoenixissae moenia VI 313. Phoenixissa (*voc.*) XI 597.
 Phoenix, qui longa dedit cognomina terris I 89.
 Phoenix (*Poenus*) XVI 25. *Phoenixicum* corda I 33; ritu III 274; tellus VII 576; bello XIII 730. *v. Pygmalioneus*.
 Pholus, *Saguntinus*, I 437.
 Phorcynidos Medusae II 59.
 Phorcys, *dux Hispanus*, III 402; ingens X 173.
 Phrygius: campis VII 120; campo XV 208; colono XII 706; Crenas VIII 503; ensis I 91; gentem II 352; Ida VII 437; loton XI 430; numen XIII 52; proano IX 73; prolem XIV 45; res XIII 748; sede XVII 3; stirpis I 514; tectis VIII 163; uestem VIII 134. *v. Mygdonius*.
 Phryx uictor (*Aeneas*) XIII 64. *Phrygis* pastoris (*Paris*) VII 465. *Phrygum gens* recidiua (*Romani*) I 106. *Phrygibus* VIII 241, 359.
 Picano summo IV 302.
 Picens, miles *Romanus*, IV 175, 176.
 Picentes: Picentum acies X 312; agmina V 208. *Picentis* (*acc.*) IX 273.
 Picentia, *Campaniae oppidum*, VIII 578.
 Picenae telluris VIII 425.
 Picenum, Palladios agros VI 649.
 Picus, auctor gentis *Picenae*, VIII 439.

- Pierius: lyra XI 415; Teuthras XI 482.
 Pindus, *mons*, XII 658. Pindi celsi uertice IV 520. Pindo (*abl.*) IX 605.
 Pinna, *Piceni oppidum*, Pinnam uirentem VIII 517.
 Piraeo litore XIII 754.
 Pisaeo (*Pisa, urbs Elidis*) carcere XV 210.
 Piso, *dux Umbrorum*, VIII 463; X 250, 403.
 Placentia, *urbs Galliae cispadanae*, VIII 591.
 Planctus II 550.
 [Pleiades] *v. Atlantiades*.
 Pleminius, *miles Romanus*, XVII 458.
 Pleuron, *Aetoliae urbs*, regia XV 310.
 [Pluto] rex opertus XIII 430. *v. Dis. Jupiter. Stygius. Tartareus*.
 Podaetus, *Siculus*, Podaetum Aeoliden XIV 492.
 Poenae II 551; XIV 99. Poenarum omnis imago XIII 604.
 Poenicus *v. Punicus*.
 Poenus 1) *adi. ducis* V 152; ductoris VI 671; Marte VIII 579; rectoris XV 261; uelamine VI 407; uigilem armenti II 442.
 2) *subst.* Poenum fugientem XV 630. Poene fallax (*Aradus v. h. n.*) I 384. Poeni, gens laeta saevis I 269, 252 *etc.* Poenorum I 16 *etc.* Poenum II 204. Poenis I 295; infidis VI 64; trucibus X 453 *etc.* Poenos II 230 *etc.* — Poenus = *Hannibal* I 515; II 25 *et saepissime*. Poeni victoria II 565 *etc.* Poeno II 509; rumpenti foedera XI 5; calenti XIII 34 *etc.* Poenum III 591 *etc.* Poene IV 122 *etc.* *v. Agenoreus. Agenoridae. Cadmeus. Carthago. Elissaeus. Marmaricus. Pygmalioneus. Phoenix. Phoenissa. Sarra-nus. Tyrius*.
 Pollentia, *Liguriae urbs*, fuscus ferax uilli VIII 597.
 Pollux, *Castoris frater*, IX 295; XIII 805. *v. Castor*.
 Polydamanteis armis XII 212. *v. Pedianus*.
 Polyphemus, *cyclops*, XIV 223; XV 429.
 Polyphemus, *miles Carthaginensis*, XIV 527.
 [Pompeius] Magnus XIII 862.
 Pomponia, *Scipionis (3) mater*, fecunda Iouis furto XIII 615.
 Pomptini campi VIII 379.
 Pontus (*terra*) XIII 477.
 Porsena, *Clusinatorum rex*, VIII 389, 478; X 483, 501. *v. Lydius*.
 Praeneste, *Latii oppidum*, sacris dicatum Fortunae ingis VIII 365.
 Praeneste sacro IX 404.
 Praetutia pubes, laeta laboris XV 568.
 Priamidae XIII 68.
 Priuernatum manipulis VIII 393.
 Priuernum, *Latii oppidum*, Priuerno ab alto VI 43.
 Prochyte, *Campaniae insula*, VIII 540; saeuum sortita Mimanta XII 147.

- Propontis XIV 145.
 Proserpina XIII 546. *v. Auernus. Iuno. Hennaëus.*
 Proteus VII 420. Protea XI 447.
 Prusiacas oras XIII 888.
 Ptolomaei (*Philopatoris*) Pellaea sceptrum XI 381.
 Publicola (*P. Valerius Flaccus cf. Liv. XXI 6, 8*) II 8.
 Punicus: agmina X 507; arma X 419; bella I 621; VI 65; carcer VI 437; castra II 652, 661; VII 12, 522; IX 527; X 189; XIV 107; corda XII 737; ensis II 567; ignis I 602; regna IV 801; signa XV 325; spicula VII 485.
 [Puteoli] *v. Dicarcheus.*
 Pygmalion, frater Didonis, Pygmaliona VIII 64.
 Pygmalioneus: gentem (*Carthaginienses*) VI 532; terris (*Phoenicia*) I 21.
 Pylus: rector (*Nestor*) VII 597; senectae XV 456.
 Pyrenaei montis cacumina III 415. *v. Pyrene.*
 Pyrene, *Bebrycis regis filia*, Pyrenen III 425, 438, 439. *v. Bebrycius.*
 Pyrene, saltus, III 417; horrida IX 230; XIV 35; XVI 278; mater fera bellorum XVII 641. Pyrenes populi I 190; XIII 699; iuga I 643; III 338; XI 144; niuosae celsis iugis I 353; celsae uertice I 548; siluae XV 176; tellus XV 451; arcem culmenque XV 478; tumulo XV 491; nemora auia XV 791; gentibus XVI 246. Pyrenen niualem I 487, 699; IV 61.
 Pyrrhus, *Epiri rex*, XIII 725; XIV 94.
 [Pythia] Phoebus intrata sacerdos XII 323.
 Python, *navis*, undiuagus XIV 572.
 QUERCENS, *Cristae filius*, X 151.
 Quirinius, *miles Romanus*, IV 192.
 Quirinus (*Romulus*) III 627; sator IX 294; XII 718. Quirini sceptrum VI 103; patris effigies VIII 646; portas X 332; sacratas sedes XI 118; Iliaci regna XIII 266; Martigenae thalamos XIII 811; armiferi gens sacra XVI 76. Quirino XVII 651. Quirinum uestrum XV 83. Quirino Ausonio IV 813.
 Quirites capti IV 48. Quiritibus XVII 646.
 RAUENNAE paludosae stagna VIII 601.
 Reate, *Sabinorum urbs*, magnae dicatum caelicolum Matri VIII 415.
 Regina litora XIII 94.
 Regulus, spes et fiducia gentis Herculeae II 343, 436; IV 360; VI 88, 128; [Italae gentis lumen 130]; 257, 318, 478, 658, 675. Regule VI 62, 342, 438, 682.
 Remulus, *miles Romanus*, IV 186.
 Rhadamanthus XIII 543.

- Rhenus, *fluvius*, Rhenum I 594; III 599.
 Rhenus, *Italiae rivus*, parvus VIII 599.
 Rhesus, *Thracum rex*, Rhesi domus II 76.
 Rhodanus III 449, 464. Rhodani ripas III 446; gurgite XV 500; comas intonsa iuventus (*Galli*) XV 671. Rhodanum I 594; ferocem IV 61.
 Rhodanus, *miles Gallus*, XV 722.
 Rhodope, *Thraciae mons*, III 494, 621; XII 658. Rhodopes nertice XIV 121. Rhodopen II 73. Rhodope (*voc.*) damnata deis XI 476. Rhodope (*abl.*) IX 605.
 Rhodopeia spicula XII 400.
 Rhoeteius 1) *adi. ductor (Marcellus)* XIV 487; XVII 486; lancea XVII 196; pubes IX 621; regna VII 431. 2) *subst. Rhoeteius* II 51.
 Rhoeteus: fata I 115; litore VIII 618; nomine IX 72.
 Rhyndacus, *dux Hispanus*, III 388.
 Rhiphaea (*sc. iuga*) XII 7. Rhiphaeum Strymona XI 459.
 Roma I 5, 16, 340; Dardana IV 670; pia XI 124 *etc. etc.* Romae moenia I 389, 608; III 182, 509 *etc.* Romam I 29, 269 *etc.* Roma (*voc.*) II 32; VI 483 *etc.* v. *Dardania. Laomedonteus. Quirinus. Saturnius. Tarpeius. Tonans. Troia. Troius. Romanus. Romuleus.*
 Romanus 1) *adi. agmina* IV 570; bellum I 80; belli I 479; bella II 452; cadauera I 45; castra VII 522; VIII 2; cruore XI 139; damnis III 356; duces XIV 248; ductor IX 181; foedera I 447; XIV 248; iuga III 138; litore XVI 662; manus XV 763; moenibus VIII 477; signa IV 115; tela VII 379; turmas II 322. 2) *subst. Romane* VII 95; IX 346. Romanos I 114; XVII 463. v. *Aeneades. Auruncus. Ausonius. Ausonidae. Assaracus. Dardanidae. Dardanius. Dardanus. Daunus. Daunius. Euandrius. Hectoreus. Hesperius. Idaeus. Iliacus. Italus. Latinus. Latius. Laurens. Martigena. Oenotri. Oenotrius. Phryges. Phrygius. Quirinus. Rhoeteius. Rhoeteus. Romulus. Romuleus. Rutulus. Saturnius. Sigeus. Teuceri. Troianus. Troiugena. Troius. Tyrrhenus. Uenus.*
 Romuleus: ducis XVII 526; iuuenis XVII 384; muros VII 485; muris XI 75; nepotes III 618; regno X 279; sedem VI 611; senatum XV 1; turmis IX 524; uallo XII 606; urbis XI 583; urbe XV 335.
 Romulus v. *Quirinus*,
 Romulus: facta XIII 793; uirtus XVI 254.
 Rothus, *miles Hannibalis*, II 165.
 Rubico VIII 453.
 Rubri ponti munera XIV 663.
 Rudiae, *Calabriae urbs*, uetustae XII 396, 397.

Rufrae, *Campaniae oppidum*, VIII 566.

Rullus, *miles Romanus*, V 260.

Ruspina, *Africae urbs*, III 260.

Rutilus, *miles Romanus*, XVII 426.

Rutulus, *miles Romanus*, XV 700, 702.

Rutulus 1) *adi. agrum* VIII 194; *agros* XI 565; *castris* XV 328; *flammis* XVI 697; *gentis* I 658; *Pholum* I 437; *pinu* XIV 498; *Saguntum* IV 62; *sanguine* I 377; III 261. 2) *subst.*
a) *Ardeotes*: Rutulorum urbe II 604. b) *Saguntini*: Rutuli II 567. Rutulis I 584. Rutulos II 541. c) *Romani*: Rutulo (*v. Claudius*) XIII 163, 171. Rutuli XV 759; XVII 125. Rutulum rector XVI 141. Rutulis IX 507; X 449. Rutulos V 403; XV 642, 737. Rutulis XI 165.
d) *Aborigines*: Rutuli faunigenae, sacra manus VIII 357.

SABATIA stagna (*lacus Etruriae*) VIII 490.

Sabellum iaculatorem IV 221.

Sabellus, *miles Romanus*, XV 687.

Sabini VIII 423; XIII 843. *v. Sabus. Sancus. Spartanus. Uolusus.*

Sabino bacifero III 596.

Sabratha, *Africae urbs*, III 256.

Sabratha, *miles classarius*, XIV 437.

Sabura, *miles Hasdrubalis*, XV 441.

Sabus, *auctor nominis Sabini*, VIII 422.

Saces, *Maurus*, Sacen II 161.

Saetabis, *Hispaniae urbs*, telas Arabum spreuisse superba etc. III 373, 374; XVI 474.

Saguntinus: *matre* I 378; *portae* I 271; *umbrae* II 704.

Saguntos I 502, 573; II 446; Graia III 178; animosa IX 186. Sagunti extrema precantis imago I 631; accensae tecta I 676; tectis II 229; arce II 369; muros 394; exitium dirum 487; castae moenia III 2; fumantis arce 16; obsessae ore 66; casus 564; moenibus V 322; miserae poenas VII 280; captae caede IX 292; cineres XII 80. Sagunto superatae I 650, 654; II 436; miserae XII 432; XIII 675. Saguntum miseram II 105; luctantem fatiis II 514, 541, 662; Rutulam IV 62; passam infanda V 160; captam VI 701; XII 695; XV 409. Sagunte II 569; XVII 495. Sagunto Ausonia I 332; fumante II 284. *v. Daunius. Dulichiis. Fides. Hercules. Neritius. Rutulus. Tirynthius. Zacynthos.*

Saguntum XVII 328.

Salaminiacis trophaeis XIV 282.

Salerni tela VIII 582.

Sallentinae cohortes VIII 573.

Same, *insula prope Cephallemiam*, Samen XV 303.

Samius, *Macedo*, XVII 428.

Samnis 1) *adi.* Samnitis ursae IV 558. 2) *subst.* Samnis VIII 562; belliger X 314; odium renouare ferox XI 8. Samnitum robore I 664; signis IX 270; superbis iussis XI 175.

Sancus, *auctor gentis Sabinorum*, VIII 420.

Sapharus, *miles Hannibalis*, VII 604.

Sapis, *fluvius Galliae Cispadanae*, VIII 448.

Sardous: luctu XIV 6; recessus XII 368; terra VI 672; terras XII 343.

Sardus, *Libys*, XII 359.

Sarmaticus: conti XV 685; muros III 384 (*v. Uxama*); Orestes XV 313; sedibus III 617.

Sarmens, *miles Gallus*, IV 200.

Sarnus, *Campaniae fluvius*, Sarni mitis opes VIII 537.

Sarranus (*Tyrius, Carthaginiensis*): caede VI 662; castra XI 2; gente I 72; Iuno VI 468; Leptis III 256; manus IX 319; murice XV 205; nauita VII 432; nomen IX 202; numina VIII 46.

Sarrastes (*Campaniae*) populi X 315; populos VIII 536.

Sason, *insula*, IX 469. Sasonis Hadriaci infaustas harenas VII 480.

Sassina, *Umbriae oppidum*, VIII 461.

Satricus, *Sulmonensis*, IX 68, 77, 104; Solimi genus 128. Satrice 111.

Saturae nebulosa palus VIII 380.

Saturnia (*Iuno*) II 527; IV 709; VII 464, 511; VIII 202; IX 296; X 433; XII 702.

Saturnius: arua I 70; coniux X 337; dextera XIV 49; pubes III 711; regna III 184; XIII 63; XVII 380; sedes IV 442.

Saturnus altus VIII 440. Saturni patris casta saecula XI 458. Saturnum XV 525.

Satyrus: Satyro lasciuo III 103. Satyri leues III 394.

Scaecae limina portae XIII 73.

Scaeuola, *dux Romanus*, VIII 384; IX 372; X 404.

Scaptia pubes VIII 395.

Scaurus, *dux Romanus*, VIII 370.

Scelerata limina portae VII 48.

Scipiades 1) = *Scipio* (1): Scipiadae ora XVI 193; patris sanguine XVII 315. 2) = *Scipio* (3): Scipiadae arma XI 362; cornum XV 441. Scipiadae (*dat.*) IX 276, 439; XIII 231; XV 341; XVI 33. 3) Scipiadae = *Scipiones* (1) et (2): fulmina gentis VII 107. Scipiadas sacrata nomina Marti VIII 254; XIII 384.

Scipio (1), *P. Cornelius, consul a. 218*: IV 52, 230; implacabilis 624; 669, 698; VI 710; geminus (*cum fratre*) XV 4. *v. Scipiades*.

- [Scipio (2), *Cn. Cornelius*] *v. Scipiades*. Scipio (1).
 Scipio (3), *P. Cornelius, Africanus maior*: IV 117; VIII 546; IX 413, 430; X 426; XIII 218, 236, 386, 449, 710, 737, 792, 831; XV 158, 492; XVI 154, 159, 223, 234, 276, 657; XVII 48, 235, 395, 402, 480, 533, 543. [uera Iouis proles IV 476; lux Italum XIII 707; Aeneades XIII 767; nate Tonantis XVI 144; Rutulum rector XVI 141; Latinus iuuenis XVI 190; Dardanide pulcherrime XVI 191; pacator terrae Hiberæ XVI 245; Tarpei Tonantis prolem XVII 654]. *v. Scipiades*.
 Scipio (4), *L. Cornelius, Barbatii filius*, Sardoia uictor terra VI 671.
 Scipio (5), *L. Cornelius, Africani maioris frater*, XVI 59.
 Scipio (6), *P. Cornelius Nasica*, genitus patruo ductoris ad Africa bella tunc lecti XVII 10.
 [Scipio (7), *Africanus minor*] XVII 374.
 Sciron, *Marmarides*, XIV 482.
 Scylla V 135; XIII 440, 590.
 Scyllæus: antra II 306; canes XIV 474; litoris II 334.
 Scythica gente XIII 486.
 Sedetana cohors III 372.
 Selinus, *Siciliæ oppidum*, palma arbusta XIV 200.
 Seliu, *miles Romanus*, XVII 429.
 Sena, *fluvius*, Senonum de nomine VIII 453; XV 552.
 Senectus queribunda XIII 583.
 Senones infandi IV 160; VI 555. Senonum galeæ I 624; nomine VIII 453; genti XI 30; milibus XII 583.
 Seres, primi nouo Phaetonte relecti VI 4; Eoi XVII 595. Seras XV 79.
 Serranus, clarum nomen, tua, Regule, proles VI 62, 295. Serranum 575. Serrane 292.
 Seruilius *Cn.* V 98, 114; VIII 665; IX 272; optima post Paulum pars belli X 222; XIII 718. Seruili ora suffixa ueruto XVII 308.
 Setia, *Latii oppidum*, ipsius mensis seposita Lyæi VIII 377; colle uitifero X 33.
 Sibylla, *uates Cumæa*, XIII 621, 724. Sibyllæ Phœbeæ dicta IX 62; sacra XIII 411; castæ imago 444; umbra 488; fatidicæ prisca oracula XVII 2. *v. Trinia*.
 Sicania IV 502. Sicaniaæ freta II 334. Sicania (*abl.*) XIV 237. *v. Hennaëus. Scyllæus. Trinacria. Triquetrus*.
 Sicanius: gurgite I 35; muro III 243; ora XIII 739; portus XIV 4; transtra XIV 492.
 Sicanus: gens XIV 258; leuitate XIV 291; pubes X 313; rebus XIV 110; socio VIII 356; tellus XVI 216; uomere XIV 34; urbe XV 356.
 Siccha, *Poenus*, IX 385, 388.

- Sicelides musae** XIV 467.
Sicoris, *legatus Saguntinus*, I 633.
Sicoris, *Ilerdensis*, XVI 475.
Siculus, *Ligurum ductor*, XIV 37.
Siculus 1) *adi.* Aetna VIII 614; aruis II 429; litoris XIV 2; Mauorte XIV 154; oras X 655; oris XIV 44, 98; ora XIV 178; pontus I 62; subteminis XV 433; terris V 566; terra XVII 48; tyranni I 662. 2) *subst.* Siculorum diuos XIV 294. *v. Aeolius. Aetnaeus. Hennaeus.*
Sidicinus: arua XII 524; bella XI 176; cohors V 551; miles VIII 511.
Sidon, *urbs*, Cadmea XIV 579. **Sidone** Tyria VII 634; VIII 436.
Sidonis = *Anna, Didonis soror*, naufraga VIII 70; 199. **Sidonida** 193.
Sidonius: 1) *adi.* aciem IX 540; aggere IX 97; amnem IV 648; arcis XI 595; ardore IV 268; ariete XVI 696; auos III 708; Barce IV 356; cassis XVI 451; carcer VI 343; classis XIV 354; Crantor XIV 517; cuspis V 474; Dido XV 746; domos XV 38; duces I 10; ducem X 301; XV 390; ductor I 297; III 406; IV 325; V 2 *et saepius*; ensem IX 427; flammae I 131; fortuna XV 737; furores XVII 347; gentis II 656; VIII 212; XV 524; hostis XIII 714; iugum XVI 647; iuuenis XI 135; XII 693; litora VI 370; manipulis III 241; matres II 571; VI 411; miles X 36; XI 281; XVII 212; nautis III 665; nomine XVII 369; pubes XI 298; pubis XI 355; puer XVI 677; pugnae necisque XI 309; rectorem XIII 514; sponsa V 290; tecta I 444; VI 85; tela XII 377; trophaeis VI 109; victor XIV 96; uirgo XIII 620; uulnera IX 104; Elisae uultus XIV 573. 2) *subst.* **Sidonius** (*Hasdrubal*) XV 800. **Sidonii** (*Hannibalis*) VII 98. **Sidoniis** IX 161. **Sidonios** XIV 269, 271.
Sigeus: auis I 665; colono IX 203.
Signia, *Latii oppidum*, spumans immiti musto VIII 378.
Silanus, *dux Romanus*, XII 483.
Silarus, *Lucaniae fluvius*, VIII 580.
Silarus, *miles Bruttius*, XVII 438.
Simbruuium, *Latii regio*, Simbrunio gelido VIII 369.
Simois, *Troadis fluvius*, Simoentos undas XV 59; XVI 370. **Simoenta** Idaeum XIII 72.
Sinuessa, *Latii oppidum*, tepens VIII 527.
Sipus, *Apuliae urbs maritima*, VIII 633.
Siren XIV 473. **Sirenium una** (*Parthenope*) XII 34.
Siren, *nomen nauis*, pennata XIV 567.
Sirius, *sidus*, I 256; XIV 621; letiferos accendens ignes XVI 99.
Sisyphio Isthmo XIV 51.
Smyrnaeis (*Homeri*) plectris VIII 594.

Solimos (*Sulmo*) IX 75.

Solimus 1) *filius Satrici* IX 72, 91. 2) *Phryx, comes Aeneae, atavus Satrici* IX 75. Solimi genus IX 128. Solimo Pergameo IX 113.

Somnus IV 89; comes Baccho additus VII 204. Somnum regnantem tenebris X 341. Somne X 345.

[*Sophonisbe, Hasdrubalis filia*] XVII 71.

Sopor X 370.

Sora, *Uolscorum oppidum*, Sorae iuventus VIII 394.

Soracte, *Etruriae mons*, sacrum Phoebō VIII 492. Soractis Phoebei honor VII 662. Soracte satum Aequanum V 175.

Sorores durae I 281; XIII 74; impropere III 96. Sororum fila XVII 361. *v. Parca*.

Spartam IV 365.

Spartanus: catenis IV 359; cohors II 433; latratibus I 421; propaga (*Uolesi*) II 8. *v. Therapnaeus*.

Sphinx XIII 589.

Stabiae, *Campaniae urbs*, XIV 409.

Sthenius, *miles Romanus*, IV 343.

Strymona Rhiphaeum XI 459.

Stygius: aestus VI 219; XIV 450; antro XIII 423; aras IV 786; caligine VII 690; color XII 244; feruor X 161; flagello II 616; flatus XII 137; formidinis XIII 522; frigore V 528; Ianitor III 35; Ioui I 386; nemus VI 146; nocti V 242; nocte VI 33; odore XIV 587; palude XV 35; penatis VI 488; rector XIV 242; regno XIII 553; religione XII 124; sede XIV 162; tabo XIII 294; tenebrae VII 724; tenebras XIII 625, 713; uates II 427; uestis I 94; umbra V 597; IX 45; XIII 784; umbras V 617; undae II 706; undas XV 43.

Styx XIII 570. Stygis lacus III 601. Styga VII 586; XII 120; XIV 247. *v. Tartareus*.

Sucro, *Hispaniae urbs et fluvius*, III 372.

Suessa, *Uolscorum oppidum*, detrita bellis VIII 398.

Sueno crine V 134.

Sulla, *dictator*, XIII 855, 860.

Sulla, *dux Romanus*, VIII 393.

Sulmo, *Pelignorum urbs*, IX 76. Sulmone gelido VIII 510; IX 70, 111.

Superbi (*Tarquini*) solium X 481. Superbos pulsos VIII 479. Surrentum, *Campaniae oppidum*, molle Zephyro salubri V 466; VIII 543.

Sutria (*Sutrium, Etruriae urbs*), tecta VIII 491.

Sychaeus, *Didonis maritus*, I 90; VIII 123.

Sychaeus, *Hasdrubalis filius*, III 245; IV 825; V 461, 468, 500. Sychaei corpus 602. Sychaeo 518. Sychaeum 584. Sychaeae 591.

Syllae iuuenes de Fabii exercitu VII 618.

Symaethus, miles Hannibalis, IX 410; XIV 231.

Synhalus, clarus medicus, V 352, 363; *eius proauus* 358. *v. Hammon.*

Syphax, Massylorum rex, ditissimus nec nudus uirtute XVI 171; celsus mente 187; 221; spes Libycis una et Laurentibus unus terror XVII 62; feretro residens 629. *Syphacem* XVII 76, 116. *Syphax uenerande sceptri* XVI 248. *v. Massylus.*

Syracosius: arces XIV 181; busto XIV 513; camena XIV 30; urbe XIV 289.

Syracusae XIV 277. *v. Arethusa. Ephyraeus. Isthmiacus. Trinacrius.*

Syrtecus, Poenus, V 243.

Syrtis perfundens sidera III 652; semper naufraga XVII 634. *Syrtis uastae populator* I 408; harenis I 644: infidae litora II 63; Paraetoniae litora V 356. *Syrtim* VII 570; XVI 621; XVII 247. *Syrtibus* XVI 253.

TABAS, Siciliae oppidum, bellare docilis XIV 272.

Taburnus, Campanus, XIII 195.

Tadius, miles Romanus, IX 587.

Tagus, Hispanus, ascito cognomine auriferi fontis I 155, 164. *Tagum ore excellentem et spectatum fortibus ausis* I 152.

Tagus, fluuius, I 234; auriferis harenis turbatus XVI 560. *Tagi opibus* II 404; uulgum XVI 286. *Tago aurifero (abl.)* XVI 450.

Tanaquil, uxor Tarquinii Prisci, XIII 818.

Tarchon, conditor urbis Tarquiniorum, VIII 473.

Tarentum, urbs: Tarentus XII 434. Tarenti Tyndarei fortuna XV 320. Tarento Phalanteo (*dat.*) leuitas animosa XI 16. *v. Oebalius.*

Tarius, miles Romanus, IV 252.

Tarpeia, uirgo, XIII 843.

Tarpeius: arces III 573; arce VI 417; arcis XII 44; cacumina XIII 1; collem VI 604; culminis III 609; culmina VI 103; incendia X 336; Iouis XII 743; XVII 267; Iouem XVI 261; iugo IV 152; moenia XIII 267; pater IV 48; rupes I 541; V 109; VIII 341, 644; rupe III 623; VI 713; rupis X 360; saxa I 117; V 82; scopulos II 33; sede IV 287; XI 78; XII 517; tectis IV 784; tecta V 635; templa VII 56; X 432; XVII 226; Tonanti IV 548; Tonantis XVII 654; uertice X 375; XII 609. — *Tarpeio (dat.)* V 164.

Tarraco, Hispaniae urbs, uitifera III 369; hospita Baccho XV 177.

Tartara II 695; V 388; VI 40, 315; X 263; XIII 437, 591.

- Tartareus:** cymba V 267; diuae (*Bellona*) V 222; hiatus III 483; Ioui II 674; labes XIV 597; portae XIII 422; torrens (*Acheron*) XV 65; XVII 565; turbo VI 175; uadis IX 541; urbis XII 133.
- Tartessiacus** (*occidentalis, Hispanus*): aequore VI 1; oras XVII 590; portus XVI 114.
- Tartessius:** stagna X 537; tellus XIII 674; XV 5; XVI 647.
- Tartessos**, *Hispaniae urbs*, stabulanti conscia Phoebo III 399; V 399.
- Tartessos**, *Hispanus*, XVI 465, 509.
- Taulantius:** incola (*Illyrii*) XV 294, regna X 508.
- Tauranus**, *miles Romanus*, V 472.
- Taurea**, *Campanus* (cf. *Liv. XXIII 46, 12*), XIII 143, 161, 170, 371.
- [**Tauricus**] v. *Thoanteus*.
- Taurinis** campis III 646.
- Tauromenitana** sede (*Tauromenium, Siciliae oppidum*) XIV 256.
- Taurus**, *mons*, XII 658. **Tauri** Cilicis saxosa cacumina XIII 882. **Tauro** (*dat.*) III 494.
- Taurus**, *gubernator navis Romanae*, XIV 407.
- Taygeta**, *Laconiae mons*, gelidos montis IV 363. **Taygeta** (*voc.*) VI 311.
- Teate**, *Samnitium oppidum*, magnum VIII 520; clarum XVII 453.
- Tegeatide** (*Arcadia*) capra XIII 329.
- Teleboum** regna (*Capreae insula*) VII 418.
- Telegonus**, *Ulixis et Circes filius, conditor Tusculi*, **Telegoni** muros XII 535. v. *Laertes*.
- Telesinus**, *Cristae filius*, X 148, 152.
- Tellus** XV 618; *Oenotria* XV 522. **Telluris** alumnus (*Mimas*) IV 275; ira monstrum genitum (*serpens*) VI 152 (cf. V 111); *Latiae imago* XV 546. **Tellurem** XV 562.
- Telon**, *Teleboum rex*, antiqui **Telonis** saxosa insula (*Capreae*) VIII 541.
- Telon**, *classarius Marcelli*, **Telonis** Neptunicolae ora XIV 443.
- Temisus**, *Hispanus*, litore ab *Hesperidum* I 431.
- Terror** IV 325.
- Tethys**, *Oceani uxor*, reciproca III 60; XIV 347; extrema litore XVI 172. **Tethyn** extremam III 411; XVII 243. **Tethye** saena V 395.
- Tetrica** rupe (*Sabini mons*) VIII 417.
- Teucer**, *conditor Carthaginis Nouae*, **Teucro** netusto III 368; XV 192.
- Teucer**, *Graecus*, XVII 426.
- Teueri** (*Romani*) XII 362. **Teucrum** murmura XIII 70; **Teucrorum** gentem et fatalia regna XVII 348. **Teucris** I 44;

- III 127; VII 484; VIII 598. Teucros VIII 199; IX 530, 532; XIV 353.
- Teucria Pergama XIII 36.
- Tentalus, *miles Gallus*, IV 199.
- Tenthrae, *Cumaee*, XI 288, 433.
- Thamyris, *Saguntinus*, II 177.
- Thapsos, *Siciliae urbs*, XIV 206.
- Thapsus, *miles Hannibalis*, 1) II 160. 2) IV 635.
- Thapsus, *Africae urbs*, uberior Rutulo nunc sanguine III 261.
- Thebe, *Graeciae urbs*, Thebes gremio III 678. Thebas I 276; XI 443.
- Thelgon, *Cyrenaeus*, IV 628.
- Therapnaeus: armis XIII 43; sanguine VIII 412.
- Therapne, *Laconicae urbs*, animosa VI 303.
- Thermarum litora (*in Sicilia*) XIV 232.
- Thermodon, *Ponti fluvius*, Amazonius VIII 430.
- Thermodontia (Amazonia) pelta II 80.
- Theron, *Saguntinus*, *Herculis sacerdos*, II 149, 192, 207, 226.
- Therona 189. *v. Daunius*.
- Theron, *Hispanus*, XVI 476, 500, 510. Theronis terga 519.
- Therone 509.
- Thespiadum nepotes (*Crotoniates*) XI 20; agmine XII 364.
- Thesprotia (*Epiri*) arua XV 297.
- Thessala arma XV 278.
- Thetidis proles VII 120. *v. Achilles*.
- Thoanteae Dianae IV 769; XIV 260.
- Thoas, *comes Diomedis*, Thoantis Aetoli IX 99.
- Thrace ultima XI 465.
- Thraces equi (*Diomedis*, *Thraciae regis*) III 38.
- Thracius: Boreas I 587; uates (*Orpheus*) XII 398. *v. Geticus*.
- Odrysius*. *Rhodopeius*.
- Thrasymennus *v. Trasumennus*.
- Threicius: Calen (*Campaniae urbs*) XII 525. Threiciae (*Amazonae*) II 73.
- Thule *v. Thyle*.
- Thulis, *miles Hannibalis*, Thulin VII 602.
- Thuris, *miles Hannibalis*, Thurin VII 598.
- Thybris, pater I 607; III 150; IX 207. Thybridis sceptriferi undam VIII 367; ripas XIII 727; Tusci sonora ostia XVII 14.
- Thybrim III 511; V 162; VIII 452; X 358, 497; XII 540; XIII 828; XVI 679. *v. Albula*. *Tiberinus*. *Tuscus*. *Tyrrenus*.
- Thyle, *insula*, Thyles incola XVII 416. Thylon III 597.
- Thyrnis, *Gallus*, XV 721.
- Thyrus, *miles Hannibalis*, II 110.
- Thysdrus, *miles Hasdrubalis*, XV 448.

Tiberino amni VI 383.

Tiberinus, *gubernator navis Romanae*, XIV 516.

Tibur, *Latii oppidum*, VIII 364. Tiburis arua XII 229.

Tiburna, *uxor Murri*, II 554, 566, 665.

Tiburtis Magios IV 187.

Ticinus, *fluvius*, IV 82; VI 107. Ticini undas IV 81; ripis V 155; VII 31; amnem V 403; spumantis sanguine ripas VI 706; gelidas undas XVII 314. Ticine I 45. — Ticina flumina IX 432; fluenta XII 548.

Tifata, *Campaniae mons*, XII 487; XIII 219.

Timaus, *Uenetorum fluvius*, Timauro sacro XII 215.

Tingi, *Mauretaniae urbs*, Tingim III 258.

Tinia, *Umbriae fluvius*, Tiniae inglorius humor VIII 452.

Tirynthius 1) *adi. castra (Cerretani)* III 357; culmina (*Saguntum*) I 661; gens (*Fabia*) VII 35; heros (*Fabius*) VIII 217 = proles II 3; tecta (*Saguntum*) II 300. 2) *subst. = Hercules* III 433, 496; VI 628; VII 592; tangens astra XVII 650.

Tisiphone, *furia*, II 614. Tisiphones pocula XIII 575. Tisiphonen II 530.

Tisse, *Siciliae oppidum*, paruo nomine XIV 267.

Titan (*Sol*) I 209; V 57; VI 1; XII 508, 648, 681; nouus XIV 344; criniger XIV 585, 641; XV 223; oriens 248.

Titania (*Luna*) IX 169; X 538.

Titania bella XII 725.

Titanum cohors I 435; bello IV 435.

Tithoni roscida coniux I 576.

Tithonia coniux V 25.

[Titus] *imperator*, iuuenis magno praecellens robore mentis III 603.

Tlepolemus, *Herculis filius*, III 364.

Tmolus, *Lydiae mons et urbs*, diues VII 210. Tmoli decus (*Tyrrhenus*) V 9. Tmolo missa manus (*Etrusci*) IV 738.

Tonans: Tonantis Tarpeia tecta V 635; crimen culpamque VI 84; summi matrona VIII 219; uultus VIII 652; sede XI 85; XII 48; irati pugna XIII 20; nate (*Scipio* 3) XVI 144; templa 273; Tarpei prolem (*Scipio*) XVII 654. Tonanti I 133; Tarpeio IV 548; X 54, 293, 319; XII 280; XV 253. Tonantem deiectum Tarpeia rupe VI 713; demigrantem Tarpeia sede XII 517; 666, 722. Tonante III 649.

Torquatus, *miles Romanus*, VII 619.

Torquatus (*T. Manlius*), auum fronte aequauisse seuera nobilis XI 73; senior XII 342. Torquatam XII 350, 377.

Trasumennus, *Tyrrheni filius*, V 8. Trasumenne V 16.

Trasumennus, *numen lacus*, IV 738.

Trasumennus, *lacus*, I 49; V 23, 253, 331. Trasumenni undas V 72; VI 111; unda VI 553; undis XVII 164; Tusci litora

- VI 707; XV 815; nomina VII 148; fata VIII 38. *Trasumenne* I 547; IV 703, 826; V 581; VI 298; VIII 665; XVII 496. *Trasumenna uada* XI 172; *busta* XI 345; *fluenta* XIV 150. *v. Lydius. Maconius. Tuscus. Tyrrhenus.*
- Trebia** I 47; IV 573, 626, 634, 638; VI 297; VIII 668; IX 189. *Trebiae uicina* IV 493; *nomen* IV 661; nomina VII 148; *gurgite* V 128; *fata* VIII 38; *ripas* XI 140; *flumine saeuo* XVII 312; *paludem* XVII 600. *Trebiā* IV 484, 601; VI 707; VII 378; X 590; XI 345; XII 80, 285, 548; XV 815. *Trebia (voc.)* IV 643; *insignite trophaeis Sidoniis* VI 109. *Trebia (abl.)* IV 698; XII 16.
- Tricastinis finibus** III 466.
- Trinacriae (Siciliae)** motu XIV 110.
- Trinacrius:** *antra* XIV 55; *colonos* III 257; *freta* XIII 93; *genitor (Hippocratis et Epicydis pater)* XIV 290; *moenia (Syracusae)* XIV 614; *Peloro* IV 494; *rex (Hieronymus)* XV 423.
- Triton, Neptuni filius,** XIV 373.
- Triton, nomen nauis,** captiuus XIV 578.
- Tritonia (Minerua)** IX 439; *uirgo* IX 479; XIII 57.
- Tritonis, Africae lacus,** *sacra* IV 533. *Tritonidos paludis stagna* alta III 322; *Libycis lymphis* IX 297.
- Tritonis, uxor Hiarbae, mater Asbytes.** *Tritonide nympha* II 65.
- Triuia (Hecates)** *docta comes (Sibylla)* XIII 786.
- Triuia (hemitae)** *nemus (in Latio)* VIII 362.
- Triumphus** XV 100.
- Trogilos, Siciliae oppidum,** *perflata Austris* XIV 259.
- Troia excisa** VII 473. *Troiae ruinis* I 513; *genetricis pignora* I 659; *extremos cineres* III 565; XVII 363; *regna* VII 16; *labores* VIII 137; *melioris moenia (Lavinium)* XIII 61. *Troiam* VIII 620; *uestram (Romam)* XIII 791. *v. Teucrus. Scaeus.*
- Troianus:** 1) *adi.* *Acesta* XIV 220; *Acestes* XIV 45; *altaria* I 543; *Caesar* XIII 863; *gens (Romani)* XVI 655; *Helymus* XIV 46; *labores* XII 331; *manus (Patauini)* VIII 602; *Mineruam* XIII 78; *origine* XVI 369; *semina* XII 213. 2) *subst.* *Troianis (dat.)* XIII 128. *v. Priamidae.*
- Troiugena (Romani), Troiugenis** XIV 117; XVI 658. *Troiugenas* XIII 810.
- Troius:** *arma* XIII 65; *exul (Aeneas)* I 42; *moenia (Roma)* XVI 678; *proles* IX 348; *rector (Aeneas)* VIII 161. *v. Dardanus. Laomedonteus. Phrygius.*
- Tros, Troianus,** XI 295.
- Truentinas turris (Truentum, Piceni oppidum)** VIII 433.
- Tuder, Umbriae oppidum,** VI 645; *haud obscura domus (Cristae)* X 95.

Tudertem Gradiuicolum IV 222. **Tudertes** haud parci Martem coluisse VIII 462.

Tullia, *Serui Tulli filia*, XIII 835.

Tullius, *dux Arpinatium*, VIII 404; clarum Uolscorum decus XII 175.

Tullus, *miles Romanus*, IV 183.

Tullus (*Attius*) *uetus Uolscorum rex auctorque gentis Tullianae*, Tullo alto VIII 405.

Tunger, *Maurus*, VII 682.

Tuscula moenia VII 692. *v. Telegonus*.

Tuscus: amnis (*Thybris*) VIII 362; profundi (*Thrasymennus*) VII 378; X 590; Thybridis XVII 14; undis XIII 6.

Tutia, *Latii riuus*, inglorius XIII 5.

Tyde, *Hispaniae castellum*, Aetola III 367; Diomedes uago condita XVI 368. *v. Oeneus*.

Tydides XIII 48, 67; XVI 371. **Tydide** (*voc.*) XIII 58.

Tymbrenus, *Saguntinus*, II 633.

Tyndarei Tarenti fortuna XV 320.

Tyndaris, *Siciliae urbs*, gemino Lacone sese attollens XIV 208.

Typhoeus, *gigas*, XII 660. **Typhoeo** ardenti XIV 196. **Typhoea** ardentem VIII 540.

Tyres, *Nasamon*, Tyren VI 44.

Tyrius: 1) *adi.* alas IV 316; arces VI 464; astus XIV 291; Byrsa II 363; caede V 173; Carthagine III 231; Carthaginis XVI 211; classes VII 430; coetu XI 303; conata XII 434; corona V 200; cruorem XVI 215; dolos VII 268; domo XVI 467; domos XVI 682; ducem XV 783; dux XVII 110; ductor I 143; VIII 298; IX 634; X 170; XV 381; enses X 418; furori VI 528; gentis III 571; gentes XIII 17; genti XIV 7; hastas IX 510; hospite XIII 305; Hymenaeos XVII 79; incola XV 193; irae IV 528; VI 490; iuueni XV 732; leges XV 5; limine VI 451; manum IX 103; Marti XI 24; matres IV 778; miles VIII 13; murice XV 116; origine IX 202; ostro VIII 487; ostrum XV 25; patres II 24; praeda XVI 300, 449; pubem XI 396; rector X 187; regi IV 131, 446; V 545; remige XVII 435; rerum IV 815; sanguine VI 300; senatu II 330; VIII 335; Sidone VII 634; tyrannus I 239; IV 707; ueruto X 39; uulgus III 256. 2) *subst.* Tyrius = *Hannibal* XV 433. **Tyrium** (*Tyrium*) atra tempestas VII 723. **Tyriis** I 82; II 151, 423; III 1; IV 189; VII 246; XV 416; XVI 142. **Tyrios** IV 473; VI 471; VIII 175; IX 545; X 268, 476; XI 56, 156; XII 345; XVI 183. **Tyriis** XV 318. *v. Sarranus*.

Tyros laeta XIV 659. **Tyron** famulam I 74.

Tyrrhenus: 1) *adi.* caerulea XV 164; fluminis XIII 66; hasta IV 609; litora IV 295; miles XIV 149; oris VII 29; oras

X 500; pubes (*Romani*) I 111; siluas V 621; stagna (*Thrasymennus*) XII 79, 673; tubae II 19; uada XVII 601; ualles VI 602; undas V 72. 2) *subst.* Tyrrhenus (*Asilus*) XIV 166. Tyrrhenum (= *orum*) ualli medio VIII 386. Tyrrhenos VI 597.

Tyrrhenus, *Thrasymenni potes*, V 11. *v. Lydius.*

Tyrrhenus, *cornicen Romanus*, IV 167.

UAGA, *Numidiae urbs*, III 259.

Uagenni, *Liguria gens*, sparsi per saxa VIII 605.

[Ualeria gens] *v. Uolesus.*

Uarenus, *Meuanas*, IV 543, 544.

Uarro, *consul*, VIII 244; IX 15, 249; cuncti fons mali IX 414, 645; X 56, 383; XI 511, 523. Uarronis mentem X 407. Uarroni VIII 348, 618. Uarronem furentem IX 139, 419, 639, 647; X 606, 622; XI 154. Uarro insane VIII 311, 666; IX 175, 427; X 514 (*bis*), 518; confuse nimis Gradiui turbine XI 101. Uarrone VIII 35 (*bis*); IX 632; X 65, 273.

Uasco, *Hispaniae gens*, insuetus galeae III 358; galeae contempto tegmine V 197; non tectus tempora IX 232; leuis X 15.

Ueientum populi VII 40.

Uelinus, *amnis et lacus in Sabinis*, Uelino gelido IV 183.

Ueliternus, *miles Romanus*, XIII 229.

Uelitrae, *Latii oppidum*, incelebri ualle VIII 377.

Uenafrum, *Samnii oppidum*, VIII 401.

Uenetus 1) *adi. gentes* XII 217. 2) *subst. Uenetis (abl.)* VIII 604. *v. Euganeus.*

Uenulus, *miles Romanus*, IV 181.

Venus III 557, 570; IV 676; V 204; VII 448, 452; nitenti uultu ridens VII 467; amens IX 291; XI 410; XVII 283, 290.

Ueneris foedera II 83; genti (*Romani*) IV 132; XII 324; nurus (*Dido*) VIII 143; nurus (*Lavinia*) XIII 809. Veneri IV 106; VII 640; XII 248. Uenerem occultam III 381; XI 385; XV 59. Uenere IV 667. *v. Cytherea. Dione. Idalius.*

Uercellae VIII 597.

[Uergilius, *poeta*] VIII 593.

Uergilius, *miles Romanus*, XVII 441.

Uerginia, *uirgo*, XIII 824.

Uerona, *Athesi circumflua*, VIII 595.

Uesbius (*Uesuius*) VIII 654; XVII 593. *v. Uesuius.*

[Uespasianus] III 597.

Uesta, *dea*, IX 292. Uestae secreta III 566; primum honorem VII 184; sacraria XIII 848. Uesta paupere VI 76.

Uestalis focus IV 411.

Uestina iuuentus VIII 515.

- Uesunina iuga XII 152.
 Uesulus, *Cristae filius*, X 145.
 Uettones, *Lusitaniae gens*, Uettonum alas III 378; campis XVI 365.
 Uetlonia, *Etruriae oppidum*, quondam Maeoniae gentis decus VIII 483.
 Ufens, *Latii fluuius*, turbidus VIII 382.
 Ufens, *miles Romanus*, 1) IV 337, 341. 2) IX 585.
 Victoria V 227; XIV 675; XV 99, 737.
 Uirbius, *unus ex trigeminis Aricinis*, IV 380, 391. *v. Albanus. Capys.*
 Uirgo (*Minerua*) IX 460, 526.
 Uiriasius, *Sidicinorum dux*, V 551.
 Uiriathus, *dux Hispanus*, III 354, 355; regnator Hiberæ magnanimus terræ X 219.
 Uirrius, *Campanus*, XI 65, 113, 131; altae immitis ductor Capuae XII 86, 104; XIII 215, 225; perfidia ductorque caputque senatus 262, 296. Uirri (*voc.*) XI 93.
 Uirtus, *dea*, V 126; XV 22, 40, 69, 121.
 Ulixen II 182. *v. Dulichius. Ithacus. Laertius.*
 UMBER 1) *adi.* Auentē VI 167; collis VI 643; populos X 95; populo X 163; uenator (*canis*) nare sagax III 295. 2) *subst.* UMBER Martius X 312. Umbri canis uenientes montibus VIII 447. Umbros IX 273.
 Uocontia rura III 467.
 Uolcae, *gens Gallica*, Volcarum inhospita rura III 445.
 Uolesus, *auctor gentis Ualeriae*, II 8. *v. Spartanus.*
 Uolesus, *miles Romanus*, XIII 244.
 Uolsca gente VI 20.
 Uolscorum decus (*Tullius*) XII 175.
 Uolso, *Cristae filius*, X 143.
 Uolunx, *Afer*, V 261.
 Uoluptas, *dea*, XV 22, 32, 95, 108, 123.
 Uomanus, *Piceni fluuius*, VIII 437.
 Uosegus, *miles Gallus*, IV 213.
 Utica, *Africae urbs*, III 241.
 Uulcanius: ardor IX 608; arma (*Achillis*) VII 120; pestis VII 360; XIV 423; XVII 504, 594.
 Uulcanus, *deus*, IV 694. U. = *ignis*: IV 681; V 513; XIV 307; XVII 97. Uulcanum I 363. *v. Mulciber.*
 Uulturna uada XII 521.
 Uulturnum, *Campaniae oppidum*, fluctu sonorum VIII 528.
 Uulturnus, *uentus*, X 204. Uulturnum regnantem Aetolis in campis IX 495. U. *deus*, caput flauum caligine conditus atra IX 514.
 Uxama, *Hispaniae oppidum*, Sarmaticos attollens muros III 384.

- XANTHIPPOS**, *Lacedaemonius*, Ledaëis ueniens Amyclis II 434; VI 683. [Graius ductor VI 327]. Xanthippo (*dat.*) Ledaëo IV 357; IX 67. *v. Amyclaeus. Lacon. Spartanus.*
- Xanthippus, *unus ex trigeminis prioris Xanth. filiis*, IV 372, 392. *v. Critias. Eumachus.*
- Xanthus, *Troadis fluuius*, Idaeos Xanthum Simoentaque XIII 72. [Xerxes] pharetrigeri regis clade XIV 286.
- ZACYNTHOS**, *comes Herculis*, I 275. *v. Alcides. Inachius.*
- Zacynthos, *insula*, I 290. Zacyntho (*abl.*) II 603. *v. Dulichius.*
- Zama, *Africae urbs*, III 261.
- Zanclaeus: *moenia* XIV 48; *oris* XIV 113.
- Zancle (*Messana*), Zanclen I 662.
- Zephyrus, *uentus*, V 504. Zephyri noua flamina XVI 364. Zephyro (*dat.*) XVI 433. Zephyro (*abl.*) salubri V 466; XVI 427. Zephyri lenes VI 528. Zephyris (*abl.*) blandis XII 4.
- Zeusis, *Phalanti Lacedaemonii filius*, VII 665. *v. Phalantus.*
-

**University of Toronto
Library**

**DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET**

**Acme Library Card Pocket
Under Pat. "Ref. Index File"
Made by LIBRARY BUREAU**

